

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ELEANOR SHARPSTON
21 päivänä joulukuuta 2016¹

Lausuntomenettely 2/15,

jonka Euroopan komissio on pannut vireille

SEUT 218 artiklan 11 kohdan nojalla annettu lausunto — Euroopan unionin ja Singaporen tasavallan välisen vapaakauppasopimuksen tekeminen — Toimivallan määräytyminen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä

Sisällys

..... 1

1. Euroopan komissio pyytää SEUT 218 artiklan 11 kohdan nojalla unionin tuomioistuimelta lausuntoa Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välisestä toimivallan määräytymisestä Euroopan unionin ja Singaporen tasavallan välisen vapaakauppasopimuksen (jäljempänä vapaakauppasopimus)² tekemisessä. Vapaakauppasopimuksen tekstin mukaan, sellaisena kuin komissio on sen neuvotellut, sopimus tehdään Euroopan unionin ja Singaporen tasavallan (jäljempänä Singapore) välillä jäsenvaltioiden osallistumatta siihen. Komissio pyytää unionin tuomioistuinta lausumaan siitä, onko tämä lähestymistapa oikea.

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Vapaakauppasopimus on yleisön saatavilla komission verkkosivulla <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=961>. Ks. myös jäljempänä 9–30 kohta, jossa esitän lyhyen yleiskatsauksen sopimuksesta, ja tämän ratkaisuehdotuksen liite, jossa on siitä yksityiskohtaisempi tiivistelmä. Tämän ratkaisuehdotuksen liitteessä esitetty yhteenveto perustuu komission unionin tuomioistuimelle (lausuntopyyntönsä liitteenä) toimittamaan vapaakauppasopimuksen englanninkielisen tekstin versioon. Komissio toimitti sittemmin unionin tuomioistuimelle myös vapaakauppasopimuksen käännökset muille Euroopan unionin virallisille kielille. Tämä ratkaisuehdotuksen laatimisen ja kääntämisen aikana ilmeni, että komission alun perin toimittama englanninkielinen versio poikkesi tietyiltä osin i) julkisesti saatavilla olevasta versiosta ja ii) komission toimittamista muista kieliversioista. Esimerkiksi yleisön saatavilla olevassa versiossa on seuraava ylimääräinen perustelukappale (englanniksi): ”vahvistavat uudelleen kunkin osapuolen oikeuden antaa ja panna täytäntöön toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen oikeutettujen poliittisten tavoitteiden, kuten yhteiskuntaan, ympäristöön, turvallisuuteen, kansanterveyteen tai kansalliseen turvallisuuteen sekä kulttuurin monimuotoisuuden edistämiseen ja suojeluun liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi”. Vaikuttaa myös siltä, että alaviitteiden numerointi on englanninkielisessä versiossa (sekä unionin tuomioistuimelle toimitetussa että internetissä saatavilla olevassa versiossa) erilainen kuin muissa kieliversioissa. Koska tämän ratkaisuehdotuksen antamisajankohtana ainoa julkisesti saatavilla ollut versio oli englanninkielinen, olen käyttänyt sen alaviitenumerointia, mutta olen myös ilmoittanut, jos tietyllä alaviitteellä on eri numero muissa kieliversioissa, tämän havaitessani. En voi varmasti sanoa, onko olemassa joitain muita eroja, joita en ole havainnut.

2. Komissio väittää, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä vapaakauppasopimus. Se toteaa, että suurin osa tästä sopimuksesta kuuluu SEUT 270 artiklan perusteella Euroopan unionin yhteistä kauppapolitiikkaa koskevaan toimivaltaan, joka on yksinomainen (SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohta), ja että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta tehdä sopimus muilta osin perustuu lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttyyn säädökseen, jossa sille annetaan tähän oikeus (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen ensimmäinen peruste), tai siihen, että vapaakauppasopimuksen tekeminen voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste). Euroopan parlamentti on yleisesti samaa mieltä kuin komissio. Kaikki muut huomautuksia esittäneet osapuolet katsovat, että Euroopan unioni ei voi tehdä tätä sopimusta omin päin, koska tietyt osat vapaakauppasopimuksesta kuuluvat Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan ja jopa jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan. Näin ollen myös jäsenvaltioiden pitäisi olla vapaakauppasopimuksen osapuolia.

3. Vapaakauppasopimus on osa uuden sukupolven kaupp- ja investointisopimuksia, jotka on neuvoteltu tai joista neuvotellaan Euroopan unionin ja maailman muiden alueiden kauppakumppaneiden välillä. Sopimus ei ole ”homogeeninen sopimus”: se ei kata yhtä tiettyä alaa tai kysymystä, eikä sillä ole yhtä ainoaa tavoitetta. Sillä pyritään erityisesti kaupan ja investointien vapauttamiseen ja takaamaan tietyt suojanormit tavalla, jolla sovitaan yhteen taloudelliset ja muut kuin taloudelliset tavoitteet. Vaikka vapaakauppasopimus rakennetaan Maailman kauppajärjestön (jäljempänä WTO) sopimusten³ voimassa oleville säännöille, sillä myös laajennetaan näitä sääntöjä, ja se kattaa kysymyksiä, jotka eivät (vielä) ole osa näitä sopimuksia.

4. Jotta voidaan ratkaista, voiko Euroopan unioni tehdä vapaakauppasopimuksen ilman jäsenvaltioita, on ensin ymmärrettävä tarkoin tämän sopimuksen kattamat kysymykset ja sen tavoitteet.⁴ Tämän perusteella voidaan sitten soveltaa EUT-sopimuksen eri sääntöjä, jotka koskevat toimivallan antamista Euroopan unionille ja tämän toimivallan luonnetta. Näin tehtäessä on sovellettava SEUT 3 artiklan 1 kohdassa vahvistettuja sääntöjä (nimenomaisesta yksinomaisesta toimivallasta) ennen kuin sovelletaan SEUT 3 artiklan 2 kohdassa vahvistettuja sääntöjä (implisiittisestä yksinomaisesta toimivallasta⁵) ja tarvittaessa SEUT 4 artiklassa vahvistettuja sääntöjä (jaetusta toimivallasta).

Vapaakauppasopimus

5. Komissio suositteli joulukuussa 2006, että Euroopan unionin neuvosto valtuuttaa sen neuvottelemaan Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden puolesta vapaakauppasopimuksen Kaakkois-Aasian maiden liiton (jäljempänä ASEAN) maiden kanssa. Neuvosto valtuutti huhtikuussa 2007 komission aloittamaan neuvottelut. Neuvottelut alueiden välisistä sopimuksista osoittautuivat vaikeiksi, minkä vuoksi ne keskeytettiin. Komissio ehdotti tuolloin, että asianomaisten ASEAN-maiden kanssa tehtäisiin kahdenväliset vapaakauppasopimukset, joista ensimmäinen tehtäisiin Singaporen kanssa. Joulukuussa 2009 neuvosto, joka tukeutui ASEANin kanssa käytäviä neuvotteluja varten antamiinsa neuvotteluohjeisiin, valtuutti komission neuvottelemaan vapaakauppasopimuksen Singaporen kanssa. Nämä neuvottelut aloitettiin maaliskuussa 2010. Neuvosto muutti

3 — Toisin sanoen riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan WTO:n sopimuksen lisäyksessä 1 luetellut sopimukset.

4 — Ks. tässä suhteessa lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 34, 53, 71, 98 ja 105 kohta). Kyseisessä lausunnossa tarkasteltiin Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdyn Marrakeshin sopimuksen (jäljempänä WTO-sopimus) muodostavien eri kansainvälisten sopimusten aineellista sisältöä ja tavoitteita; näitä olivat erityisesti palvelukaupan yleissopimus (jäljempänä GATS-sopimus) ja sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (jäljempänä TRIPS-sopimus) ja WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisältyvät tavarakauppaa koskevat eri sopimukset (jäljempänä tavarakauppaa koskevat monenkeskiset sopimukset), kuten vuoden 1994 tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus (jäljempänä vuoden 1994 GATT-sopimus) ja kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus.

5 — ”Implisiittisellä” yksinomaisella ulkoisella toimivallalla tarkoitetaan sitä, että yksinomaisuus *ei* perustu perussopimuksen määräykseen, jossa nimenomaisesti annettaisiin yksinomainen toimivalta määrättyllä Euroopan unionin alalla.

neuvotteluohjeita syyskuussa 2011 siten, että se lisäsi sijoitukset sopimuksen kattamien asioiden luetteloon. Näin tehdessään neuvosto totesi tarkoituksena olevan, että sopimuksen sijoituksia koskeva luku koskisi jaettuun toimivaltaan kuuluvia aloja, kuten portfoliosijoituksia,⁶ riitojen ratkaisemista sekä omaisuutta ja pakkolunastusta.

6. Euroopan unioni (joka toimi komission välityksellä) ja Singapore parafoivat 20.9.2013 vapaakauppasopimuksen tekstin (eli hyväksyivät sen lopulliseksi) lukuun ottamatta sijoituksia koskevaa lukua. Teksti annettiin yleisön saataville samana päivänä.

7. Kun tuli selväksi, että sopimustekstin mukaan vapaakauppasopimuksen allekirjoittaisi ja tekisi Euroopan unioni ilman jäsenvaltioita, kauppapoliittinen komitea (neuvoston SEUT 207 artiklan 3 kohdan nojalla nimeämä komitea) saattoi asian helmikuussa 2014 pysyvien edustajien komitean (jäljempänä Coreper) käsiteltäväksi. Kauppapoliittinen komitea kehotti Coreperia vahvistamaan vapaakauppasopimuksen allekirjoittamista ja tekemistä koskevan menettelyn ja pyysi, että se kehottaisi komissiota Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden puolesta toimivana neuvottelijana mukauttamaan sopimustekstin tämänkaltaisen jaetun toimivallan sopimuksen luonteen mukaiseksi. Coreper totesi, että valtuuskuntien keskuudessa oli selvä yhteisymmärrys siitä, että vapaakauppasopimus pitäisi allekirjoittaa ja tehdä jaetun toimivallan sopimuksena, mikä merkitsee sitä, että sekä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden pitäisi olla sen osapuolia.

8. Neuvottelut sijoituksia koskevasta luvusta päätettiin lokakuussa 2014. Komissio lähetti kesäkuussa 2015 kauppapoliittiselle komitealle konsolidoidun version sijoituksia koskevasta luvusta ja ilmoitti, että sopimus oli nyt kokonaisuudessaan parafoitu.

9. Vapaakauppasopimus muodostuu johdanto-osasta, 17:tä luvusta, pöytäkirjasta ja viidestä yhteisymmärrysasiakirjasta.

10. *Ensimmäisessä luvussa ("Tavoitteet ja yleiset määritelmät")* todetaan, että vapaakauppasopimuksen tavoitteena on perustaa vapaakauppa-alue, joka on vuoden 1994 GATT-sopimuksen⁷ XXIV artiklan ja GATS-sopimuksen⁸ V artiklan mukainen, ja vapauttaa ja helpottaa kauppaa ja investointeja osapuolten välillä vapaakauppasopimuksen mukaisesti.

11. *Toisen luvun ("Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoille pääsy")* alussa vahvistetaan uudelleen osapuolten velvollisuus myöntää kansallinen kohtelu⁹ vuoden 1994 GATT-sopimuksen III artiklan (joka sisällytetään tällä luvulla vapaakauppasopimukseen) mukaisesti. Siinä asetetaan myös muita kuin tariffitoimenpiteitä koskevia velvoitteita. Tietojen saattamiseen saataville ja niiden jakamiseen, tiedonantoihin ja tiedusteluihin sekä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien toimenpiteiden hallinnointiin sovelletaan erillisiä määräyksiä.

12. *Kolmannessa luvussa ("Kaupan suojakeinot")* asetetaan velvoitteita, jotka koskevat polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä ja tasoitustoimenpiteitä sekä kahdenlaisia suojatoimenpiteitä (yleisiä suojatoimenpiteitä ja kahdenvälisiä suojatoimenpiteitä).

13. *Neljännellä luvulla ("Kaupan tekniset esteet")* pyritään helpottamaan ja lisäämään osapuolten välistä tavarakauppaa säännöillä, joilla voidaan torjua, tunnistaa ja poistaa tarpeettomia kaupan esteitä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen (joka otetaan osaksi vapaakauppasopimusta) puitteissa.

6 — Osapuolet käyttävät tätä käsitettä huomautuksissaan. Ks. lisäksi erityisesti jäljempänä 307 ja 346 kohta.

7 — XXIV artiklan otsikkona on "Alueellinen soveltaminen – Rajaliikenne – Tulliliitot ja vapaakauppa-alueet".

8 — V artikla koskee "taloudellista yhdentymistä".

9 — "Kansallisella kohtelulla" tarkoitetaan ennen kaikkea sitä, että sisäistä verotusta ja lainsäädäntöä ei pitäisi soveltaa maahantuotuihin tai kotimaisiin tuotteisiin kotimaista tuotantoa suojaaavalla tavalla.

14. Viidennen luvun (*"Terveys- ja kasvinsuojelutoimet"*) tavoitteena on a) suojella ihmisten, eläinten tai kasvien elämää ja terveyttä osapuolten alueella ja helpottaa osapuolten välistä kauppaa terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla; b) tehdä yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen täytäntöönpanon jatkamiseksi ja c) tarjota välineet viestinnän ja yhteistyön kehittämiseen sekä sellaisten kysymysten ratkaisemiseen, jotka liittyvät osapuolten väliseen kauppaan vaikuttaviin terveys- ja kasvinsuojelutoimiin.

15. Kuudennessa luvussa (*"Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen"*) tunnustetaan tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen merkitys kehittyvän globaalin kaupankäyntiympäristön kannalta sekä tämän alan yhteistyön vahvistamisen merkitys. Siinä vahvistetaan periaatteet, jotka ovat osapuolten tullimääräysten ja -menettelyjen perustana.

16. Seitsemännen luvun (*"Tullien ulkopuoliset kaupan esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon"*) tavoitteena on edistää, kehittää ja lisätä energiantuotantoa uusiutuvista ja kestävästä ei-fossiilisista lähteistä (jäljempänä vihreä energia), erityisesti helpottamalla kauppaa ja investointeja. Tätä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin, jotka liittyvät vihreän energian tuotantoon, mutta ei tuotteisiin, joista energiaa tuotetaan.

17. Kahdeksannessa luvussa (*"Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa"*) osapuolet vahvistavat uudelleen WTO-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa.¹⁰ Tässä luvussa vahvistetaan tarvittavat järjestelyt, jotta voidaan asteittain vastavuoroisesti vapauttaa palvelukauppa, eli rajatylittävä palvelujen tarjonta osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle ja palvelujen tarjonta osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle, sijoittautuminen ja luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten. Sähköistä kauppaa käsitellään erikseen. Se sisältää myös määräyksiä, jotka koskevat tietokonepalvelujen, postipalvelujen, televiestintäpalvelujen, rahoituspalvelujen ja kansainvälisten meriliikennepalvelujen kansallista sääntelyä.

18. Yhdeksäs luku (*"Sijoitukset"*) muodostuu kahdesta osasta.

19. A jakso sisältää aineelliset määräykset sijoitusten suojasta. Tässä luvussa "sijoituksella" tarkoitetaan "kaikenlaisia omaisuuseriä, joilla on sijoituksille tyypilliset ominaispiirteet, kuten pääoman tai muiden varojen sitoumukset, tuotto- tai voitto-odotukset, riskin kantaminen tai tietty kesto". Tärkeimmät vaatimukset koskevat kansallista kohtelua, kohtuullista ja oikeudenmukaista kohtelua ja täyttä suojaa ja turvaa sekä korvauksia, kun kyse on toisen osapuolen alueella sodan tai muun aseellisen selkkauksen, vallankumouksen, kansallisen hätätilan, kapinan, kansannousun tai mellakan vuoksi koituneista tappioista. A jaksossa määrätään myös, että kumpikaan osapuoli ei suoraan tai epäsuorasti kansallista tai pakkolunasta toisen osapuolen tämän jaksoson piiriin kuuluvien sijoittajien sijoituksia tai muutoin kohdistu niihin toimenpiteitä, joilla on kansallistamista tai pakkolunastusta vastaava vaikutus, paitsi tiettyjen edellytysten täyttyessä. Kummankin osapuolen on myös sallittava kaikkien siirtojen, jotka liittyvät yhdeksännen luvun piiriin kuuluviin sijoituksiin, tekeminen vapaasti vaihdettavana valuuttana ilman rajoituksia tai viivästystä. Vapaakauppasopimuksen tullessa voimaan liitteessä 9-D lueteltujen jäsenvaltioiden ja Singaporen kahdenvälisten sopimusten voimassaolo päättyy ja ne korvataan vapaakauppasopimuksella.

20. B jaksossa määrätään sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismista. Tätä mekanismia, joka voi käsittää välimesmenettelyn, sovelletaan osapuolen kantajan ja toisen osapuolen välisiin riitoihin, jotka koskevat kohtelua (mukaan lukien toimimatta jättäminen), jolla viimeksi mainitun väitetään rikkovan A jaksoson määräyksiä ja aiheuttavan menetyksiä tai vahinkoa kantajalle tai sen

10 — WTO-sopimuksen ja kaikkien sen muodostavien sopimusten teksti on saatavilla osoitteessa https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/final_e.htm.

paikallisesti sijoittautuneelle yhtiölle. Erillisessä määräyksessä todetaan, että kumpikaan osapuoli ei saa antaa diplomaattista suojelua tai nostaa kansainvälistä kannetta, joka koskee riitaa, jonka toimittamisesta yhdeksännen luvun B jakson mukaiseen välimiesmenettelyyn jokin sen sijoittaja ja toinen osapuoli ovat sopineet tai jonka ne ovat toimittaneet tällaiseen menettelyyn.

21. *Kymmenettä lukua ("Julkiset hankinnat")* sovelletaan kaikkiin sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin julkisiin hankintoihin, eli lueteltujen yksiköiden toteuttamiin hankintoihin, joiden arvo ylittää tietyn kynnyksarvon.

22. Sopimuksen 11 luvussa (*"Teollis- ja tekijänoikeudet"*) vahvistetaan oikeudet ja velvoitteet seitsemän sellaisen immateriaalioikeuksien luokan osalta, joista määrätään myös TRIPS-sopimuksessa, ja yhden kyseisen sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävän luokan eli kasvinjalostajanoikeuksien osalta. Tämän jakson rakenne noudattaa TRIPS-sopimuksen rakennetta: kussakin alajaksossa käsitellään vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluvaa immateriaalioikeutta, ja ne sisältävät myös muissa monenvälisissä sopimuksissa (joista osa sisältyy TRIPS-sopimukseen ja osa ei) vahvistettuja oikeuksia ja velvoitteita.

23. Sopimuksen 12 luku (*"Kilpailu ja siihen liittyvät seikat"*) keskittyy vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkitykseen osapuolten kauppasuhteissa. Siinä vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä, julkisia yrityksiä ja yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, valtion monopoleja ja tukia.

24. Sopimuksen 13 luku (*"Kauppa ja kestävä kehitys"*) koskee osapuolten sitoumusta edistää ja kehittää kansainvälistä kauppaa ja niiden kahdenvälistä kauppaa ja taloussuhdetta siten, että sillä edistetään kestävää kehitystä. Tärkeimmät velvoitteet edellyttävät, että osapuolet vahvistavat omat ympäristönsuojelun ja työsuojelun tasonsa ja antavat tai muuttavat vastaavasti asiaa koskevaa lainsäädäntöään ja toimintalinjojaan sellaisten kansainvälisesti tunnustettujen ympäristö- ja työnormien tai -sopimusten mukaisesti, joiden osapuolia ne ovat. Tämä luku käsittää myös puutavaran ja puutuotteiden ja kalatuotteiden kauppaa koskevia erillisiä velvoitteita sekä erityisiä määräyksiä riitojen ratkaisemisesta.

25. Sopimuksen 14 luku (*"Avoimuus"*) sisältää velvoitteita, joilla pyritään siihen, että talouden toimijoita koskeva sääntelyjärjestelmä on avoin ja ennakoitavissa oleva, ja siinä vahvistetaan selvennyksiä ja parannettuja järjestelyitä yleisesti sovellettavien toimenpiteiden avoimuutta, niistä kuulemista ja niiden parempaa hallinnointia varten. Näitä velvoitteita sovelletaan lähtökohtaisesti yhdessä vapaakauppasopimuksen muiden lukujen erityisten sääntöjen kanssa.

26. Sopimuksen 15 luvussa (*"Riitojen ratkaiseminen"*) vahvistetaan yleisesti sovellettavat säännöt osapuolten välisten sellaisten erimielisyyksien välttämiseksi ja ratkaisemiseksi, jotka koskevat vapaakauppasopimuksen tulkintaa ja soveltamista, jotta voidaan saavuttaa yhteisesti hyväksyttävissä oleva ratkaisu, jos se on mahdollista. Tähän riitojenratkaisumenettelyyn kuuluvat seuraavat vaiheet: neuvottelupyynnö, välimiespaneelin asettaminen (pyyntö sen asettamisesta), väliraportin antaminen ja lopullisen tuomion antaminen. Erillisissä määräyksissä käsitellään täytäntöönpanomenettelyä ja välitystuomion noudattamatta jättämisestä seuraavia korjaavia toimenpiteitä.

27. Sopimuksen 16 luvussa (*"Sovittelujärjestelmä"*) vahvistetaan sovittelujärjestelmä, jonka tavoitteena on löytää yhteisesti sovittu ratkaisu kattavan ja nopean menettelyn kautta, jossa turvaudutaan sovittelijaan. Sitä sovelletaan kaikkiin vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluviin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat kielteisesti osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin, ellei tosin määrätä.

28. Sopimuksen 17 luku (*"Institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset"*) käsittää kolmeen luokkaan kuuluvia määräyksiä. Ensimmäisessä luokassa vahvistetaan institutionaalinen rakenne, joka muodostuu eri komiteoista, joissa osapuolet valvovat ja helpottavat vapaakauppasopimuksen täytäntöönpanoa ja soveltamista. Toinen luokka koskee päätöksentekoa, muutoksia, voimaantuloa, välitöntä vaikutusta,

liittymistä, vapaakauppasopimuksen alueellista soveltamista, eri liitteitä ja muita asiakirjoja, jotka ovat erottamaton osa vapaakauppasopimusta, ja vapaakauppasopimuksen todistusvoimaisia tekstejä. Kolmas luokka koskee aineellisoikeudellisia kysymyksiä, kuten verotusta, vaihtotasetta ja pääomanliikkeitä, valtiollisia sijoitusrahastoja, rajoituksia maksutaseen turvaamiseksi ja turvallisuuteen perustuvia poikkeuksia.

29. Vapaakauppasopimuksen lukujen tekstiin on liitetty pöytäkirja alkuperäsäännöistä, yhteisymmärrysasiakirjat, jotka koskevat 17.6 artiklaa (verotus), välimiesten palkkioita, tulliin liittyviä lisämääräyksiä, valtuutettuja talouden toimijoita koskevien ohjelmien vastavuoroista tunnustamista ja Singaporen erityisiä tilan ja luonnonvarojen saatavuutta koskevia rajoituksia.

30. Yksityiskohtaisempi yhteenveto vapaakauppasopimuksesta on ratkaisuehdotukseni liitteenä. Kyseisen liitteen tarkoituksena ei ole esittää yhteenvetoa kaikista vapaakauppasopimukseen liittyvistä seikoista vaan pikemminkin esittää yhteenveto tämän ratkaisuehdotuksen kannalta keskeisistä kysymyksistä. Lausuntopyynnön kuvaus, osapuolten huomautukset ja esittämäni arviointi lausuntopyynnöstä pitäisi lukea yhdessä kyseisen liitteen kanssa.

Euroopan unionin oikeus

Euroopan unionista tehty sopimus

31. SEU 5 artiklassa vahvistetaan annetun toimivallan periaate, jonka mukaan toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu Euroopan unionille, kuuluu jäsenvaltioille.¹¹ SEU 5 artiklan 2 kohdassa määrätään, että ”unioni toimii ainoastaan jäsenvaltioiden sille perussopimuksissa antaman toimivallan rajoissa ja kyseisissä sopimuksissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi” ja että ”toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu unionille, kuuluu jäsenvaltioille”.

32. SEU 21 artiklan 2 kohdassa viitataan periaatteisiin ja tavoitteisiin, joita Euroopan unioni noudattaa ja joihin se pyrkii määrittellessään ja toteuttaessaan yhteistä politiikkaa ja toimintaa. Samat periaatteet ja tavoitteet pätevät Euroopan unionin kehittäessä ja toteuttaessa ulkoista toimintaansa ja muita politiikkojaan niiden ulkoisten näkökohtien osalta (SEU 21 artiklan 3 kohta). Sen tavoitteena on muun muassa ”kannustaa kaikkien maiden yhdentymistä maailmantalouteen, muun muassa poistamalla asteittain kansainvälisen kaupan esteitä” (SEU 21 artiklan 2 kohdan e alakohta) ja ”osallistua kansainvälisten toimenpiteiden kehittämiseen ympäristön laadun ja maapallon luonnonvarojen kestävä hoidon ylläpitämiseksi ja parantamiseksi varmistaakseen kestävä kehityksen” (SEU 21 artiklan 2 kohdan f alakohta).

Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus

33. SEUT 2 artiklassa määrätään erityisesti seuraavaa

”1. Kun perussopimuksissa annetaan unionille yksinomainen toimivalta tietyllä alalla, ainoastaan unioni voi toimia lainsäätäjänä ja antaa oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä, kun taas jäsenvaltiot voivat tehdä näin ainoastaan unionin valtuuttamina tai unionin antamien säädösten täytäntöön panemiseksi.

11 — Ks. myös SEU 4 artiklan 1 kohta.

2. Kun perussopimuksissa annetaan unionille jäsenvaltioiden kanssa jaettu toimivalta tietyllä alalla, unioni ja jäsenvaltiot voivat toimia lainsäätäjänä ja antaa oikeudellisesti velvoittavia säädöksiä kyseisellä alalla. Jäsenvaltiot käyttävät toimivaltaansa siltä osin kuin unioni ei ole käyttänyt omaansa.^[12] Jäsenvaltiot käyttävät jälleen toimivaltaansa siltä osin kuin unioni on päättänyt lakata käyttämästä omaansa.

– –”

34. Jaetun toimivallan käytöstä tehdyn pöytäkirjan N:o 25¹³ ainoassa artiklassa todetaan seuraavaa: ”– jaettua toimivaltaa koskevan [SEUT] 2 artiklan 2 kohdan osalta, unionin toteuttaessa toimintaa tietyllä alalla, tämä toimivallan käytön soveltamisala ei kata kuin kyseessä olevassa unionin säädöksessä säädellyt asiat, eikä se siten koske asianomaista alaa kokonaisuudessaan.”

35. SEUT 3 artiklan 1 kohdassa kuvataan alat, joilla Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta, mukaan lukien

”a) tulliliitto;

– –

d) meren elollisten luonnonvarojen säilyttäminen osana yhteistä kalastuspolitiikkaa;

e) yhteinen kauppapolitiikka.”

36. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaan unionilla on myös yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus, ”kun sopimuksen tekemisestä on säädetty lainsäätämisyksikössä hyväksytyssä unionin säädöksessä [ensimmäinen peruste] tai kun tämä on välttämätöntä, jotta unioni voi käyttää sisäistä toimivaltaansa [toinen peruste], tai siltä osin kuin se voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta [kolmas peruste]”.

37. SEUT 4 artikla koskee jaettua toimivaltaa, ja siinä määrätään seuraavaa:

”1. Unionilla on jäsenvaltioiden kanssa jaettu toimivalta, kun unionille annetaan perussopimuksissa toimivaltaa, joka ei koske 3 ja 6 artiklassa tarkoitettuja aloja.^[14]]

2. Unionin ja jäsenvaltioiden kesken jaettua toimivaltaa sovelletaan seuraavilla pääaloilla:

a) sisämarkkinat;

b) sosiaalipolitiikka tässä sopimuksessa määriteltyjen näkökohtien osalta;

– –

d) maatalous ja kalastus, meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä lukuun ottamatta;

e) ympäristö;

12 — Ks. myös julistus N:o 18 toimivallan jaosta Lissabonin sopimuksen hyväksyneen hallitustenvälisen konferenssin päätösasiakirjaan liitetyissä julistuksissa (EUVL 2016, C 202, s. 335). Tämän julistuksen mukaan ”– toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu unionille, kuuluu jäsenvaltioille”. Lisäksi siinä todetaan, että ”kun perussopimuksissa annetaan unionille jäsenvaltioiden kanssa jaettu toimivalta tietyllä alalla, jäsenvaltiot käyttävät toimivaltaansa siltä osin kuin unioni ei käytä omaansa tai on päättänyt lakata käyttämästä sitä”.

13 — EUVL 2012, C 326, s. 307.

14 — SEUT 6 artikla sisältää tyhjentävän luettelon aloista, joilla Euroopan unionilla on toimivalta toteuttaa toimia jäsenvaltioiden toimien tukemiseksi, yhteensovittamiseksi tai täydentämiseksi.

--

g) liikenne;

--

i) energia;

--”

38. Yleisesti sovellettaviin määräyksiin kuuluvan SEUT 9 artiklan mukaan Euroopan unioni ottaa politiikkansa ja toimintansa määrittelyssä ja toteuttamisessa ”huomioon korkean työllisyystason edistämiseen [ja] riittävän sosiaalisen suojelun takaamiseen – – liittyvät vaatimukset”.

39. SEUT 11 artiklassa (niin ikään osa yleisesti sovellettavia määräyksiä) määrätään, että ”ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset on sisällytettävä unionin politiikan ja toiminnan määrittelyyn ja toteuttamiseen, erityisesti kestävän kehityksen edistämiseksi”.

40. EUT-sopimuksen viidennen osan I osasto, joka käsittää SEUT 205 artiklan, sisältää yleiset määräykset Euroopan unionin ulkoisesta toiminnasta, ja sen II osasto, joka käsittää SEUT 206 ja SEUT 207 artiklan, sisältää määräykset yhteisestä kauppapolitiikasta.

41. SEUT 206 artiklassa määrätään, että ”perustamalla 28–32 artiklan mukaisesti tulliliiton unioni edistää yhteisen edun mukaisesti maailmankaupan sopusointuista kehitystä, kansainvälistä kauppaa ja ulkomaisia suoria sijoituksia koskevien rajoitusten asteittaista poistamista sekä tulli- ja muiden esteiden purkamista”.

42. SEUT 207 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Yhteinen kauppapolitiikka perustuu yhtenäisiin periaatteisiin etenkin tullien muuttamisessa, tulli- ja kauppasopimusten tekemisessä tavara- ja palvelukaupan alalla, sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisten näkökohtien alalla, ulkomaisten suorien sijoitusten osalta, vapauttamista koskevien toimenpiteiden yhtenäistämisessä, vientipolitiikassa sekä kauppaa suojaavissa toimenpiteissä, kuten polkumyynti- ja tukipalkkiotapauksissa toteutettavissa toimenpiteissä. Yhteistä kauppapolitiikkaa harjoitetaan unionin ulkoista toimintaa koskevien periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti.”

43. SEUT 207 artiklan 5 kohdan mukaan ”liikenteen alan kansainvälisten sopimusten neuvottelemisessa ja tekemisessä noudatetaan kolmannen osan VI osaston [joka käsittää yhteistä liikennepolitiikkaa koskevat määräykset] sekä 218 artiklan määräyksiä”.

44. SEUT 207 artiklan 6 kohdassa määrätään, että ”tällä artiklalla annetun, yhteisen kauppapolitiikan alaan kuuluvan toimivallan käyttäminen ei vaikuta unionin ja jäsenvaltioiden väliseen toimivallan jakoon eikä voi johtaa jäsenvaltioiden lakien tai asetusten yhdenmukaistamiseen siltä osin kuin tällainen yhdenmukaistaminen ei ole perussopimusten mukaan mahdollista”.

45. SEUT 216 artiklassa määrätään, milloin Euroopan unioni voi tehdä kansainvälisen sopimuksen yhden tai useamman kolmannen valtion kanssa. SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaan se voi tehdä tällaisen sopimuksen, ”kun perussopimuksissa on asiaa koskeva määräys [ensimmäinen peruste] taikka kun sopimuksen tekeminen on välttämätöntä jonkin unionin politiikalle perussopimuksissa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi [toinen peruste] tai sopimuksen tekemisestä säädetään oikeudellisesti sitovassa unionin säädöksessä [kolmas peruste] tai sopimuksen tekeminen voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta [neljäs peruste]”. SEUT 216 artiklan 2 kohdassa määrätään, että tällaiset sopimukset sitovat unionin toimielimiä ja jäsenvaltioita.

46. SEUT 218 artiklassa vahvistetaan seuraavat menettelysäännöt, jotka koskevat muun muassa kansainvälisten sopimusten neuvottelemista, allekirjoittamista ja tekemistä:

”1. Unionin ja kolmansien maiden tai kansainvälisten järjestöjen väliset sopimukset neuvotellaan ja tehdään seuraavan menettelyn mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 207 artiklan erityismääräysten soveltamista.

2. Neuvosto antaa luvan neuvottelujen aloittamiselle, vahvistaa neuvotteluohjeet, antaa luvan sopimusten allekirjoittamiseen ja tekee sopimukset.

3. Komissio – – esittää suosituksia neuvostolle, joka tekee päätöksen, jolla annetaan lupa aloittaa neuvottelut – –

4. Neuvosto voi antaa neuvottelijalle ohjeita ja nimetä erityiskomitean, jota on kuultava neuvottelujen aikana.

5. Neuvosto tekee neuvottelijan ehdotuksesta päätöksen, jolla annetaan lupa sopimuksen allekirjoittamiseen ja tarvittaessa sen väliaikaiseen soveltamiseen ennen sen voimaantuloa.

6. Neuvosto tekee neuvottelijan ehdotuksesta päätöksen sopimuksen tekemisestä.

– –

11. Jäsenvaltio, Euroopan parlamentti, neuvosto tai komissio voi hankkia unionin tuomioistuimen lausunnon siitä, onko suunniteltu sopimus sopusoinnussa perussopimusten kanssa. Jos unionin tuomioistuimen lausunto on kielteinen, suunniteltu sopimus ei voi tulla voimaan, ellei sitä ole muutettu tai perussopimuksia tarkistettu.”

Unionin tuomioistuimelle esitetty lausuntopyyntö

47. Komissio esitti unionin tuomioistuimelle SEUT 218 artiklan 11 kohdan nojalla 10.7.2015 päivätyn lausuntopyynnön seuraavasta kysymyksestä:

”Onko unionilla tarvittava toimivalta allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimus Singaporen kanssa? Tarkemmin sanoen

— mitkä sopimuksen määräykset kuuluvat unionin yksinomaiseen toimivaltaan?

— mitkä sopimuksen määräykset kuuluvat unionin jaettuun toimivaltaan?

— onko sopimuksessa määräyksiä, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaa?”

48. Kirjallisia huomautuksia komission lausuntopyynnöstä esittivät neuvosto, parlamentti ja kaikkien jäsenvaltioiden hallitukset lukuun ottamatta Belgian, Kroatian, Ruotsin ja Viron hallituksia. Istunto pidettiin 12. ja 13.9.2016, ja siihen osallistuivat komissio, neuvosto, parlamentti sekä Alankomaiden, Belgian, Espanjan, Irlannin, Italian, Itävallan, Kreikan, Liettuan, Puolan, Ranskan, Romanian, Saksan, Slovenian, Suomen, Tanskan ja Tšekin hallitukset.

Komission lausuntopyynnössä esiin tulleet kysymykset

49. Komission lausuntopyyntö on selvästi otettava tutkittavaksi, koska vapaakauppasopimusta ei ole vielä tehty ja se on näin ollen SEUT 218 artiklan 11 kohdassa tarkoitettu ”suunniteltu” sopimus. Pyyntö käsittää olennaisesti kaksi osaa.

50. Ensimmäinen osa koskee kysymystä siitä, voiko Euroopan unioni allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimuksen yksin, toisin sanoen jäsenvaltioiden osallistumatta siihen.

51. Toisessa osassa kysytään, mitkä määräykset kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, mitkä Euroopan unionin jaettuun toimivaltaan ja mitkä jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan.

52. Jos unionin tuomioistuin vastaa pyynnön ensimmäiseen osaan myöntävästi, koska koko vapaakauppasopimus kuuluu Euroopan unionin yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan (joko SEUT 3 artiklan 1 kohdan tai SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella), toista osaa ei ole tarpeen käsitellä. Tuolloin Euroopan unionin on tehtävä vapaakauppasopimus yksin.

53. Jos Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa koko vapaakauppasopimuksen osalta, kanta on monimutkaisempi. Jos vapaakauppasopimusta koskeva toimivalta kuuluu osittain yksinomaan Euroopan unionille (SEUT 3 artiklan nojalla) ja on osittain jaettua (SEUT 4 artiklan nojalla), mikä osapuoli voi allekirjoittaa tämän sopimuksen (tai minkä osapuolen pitäisi allekirjoittaa se)?¹⁵

54. Tässä vaiheessa mielestäni on tuotava esiin, miten ymmärrän sisäistä ja ulkoista toimivaltaa koskevan järjestelmän keskinäisen suhteen.

55. SEUT 2–SEUT 4 artikla on luettava SEU 4 ja SEU 5 artiklan taustaa vasten. Niitä luettaessa on myös otettava huomioon se, että ne ovat aivan EUT-sopimuksen alussa (”Ensimmäinen osa – Periaatteet”; ”I osasto – Unionin toimivallan jaottelu ja toimivallan alat”), ja se, mitä aikaisemmissa perussopimusten versioissa määrättiin.

56. Tässä yhteydessä on pantava merkille versiot, joista on tullut EUT-sopimus, sellaisina kuin ne olivat Maastrichtin sopimuksen (1992), Amsterdamin sopimuksen (1997) ja Nizzan sopimuksen (2001) jälkeen. Erityisesti EY:n perustamissopimuksen 3 b artikla, sellaisena kuin se oli muutettuna Maastrichtissa sopimuksella Euroopan unionista (sittemmin EY 5 artikla (Amsterdam ja sitten Nizza)), sisälsi sen muodostavissa kolmessa kohdassa toimivaltaa koskevan analyysin, joka käsitti peräkkäin annetun toimivallan periaatteen, toissijaisuusperiaatteen ja suhteellisuusperiaatteen.¹⁶ Koko tänä ajanjaksona ei kuitenkaan ollut yksityiskohtaista luetteloa toimivalloista. Rauennut sopimus Euroopan perustuslaista olisi käsittänyt tällaisen luettelon, ja nyttemmin SEUT 2, SEUT 3 ja SEUT 4 artiklasta löytyvät sisällöt ja keskeiset seikat otettiin enemmän tai vähemmän suoraan perustuslain luonnoksesta ja sisällytettiin näihin määräyksiin Lissabonin sopimuksella.¹⁷

57. Nämä aikaisemmat versiot osoittavat selvästi, että tämä nykyisen EUT-sopimuksen alkuosa ei koske ulkosuhteita sinänsä. Kyse on perustuslaillisesta ydinkysymyksestä, joka koskee *toimivallan jakoa Euroopan unionin ja sen muodostavien jäsenvaltioiden välillä – annetun toimivallan periaatetta*. Euroopan unionille on annettu toimivaltaa ennen kaikkea sen vuoksi, että se voisi toimia lainsäätäjänä

15 — On riidatonta, että Euroopan unionilla on SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja SEUT 207 artiklan 1 kohdan nojalla yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen tiettyjen osien osalta.

16 — EY 5 artiklassa määrättiin seuraavaa: ”Yhteisö toimii sille tällä sopimuksella annetun toimivallan ja asetettujen tavoitteiden rajoissa. Aloilla, jotka eivät kuulu yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan, yhteisö toissijaisuusperiaatteen mukaisesti toimii vain siinä tapauksessa ja siinä laajuudessa kuin jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla toteuttaa suunnitellun toiminnan tavoitteita, jotka suunnitellun toiminnan laajuuden tai vaikutusten takia voidaan tämän vuoksi toteuttaa paremmin yhteisön tasolla. Yhteisön toiminnassa ei saada ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.”

17 — Ks. hyödyllinen yhteenveto: Lenaerts, K. ja Van Nuffel, P., *European Union Law*, Sweet & Maxwell, 2011, 7.021–7.025 kohta.

eri politiikkojen ja taloudellisen toiminnan aloilla Euroopan unionin alueella. Tämä on unionikeskeinen maailmankuva (eikä "Weltanschauung", "maailmankatsomus"). Tällä pyritään toivottuun tasapainoon perussopimusten nojalla vahvistetun yhdistävän (ylikansallisen) keskusvallan ja Euroopan unionin muodostavien, vielä suvereenien, jäsenvaltioiden ("Herren der Verträge", "sopimusten herrat") välillä. Koko Euroopan unionin hankkeen perustana olevan toimivallan jaon perusteella on oltava selvää, millä taholla on toimivalta määrätyillä aloilla. Ensimmäiseksi on keskityttävä seuraavaan kysymykseen: "Onko toimivalta Euroopan unionin alueella Euroopan unionilla vai jäsenvaltioilla?" Toimivallan jaolla Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä on väistämättä seurauksia myös ulkoisen toimivallan käyttöön.

58. Mikä vaikutus Lissabonin sopimuksella tehdyillä muutoksilla oli?

59. Euroopan unionille on annettu lopullisesti (jollei perussopimusta muuteta) toimivalta lyhyessä ja tyhjentävässä luettelossa eri aloista (SEUT 3 artiklan 1 kohta). Useimmat toimivallan alat ilmenevät kuitenkin jaetun toimivallan "pääalojen" luettelosta, joka ei ole tyhjentävä (SEUT 4 artiklan 2 kohta). "Jaetuksi" määritelty toimivalta ei koskaan muutu SEUT 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi unionin toimivallaksi, joka on jo a priori yksinomainen. On totta, että jos Euroopan unioni on käyttämällä SEUT 2 artiklan 2 kohdan mukaista syrjäyttämisoikeuttaan (jota käsittelen jäljempänä) tosiasiallisesti ottanut alueen haltuunsa, näin haltuun otetusta alueesta tulee tosiasiallisesti ala, jolla Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta. Ero SEUT 3 artiklan 1 kohdan mukaisen jo lähtökohtaisesti yksinomaisen unionin toimivallan ja SEUT 2 artiklan 2 kohdan mekanismin kautta unionin yksinomaiseksi toimivallaksi muuttuneen toimivallan¹⁸ välillä on kuitenkin seuraava: jo lähtökohtaisesti yksinomainen unionin toimivalta ei voi koskaan (ilman sopimusmuutosta) muuttua ei-yksinomaiseksi unionin toimivallaksi. Sitä vastoin on teoriassa mahdollista, että nykyisin unionin lainsäädännön – joka on annettu käyttämällä SEUT 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua syrjäyttämisoikeutta – kattama ala voi palautua jäsenvaltioiden toimivaltaan. Unionin lainsäätäjän pitäisi vain päättää, ettei se enää toimi lainsäätäjänä kyseisellä alalla, ja kumota kyseistä alaa koskeva voimassa oleva unionin lainsäädäntö.

60. SEUT 4 artiklan mukainen jaettu toimivalta on lisäksi erottamattomasti sidottu EUT-sopimukseen otettuun (erilliseen) määräykseen, jolla Euroopan unionille annetaan toimivalta, joka ei ole yksinomaista toimivaltaa (SEUT 3 artikla) eikä liioin liitännäistä toimivaltaa (SEUT 6 artikla: "toimivalta toteuttaa toimia jäsenvaltioiden toimien tukemiseksi, yhteensovittamiseksi tai täydentämiseksi"). Tämä johtuu siitä, että SEUT 4 artiklan 1 kohdassa määrätään, että "[Euroopan] unionilla on jäsenvaltioiden kanssa jaettu toimivalta, kun unionille annetaan perussopimuksissa toimivaltaa, joka ei koske 3 ja 6 artiklassa tarkoitettuja aloja".¹⁹ SEUT 4 artiklassa määritellään siten Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä jaetun eri alojen toimivallan *olemassaolo*.

61. SEUT 2 artikla koskee siten toimivallan *käyttöön* liittyviä eri näkökohtia. Erityisesti SEUT 2 artiklan 2 kohdan toiseen virkkeeseen sisältyy Euroopan unionin "syrjäyttämisoikeus" (right of pre-emption). Kyseisessä määräyksessä Euroopan unionille annetaan oikeus päättää aloittaa jonkin luetellun jaetun toimivallan käyttäminen. *Siltä osin kuin se tekee niin* (mutta *vain* siltä osin) jäsenvaltiot eivät voi enää käyttää jaettua toimivaltaansa tässä nimenomaisessa suhteessa. Siten pöytäkirjassa N:o 25 todetaan nimenomaisesti, että "[Euroopan unionin] toteuttaessa [oikeammin: toteutettua] toimintaa tietyllä alalla, tämä toimivallan käytön soveltamisala ei kata kuin kyseessä olevassa unionin säädöksessä säädellyt asiat, eikä se siten koske asianomaista alaa kokonaisuudessaan".

18 — En spekuloi sen osalta, soveltuuko tämä toimivallan palautuminen myös unionin yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan SEUT 3 artiklan 2 kohdan nojalla. On väitetty, että jos unioni antaa lainsäädäntöä alalla sisäisesti ja sitten tekee kansainvälisen sopimuksen SEUT 3 artiklan 2 kohdan nojalla, se, että se myöhemmin lakkaa antamasta lainsäädäntöä sisäisesti, ei vaikuta sen nyttemmin pitkään vakiintuneen ulkoisen toimivallan yksinomaisuuteen. Akateemisessa keskustelussa on kuitenkin tästä vastakkaisia näkemyksiä.

19 — On todettava, että sanamuoto on tässä kaikkea muuta kuin ihanteellinen. SEUT 2 artiklan 2 kohdan etusijamekanismia sovelletaan kaikkeen jaettuun toimivaltaan, jollei siitä ole nimenomaisesti määrätty poikkeusta (kuten SEUT 4 artiklan 3 ja 4 kohdassa). Sanamuotonsa perusteella SEUT 4 artiklan 1 kohdassa määritellään johdonmukaisesti myös yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP) koskeva toimivalta "jaetuksi" toimivallaksi, jota voi siten koskea SEUT 2 artiklan 2 kohdan mukainen etusija. Tällainen lopputulos saattaisi hämmäntää ainakin joitakin jäsenvaltioita.

SEUT 2 artiklan 2 kohdan mukaisen syrjäyttämisen todetaan nimenomaisesti voivan peruuntua. Jos Euroopan unioni lakkaa toimimasta tietyn jaetun toimivallan tietyn osan osalta, tämä toimivalta palaa takaisin jäsenvaltioille. Osat on aina lisättävä kokonaisuuteen – kaikkea jaetun toimivallan alalla käytettyä toimivaltaa käyttää joko Euroopan unioni *tai* sitä käyttävät jäsenvaltiot. Se ei voi häilyä ilmassa niiden välillä.

62. Suuri osa Euroopan unionin toimivallan käytöstä koskee edelleen ”sisäisesti”, toisin sanoen Euroopan unionin alueella, tapahtuvia asioita. Tietyillä toimivallan jakoon liittyvillä seikoilla on edelleen väistämättä vaikutuksia ulkoiseen toimintaan. Tämä koskee sekä aloja, joilla Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta, että jaetun toimivallan aloja. Silloin kun tällaista ulkoista toimintaa toteutetaan, siinä on kunnioitettava sovittua toimivallan jakoa Euroopan unionin ja sen muodostavien jäsenvaltioiden välillä. Näitä periaatteita on noudatettava kaikessa Euroopan unionin toiminnassa, olipa se sitten sisäistä tai ulkoista.²⁰

63. Toimivalta tulliliiton ja toimivalta yhteisen kauppapolitiikan alalla (jotka on molemmat lueteltu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvina aloina SEUT 3 artiklan 1 kohdassa) tunnustetaan ja ilmaistaan yksityiskohtaisesti EUT-sopimuksen viidenteen osaan, jonka otsikkona on ”Unionin ulkoinen toiminta”, kuuluvissa SEUT 206 artiklassa (tulliliitto) ja SEUT 207 artiklassa (yhteinen kauppapolitiikka). Yhteinen kauppapolitiikka on yksi harvoista esimerkeistä, joissa unionilla on täysin ulkoinen toimivalta. Kun SEUT 207 artiklan 2 kohdassa Euroopan parlamentille ja neuvostolle annetaan oikeus säätää tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetuilla asetuksilla toimenpiteistä, joilla määritellään puitteet yhteisen kauppapolitiikan toteuttamiseksi, tällaiset asetukset ovat ulkoiseen toimintaan kuuluvia toimenpiteitä (joilla on tarkoitus säännellä lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävillä unionin säädöksillä kolmansien valtioiden kanssa käytävää kauppaa). Vastaava *sisäinen* toimivalta on SEUT 114 ja SEUT 115 artiklassa tarkoitettu lainsäädännön lähentämistä koskeva toimivalta sisämarkkinoiden sääntelemiseksi eli toimivalta, joka SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määritellään jaetuksi toimivallaksi.

64. Toisin kuin SEUT 3 artiklan 1 kohdassa, jossa ei nimenomaisesti mainita *ulkoista* toimivaltaa, SEUT 3 artiklan 2 kohdassa viitataan olosuhteisiin, joissa Euroopan unionilla on ”yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus”. EUT-sopimuksen laatijoiden määräämät neljä²¹ perustetta (”kun sopimuksen tekemisestä on säädetty lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksytyssä [Euroopan unionin] säädöksessä”, ”kun [sopimuksen tekeminen] on välttämätöntä, jotta [Euroopan unioni] voi käyttää sisäistä toimivaltaansa”, ”siltä osin kuin [sopimuksen tekeminen] voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta”) heijastavat ja niillä pitkälti kodifioidaan aikaisempaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.²² SEUT 216 artikla (joka sisältää yksityiskohtaiset määräykset siitä, milloin Euroopan unioni ”voi tehdä sopimuksen yhden tai useamman kolmannen valtion tai kansainvälisen järjestön kanssa”) niin ikään heijastaa ja sillä kodifioidaan aikaisempaa oikeuskäytäntöä unionin ulkoisen toimivallan olemassaolosta. Se liittyy suoraan SEUT 2–SEUT 4 artiklassa toteutettuun toimivallan jakoon. SEUT 216 artiklan 1 kohdassa määritellään unionin ulkoisen toimivallan *olemassaolo* mutta ei sen yksinomaisuutta – joka puolestaan määritellään SEUT 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa.

65. Tätä taustaa vasten tarkastelen seuraavaksi yksityiskohtaisemmin ulkoista toimivaltaa.

20 — Ks. esim. annetun toimivallan periaatteesta lausunto 2/94 (Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen), 28.3.1996 (EU:C:1996:140, 24 kohta), ja lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 5 kohta).

21 — Vaikka SEUT 3 artiklan 2 kohdassa määrätään neljästä perusteesta siten, että viimeisessä vaihtoehdossa säädetään kahdesta mahdollisuudesta (”vaikuttaa yhteisiin sääntöihin *tai* muuttaa niiden ulottuvuutta”), käsittelen kahta viimeistä perustetta jäljempänä yhdessä. Jäljempänä olevat viittaukset SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen kolmanteen perusteeseen on ymmärrettävä niin, että se kattaa molemmat mahdollisuudet.

22 — Kaikki perusteet kuvastavat annetun toimivallan periaatetta (ks. lausunto 1/13 (Kolmansien valtioiden liittyminen Haagin yleissopimukseen), 14.10.2014, EU:C:2014:2303, 67 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); ensimmäinen peruste kuvastaa (osittain) lausuntoa 1/94, 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 95 kohta); toiseen perusteeseen sisältyy lausunto 1/76 (Sopimus Euroopan sisävesiliikenteen seisonjarahaston perustamisesta), 26.4.1977 (EU:C:1977:63, 3 kohta); kolmas ja neljäs peruste heijastavat (joskin väljemmin ilmaistuna) periaatetta, joka vahvistettiin 31.3.1971 annetussa tuomiossa komissio v. neuvosto (22/70, EU:C:1971:32, 17 ja 18 kohta; jäljempänä ERTA-tuomio). Ks. yksityiskohtaisempi käsittely ERTA-periaatteesta jäljempänä 120–131 kohdassa.

66. SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdassa määrätään yhteisestä kauppapolitiikasta, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tällä alalla. SEUT 207 artiklan perusteella on selvää, että yhteinen kauppapolitiikka ”perustuu – – tulli- ja kauppasopimusten tekemi[seen] [eri aloilla]”. SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisessa ensimmäisessä perusteessa todetaan, että Euroopan unioni voi tehdä kansainvälisen sopimuksen, ”kun perussopimuksissa on asiaa koskeva määräys”. Näin ollen – *edellyttäen*, että tietty asia kuuluu yhteiseen kauppapolitiikkaan (hankala kysymys, jota käsitellään suuressa osassa tämän ratkaisuehdotuksen jäljellä olevasta osasta) – Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta tehdä tätä asiaa koskeva kansainvälinen sopimus. Muut SEUT 3 artiklan 1 kohdassa luetellut yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvat alat voivat liittyä SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisiin muihin perusteisiin, erityisesti toiseen perusteeseen (”kun sopimuksen tekeminen on välttämätöntä jonkin [Euroopan unionin] politiikalle perussopimuksissa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi”).

67. Jos jokin SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisista perusteista täyttyy ja Euroopan unionilla on ulkoinen toimivalta SEUT 216 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen, kansainvälisten sopimusten tekemistä koskevan toimivallan antamista koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen perusteella, tämä ulkoinen toimivalta on yksinomaista. On syytä tarkastella lyhyesti vuorollaan kutakin perustetta.

68. Voidaanko ensinnäkin todeta ”oikeudellisesti sitova unionin säädös”, jossa säädetään, että Euroopan unioni voi tehdä tällaisen kansainvälisen sopimuksen (SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen kolmas peruste)? Jos näin on ja jos tämä säädös on ”lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksytty [Euroopan unionin] säädös” (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen ensimmäinen peruste),²³ tästä seuraava unionin ulkoinen toimivalta on yksinomaista.²⁴

69. Onko toiseksi kansainvälisen sopimuksen tekeminen ”välttämätöntä jonkin [Euroopan unionin] politiikalle perussopimuksissa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi” (SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen toinen peruste)? Jos näin on ja jos Euroopan unionin sisäistä toimivaltaa ei yksinkertaisesti voida käytännössä käyttää ilman, että mukana on myös ulkoinen tekijä (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen toinen peruste), tästä seuraava unionin ulkoinen toimivalta on niin ikään yksinomaista. Kuten Lissabonin sopimusta edeltäneestä oikeuskäytännöstä ilmenee, tällaiset tilanteet ovat harvinaisia mutta mahdollisia.²⁵

23 – ”Lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävä säädös” on se, joka hyväksytään mainitussa järjestyksessä (SEUT 289 artiklan 3 kohta). Ks. lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävien säästöjen ja sääntelytoimien välisestä erosta tuomio 3.10.2013, Inuit Tapiriit Kanatami ym. v. parlamentti ja neuvosto (C-583/11 P, EU:C:2013:625). EU-sopimuksessa kielletään YUTP:a koskevat lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävät säädökset: ks. SEU 24 artiklan 1 kohta.

24 – Myös tässä Lissabonin sopimuksen jälkeinen EUT-sopimuksen sanamuoto on hieman erikoinen. Se, mitä olen todennut tekstiosuudessa, näyttäisi SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen kolmannen perusteen luonnolliselta tulkinnalta, kun sitä luetaan yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen ensimmäisen perusteen kanssa. Se myös todella johtaa päätelmään, jonka mukaan ulkoinen toimivalta, jonka Euroopan unioni näin saa, on luonteeltaan yksinomaista. Tätä päätelmää ei kuitenkaan voida helposti sovittaa yhteen SEUT 4 artiklan 4 kohdan sanamuodon kanssa. Oletetaan (esimerkiksi), että Euroopan unioni antaa kehitysyhteistyön alalla lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksytyn säädöksen, jossa säädetään kansainvälisen sopimuksen tekemisestä. SEUT 4 artiklan 4 kohdassa määrätään, että Euroopan unionilla ”on toimivalta toteuttaa toimia ja harjoittaa yhteistä politiikkaa” kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun aloilla, mutta ”ilman, että tämän toimivallan käyttäminen estää jäsenvaltioita käyttämästä omaa toimivaltaansa”. Kun otetaan huomioon tämä sanamuoto, voidaanko todella sanoa, että tästä seuraava unionin toimivalta on *aina* yksinomaista? (SEUT 4 artiklan 3 kohdassa on pitkälti samankaltainen sanamuoto siltä osin kuin kyse on toimivallasta tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja avaruuden aloilla, ja siihen liittyy sama ongelma.)

25 – Ks. erityisesti lausunto 1/76 (Sopimus Euroopan sisävesiliikenteen seisontarahaston perustamisesta), 26.4.1977 (EU:C:1977:63, 1–3 kohta). Kyseisessä asiassa suunnitellun sopimuksen tarkoituksena oli sisävesikuljetusalan taloudellisen tilanteen parantaminen maantieteellisellä alueella, jolla sisävesikuljetuksilla on kansainvälisen kuljetusverkon muodostamassa kokonaisuudessa erityisen suuri merkitys (1 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ”yhteisten sääntöjen antaminen [ETY:n] perustamissopimuksen 75 artiklan nojalla ei – – täysin mahdollista tavoitellun päämäärän saavuttamista, koska kyseisillä päävesiväylillä harjoitettuun liikenteeseen on perinteisesti osallistunut yhteisöön kuulumattoman valtion, Sveitsin aluksia, joihin sovelletaan jo kauan sitten tehdyissä kansainvälisissä sopimuksissa vahvistettua vesiliikenteen vapauden järjestelmää” (2 kohta). Vaikka yhteisöjen tuomioistuin ei kyseisen lausunnon mukaan todennut, että asiassa seurannut unionin toimivalta oli yksinomaista, unionin tuomioistuin on selvästi tulkinnut lausuntoa 1/76 tämänsuuntaisesti myöhemmässä oikeuskäytännössään. Ks. esim. lausunto 2/92 (OECD:n neuvoston korjattu kolmas päätös kansallisesta kohtelusta), 24.3.1995 (EU:C:1995:83, 32 kohta).

70. Lopuksi tarkasteltakoon, onko unionilla ollut jo niin paljon lainsäädäntötoimintaa, että Euroopan unionilla on nyt yksinomainen ulkoinen toimivalta kodifioitujen ERTA-vaikutuksen perusteella?²⁶ Jos osoitetaan, että kansainvälisen sopimuksen tekeminen ”voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta”,²⁷ SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen neljäs peruste ja SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste täyttyvät automaattisesti ja Euroopan unionilla on näin ollen yksinomainen ulkoinen toimivalta.

71. Jos Euroopan unionilla ei ole yksinomaista ulkoista toimivaltaa SEUT 3 artiklan nojalla, onko sillä jaettu toimivalta SEUT 2 ja SEUT 4 artiklan (joka koskee jaettua toimivaltaa) ja SEUT 216 artiklan (jossa annetaan ulkoinen toimivalta) nojalla; *vai onko unionilla lainkaan ulkoista toimivaltaa*, muuta kuin kenties liitännäistä ulkoista toimivaltaa?²⁸ Tilanne on tässä monimutkaisempi.

72. Ensinnäkin on tarkistettava, onko jaettu toimivalta todella olemassa SEUT 4 artiklan perusteella. Oletettaessa, että vastaus tähän kysymykseen on myöntävä, on seuraavaksi tutkittava SEUT 216 artiklan 1 kohtaa ja selvitettävä, täyttykö jokin siinä luetelluista perusteista, joilla Euroopan unionille annetaan toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus. Koska tämän olettan mukaan SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaista yksinomaista ulkoista toimivaltaa ei ole, todennäköisesti merkityksellisiä ovat kyseisen määräyksen ensimmäinen, toinen ja kolmas peruste. SEUT 4 artiklan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan yhdistelmässä vahvistetaan tarvittavat edellytykset unionin jaetun ulkoisen toimivallan *olemassaololle*. Missä sitten vahvistetaan edellytykset sen käytölle?

73. Tässä vaiheessa on tarpeen palata SEUT 2 artiklan 2 kohtaan ja Euroopan unionin syrjäyttämisoikeuteen. Jos Euroopan unioni *ei* päättää käyttää tätä oikeutta, ulkoinen toimivalta – samoin kuin sisäinen toimivalta – säilyy jäsenvaltioilla, ja tästä seuraa, että niillä (eikä Euroopan unionilla) on toimivalta neuvotella, allekirjoittaa ja tehdä kansainvälinen sopimus, joka kuuluu kyseiseen jaetun toimivallan alaan. SEUT 2 artiklan 2 kohdan teksti voidaan kuitenkin lukea siten, että Euroopan unioni voi käyttää syrjäyttämisoikeuttaan sekä ulkoisen että sisäisen toimivallan osalta.

74. Tämän kannan hyväksyminen ei merkitse sitä, että Euroopan unionilla olisi rajoittamaton oikeus vahvistaa ulkoinen toimivalta millä tahansa SEUT 4 artiklassa luetellulla jaetun toimivallan alalla riippumatta siitä, onko se päättänyt käyttää tätä oikeutta sisäisesti. Istunnossa neuvosto korosti, että se, käyttääkö Euroopan unioni tai käyttävätkö jäsenvaltiot ulkoista toimivaltaa tehdä tietty kansainvälinen sopimus jaetun toimivallan alalla, on ”poliittinen päätös”. Ymmärrän asian siten, että tämän poliittisen päätöksen perustana olevat oikeudelliset takeet vahvistetaan SEUT 218 artiklassa määrättyissä yksityiskohtaisissa menettelyissä. SEUT 218 artiklan 2 kohdassa määrätään, että ”neuvosto antaa luvan neuvottelujen aloittamiselle, vahvistaa neuvotteluohjeet, antaa luvan sopimusten allekirjoittamiseen ja tekee sopimukset”. Seuraavissa kohdissa määrätään, että neuvottelujen aloittaminen (SEUT 218 artiklan 3 kohta), sopimuksen allekirjoittaminen (SEUT 218 artiklan 5 kohta) ja sen tekeminen (SEUT 218 artiklan 6 kohta) edellyttävät kukin erillisiä neuvoston päätöksiä – toisin sanoen neuvoston jäsenenä toimivien jäsenvaltioiden päätöksiä, joissa annetaan asianomaiselle unionin toimielimelle lupa toimia. Koko menettelyn ajan neuvosto tekee ratkaisunsa määräenemmistöllä lukuun ottamatta tiettyjä aloja, joilla edellytetään yksimielisyyttä (SEUT 218 artiklan 8 kohta); ja siltä osin kuin sopimuksen tekeminen merkitsee unionin ulkoisen toimivallan käyttöä, se edellyttää yleensä myös Euroopan parlamentin hyväksyntää tai ainakin sen kuulemistä (SEUT 218 artiklan 6 kohdan a ja b alakohta).

26 — Yhteisöjen tuomioistuimen ERTA-tuomion ”lisäarvo” ennen Lissabonin sopimusta oli kaksijakoinen: ensinnäkin siinä vahvistettiin ulkoinen toimivalta ja toiseksi siinä määriteltiin tämä toimivalta yksinomaiseksi. Jos jollakin (asianmukaisesti määritellyllä) alalla on annettu yhteisiä sääntöjä, tämä riittää SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen soveltamiseen kyseisellä alalla. Ks. tarkemmin jäljempänä 120–131 kohta.

27 — SEUT 216 artiklan 1 kohdan neljännessä perusteessa todetaan, että ”sopimuksen tekeminen voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta”, kun taas SEUT 3 artiklan 2 kohdan kolmannessa perusteessa on ilmaisu ”siltä osin kuin se voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta”. Käsittääkseni näiden kahden määräyksen sanamuodon hienoisella erolla ei ole aineellista merkitystä.

28 — Ks. edellä 60 kohta.

75. Tästä seuraa, että kansainvälinen sopimus, joka kattaa aloja, jotka kuuluvat jaettuun toimivaltaan, ja jonka Euroopan unioni on lopulta allekirjoittanut ja tehnyt yksin, eroaa käsitteellisesti täysin kansainvälisestä sopimuksesta, joka kattaa ainoastaan Euroopan unionin yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan kuuluvia aloja. Ensin mainitussa tapauksessa jäsenvaltioilla yhdessä (toimiessaan neuvoston jäsenenä) on valta hyväksyä se, että Euroopan unioni toimii, *tai* pitää kiinni siitä, että ne jatkavat erillisen ulkoisen toimivaltansa käyttämistä. Jälkimmäisessä tapauksessa niillä ei ole tällaista valinnanmahdollisuutta, sillä yksinomainen ulkoinen toimivalta on jo Euroopan unionilla.

76. Jos sekä Euroopan unioni että sen muodostavat jäsenvaltiot allekirjoittavat kansainvälisen sopimuksen, sekä Euroopan unioni että jäsenvaltiot ovat kansainvälisen oikeuden perusteella kyseisen sopimuksen osapuolia. Tällä on seurauksia erityisesti sopimusrikkomusta koskevan vastuun ja sopimusrikkomusta koskevan kanneoikeuden osalta. Euroopan unionissa toteutuvan avoimuuden ja kyseisen kansainvälisen sopimuksen osapuolena olevan kolmannen maan (tai kolmansien maiden) etujen vuoksi olisi näin ollen toivottavaa, että tällaisissa päätöksissä ilmoitettaisiin erittäin selvästi, mitä tiettyjä kohtia jaetusta toimivallasta jäsenvaltiot (jotka toimivat neuvoston jäsenenä) ovat hyväksyneet Euroopan unionin käyttävän ja mitä kohtia jäsenvaltiot (edelleen) käyttävät. Mielestäni kyseessä olevaan sopimukseen liitetty ilmoitus toimivallasta voisi myös olla paikallaan.

77. Kun lopulta sekä Euroopan unioni että sen jäsenvaltiot ovat allekirjoittaneet kansainvälisen sopimuksen, kukin jäsenvaltio voi vapaasti kansainvälisen oikeuden nojalla päättää kyseisen sopimuksen sen mukaan, mikä on sopimuksen mukaan sen päättämiseen sovellettava menettely. Se osallistuu sopimukseen viime kädessä suvereenina valtiona eikä pelkkänä Euroopan unionin lisänä (ja se, että Euroopan unionilla on saattanut olla johtava asema sopimusta neuvoteltaessa, on tässä suhteessa merkityksetöntä). Jos jäsenvaltio toimisi näin, se olisi kuitenkin edelleen SEUT 216 artiklan 2 kohdan vaikutuksesta – *unionin oikeuden perusteella* – sidottu sopimuksen niihin aloihin, joista on sovittu unionin toimivallan perusteella (koska se on unionin jäsenvaltio), paitsi jos – ja siihen saakka kun – Euroopan unioni päättää sopimuksen.²⁹ Kyky toimia itsenäisesti kansainvälisen oikeuden mukaan kuvastaa jäsenvaltion jatkuvaa kansainvälistä toimivaltaa; se, että jäsenvaltio on edelleen osittain sidottu sopimukseen, vaikka se päättää sen kansainvälisen oikeuden perusteella toimiessaan, ei kuvasta kansainvälistä oikeutta vaan unionin oikeutta.

78. Tilanne on toinen, kun jäsenvaltioilla on yksinomainen toimivalta kansainvälisen sopimuksen yhden tai useamman osan osalta (ja loppuosa sopimuksesta kuuluu Euroopan unionin yksinomaiseen tai jaettuun toimivaltaan): tällöin sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin on tehtävä sopimus.³⁰

79. Oletettaessa kuitenkin edelleen, että unionin tuomioistuimen on tarpeen vastata lausuntopyynnön toiseen osaan, onko unionin tuomioistuimen tarpeen vahvistaa toimivalta vapaakauppasopimuksen *jokaisen* määräyksen osalta?

80. Mielestäni ei ole.

81. Lausunnossa 2/00 todettiin selvästi, että oletettaessa, että toimivalta kansainvälisen sopimuksen tekemiseen on jaettu Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä, sekä Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan että jäsenvaltioiden jaetun (tai yksinomaisen) toimivallan täsmällinen laajuus tietyn sopimuksen osalta ei voi sellaisenaan vaikuttaa Euroopan unionilla olevaan toimivaltaan tehdä tämä sopimus eikä myöskään yleisemmin tämän sopimuksen tekemistä koskevan Euroopan unionin

29 — Jätän tässä käsittelemättä tilanteen, jossa jäsenvaltio vetäytyy yksipuolisesti sopimuksesta, jonka sekä jäsenvaltiot että Euroopan unioni ovat tehneet, käymättä ensin keskustelua unionin toimielinten (erityisesti komission ja neuvoston) kanssa, minkä voitaisiin katsoa olevan vastoin SEU 4 artiklan 3 kohdan vilpittömän yhteistyön velvoitetta.

30 — Julkisasiamies Kokott kirjoitti ratkaisuehdotuksessaan komissio v. neuvosto (C-13/07, EU:C:2009:190, 121 kohta) seuraavaa: ”Kuten pieni tippa pastista voi samentaa lasillisen vettä, myös EY 133 artiklan 5 kohdan ensimmäiseen alakohtaan perustuvassa kansainvälisessä sopimuksessa olevat yksittäiset, vieläpä toissijaiset määräykset voivat aiheuttaa sen, että koko sopimus on tehtävä sekasopimuksena”. Ks. myös tuomio 3.12.1996, Portugali v. neuvosto (C-268/94, EU:C:1996:461, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

päätöksen aineelliseen tai muodolliseen pätevyys.³¹ SEUT 218 artiklan 11 kohdan menettelyn tarkoituksena on erityisesti välttää sekä kansainvälisellä että unionin tasolla mahdollisesti aiheutuvia vaikeuksia, jos päätös sopimuksen tekemisestä osoittautuisi pätemättömäksi.³² Unionin tuomioistuimen tehtävänä ei ole tämän menettelyn yhteydessä antaa erityistä ohjetta siitä, millä taholla on toimivalta asianomaisen sopimuksen kunkin yksittäisen määräyksen osalta ja millä taholla pitäisi olla vastuu sopimuksesta johtuvan kansainvälisen veloitteen täyttämisestä.³³

82. Vastatessani komission lausuntopyynnön toiseen osaan tutkin, mitkä osat vapaakauppasopimuksesta kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan (joko SEUT 3 artiklan 1 kohdan tai SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella), onko siinä osia, joiden osalta toimivalta on jaettu jäsenvaltioiden kanssa (SEUT 4 artiklan perusteella), ja onko siinä vielä muita osia, joiden osalta Euroopan unionilla ei ole toimivaltaa. Vapaakauppasopimus on hyvin heterogeeninen sopimus. Tämä merkitsee sitä, että tarkastelu toimivallan ja sen (yksinomaisen tai jaetun) luonteen toteamiseksi edellyttää välttämättä (aina asiayhteyden mukaan) keskittymistä vapaakauppasopimuksen yksittäiseen lukuun tai lukujen ryhmään, tämän sopimuksen osaan tai osiin tai paikoin yksittäiseen määräykseen.

83. Huolimatta siitä, että lausuntopyyntö koskee ainoastaan toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä, joissakin kirjallisissa huomautuksissa (erityisesti neuvoston huomautuksissa) esitetään, että kysymys voisi olla myös menettelystä, jossa komissio neuvotteli vapaakauppasopimuksen ja esittää sitä nyt allekirjoitettavaksi. Vaikka neuvotteluohjeissa viitattiin jaetun toimivallan sopimuksen neuvottelemiseen, komissio neuvotteli vapaakauppasopimuksen pelkästään Euroopan unionin ja Singaporen välillä. Jättikö komissio siten huomiotta SEUT 218 artiklan 4 kohdan ja SEU 13 artiklan 2 kohdassa vahvistetun keskinäisen vilpittömän yhteistyön periaatteen?

84. Mielestäni ei ole tarpeen eikä liioin asianmukaista ottaa esillä olevan lausuntomenettelyn yhteydessä kantaa tuohon kysymykseen. Menettely, jossa vapaakauppasopimus neuvoteltiin, ei sellaisenaan vaikuta sen tekemistä koskevan toimivallan määräytymiseen Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä. Se jää näin ollen komission pyynnön ulkopuolelle. Myöskään unionin oikeuden mukaisten menettelysääntöjen noudattamatta jättäminen ei (periaatteessa) voisi vaikuttaa sopimuksen pätevyys kansainvälisen oikeuden kannalta.³⁴ Tämän vuoksi en käsittele tuota kysymystä enempää.

85. On myös tärkeää pitää mielessä, että komission pyyntö *ei* koske vapaakauppasopimuksen (tai sen minkään osan) aineellista yhteensopivuutta perussopimusten kanssa. Unionin tuomioistuinta ei siten ole pyydetty arvioimaan esimerkiksi sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismin yhteensopivuutta perussopimusten kanssa. Tämänkaltaisen riitojenratkaisujärjestelmä sisältyy paitsi vapaakauppasopimukseen, myös muihin Euroopan unionin äskettäin neuvottelemiin tai parhaillaan neuvottelemiin kauppa- ja investointisopimuksiin. Nyt esillä olevassa lausuntomenettelyssä sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismiin (ja muihin vapaakauppasopimuksessa määrättyihin

31 — Ks. vastaavasti lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 15 kohta).

32 — Ks. mm. lausunto 1/75 (OECD:n yhteisymmärrys paikalliskustannuksia koskevasta standardista), 11.11.1975 (EU:C:1975:145, s. 1360 ja 1361); lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 6 ja 17 kohta), ja lausunto 2/13 (Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen), 18.12.2014 (EU:C:2014:2454, 145 kohta).

33 — Ks. mm. lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 6 ja 17 kohta).

34 — Vuoden 1969 valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (1155 UNTS 331; jäljempänä vuoden 1969 Wienin yleissopimus) 46 artiklan 1 kappaleen mukaan ”valtio ei voi mitätöidäkseen antamansa suostumuksen vedota siihen, että sen suostumus valtiosopimuksen noudattamiseen on ilmaistu loukkaamalla sen sisäisen oikeuden määräyksiä, jotka koskevat toimivaltaa valtiosopimusten tekemiseen, ellei loukkaus ole ilmeinen ja koske sen merkitykseltään perusluonteista sisäisen oikeuden säädöstä”. Loukkaus on 46 artiklan 2 kappaleen mukaan ilmeinen, ”mikäli se on puolueettomasti katsoen selvä jokaiselle valtiolle, joka itse menetteli asiassa tavanmukaisen käytännön mukaisesti ja vilpittömässä mielessä”. Vuonna 1986 tehdyn valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen välistä tai kansainvälisten järjestöjen välistä sopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (joka ei ole vielä tullut voimaan) (25 ILM 543 (1986)) 46 artiklassa on vastaavat säännöt.

riitojenratkaisujärjestelmiin) liittyvä kysymys koskee ainoastaan sitä, ”kuka voi päättää”. Tässä ratkaisuehdotuksessa esittämäni tarkastelu ei siten vaikuta (mahdollisiin) kysymyksiin, jotka koskevat vapaakauppasopimuksen, mukaan lukien sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismia koskevat määräykset, aineellista yhteensopivuutta perussopimusten kanssa.³⁵

86. Ratkaisuehdotukseni tässä lausuntomenettelyssä rajoittuu lopulta (ja kenties itsestään selvästi) nyt käsiteltävään vapaakauppasopimukseen. Se ei siten vaikuta Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden väliseen toimivallan määräytymiseen muissa kaupp- ja investointisopimuksissa.

87. Ratkaisuehdotukseni jäljellä olevassa osassa esitän ensin perusperiaatteet, jotka koskevat ulkoisen toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä ja unionin toiminnan oikeusperustaa. Tämän jälkeen käsittelen Euroopan unionin yhteistä kauppapolitiikkaa (SEUT 207 artiklan 1 kohta) koskevan nimenomaisen yksinomaisen toimivallan peruspiirteitä, sen implisiittistä yksinomaista toimivaltaa (SEUT 3 artiklan 2 kohta) ja sen jaettua toimivaltaa (SEUT 4 artikla) ulkoisessa toiminnassa. Tätä yleistä taustaa vasten käsittelen vielä toimivallan määräytymistä vapaakauppasopimuksen kattamilla aloilla.

Toimivallan määräytyminen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä ja oikeusperusta vapaakauppasopimuksen tekemiselle

88. Istunnossa ilmeni neuvoston ja useiden jäsenvaltioiden katsovan, että ensin on ratkaistava vapaakauppasopimusta koskeva toimivallan määräytyminen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä, ennen kuin seuraavassa vaiheessa määritellään oikeusperusta, johon Euroopan unionin päätöksen allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimus pitäisi perustua.

89. On selvää, ettei unionin tuomioistuinta ole pyydetty tässä ratkaisemaan kyseistä toista kysymystä. Mielestäni neuvosto ja useat jäsenvaltiot kuitenkin ymmärtävät väärin (ulkoisen) toimivallan määräytymistä koskevien periaatteiden ja unionin toiminnan oikeusperustan valintaa koskevien periaatteiden välisen suhteen.

90. Euroopan unionilla on ainoastaan sille annettu toimivalta.³⁶ Tämän vuoksi sen on liitettävä toteuttamansa toimi johonkin perussopimuksen määräykseen, jossa sille annetaan toimivalta toteuttaa tällainen toimi.³⁷ Tämän oikeusperustan valinnan on perustuttava sellaisiin objektiivisiin seikkoihin, jotka voivat olla tuomioistuimen suorittaman valvonnan kohteena ja joihin kuuluvat toimen tarkoitus ja sisältö.³⁸

91. Lausunnossa 1/08 selitettiin, että se, onko Euroopan unionilla yksinomainen tai jaettu toimivalta tehdä sopimukset, ja oikeusperusta, jota tähän samaan tarkoitukseen on käytettävä, ovat kaksi kysymystä, jotka liittyvät kiinteästi toisiinsa.³⁹ Se, onko Euroopan unioni yksinään toimivaltainen tekemään sopimuksen vai onko tällainen toimivalta jaettu jäsenvaltioiden kanssa, riippuu erityisesti niiden unionin määräysten ulottuvuudesta, joiden nojalla Euroopan unionilla voi olla toimivalta osallistua tällaiseen sopimukseen.⁴⁰

35 — Tässä yhteydessä on huomattava, että unionin tuomioistuin on sittemmin saanut ennakkoratkaisupyyntöä, joka koskee SEUT 18 artiklan ensimmäisen kohdan, SEUT 267 artiklan ja SEUT 344 artiklan yhteensopivuutta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisen kahdenvälisen investointisopimuksen sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisua koskevan määräyksen kanssa. Ks. asia C-284/16, Slovakia v. Achmea (vireillä unionin tuomioistuimessa).

36 — Ks. SEU 4 artiklan 1 kohta ja SEU 5 artiklan 2 kohta. Ks. myös SEUT 2–SEUT 6 artikla ja edellä 55–64 kohta.

37 — Ks. mm. lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 5 kohta), ja tuomio 1.10.2009, komissio v. neuvosto (C-370/07, EU:C:2009:590, 47 kohta).

38 — Ks. viimeaikainen tuomio 14.6.2016, parlamentti v. neuvosto (C-263/14, EU:C:2016:435, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 111 kohta).

40 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 112 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

92. Se, että Euroopan unionin toimivalta ylipäänsä toimia tietyllä alalla vahvistetaan (ja se, että siten yksilöidään tällaisen toiminnan oikeusperusta), on näin ollen ennakoedellytys ratkaistaessa SEUT 3 ja SEUT 4 artiklan mukaisesti toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä tietyn ulkoisen toiminnan osalta.⁴¹

93. Oikeusperustan yksilöimisestä vakiintuneessa oikeuskäytännössä on katsottu, että silloin, kun Euroopan unionin sopimuksella on enemmän kuin yksi tarkoitus tai siinä on kahdenlaisia tai useampia tekijöitä, joista yksi on yksilöitävissä pääasiallisesti tai määrääväksi tarkoitukseksi tai tekijäksi, kun taas toinen on (tai toiset ovat) ainoastaan liitännäinen (tai liitännäisiä) tai soveltamisalaltaan äärimmäisen rajattu(ja), Euroopan unionin on kyseistä sopimusta tehdessään käytettävä yhtä oikeusperustaa, toisin sanoen sitä, jota sopimuksen pääasiallinen tai määräävä tarkoitus tai tekijä edellyttää.⁴² Näin ollen siinä tapauksessa, että vapaakauppasopimuksen määräävänä tarkoituksena on yhteisen kauppapolitiikan toteuttaminen ja että on katsottava, että sen muut näkökohdat ovat liitännäisinä tarpeen tälle pääasialliselle tekijälle tai soveltamisalaltaan äärimmäisen rajattuja, kyseisen sopimuksen tekemisen aineellisenä oikeusperustana olisi SEUT 207 artiklan 1 kohta.⁴³ Tällöin SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdasta seuraisi, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä vapaakauppasopimus.⁴⁴

94. Jos toisaalta unionin tuomioistuin toteaisi, että vapaakauppasopimuksella on useampi samanaikainen tavoite tai siinä on useita tekijöitä, joita ei voida erottaa toisistaan ja joista mikään ei ole toiseen nähden liitännäinen, jolloin on mahdollista soveltaa useita perussopimusten määräyksiä, tämän sopimuksen tekemistä koskevan Euroopan unionin toimen on perustuttava näitä tekijöitä vastaaviin oikeusperustoihin.⁴⁵

95. Tätä taustaa vasten käsittelen seuraavaksi SEUT 207 artiklassa tarkoitetun yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaa.

SEUT 207 artiklan 1, 5 ja 6 kohta

96. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on selvennetty Euroopan unionin yksinomaista toimivaltaa yhteisessä kauppapolitiikassa jo kauan ennen SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan, jossa nykyisin nimenomaisesti vahvistetaan Euroopan unionin yksinomainen toimivalta tämän politiikan alalla, voimaantuloa. Aivan ensimmäisessä (nykyisen) SEUT 218 artiklan 11 kohdan perusteella annetussa lausunnossa katsottiin, että yksinomainen toimivalta yhteisessä kauppapolitiikassa oli perusteltua, koska jos jäsenvaltioiden annettaisiin käyttää rinnakkaista toimivaltaa tällä alalla, ”jäsenvaltioille annettaisiin mahdollisuus suhteissaan kolmansiin valtioihin omaksua [Euroopan unionin] aikomasta kannasta eroavia kantoja, ja siten vääristettäisiin [Euroopan unionin] toimielinrakennetta, vaarannettaisiin luottamussuhteet [Euroopan unionissa] ja estettäisiin [Euroopan unionia] täyttämästä tehtävänsä yhteisen edun puolustamisessa”.⁴⁶ Tämä perustelu on yhteensopiva Rooman sopimuksella vahvistetun tulliliiton perustamisen kanssa. Sisäisesti kyseinen liitto muodostuu tuonti- ja vientitullien tai vaikutukseltaan vastaavien maksujen ehdottomasta kiellosta jäsenvaltioiden

41 — Tämä ilmenee yhteisöjen tuomioistuimen esittämien perustelujen rakenteesta 30.11.2009 annetussa lausunnossa 1/08 (EU:C:2009:739).

42 — Ks. esim. tuomio 12.12.2002, komissio v. neuvosto (C-281/01, EU:C:2002:761, 43 kohta), ja tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 76 kohta).

43 — Ks. lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 166 kohta).

44 — Ks. esim. lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 68 kohta); tuomio 12.12.2002, komissio v. neuvosto (C-281/01, EU:C:2002:761, 43 kohta), ja tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 76 kohta) ja lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 37 ja 44 kohta).

45 — Tuomio 14.6.2016, parlamentti v. neuvosto (C-263/14, EU:C:2016:435, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); ks. myös tuomio 10.1.2006, komissio v. neuvosto (C-94/03, EU:C:2006:2, 51 kohta).

46 — Lausunto 1/75 (OECD:n yhteisymmärrys paikalliskustannuksia koskevasta standardista), 11.11.1975 (EU:C:1975:145, s. 1364). Ks. myös tuomio 15.12.1976, Donckerwolcke ja Schou (41/76, EU:C:1976:182, 32 kohta).

välillä.⁴⁷ Samanaikaisesti perussopimuksissa annetaan Euroopan unionin ja sen toimielinten tehtäväksi puolustaa ulkoisesti Euroopan unionin kaupallisia etuja. Jos jäsenvaltioille annettaisiin mahdollisuus toteuttaa omia kauppapolitiikkojaan ulkomaailmaan nähden (ja ajaa omia etujaan tässä yhteydessä) rinnakkain Euroopan unionin toiminnan kanssa, tämä olennainen tehtävä voisi selvästi vaarantua.

97. Komissio kehottaa unionin tuomioistuinta tarkistamaan tässä menettelyssä aikaisempaa oikeuskäytäntöään, joka koskee yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaa. Kuinka pitkälle tämän politiikan soveltamisala on laajentunut Lissabonin sopimuksella toteutettujen muutosten (erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat, ulkomaiset suorat sijoitukset, palvelukauppa, liikenteen alaa koskeva poikkeus SEUT 207 artiklan 5 kohdassa ja SEUT 207 artiklan 6 kohdasta seuraavat rajoitukset) seurauksena?

98. Tietyt jäsenvaltiot ovat esittäneet, että lausunnon 1/94 vuoksi yhteistä kauppapolitiikkaa ei ole enää asianmukaista pitää ”dynaamisena”.

99. En usko, että olisi erityisen hyödyllistä väitellä siitä, onko yhteinen kauppapolitiikka ”dynaamista” vai ei. Merkityksellistä on se, että SEUT 270 artiklan 1 kohtaa pitäisi tulkita tavalla, joka on kyseisen määräyksen sanamuodon mukainen ja jolla samalla taataan, että Euroopan unioni voi toteuttaa tehokasta yhteistä kauppapolitiikkaa jatkuvasti kehittyvässä kansainvälisessä liiketoimintaympäristössä.

100. Yhdyn julkisasiamies Wahlin lausuntomenettelyssä 3/15 ilmaisemaan kantaan, jonka mukaan kansainvälisen kaupan tai vaihdannan kohdetta ei voida määritellä abstraktisti eikä staattisella ja jäykällä tavalla, koska kaupankäynnin käytännöt, mallit ja suuntaukset muuttuvat ajan mukana.⁴⁸ Se, mitä kansainvälisissä suhteissa on pidettävä ”kauppapolitiikkana” tai ”investointipolitiikkana”, ja se, mikä muodostaa yhteisen kauppapolitiikan unionin oikeudessa, eivät välttämättä ole samoja.

101. Oikeuskäytännössä on myös korostettu tarvetta varmistaa Euroopan unionin yhteisen kauppapolitiikan *tehokkuus*. Lausunnossa 1/78 todettiin, ettei yhteistä kauppapolitiikkaa voitaisi enää harjoittaa tehokkaasti, ellei Euroopan unioni voisi käyttää myös pidemmälle meneviä toimintakeinoja kuin niitä, joilla pyritään vaikuttamaan pelkästään ulkomaankaupan perinteisiin näkökohtiin. Näin ymmärretty ”kauppapolitiikka” olisi tuomittu menettämään merkityksensä ajan myötä,⁴⁹ ja se estäisi asteittain Euroopan unionia täyttämästä tehtävänsä globaalina kauppakumppanina sekä kahdenvälisissä suhteissa muiden kuin jäsenvaltioiden kanssa että monenvälisissä yhteyksissä.⁵⁰ Yhteinen kauppapolitiikka ei näin ollen rajoitu toimenpiteisiin, joilla on kaupallisia tavoitteita. Se voi kattaa toimenpiteitä, joilla on muita kuin puhtaasti kaupallisia tavoitteita, kuten tavoitteita, jotka liittyvät kehitykseen,⁵¹ ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan⁵² tai ympäristön tai ihmisten terveyden suojeluun,⁵³ edellyttäen aina, että näillä toimenpiteillä on myös suoria ja välittömiä vaikutuksia kaupankäyntiin. Yhteisen kauppapolitiikan ja Euroopan unionin ulkoista toimintaa koskevien (muiden) periaatteiden ja tavoitteiden välinen vuorovaikutus on nimenomaisesti tunnustettu SEUT 207 artiklan 1 kohdan viimeisessä virkkeessä.

47 — SEUT 30 artikla.

48 — Julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15 (EU:C:2016:657, 43 kohta).

49 — Lausunto 1/78 (Kansainvälinen luonnonkumisopimus), 4.10.1979 (EU:C:1979:224, 44 kohta), ja tuomio 26.3.1987, komissio v. neuvosto (45/86, EU:C:1987:163, 20 kohta).

50 — Ks. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15 (EU:C:2016:657, 43 kohta).

51 — Lausunto 1/78 (Kansainvälinen luonnonkumisopimus), 4.10.1979 (EU:C:1979:224, 41–46 kohta).

52 — Tuomio 17.10.1995, Werner (C-70/94, EU:C:1995:328, 10 kohta), ja tuomio 17.10.1995, Leifer ym. (C-83/94, EU:C:1995:329, 11 kohta).

53 — Tuomio 29.3.1990, Kreikka v. neuvosto (C-62/88, EU:C:1990:153, 17–20 kohta), ja lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 40 kohta). Ks. myös viimeaikainen julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15 (EU:C:2016:657, 69 kohta).

102. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalalle olisi rajoja. Myöskään se, että alaa käsitellään kauppaa- (ja investointi)sopimuksessa, ei ole riittävä peruste katsoa tämän alan kuuluvan yhteiseen kauppapolitiikkaan. Sopimukset tai määräykset, jotka muut kansainvälisen oikeuden toimijat voivat mieltää osaksi kauppaa tai kauppapolitiikkaa, eivät välttämättä kuulu perussopimusten määritelmään ”yhteisestä kauppapolitiikasta”. Tätä politiikkaa määritellessään unionin tuomioistuin on sidottu SEUT 206 ja SEUT 207 artiklan sanamuotoon.

103. SEUT 207 artiklaa sovellettaessa merkitystä on sillä, että Euroopan unionin (sisäisen tai ulkoisen) toiminnan pitäisi *erityisesti* liittyä kansainväliseen kauppaan, eli kauppaan kolmansien valtioiden kanssa (ei kauppaan sisämarkkinoilla),⁵⁴ siten, että sillä pyritään olennaisesti kaupan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja sillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan.⁵⁵ Näin ollen pelkästään se, että Euroopan unionin toimella voi olla vaikutuksia kansainväliseen kauppaan, ei riitä sen toteutukseksi, että kyseinen toimi kuuluu yhteisen kauppapolitiikan alaan.

104. Tehtäessä ero yhteisen kauppapolitiikan alaan kuuluvien (kansainvälisten) sitoumusten ja niiden sitoumusten välillä, joiden pääasiallisena tarkoituksena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa, on tärkeää määrittää, onko sopimuksen tarkoituksena olennaisesti ulottaa unionin alueen ulkopuolelle jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentäminen, joka on jo ”pitkälti toteutettu” sisämarkkinoiden kauppaa koskevalla unionin sekundaarilainsäädännöllä.⁵⁶ Jos näin on, kyseisellä sopimuksella voidaan olettaa pyrittävän edistämään kansainvälistä kauppaa, ja sen tekeminen kuuluu näin ollen yhteisen kauppapolitiikan alaan. Kääntäen silloin, kun tämä ”sisäinen” lähentäminen on juuri sopimuksen tavoitteena, sopimuksen määräävänä tarkoituksena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa ja se jää siten yhteisen kauppapolitiikan alan ulkopuolelle, vaikka sillä on vaikutuksia kansainväliseen kauppaan.⁵⁷

105. Useat osapuolet ovat joko yleisesti tai vapaakauppasopimuksen tietyn luvun yhteydessä esittäneet huolensa siitä, että komission Lissabonin sopimuksen voimaantulon seurauksena omaksumassa laajassa tulkinnassa yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalasta sivuutetaan SEUT 207 artiklan 6 kohta.

106. Mielestäni SEUT 207 artiklan 6 kohta koskee ainoastaan sen toimivallan käyttöä, jonka Euroopan unioni johtaa SEUT 207 artiklan 1 kohdasta. Sen ennakko-oletuksena on, että tämä toimivalta on todettu. Se ei voi siten muuttaa SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaista Euroopan unionin yksinomaista ulkoista toimivaltaa. SEUT 207 artiklan 6 kohdassa asetetaan kaksi rajoitusta, vaikka jälkimmäinen näyttää olevan ensimmäisen sovellus.

107. Ensinnäkin toimivallan käyttö yhteisen kauppapolitiikan alalla ei voi vaikuttaa toimivallan jakoon Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Mielestäni tämä ensimmäinen rajoitus on ilmaisu SEUT 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistetusta annetun toimivallan periaatteesta, jota on edelleen kehitelty julistuksessa N:o 18 toimivallan jaosta.⁵⁸ Euroopan unionin yksinomaisten toimivallan käyttäminen yhteisen kauppapolitiikan alalla ei toisin sanoen voi muuttaa perussopimuksen määräyksiä toimivallan määrittämisestä *muilla* aloilla, jotka jäävät tämän toimivallan ulkopuolelle (kuten esimerkiksi kauppa sisämarkkinoilla), tai muutoin vaikuttaa niihin. Tätä tulkintaa tukee SEUT 207 artiklan 2 kohta, jossa määrätään oikeusperustasta säädettyä ”toimenpiteistä, joilla määritellään puitteet yhteisen

54 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 50 kohta), ja tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 56 kohta).

55 — Ks. mm. tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 51 ja 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 57 ja 58 kohta).

56 — Tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 67 kohta).

57 — Tätä lähestymistapaa tukee lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 44 ja 45 kohta (palvelujen osalta) ja 59 ja 60 kohta (teollis- ja tekijänoikeuksien osalta)).

58 — Tässä julistuksessa todetaan, että ”[EU-sopimuksessa] ja [EUT-sopimuksessa] määrätyn unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen toimivallan jaon mukaisesti toimivalta, jota perussopimuksissa ei ole annettu unionille, kuuluu jäsenvaltioille”.

kauppapolitiikan toteuttamiseksi”, eikä määrätä, että Euroopan unionilla olisi yksinomainen toimivalta kaikkiin toimenpiteisiin, jotka on mahdollisesti toteutettava Euroopan unionin yksinomaista toimivaltaansa yhteisen kauppapolitiikan alalla käyttäessään tekemästä sopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämiseksi.

108. Siten esimerkiksi se, että Euroopan unioni käyttää SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaista yksinomaista toimivaltaansa koko TRIPS-sopimuksen osalta,⁵⁹ ei tarkoita sitä, että se olisi toimivaltainen sääntelemään jokaista tämän sopimuksen kattamaa kysymystä sisämarkkinoilla. Tällainen toimivallan käyttö ei voi liioin muuttaa immateriaalioikeuksia yleensä koskevan ulkoisen toimivallan määräytymistä jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin välillä.

109. Kääntäen *en* ymmärrä ensimmäistä rajoitusta siten, että sillä tarkoitettaisiin Euroopan unionin toimivallan käytön yhteisen kauppapolitiikan alalla riippuvan siitä, onko Euroopan unionilla sisäinen toimivalta jollain muulla perusteella, tai siitä, onko se käyttänyt tätä toimivaltaa.⁶⁰ Yhteisen kauppapolitiikan ulkoisten näkökohtien ja unionin muiden politiikkojen sisäisten näkökohtien samanaikaisuuden painottaminen ei saa tukea SEUT 207 artiklan muista osista. Siten SEUT 207 artiklan 4 kohdassa vahvistetaan nimenomaisesti, että yhteinen kauppapolitiikka voi käsittää kulttuuri- tai audiovisuaalisten palvelujen kauppaa ja sosiaali-, koulutus- ja terveyspalvelujen kauppaa. Euroopan unionin sisäinen toimivalta kansanterveyden alalla on kuitenkin rajoitettu, koska se ainoastaan täydentää jäsenvaltioiden toimintaa.⁶¹ Lisäksi unionin toiminnassa on otettava huomioon jäsenvaltioiden velvollisuudet, jotka liittyvät niiden terveyspolitiikan määrittelyyn sekä terveyspalvelujen ja sairaanhoidon järjestämiseen ja tarjoamiseen.⁶²

110. Toinen SEUT 207 artiklan 6 kohdassa asetettu rajoitus koskee sitä, että yhteisen kauppapolitiikan alaan kuuluvan toimivallan käyttäminen ei voi johtaa jäsenvaltioiden lakien tai asetusten yhdenmukaistamiseen siltä osin kuin tällainen yhdenmukaistaminen ei ole perussopimusten mukaan mahdollista. Kuten SEUT 207 artiklan 4 kohdassa nimenomaisesti vahvistetaan, tämä rajoitus ei merkitse sitä, että yhteinen kauppapolitiikka ei voisi kattaa kauppaa aloilla, joiden osalta yhdenmukaistaminen on kielletty perussopimuksen muissa määräyksissä (kuten esimerkiksi sosiaalipolitiikan, koulutuksen, kansanterveyden tai kulttuurin aloilla).⁶³ Se merkitsee pikemminkin sitä, että käyttäessään SEUT 207 artiklan mukaista toimivaltaansa Euroopan unioni ei voi toimia siten, että perussopimusten mukaista yhdenmukaistamiskieltoa kierrettäisiin. Tämä rajoitus on siten erityinen sovellus ensimmäisestä rajoituksesta.

111. Esillä olevassa lausuntomenettelyssä unionin tuomioistuinta pyydetään myös tulkitsemaan SEUT 207 artiklan 5 kohtaa, erityisesti vapaakauppasopimuksen 8 luvun (”Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa”) liikennettä koskevien sitoumusten osalta.⁶⁴ Kyseisen määräyksen mukaan liikenteen alan kansainvälisten sopimusten neuvottelemisessa ja tekemisessä noudatetaan EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston määräyksiä, eli EUT-sopimuksen määräyksiä Euroopan unionin liikennepolitiikasta. Tällaiset sopimukset jäävät siten yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalan ulkopuolelle.

59 — Ks. myös jäljempänä 424–430 kohta.

60 — Tästä syystä *en* yhdy tulkintaan, jonka julkisasiamies Kokott antoi aikaisemmin EY 133 artiklan 6 kohdasta seuranneesta rajoituksesta. Ks. julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus komissio v. neuvosto (C-13/07, EU:C:2009:190, 120–122 ja 139–142 kohta). Julkisasiamies Kokottin mukaan kyseisen määräyksen ensimmäisen alakohdan merkitys ja tavoite ”on, että [Euroopan unionin] sisäinen ja ulkoinen toimivalta vastaavat yleisesti ottaen toisiaan, jottei [Euroopan unioni] voi tehdä ulospäin sitoumuksia, joita se ei voi panna [unionin] sisällä täytäntöön riittämättömän toimivallan vuoksi”.

61 — Ks. SEUT 6 artikla.

62 — Ks. SEUT 168 artikla. SEUT 6 artiklassa määrätään, että Euroopan unionilla on toimivalta toteuttaa ihmisten terveyden suojelua ja kohentamista koskevia toimia ”jäsenvaltioiden toimien tukemiseksi, yhteensovittamiseksi tai täydentämiseksi”.

63 — Ks. SEUT 153 artiklan 2 kohdan a alakohhta, SEUT 165 artiklan 4 kohta, SEUT 168 artiklan 5 kohta ja SEUT 167 artiklan 5 kohta.

64 — Ks. jäljempänä 208–219 kohta.

112. Kyseinen poikkeus ei ole uusi. Perussopimuksissa on aina jätetty liikennepolitiikka yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle. Itse asiassa juuri tämä poikkeus johti siihen, että ERTA-tuomiossa vahvistettiin *implisiittisen* yksinomaisen ulkoisen toimivallan periaate erotuksena nimenomaisesta yksinomaisesta toimivallasta yhteisen kauppapolitiikan alalla.⁶⁵

113. Vaikka ERTA-tuomio koski turvallisuussääntöjä koskevaa sopimusta, lausunnossa 1/94 ei nähty mitään syytä tehdä toisenlaista johtopäätöstä sellaisten kauppasopimusten osalta, jotka koskevat myös liikennettä, kuten GATS-sopimuksen osalta.⁶⁶ Siinä vahvistettiin "[ERTA-tuomion] perustana oleva ajatus", jonka mukaan "liikennettä koskevat kansainväliset sopimukset eivät kuulu [yhteisen kauppapolitiikan] soveltamisalaan".⁶⁷ Kanta pysyi ennallaan Nizzan sopimuksen⁶⁸ ja Lissabonin sopimuksen perusteella.⁶⁹ Liikennepalvelujen kansainvälisen kaupan osalta perussopimusten tarkoituksena on näin ollen "pysyttää sisäinen toimivalta, jota käytetään antamalla yksipuolisesti [unionin] sääntöjä, ja ulkoinen toimivalta, jota käytetään tekemällä kansainvälisiä sopimuksia, lähtökohtaisesti keskenään samansuuntaisina, ja kumpikin toimivalta kuuluu, – – erityisesti yhteistä liikennepolitiikkaa koskevan [EUT-]sopimuksen osaston soveltamisalaan".⁷⁰

114. Tästä syystä SEUT 207 artiklan 5 kohdan soveltaminen ei rajoitu kansainvälisiin sopimuksiin, jotka koskevat yksinomaan tai pääasiallisesti liikennepalvelujen kauppaa. Kuten lausunnossa 1/08 todettiin, muunlainen tulkinta merkitsisi sitä, että kansainvälisen sopimuksen määräykset, joiden kohde on täysin identtinen, kuuluisivat milloin liikennepolitiikan, milloin kauppapolitiikan alaan pelkästään sen mukaan, ovatko sopimuspuolet päättäneet käsitellä vain liikennepalvelujen kauppaa vai ovatko ne sopineet käsittelevänsä sekä tätä kauppaa että muunlaisten palvelujen tai kaikkien palvelujen kauppaa.⁷¹

115. SEUT 207 artiklan 5 kohdan laajasta soveltamisalasta huolimatta ilmaisun "liikenteen alan kansainväliset sopimukset" ei nähdäkseni pitäisi tarkoittaa sitä, että jokainen liikenteeseen sovellettava sopimus (toisin sanoen ennen kaikkea tavaroiden tai henkilöiden kuljettamista yhdellä tai usealla kulkuneuvolla paikasta toiseen koskeva palvelu) olisi jätettävä yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle. Se, että yleisesti sovellettavia toimenpiteitä voidaan käytännössä soveltaa myös liikenteeseen, ei välttämättä johda SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksen soveltamiseen. "Liikenteen alan" kansainvälinen sopimus on pikemminkin sopimus, joka sisältää erityisesti liikennettä koskevia määräyksiä. Tämä selittää sen, miksi lausunnossa 1/08 keskityttiin alakohtaisiin sitoumuksiin (ja horisontaalisiin sitoumuksiin, joita sovellettiin näiden sitoumusten lisäksi) ja pääteltiin, että SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksen soveltamisedellytykset täyttyivät.

116. Esillä oleva lausuntomenettely osoittaa, että SEUT 207 artiklan 5 kohdan soveltamisalaan liittyy edelleen epäselvyyksiä. Kysymykset, jotka koskevat *liikennepalvelujen* kauppaa koskevia sitoumuksia, sisältävät kysymyksen siitä, kattaako SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeus (vapaakauppasopimuksessa määritellyn) sijoittautumisen, vaikka EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osasto ei koske sitä, ja siitä, kuuluvatko liikennepalvelujen liitännäispalvelut tämän poikkeuksen soveltamisalaan. Käsitellen näitä kysymyksiä tarkastellessani vapaakauppasopimuksen kahdeksatta lukua.⁷²

65 — Tuomio 31.3.1971, komissio v. neuvosto (22/70, EU:C:1971:32, 16 kohta).

66 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 49 ja 50 kohta).

67 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 48 kohta).

68 — Ks. EY 133 artiklan 6 kohdan kolmas alakohta ("Liikenteen alan kansainvälisten sopimusten neuvottelemisessa ja tekemisessä noudatetaan edelleen V osaston ja 300 artiklan määräyksiä"). Kyseinen määräys ilmensi Nizzan sopimuksen laatijoiden halua "pysyttää alalla tietty aikaisempi oikeustila" (ks. lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009, EU:C:2009:739, 159 kohta).

69 — Ks. SEUT 207 artiklan 5 kohta.

70 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 164 kohta).

71 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 163 kohta). Sama johtopäätös voitiin tehdä (joskin välillisesti) jo 24.3.1995 annetusta lausunnosta 2/92 (EU:C:1995:83, 27 kohta).

72 — Ks. jäljempänä 208–219 kohta.

SEUT 3 artiklan 2 kohta

117. Kun Euroopan unionilla ei ole SEUT 3 artiklan 1 kohdan nojalla nimenomaista yksinomaista toimivaltaa tehdä kansainvälistä sopimusta, sillä voi kuitenkin olla implisiittinen ulkoinen yksinomainen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella. Molemmat SEUT 3 artiklan kohdat koskevat erityisesti toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Toisin kuin SEUT 3 artiklan 1 kohta, SEUT 3 artiklan 2 kohta koskee kuitenkin pelkästään ulkoista toimivaltaa. Kaikki siinä vahvistetut eri perusteet edellyttävät kuitenkin välttämättä jossain määrin sisäisen toimivallan käyttöä.

118. Komissio vetoaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisiin kahteen perusteeseen Euroopan unionin yksinomaisen ulkoisen toimivallan toteamiseksi.

119. Palvelukauppaa, sijoittautumista ja sähköistä kauppaa koskevan kahdeksannen luvun osalta⁷³ komissio vetoaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen ensimmäiseen perusteeseen, jonka mukaan Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta, ”kun sopimuksen tekemisestä on säädetty lainsäätäjäjärjestyksessä hyväksytyssä unionin säädöksessä”. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kyseisen määräyksen olemassaolon perustana on se, että voi olla tilanteita, joissa siitä huolimatta, että perussopimuksissa itsessään ei vahvisteta Euroopan unionille ulkoista toimivaltaa, toimielinten antamissa yhteisissä säännöissä vahvistetaan tällainen toimivalta määräämällä kansainvälisten sopimusten tekemisestä.⁷⁴ Tällaisissa tilanteissa Euroopan unioni saa yksinomaisen toimivallan yhteisten sääntöjen perusteella,⁷⁵ koska jos jäsenvaltioiden annettaisiin tehdä omat kansainväliset sopimuksensa, yhdenmukaistettu ulkoinen toiminta näiden unionin sääntöjen kattamilla aloilla voisi vaarantua.⁷⁶

120. Vapaakauppasopimuksen tiettyjen muiden osien osalta⁷⁷ komissio tukeutuu SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen kolmanteen perusteeseen. Kyseisen perusteen mukaan Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus ”siltä osin kuin se voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta”. Tämä peruste vastaa kriteeriä, joka vahvistettiin ERTA-tuomiossa siinä tarkoituksessa, että määritettäisiin ”sellaisten kansainvälisten sitoumusten luonne, joita jäsenvaltiot eivät saa tehdä unionin toimielinjärjestelmän ulkopuolella silloin, kun unionin yhteisiä sääntöjä on annettu [EUT-]sopimuksen tavoitteiden toteuttamista varten”.⁷⁸

121. Niin kutsuttu ERTA-periaate tarjoaa Euroopan unionille perustan, jonka nojalla sillä on implisiittinen yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus. Se kehitettiin alun perin ottamalla huomioon toisaalta primaarioikeuden vaatimus siitä, että jäsenvaltiot toteuttavat kaikki toimenpiteet, jotka ovat aiheellisia perussopimuksista tai toimielinten säädöksistä johtuvien velvoitteiden täyttämisen varmistamiseksi, ja toisaalta jäsenvaltioiden velvollisuus pidäytyä kaikista toimenpiteistä, jotka voivat vaarantaa perussopimusten tavoitteiden saavuttamisen.⁷⁹ Euroopan unionilla on siten yksinomainen ulkoinen toimivalta, kun on olemassa vaara, että toimiessaan unionin toimielinjärjestelmän ulkopuolella jäsenvaltiot saattavat tehdä kansainvälisiä sitoumuksia, jotka vaikuttavat yhteisiin sääntöihin tai muuttavat niiden ulottuvuutta. Tällä kierrettäisiin perussopimuksissa vahvistettuja sääntöjä unionin politiikkojen täytäntöönpanosta ja voitaisiin siten kyseenalaistaa unionin integraatioprosessin olennainen sisältö.

73 — Ks. jäljempänä 221–224 kohta.

74 — Ks. mm. tuomio 5.11.2002, komissio v. Saksa (C-476/98, EU:C:2002:631, 109 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

75 — Tuomio 5.11.2002, komissio v. Saksa (C-476/98, EU:C:2002:631, 108 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

76 — Ks. vastaavasti lausunto 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus), 7.2.2006 (EU:C:2006:81, 45, 121 ja 122 kohta).

77 — Ks. jäljempänä 225–268 kohta.

78 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 66 kohta).

79 — Tuomio 31.3.1971, komissio v. neuvosto (22/70, EU:C:1971:32, 21 kohta). Nämä velvoitteet on nyt vahvistettu SEU 4 artiklan 3 kohdan toisessa ja kolmannessa alakohdassa.

122. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä saadaan jonkin verran apua sen tarkistamiseen, täyttyvätkö kolmannen perusteen soveltamisedellytykset. Ehdotetun kansainvälisen sopimuksen ja kyseessä olevana ajankohtana voimassa olevan unionin lainsäädännön välistä suhdetta on tarkasteltava erityisesti. Tällaista tarkastelua varten ja annetun toimivallan periaatteen mukaisesti osapuolen, joka vetoaa yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan, on osoitettava se.⁸⁰

123. Tämän tarkastelun ensimmäisessä vaiheessa on määriteltävä ala, jota kansainvälinen sopimus koskee, jotta voidaan yksilöidä, mitkä yhteiset säännöt ovat merkityksellisiä. Sopimuksen kohde voidaan määrittää ottamalla huomioon sopimuksen sisältö ja tarkoitus. Vaikka tässä suhteessa niin kutsuttuja homogeenisia sopimuksia tarkasteltaessa saattaa olla mahdollista kuvata koko sopimus siten, että se kattaa ”tietyn alan”, ja tarkistaa sitten, yhdenmukaistetaanko yhteisillä säännöillä kokonaisuudessaan tämä ala tai kattavatko tällaiset yhteiset säännöt kyseisen alan suurelta osin,⁸¹ tätä lähestymistapaa ei voida soveltaa niin helposti nyt käsiteltävän vapaakauppasopimuksen kaltaiseen sopimukseen, jossa säännellään eri ”aloja” sen eri luvuissa tai osissa.

124. Komission tässä menettelyssä esittämiin perusteluihin liittyy uusi kysymys. Sovelletaanko SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaista kolmatta perustetta ainoastaan, kun unionin toimielimet ovat jo antaneet ”yhteisiä sääntöjä” unionin lainsäädäntövaltaa käyttäessään, vai voivatko myös perussopimuksen määräykset itsessään olla tietyin edellytyksin ”yhteisiä sääntöjä”? Komissio väittää, että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen niiden määräysten osalta, jotka koskevat muuntotyyppejä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia, perustuu SEUT 63 artiklaan itseensä sisältyviin ”yhteisiin sääntöihin”. Käsittelen tätä kysymystä tarkastellessani vapaakauppasopimuksen yhdeksannen luvun A jaksoa.⁸²

125. Toisessa vaiheessa on selvitettävä, mitä yhteisiä sääntöjä alalla on annettu. Kansainvälisen sopimuksen soveltamisalan ja yhteisten sääntöjen soveltamisalan ei kuitenkaan täydy olla täysin yhdenmukaisia.⁸³ Saattaa olla riittävää, että kansainvälinen sopimus kuuluu alaan, jonka nämä yhteiset säännöt suurelta osin kattavat.⁸⁴ Merkitykselliset yhteiset säännöt voivat käsittää paitsi tietyllä sopimuksen kattamalla alalla sovellettavaa lainsäädäntöä, myös lainsäädäntöä, jolla on laajempi soveltamisala.⁸⁵ On myös merkityksetöntä, ovatko tällaiset yhteiset säännöt yhdessä ja samassa unionin oikeuden välineessä vai eivät.⁸⁶

126. Yhteisiä sääntöjä eivät ole ainoastaan säännöt, joilla säännellään tilanteita, joissa on mukana unionin ulkopuolinen elementti ja joilla on siten ulkoinen ulottuvuus.⁸⁷ Yhteisiä sääntöjä yksilöitäessä on arvioitava sekä unionin oikeutta, sellaisena kuin se on kulloinkin voimassa, että näiden sääntöjen tulevia kehitysnäkymiä, jos nämä kehitysnäkymät ovat tarkasteluajankohtana ennustettavissa.⁸⁸

80 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 75 kohta).

81 — Tätä lähestymistapaa voitiin siten soveltaa yleisradio-organisaatioiden oikeuksien suojaamista koskevaan Euroopan neuvoston yleissopimukseen (tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto, C-114/12, EU:C:2014:2151, 78–103 kohta) tai julkaistujen teosten saatavuuden helpottamista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi koskevaan Marrakeshin sopimukseen (ks. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15, EU:C:2016:657, 137–154 kohta).

82 — Ks. jäljempänä 350–359 kohta.

83 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 69 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 26.11.2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, 30 kohta). Tässä tarkastelun vaiheessa tehdään ero SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kriteerin ja niiden alojen yksilöimisen välillä, joissa unioni on jaetun toimivallan piiriin kuuluvalla toiminnallaan ”syrjäyttänyt” jäsenvaltioiden toimivallan käytön.

84 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 70 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 26.11.2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, 31 kohta).

85 — Ks. esim. tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 81 kohta).

86 — Ks. esim. tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 82 kohta).

87 — Ks. esim. lausunto 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus), 7.2.2006 (EU:C:2006:81, 172 kohta).

88 — Lausunto 1/13 (Kolmansien valtioiden liittyminen Haagin yleissopimukseen), 14.10.2014 (EU:C:2014:2303, 74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 26.11.2014, Green Network (C-66/13, EU:C:2014:2399, 33 kohta).

127. Osapuolten väitteet siitä, millä yhteisillä säännöillä on merkitystä sovellettaessa ERTA-periaatetta liikennepalvelujen aloihin ja muihin sijoitusmuotoihin kuin ulkomaisiin suoriin sijoituksiin, viittaavat siihen, että ”yhteisistä säännöistä” on useita väärinkäsityksiä. Tässä menettelyssä unionin tuomioistuimella on tilaisuus esittää tarvittava selvennys asiaan.⁸⁹

128. Kolmannessa vaiheessa on tutkittava kansainvälisen sopimuksen tekemisen (mahdollista) vaikutusta merkityksellisiin yhteisiin sääntöihin. Ei ole välttämätöntä osoittaa, että tällainen vaikutus on olemassa: riski siitä, että yhteisiin sääntöihin vaikutetaan tai että niiden ulottuvuutta muutetaan, on riittävä.⁹⁰ Tällainen riski on olemassa, kun kansainvälisen sopimuksen mukaiset sitoumukset kuuluvat yhteisten sääntöjen soveltamisalaan.⁹¹ Mahdollista ristiriitaa, toisin sanoen ristiriitaa kansainvälisen sopimuksen ja yhteisten sääntöjen välillä, ei tarvitse osoittaa.⁹²

129. Kun yhteisillä säännöillä yhdenmukaistetaan kokonaan kansainvälisen sopimuksen kattama ala,⁹³ yksinomainen toimivalta sopimuksen tekemiseen on helppo todeta. Kyseisen sopimuksen tekemisestä seuraavien kansainvälisten sitoumusten oletetaan vaikuttavan yhdenmukaistettuihin sääntöihin.

130. Kun yhdenmukaistaminen on vain osittaista, se, että kansainvälinen sopimus (tai sen osa) koskee alaa, jonka unionin säännöt ”suurelta osin kattavat”, ei automaattisesti johda päätelmään, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta neuvotella koko tämä kansainvälinen sopimus (tai sen merkityksellinen osa), ilman tarvetta tutkia, soveltuuko ERTA-periaate. Kaikki riippuu annettujen sitoumusten sisällöstä ja niiden mahdollisesta yhteydestä unionin sääntöihin.⁹⁴

131. Jaetun toimivallan käytöstä tehty pöytäkirja N:o 25 ei kyseenalaista edellä esittämiäni periaatteita. Kyseinen pöytäkirja koskee ainoastaan SEUT 2 artiklan 2 kohtaa. Sen ainoana tavoitteena on täsmentää sen, että unioni käyttää sille perussopimuksissa annettua jäsenvaltioiden kanssa jaettua toimivaltaa, ulottuvuutta. Sen mukaan tämän toimivallan käytön soveltamisala ”ei kata kuin kyseessä olevassa [Euroopan] unionin säädöksessä säädellyt asiat, eikä se siten koske asianomaista alaa kokonaisuudessaan”. Pöytäkirjalla N:o 25 ei näin ollen voida tulkita rajoitettavan Euroopan unionin yksinomaisen ulkoisen toimivallan ulottuvuutta SEUT 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, kuten oikeuskäytännössä on selvennetty.⁹⁵

132. Tätä taustaa vasten tarkastelen seuraavaksi Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallan määräytymistä vapaakauppasopimuksen osalta.

89 — Ks. jäljempänä 234 ja 349–361 kohta.

90 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

91 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 68 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

92 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

93 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteinä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 96 kohta).

94 — Olen jo ilmaissut tämän näkemykseni ratkaisuehdotuksessani komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:224, 104–111 kohta).

95 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 73 kohta).

Vapaakauppasopimuksen tavoitteet ja yleiset määritelmät (vapaakauppasopimuksen ensimmäinen luku⁹⁶)

Osapuolten lausumat

133. *Komissio* väittää, että ensimmäinen luku kuuluu kokonaisuudessaan yhteiseen kauppapolitiikkaan. Komission mukaan vapaakauppasopimuksen 1.1 ja 1.2 artiklassa vahvistetut yleiset tavoitteet kuuluvat suurelta osin SEUT 206 artiklassa vahvistetun yhteisen kauppapolitiikan tavoitteiden piiriin. Vapaakauppasopimuksen tavoitteet ovat vain marginaalisesti laajemmat kuin yhteisen kauppapolitiikan tavoitteet. Tässä tapauksessa nämä tavoitteet kuuluvat kuitenkin EUT-sopimuksen (erityisesti SEUT 63 artiklan 1 kohdan, SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan) tavoitteiden piiriin.

134. *Muut osapuolet* eivät ole lausuneet erityisesti ensimmäisestä luvusta.

Asian tarkastelu

135. Mielestäni Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella päättää perustaa vapaakauppa-alue, joka on vuoden 1994 GATT-sopimuksen XXIV artiklan ja GATS-sopimuksen V artiklan mukainen,⁹⁷ ja hyväksyä se, että vapaakauppasopimuksen tavoitteina on kaupan ja investointien vapauttaminen ja helpottaminen. Tällaiset kysymykset kuuluvat selvästi yhteisen kauppapolitiikan piiriin.

136. Lisäksi määräykset, joissa luetellaan yleisesti sovellettavat määritelmät, ovat puhtaasti liitännäisiä. Näillä määräyksillä ei muuteta Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallan määräytymistä vapaakauppasopimuksen muiden määräysten osalta.

137. Tämän vuoksi katson, että ensimmäinen luku kuuluu kokonaisuudessaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan SEUT 207 artiklan nojalla.

Tavarakauppa (vapaakauppasopimuksen luvut toisesta kuudenteen⁹⁸ ja vapaakauppasopimuksen pöytäkirja 1⁹⁹)

Osapuolten lausumat

138. *Komissio* väittää, että luvut toisesta kuudenteen kuuluvat kokonaisuudessaan yhteiseen kauppapolitiikkaan.

139. *Komissio* väittää, että toisen luvun määräykset liittyvät erityisesti kansainväliseen tavarakauppaan, koska niillä pyritään vapauttamaan tavarakauppa osapuolten välillä ja niillä on suora ja välitön vaikutus tähän kauppaan. Tämä pätee sekä kyseisen luvun määräyksiin tulleista, joihin SEUT 207 artiklan 1 kohdassa viitataan, että muihin kuin tariffimääräyksiin, joilla toistetaan, sisällytetään viittaamalla tai kehitellään olemassa olevia vuoden 1994 GATT-sopimuksen ja muiden tavarakauppaa koskevien monenkeskisten sopimusten määräyksiä (ja jotka siten, kuten lausunnossa 1/94 katsottiin, kuuluvat automaattisesti yhteiseen kauppapolitiikkaan).

96 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 2 kohta.

97 — Toinen kysymys on se, kuuluvatko kaikki vapaakauppasopimuksen palveluja koskevan luvun (kahdeksas luku) kattamat kysymykset todella Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Ks. jäljempänä 195–268 kohta.

98 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 3–12 kohta.

99 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 131 kohta.

140. Komissio esittää samankaltaisia väitteitä kolmannelta luvulta (SEUT 207 artiklan 1 kohta kattaa ”kauppaa suojaavat toimenpiteet, kuten polkumyynti- ja tukipalkkiotapauksissa toteutettavat toimenpiteet”); neljänneltä luvulta (koska sillä helpotetaan tavarakauppaa torjumalla, tunnistamalla ja poistamalla tarpeettomia kaupan esteitä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen puitteissa) ja viidenneltä luvulta (koska sillä pyritään minimoimaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien kielteiset vaikutukset kauppaan). Sopimus tullitariffeja ja kauppaa koskevan vuoden 1994 yleissopimuksen VI artiklan soveltamisesta (jäljempänä polkumyynnin vastainen sopimus), tukia ja tasoitustulleja koskeva sopimus (jäljempänä tukisopimus), suojalausekesopimus, kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus ja terveys- ja kasvinsuojelusopimus ovat kaikki tavarakauppaa koskevia monenkeskisiä sopimuksia, jotka lausunnon 1/94 mukaan kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan.

141. Kuudes luku liittyy myös erityisesti kansainväliseen kauppaan, koska sillä pyritään helpottamaan tavarakauppaa ja varmistamaan tehokas tullivalvonta. Komissio lisää, että useimmat tämän luvun määräykset vastaavat samasta asiasta annettuja yksityiskohtaisempia määräyksiä kaupan helpottamista koskevassa WTO-sopimuksessa, joka on nyt sisällytetty WTO-sopimuksen liitteeseen 1 A.¹⁰⁰ Komission mukaan jäsenvaltiot tai muut toimielimet eivät kiistä Euroopan unionin yksinomaista toimivaltaa kyseisen uuden WTO-sopimuksen osalta.

142. *Parlamentti* yhtyy olennaisilta osin komission kantaan.

143. Vaikka *neuvosto* ja lähes kaikki *jäsenvaltiot* ovat jättäneet esittämättä erityisiä lausumia, jotka liittyvät toisesta luvusta kuudenteen lukuun, yksi jäsenvaltioista huomauttaa, että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta ei kata tulliyhteistyötä, josta vapaakauppasopimuksen 6.1 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä määrätään. SEUT 206 artiklassa viitataan ainoastaan tulliliiton perustamiseen SEUT 28–SEUT 32 artiklan mukaisesti. Se ei näin ollen kata SEUT 33 artiklaa, jossa vahvistetaan oikeusperusta ”toimenpiteille jäsenvaltioiden sekä jäsenvaltioiden ja komission välisen tulliyhteistyön vahvistamiseksi”. Lisäksi SEUT 6 artiklan g alakohdasta, sellaisena kuin se on vahvistettu SEUT 197 artiklan 2 kohdassa (hallinnollista yhteistyötä koskevan XXIV osaston ainoa määräys), seuraa, että hallinnollisen yhteistyön osalta Euroopan unionilla on toimivalta ainoastaan tukea, yhteensovittaa ja täydentää jäsenvaltioiden toimia.

Asian tarkastelu

144. Luvuissa toisesta kuudenteen määrätään tavarakaupan sääntelyyn liittyvistä eri seikoista. Näiden lukujen kattamat asiat ja niissä määrättyjen velvoitteiden tyyppi vastaavat jossain määrin tiettyjä tavarakauppaa koskevia WTO-sopimuksia.

145. Ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa yhteinen kauppapolitiikka kattoi jo tavarakaupan. Lausunnossa 1/94 vahvistettiin, että (silloisella) Euroopan yhteisöllä oli EY:n perustamissopimuksen 113 artiklan nojalla yksinomainen toimivalta tehdä ”tavarakauppaa koskevat monenkeskiset sopimukset”, toisin sanoen WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisällytetyt sopimukset (jäljempänä liitteen 1A sopimukset).¹⁰¹ Nämä käsittävät vuoden 1994 GATT-sopimuksen lisäksi 12 muuta sopimusta. Mainitussa lausunnossa todettiin, että kaikki liitteen 1A sopimukset kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan, tutkimatta kutakin niistä erikseen.¹⁰² Tämän vuoksi kaikkien katsottiin liittyvän erityisesti kansainväliseen kauppaan siltä osin kuin niillä pyrittiin olennaisesti edistämään, helpottamaan tai sääntelemään kauppaa ja niillä oli suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan. Useimmat WTO-sopimuksen liitteen 1A sopimukset käsittävät velvoitteita, jotka koskevat muun

100 — Kyseisen sopimuksen teksti on saatavilla osoitteessa https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm.

101 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 34 kohta).

102 — Yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli joitakin näistä sopimuksista (maaloudesta tehtyä sopimusta, terveys- ja kasvinsuojelusopimusta ja kaupan teknisiä esteitä koskevaa sopimusta) osapuolten niistä esittämien erityisten väitteiden valossa. Ks. lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 28–33 kohta).

muassa markkinoille pääsyä, kansallista kohtelua ja muita kansallisen sääntelyn muotoja, avoimuutta, oikeudellista ja hallinnollista muutoksenhakumenettelyä ja kaupan tavoitteiden yhteensovittamista kaupan ulkopuolisten tavoitteiden kanssa. Joidenkin näistä sopimuksista soveltamisala on määritelty viittaamalla tavaralajiin (esimerkiksi maataloutta koskeva sopimus ja tekstiili- ja vaatetustuotteita koskeva sopimus); toisia sovelletaan erityisiin kaupan välineisiin (esimerkiksi kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus, sopimus kauppaan liittyvistä investointitoimista, polkumyynnin vastainen sopimus, tukisopimus ja suojalausekesopimus); kaupan toimenpiteisiin, joilla on erityinen tarkoitus (esimerkiksi terveys- ja kasvinsuojelusopimus), tai tuonti- tai vientimenettelyn tiettyihin vaiheisiin (esimerkiksi sopimus tullitariffeja ja kauppaa koskevan vuoden 1994 yleissopimuksen VII artiklan soveltamisesta (jäljempänä tullausarvoa koskeva sopimus), sopimus vientitavaran ennakkotarkastuksesta, sopimus alkuperäsäännöistä ja sopimus tuontilisensioinnin menettelytavoista).

146. Lausunnon 1/94 perusteella on näin ollen selvää, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta kyseisten sopimusten kattamilla aloilla ja niiden kattamien velvoitteiden osalta.¹⁰³ Tämä kanta on edelleen sama Lissabonin sopimuksen perusteella, koska sillä ei muutettu yhteisen kauppapolitiikan määritelmää siltä osin kuin se koskee tavarakauppaa.

147. Tätä taustaa vasten mielestäni on selvää, että luvut toisesta viidenteen koskevat erityisesti tavarakauppaa. Niiden ala vastaa olennaisesti WTO-sopimuksen liitteen 1A tiettyjen sopimusten, jotka kuuluvat yhteistä kauppapolitiikkaa koskevaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, kattamia aloja. Siten toinen luku koskee vuoden 1994 GATT-sopimuksen I, II ja XI artiklan, jotka sisältävät tavarakaupan markkinoille pääsyä koskevat keskeiset velvoitteet, aloja. Kolmannen luvun kattamat alat liittyvät vuoden 1994 GATT-sopimuksen määräyksiin polkumyynnin vastaisista toimenpiteistä, tuista ja suojalausekkeista ja vastaaviin täsmällisempiin sopimuksiin (polkumyynnin vastainen sopimus, tukia ja tasoitustulleja koskeva sopimus ja suojalausekesopimus) WTO-sopimuksen liitteessä 1 A. Neljäs ja viides luku koskevat tullien ulkopuolisia esteitä, joista määrätään vuoden 1994 GATT-sopimuksen III artiklassa ("kansallinen kohtelu") ja niin ikään WTO-sopimuksen liitteeseen 1A sisällytettyjen kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen ja terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen täsmällisemmissä määräyksissä.

148. Nämä alat koskevat prosessia, jossa tavarat liikkuvat rajojen yli, ne luovutetaan ja tulliselvitetään, ja niiden kohtelua markkinoilla. Ne koskevat siten *erityisesti* kansainvälistä kauppaa.

149. Tämän prosessin helpottamiseksi tarkoitetuilla säännöillä (jotka ovat olennaisia tavaroiden tuonnin ja viennin kannalta) ja tekemällä tästä prosessista ja näiden tavaroiden kohtelua markkinoilla koskevista säännöistä avoimempia, ennakoitavampia, tehokkaampia ja kustannustehokkaampia, edistetään, helpotetaan tai säännellään kauppaa ja niillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan.¹⁰⁴

150. Tämä päätelmä pätee myös kuudennen luvun mukaiseen tulliyhteistyöhön ja yhteisymmärrysasiakirjan 3 tulliin liittyviin lisämääräyksiin ja yhteisymmärrysasiakirjan 4 sääntöihin valtuutettuja talouden toimijoita koskevien ohjelmien vastavuoroisesta tunnustamisesta (molemmat yhteisymmärrysasiakirjat liittyvät kuudenteen lukuun).

151. Kuudes luku koskee tullimenettelyjä ja tullausarvoa ja kaupan helpottamista (jotka vuoden 1994 GATT-sopimus, tullausarvoa koskeva sopimus ja uusi kaupan helpottamista koskeva WTO-sopimus osittain kattavat). Kuudennessa luvussa tarkoitettut yhteistyömuodot vastaavat jossain määrin yhteistyömuotoja, joita sovelletaan vuoden 1994 GATT-sopimuksen ja tullausarvoa koskevan sopimuksen mukaisiin tulliasioihin. Viimeksi mainituissa sopimuksissa määrätään myös yleisten

103 — Tämä kanta oli sama vuoden 1947 GATT-sopimuksen perusteella siltä osin kuin aikaisemmin jäsenvaltioille kuulunut toimivalta oli asteittain siirtynyt Euroopan yhteisölle. Ks. tuomio 12.12.1972, International Fruit Company ym. (21/72–24/72, EU:C:1972:115, 18 kohta), ja tuomio 3.6.2008, The International Association of Independent Tanker Owners ym. (C-308/06, EU:C:2008:312, 48 ja 49 kohta).

104 — Ks. myös jäljempänä 510–512 kohta.

julkistamista koskevien määräysten¹⁰⁵ lisäksi tullausarvojärjestelmän hallintoon liittyvistä kysymyksistä neuvottelemisesta.¹⁰⁶ Lisäksi yleisemmällä tasolla vuoden 1994 GATT-sopimuksessa ja liitteen 1A sopimuksissa määrätään monista samankaltaisista yhteistyömuodoista tavarakauppaa koskevista eri kysymyksissä.¹⁰⁷ Tällaiset määräykset eivät estäneet sitä, että lausunnossa 1/94 vahvistettiin, että kyseiset sopimukset kuuluvat kokonaisuudessaan yhteiseen kauppapolitiikkaan.¹⁰⁸

152. En voi hyväksyä muotoseikkoihin nojautuvaa väitettä, joka perustuu sisämarkkinoiden tavarakaupan osalta erotteluun EUT-sopimuksen tulliliittoa (SEUT 30–SEUT 32 artikla) ja tulliyhteistyötä koskevien määräysten (SEUT 33 artikla) välillä. On totta, että SEUT 206 artiklassa, jossa asetetaan tulliliiton tavoitteet, viitataan ainoastaan SEUT 28–SEUT 32 artiklaan. Tämä johtuu kuitenkin siitä, että nämä ovat määräykset, joilla tulliliitto *perustetaan*. Se ei ole SEUT 33 artiklan kaltaisen määräyksen, jossa vahvistetaan oikeusperusta tulliyhteistyön vahvistamiseksi Euroopan unionissa annettavalle lainsäädännölle, tavoitteena. Yhteisen kauppapolitiikan ulottuvuutta ei näin ollen voida mielekkäästi päätellä siitä, että SEUT 206 artiklassa ei nimenomaisesti viitata SEUT 33 artiklaan. Myöskään SEUT 6 artiklan g alakohdalla ja SEUT 197 artiklalla ei ole mitään vaikutusta tämän politiikan ulottuvuuteen. Näissä määräyksissä käsitellään yleisellä tasolla hallinnollista yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä sekä jäsenvaltioiden ja Euroopan unionin välillä. Ne eivät näin ollen vaikuta Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan sisällyttää yhteiseen kauppapolitiikkaansa toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan hallinnollista yhteistyötä kolmansien valtioiden kanssa kyseiseen politiikkaan kuuluvissa asioissa.

153. Lukuja toisesta kuudenteen koskeva tarkasteluni pätee myös pöytäkirjaan 1, joka koskee käsitteen ”alkuperätuotteet” määritelmää ja hallinnollisen yhteistyön menetelmiä. Kyseinen pöytäkirja koskee alkuperäsääntöjä. On selvää, että se koskee *erityisesti* kansainvälistä tavarakauppaa.

154. Tämän vuoksi katson, että luvut toisesta kuudenteen kuuluvat kokonaisuudessaan SEUT 207 artiklan mukaiseen Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan yhteisen kauppapolitiikan osalta.

155. Käsittelen seuraavaksi kahdeksatta lukua. Koska seitsemänteen lukuun (Tullien ulkopuoliset kaupan esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon) ja 13 lukuun (Kauppa ja kestävä kehitys) liittyy samankaltaisia kysymyksiä yhteisen kauppapolitiikan ulottuvuudesta ja kauppaan ja muiden kuin kauppaan liittyvien tavoitteiden välisestä suhteesta,¹⁰⁹ käsittelen seitsemättä lukua myöhemmin yhdessä 13 luvun kanssa.

105 — Ks. tullausarvoa koskevan sopimuksen 12 artikla ja vuoden 1994 GATT-sopimuksen X:1 artikla.

106 — Ks. tullausarvoa koskevan sopimuksen 18 artiklan 1 kohta ja 19 artikla.

107 — Ks. esim. vuoden 1994 GATT-sopimuksen IX:6 artikla (yhteistyö liikanimien käytön estämiseksi tietyillä tavoilla); vuoden 1994 GATT-sopimuksen XV artikla (yhteistyö, neuvottelut ja tietojenvaihto IMF:n valuuttajärjestelyjen osalta); vuoden 1994 GATT-sopimuksen XXV artikla (kaikkien osapuolten yhteinen toiminta); vuoden 1994 GATT-sopimuksen XXXVIII artikla (yhteinen toiminta kauppaa ja kehitystä koskevassa XXXVI artiklassa vahvistettujen tavoitteiden toteuttamiseksi); terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 4 artiklan 2 kohta (neuvottelut tavoitteena tehdä sopimuksia tiettyjen terveys- ja kasvinsuojelutoimien samanarvoisuuden tunnustamisesta); terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen 7 artikla ja liite B (läpinäkyvyys ja tietojenvaihto); ja kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen 10 artikla (tietojenvaihto).

108 — Ks. lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 34 kohta).

109 — Ks. jäljempänä 467–504 kohta.

Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa (vapaakauppasopimuksen kahdeksas luku¹¹⁰)

Osapuolten lausumat

Yleiset lausumat

156. *Komissio* väittää, että A jaksossa vahvistetaan vapaakauppasopimuksen kahdeksannen luvun tavoite ja soveltamisala. Kyseisen luvun B–D jakso kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, koska niiden soveltamisala vastaa SEUT 207 artiklan 1 kohdan kattamissa GATS-sopimuksen mukaisissa toimitusmuodoissa 1, 2, 3 ja 4 tarjottavia palveluja koskevien sitoumusten soveltamisalaa. GATS-sopimuksen I artiklan 2 kohdan a–d alakohdan mukaan nämä neljä toimitusmuotoa kattavat palvelun tarjoamisen a) (WTO:n) jäsenen alueelta (WTO:n) toisen jäsenen alueelle (jäljempänä toimitusmuoto 1 tai rajatylittävä tarjoaminen), b) (WTO:n) jäsenen alueella (WTO:n) toisen jäsenen palvelun kuluttajalle (jäljempänä toimitusmuoto 2 tai kulutus ulkomailla), c) (WTO:n) jäsenen palvelujen tarjoajan toimesta (WTO:n) toisen jäsenen alueella tapahtuvan kaupallisen läsnäolon välityksellä (jäljempänä toimitusmuoto 3 tai kaupallinen läsnäolo) ja d) (WTO:n) jäsenen palvelujen tarjoajan toimesta (WTO:n) toisen jäsenen alueella tapahtuvan (WTO:n) jäsenen luonnollisten henkilöiden läsnäolon välityksellä (jäljempänä toimitusmuoto 4 tai luonnollisten henkilöiden läsnäolo).

157. Kahdeksannen luvun E jakson (”Säätelykehys”) kunkin alajakson osalta komissio väittää, että kansainväliseen kauppaan on riittävän läheinen yhteys.

158. Tarkastellessaan *yleisesti sovellettavia määräyksiä* (1 alajakso) komissio tukeutuu vertailuun GATS-sopimuksen määräysten ja WTO:n eri elinten antamien useiden sitomattomien välineiden välillä. Komissio väittää vielä, että vapaakauppasopimuksen *ammattipätevyyksien vastavuoroista tunnustamista* koskeva 8.16 artikla kuuluu yhteiseen kauppapolitiikkaan, koska sillä helpotetaan ulkomaisten palvelujen tarjoajien pääsyä markkinoille ja unionin tuomioistuin on vahvistanut tällaisten GATS-sopimuksen velvoitteiden kuuluvan yhteiseen kauppapolitiikkaan. Vapaakauppasopimuksen *avoimuutta* koskevassa 8.17 artiklassa vahvistetaan velvoitteita, jotka ovat yleisiä kansainvälisissä kauppasopimuksissa ja samankaltaisia kuin GATS-sopimuksen III artiklan 1 ja 4 kohdasta seuraavat velvoitteet. Kaupallisia toimia säänteleviä sovellettavia toimenpiteitä koskevat epäselvyydet voivat johtaa siihen, että palvelujen tarjoajat luopuvat ulkomaisille markkinoille menemisestä.

159. *Kansallisesta sääntelystä* (2 alajakso) komissio väittää ennen kaikkea, että kyseisessä alajaksossa asetetaan edellytyksiä, joilla varmistetaan, ettei lisensiointivaatimuksilla ja -menettelyillä tai pätevyysvaatimuksilla ja -menettelyillä estetä kansainvälistä kauppaa. Niiden tavoite on samankaltainen kuin GATS-sopimuksen VI artiklan 4 kohdalla, jolla pyritään varmistamaan, etteivät tällaiset standardit ja menettelytavat, vaikka ne eivät olisi syrjiviä, muodostu tarpeettomiksi palvelukaupan esteiksi. Lisäksi vapaakauppasopimuksen 8.19 artiklan 3 kohdan velvoite pitää yllä tai perustaa oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyitä, jotka mahdollistavat päätösten uudelleenkäsittelyn, on samankaltainen kuin GATS-sopimuksen VI artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu velvoite.

160. Lisäksi *tietokonepalveluista, postipalveluista, televiestintäpalveluista ja rahoituspalveluista* annetut erityiset määräykset (3, 4, 5 ja 6 alajakso), joista joissakin vahvistetaan uudelleen GATS-sopimuksen mukaiset velvoitteet tai tukeudutaan niihin, kuuluvat niin ikään Euroopan unionin toimivaltaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

110 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 19–51 kohta.

161. F jakso sisältää lähinnä aiejulistuksia. Ainoa aineellinen velvoite (vapaakauppasopimuksen 8.58 artiklassa) koskee kieltoa määrätä tulleja, mikä on selvästi yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluva asia.

162. *Parlamentti* ja *neuvosto* eivät ole lausuneet erityisesti niistä kahdeksannen luvun määräyksistä, jotka *eivät* koske liikennettä.¹¹¹

163. *Jäsenvaltiot* keskittyvät erityisesti erityisiin määräyksiin, kuten määräyksiin, jotka koskevat rahoituspalveluja ja ammattipätevyysien vastavuoroista tunnustamista.

164. Useat jäsenvaltiot väittävät, että rahoituspalveluja koskeva 6 alajakso ei kuulu kokonaisuudessaan Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan. Rahoitusvälineiden markkinoita koskevalla direktiivillä 2014/65,¹¹² jonka on määrä tulla voimaan tammikuussa 2017, yhdenmukaistetaan ainoastaan tietyt kolmansien maiden kansalaisten tarjoamiin rahoitus- ja sijoituspalveluihin liittyvät näkökohdat.

165. Myöskään ammattipätevyysien vastavuoroista tunnustamista koskevat säännöt eivät kuulu yhteiseen kauppapolitiikkaan. Ensinnäkin on niin – toisin kuin komissio väittää –, että pelkästään se, että alalla on vaikutusta ulkoisiin kauppasuhteisiin tai että kansainvälinen talousoikeus koskee sitä, ei riitä saattamaan sitä yhteisen kauppapolitiikan piiriin. Toiseksi ammattipätevyyden tunnustamisesta annettu direktiivi 2005/36/EY¹¹³ ei vaikuta jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan, joka koskee Euroopan unionin ulkopuolella hankitun ammattipätevyyden tunnustamista. Vastaavasti meriliikenteen alalla annetuissa yhteisissä säännöissä, erityisesti neuvoston direktiivissä 96/50/EY (sisävesiväylien liikenteen kansallisten pätevyyskirjojen myöntämisperusteista) ja direktiivissä 2008/106/EY (merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta)¹¹⁴ vahvistetaan ainoastaan vähimmäissäännöt, joihin vapaakauppasopimuksen 8.16 artikla ei voi vaikuttaa. Kolmanneksi komissio on jättänyt huomiotta sen, että GATS-sopimuksessa (erityisesti VII artiklan 1 kohdassa) ei edellytetä, että WTO:n jäsenet tunnustavat kolmansien maiden ammattipätevyyksiä tai tekevät sitä koskevia kansainvälisiä sopimuksia.

166. Lisäksi tapa, jolla vapauttaminen on vapaakauppasopimuksen mukaan saavutettava, erityisesti sijoittautumisen alalla, vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa terveys- ja sosiaalipalveluihin, joiden osalta jäsenvaltiot ovat edelleen toimivaltaisia. Tämä ei sovi yhteen SEUT 207 artiklan 6 kohdan kanssa. Komissio vetoaa myös virheellisesti siihen, että määräykset sähköisestä kaupasta sisältävät vain aiejulistuksia.

167. Komissio ei voi vedota SEUT 216 artiklaan perustellakseen jaetun toimivallan olemassaoloa aloilla, jotka jäävät Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan ulkopuolelle. Komissio ei ole osoittanut, että vapaakauppasopimuksen tekeminen olisi välttämätöntä jonkin perussopimuksissa tarkoitetun tavoitteen saavuttamiseksi.

Liikennettä koskevat lausumat

168. *Komissio* käsittelee erikseen kahdeksannen luvun velvoitteita, jotka liittyvät erityisesti *liikenteeseen* (liitteessä 8-A olevassa Euroopan unionin erityissitoumusten luettelossa ja E jakson 7 alajaksossa, joka koskee kansainvälisiä meriliikennepalveluja).

111 — Ks. liikennettä koskevista lausumista jäljempänä 168–194 kohta.

112 — Rahoitusvälineiden markkinoista sekä direktiivin 2002/92/EY ja direktiivin 2011/61/EU muuttamisesta 15.5.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2014, L 173, s. 349).

113 — 7.9.2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2005, L 255, s. 22), sellaisena kuin se on muutettuna.

114 — Sisävesiväylien tavar- ja matkustajaliikenteen kansallisten pätevyyskirjojen myöntämisperusteiden harmonisoinnista yhteisössä 23.7.1996 annettu direktiivi (EYVL 1996, L 235, s. 31) ja merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta 19.11.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2008, L 323, s. 33).

169. Komissio väittää, että vaikka hyvin merkittävä osa Singaporen ja Euroopan unionin välisestä kaupasta vapaakauppasopimuksen kattamilla viidellä liikennesektorilla (lento-, rautatie-, maantie-, sisävesi- ja meriliikenne) toteutuu toimitusmuodossa 3 (sijoittautuminen), liikennepalvelujen tarjoajien sijoittautumista koskevat määräykset eivät kuulu SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksen piiriin. Tämä johtuu siitä, että liikennepalveluja koskeva sijoittautuminen ei kuulu EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston (luettuna yhdessä SEUT 58 artiklan 1 kohdan kanssa), johon SEUT 207 artiklan 5 kohdassa viitataan, soveltamisalaan eikä missään EUT-sopimuksen määräyksessä kielletä sijoittautumisvapautta koskevien määräysten soveltamista liikenteeseen. Komissio tukeutuu tässä analogisesti erotteluun, joka koskee yhtäältä vapautta tarjota liikennepalveluja EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston mukaisesti annetun sekundaarilainsäädännön nojalla, joka rajoittuu toimitusmuotoihin 1, 2 ja 4, ja toisaalta SEUT 49 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen mukaista sijoittautumisvapautta.

170. Vapaakauppasopimuksen sitoumuksista, jotka kuuluvat SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksen soveltamisalaan, komissio väittää, että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta seuraa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti kolmannelta perusteelta. Jäsenvaltioiden ulkoinen toiminta voisi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin liikennepalvelujen alalla, jonka yhteiset säännöt suurelta osin kattavat. Jos unionin tuomioistuin olisi tästä eri mieltä ja katsoisi tarpeelliseksi arvioida kunkin liikennesektorin sitoumuksia erikseen, ainakin kansainvälistä meriliikennettä, rautatieliikennettä ja maantieliikennettä samoin kuin tiettyjä liitännäispalveluja koskevat vapaakauppasopimuksen sitoumukset kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan.

171. *Lentoliikennepalveluista* komissio väittää, että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta, joka koskee ilma-alusten korjaus- ja huoltopalveluja, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä, lentoliikennepalvelujen myyntiä ja markkinointia ja tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palveluja (joihin B ja C jaksoa sovelletaan), perustuu osaksi SEUT 207 artiklan 1 kohtaan ja osaksi SEUT 3 artiklan 2 kohdan ensimmäiseen ja kolmanteen perusteeseen. Ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelujen osalta asetuksen (EY) N:o 216/2008¹¹⁵ 12 artiklassa tarkastellaan sopimusta, jonka Euroopan unioni tekee (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen ensimmäinen peruste). Lentoliikennepalvelujen myynnin ja markkinoinnin osalta komissio väittää, että ne eivät sellaisinaan käsitä tavaroiden ja henkilöiden kuljettamista, minkä vuoksi ne kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan. Tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palveluja säännellään laajasti yhteisissä säännöissä, erityisesti asetuksessa (EY) N:o 80/2009,¹¹⁶ ja sen vuoksi ne kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan SEUT 3 artiklan 2 kohdan kolmannen perusteen mukaisesti.

172. Euroopan unionin ja Singaporen maantieteellisen aseman vuoksi toimitusmuotojen 1, 2 ja 4 käytännön merkitys on rajallinen.

173. Siten erityisesti *sisävesiliikenteen* osalta vapaakauppasopimuksen kautta ei käytännössä käytetä ulkoista toimivaltaa.

174. *Rautatieliikenteen* osalta Euroopan unioni ei ole hyväksynyt toimitusmuotoja 1 tai 4 koskevia sitoumuksia, ja se on hyväksynyt täysimääräisiä sitoumuksia ainoastaan toimitusmuodon 2 osalta. Ne ovat joka tapauksessa liitännäisiä suhteessa vapaakauppasopimuksen sitoumuksiin liikenteen alalla tai koskevat yhteistä kauppapolitiikkaa. Siltä osin kuin kyse on singaporelaisen yrityksen jäsenvaltioon

115 — Yhteisistä siviili-ilmailua koskevista säännöistä ja Euroopan lentoturvallisuusviraston perustamisesta sekä neuvoston direktiivin 91/670/ETY, asetuksen (EY) N:o 1592/2002 ja direktiivin 2004/36/EY kumoamisesta 20.2.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EUVL 2008, L 79, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna.

116 — Tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevista käytännösäännöistä ja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2299/89 kumoamisesta 14.1.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EUVL 2009, L 35, s. 47).

sijoittautuneen tytäryhtiön tarjoamista rautatieliikennepalveluista toiseen jäsenvaltioon (toimitusmuoto 3), direktiivissä 2012/34/EU annetaan jäsenvaltioon sijoittautuneille liikenteenharjoittajille oikeus tarjota palveluja vapaasti unionin sisällä ilman tytäryhtiön omistajiin kohdistuvia kansalaisuutta koskevia vaatimuksia.¹¹⁷ Siten yhteiset säännöt kattavat tämän alan.

175. *Maantieliikenteen* osalta Euroopan unioni on hyväksynyt rajoitettuja sitoumuksia henkilö- ja rahtiliikenteessä. Toimitusmuotoa 1 koskevia sitoumuksia ei ole annettu. Sitä vastoin Euroopan unioni antaa täysimääräisen sitoumuksen (varaumitta) toimitusmuodon 2 osalta ja varaumin sitoumuksen toimitusmuodon 4 osalta. Vastaavasti kuin rautatieliikenteessä, annetuilla sitoumuksilla on käytännössä rajallinen merkitys. Joka tapauksessa erityinen toimitusmuotoa 2 koskeva sitoumus on liitännäinen muihin vapaakauppasopimuksen sitoumuksiin nähden. Siltä osin kuin jäsenvaltioon sijoittautunut singaporelaisen yhtiön tytäryhtiö tarjoaa tällaisia palveluja toiseen jäsenvaltioon (toimitusmuoto 3), asetuksissa (EY) N:o 1072/2009¹¹⁸ ja (EY) N:o 1073/2009,¹¹⁹ luettuina yhdessä asetuksen (EY) N:o 1071/2009¹²⁰ kanssa, vahvistetaan yhteiset säännöt, jotka koskevat maantieliikenteen harjoittajien sijoittautumisen edellytyksiä Euroopan unionissa. Koska näitä asetuksia sovelletaan tytäryhtiön omistajien kansalaisuudesta riippumatta, yhteiset säännöt kattavat suurelta osin Euroopan unioniin sijoittautuneiden yhtiöiden tarjoamat rajatylittävät maantieliikennepalvelut. Euroopan unionilla on siten vastaava yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan nojalla. Komissio esittää vielä toimitusmuodon 4 osalta samat perustelut maantieliikenteen osalta kuin se esittää meriliikenteen osalta.¹²¹ Käytännössä maantieliikenteen harjoittaja Singaporesta voi lähettää avainhenkilöstöä (todennäköisimmin yrityksen sisäisesti siirrettyjä¹²²) jäsenvaltiossa perustettuun yksikköön. Tällaisessa tilanteessa direktiiviä 2014/66/EU sovelletaan näiden kolmansien maiden kansalaisten maahantuloon ja oleskeluun yrityksen sisäisen siirron yhteydessä.¹²³ Joka tapauksessa nämä sitoumukset ovat liitännäisiä suhteessa Euroopan unionin sitoumukseen, joka koskee toimitusmuodossa 3 tarjottavia maantieliikennepalveluja (joiden osalta Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta¹²⁴).

176. *Meriliikenteen* osalta komissio väittää, että yhteiset säännöt sisältyvät neuvoston asetukseen (ETY) N:o 4055/86,¹²⁵ joka kattaa ainakin merkittävän osan meriliikennepalvelujen tarjoamisesta jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden välillä. Se kattaa myös kolmansien maiden kansalaisten (eli tiettyjen kolmansien maihin sijoittautuneiden meriliikenteen harjoittajien) kohtelun. Toisin kuin lentoliikennettä koskevia asetuksia, asetusta N:o 4055/86 sovelletaan tiettyihin kolmansien maiden meriliikenteen harjoittajiin.¹²⁶ Tämä asetus ei myöskään rajoitu pelkästään unionin sisäisiin meriliikenteen reitteihin. Lisäksi sitä sovelletaan jäsenvaltioon sijoittautuneiden singaporelaisten yhtiöiden tytäryhtiöiden tarjoamiin (rajatylittäviin) meriliikennepalveluihin kyseisestä jäsenvaltiosta toiseen jäsenvaltioon.

117 — Yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta 21.11.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2012, L 343, s. 32).

118 — Maanteiden kansainvälisen tavaraliikenteen markkinoille pääsyä koskevista yhteisistä säännöistä 21.10.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2009, L 300, s. 72).

119 — Kansainvälisen linja-autoliikenteen markkinoille pääsyä koskevista yhteisistä säännöistä ja asetuksen (EY) N:o 561/2006 muuttamisesta 21.10.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2009, L 300, s. 88).

120 — Maantieliikenteen harjoittajan ammatin harjoittamisen edellytyksiä koskevista yhteisistä säännöistä ja neuvoston direktiivin 96/26/EY kumoamisesta 21.10.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2009, L 300, s. 51).

121 — Ks. jäljempänä 177 kohta.

122 — Ks. vapaakauppasopimuksen 8.13 artikla.

123 — Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä 15.5.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2014, L 157, s. 1).

124 — Ks. edellä 169 kohta.

125 — Palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22.12.1986 annettu asetus (EYVL 1986, L 378, s. 1).

126 — Neuvoston asetuksen N:o 4055/86 1 artiklan 2 kohta.

177. Toimitusmuodosta 4 komissio toteaa, että käytännössä singaporelainen meriliikenteen harjoittaja lähettää avainhenkilöstöä (todennäköisimmin yrityksen sisäisesti siirrettyjä) jäsenvaltiossa perustettuun yksikköön. Tällaisessa tilanteessa direktiiviä 2014/66 sovelletaan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksiin yrityksen sisäisen siirron yhteydessä. Joka tapauksessa toimitusmuotoa 4 koskeva sitoumus on liitännäisenä tarpeen toimitusmuotoa 3 koskevalle sitoumukselle, jonka osalta Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta.¹²⁷

178. Komissio lisää, että satamapalveluja, joista vapaakauppasopimuksen (7 alajaksoon sisältyvän) 8.56 artiklan 6 kohdassa määrätään, ei ole vapautettu näiden palvelujen ulkomaisille tarjoajille. Tämä johtuu siitä, että Euroopan unioni ei ole hyväksynyt sen luettelossa olevia sitoumuksia. Vapaakauppasopimuksen 8.56 artiklan 6 kohdassa pelkästään kehitellään edelleen kansallisen kohtelun velvoitetta kansainvälisen meriliikenteen osalta siltä osin kuin se on vapautettu.

179. Komissio väittää *meriliikenteen, sisävesiliikenteen, rautatieliikenteen ja maantieliikenteen liitännäispalveluista*, että osa näistä palveluista ei ole liikennepalveluja. Siten ne kuuluvat Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan. Tämä pätee erityisesti tulliselvityspalveluihin. Meriliikenteen, sisävesiliikenteen, rautatieliikenteen ja maantieliikenteen välineiden korjaus- ja huoltopalveluista komissio toteaa, että Euroopan unionin yrityspalvelujen myyntiä koskevat sitoumukset kattavat nämä palvelut. Näin ollen ne kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan.

180. Mikäli unionin tuomioistuin katsoo, että tietyt vapaakauppasopimuksen määräykset, jotka koskevat liikennepalveluja, eivät kuulu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, komissio väittää, että nämä määräykset kuuluvat Euroopan unionin jaettuun toimivaltaan, koska SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen mukaisesti nämä kansainväliset sitoumukset ovat välttämättömiä perussopimuksissa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi. Komissio viittaa erityisesti tavoitteeseen vahvistaa yhteiset säännöt liikennepalveluille Euroopan unionin ja kolmansien valtioiden välillä SEUT 91 artiklan 1 kohdan nojalla.

181. *Parlamentti* väittää, että tietyt palvelut (kuten varastointi, rahdin huolinta, siirto ja hinaus) ovat liitännäisiä meriliikennepalveluihin nähden ja että tämän vuoksi niitä on kohdeltava samalla tavoin kuin noita palveluja. Parlamentti väittää niin ikään, että toimitusmuotoa 4 (luonnollisten henkilöiden tilapäinen läsnäolo) koskevat sitoumukset ovat välttämättömiä tosiasiallisen sijoittautumisoikeuden varmistamiseksi. Toimitusmuodossa 4 tarjottavien palvelujen oikeudellisen järjestelmän on tämän vuoksi noudatettava toimitusmuodon 3 järjestelmää, ja sen on siten jätävä myös SEUT 207 artiklan 5 kohdassa vahvistetun poikkeuksen ulkopuolelle. Jos toimitusmuodossa 4 tarjottavia palveluja pitäisi kuitenkin arvioida itsenäisesti, vastaavat sitoumukset kuuluvat edelleen SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, koska luonnollisten henkilöiden tilapäiseen läsnäoloon sovelletaan EUT-sopimuksen määräyksiä kolmansien maiden kansalaisten maahantulosta ja oleskelusta jäsenvaltioiden alueella EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston liikennepolitiikkaa koskevien määräysten sijaan. Parlamentti lisää, että meriliikenteen alalla asetuksen N:o 4055/86 perusteella Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta lastinjaksojärjestelyjen osalta.

182. *Neuvosto* ja monet *jäsenvaltiot* väittävät, ettei ole mitään perustetta jättää sijoittautumista liikenteen alalla SEUT 207 artiklan 5 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle. Liikennettä koskevan VI osaston määräykset saati oikeuskäytäntö eivät viittaa siihen, että sijoittautuminen liikenteen alalla jäisi kokonaisuudessaan näiden määräysten soveltamisalan ulkopuolelle. SEUT 58 artiklan 1 kohta ei tue komission tulkintaa SEUT 207 artiklan 5 kohdasta. Vaikka on totta, ettei sijoittautumisoikeuden osalta ole vastaavaa määräystä, sellaista ei ole myöskään työntekijöiden vapaan liikkuvuuden ja pääomien vapaan liikkuvuuden osalta. Komission tulkinta rajoittaisi liikennettä koskevan osaston asioihin, jotka koskevat palvelujen tarjoamisen vapautta. SEUT 58 artiklan 1 kohta ei kuulu liikennettä koskevaan osastoon. Olisi perussopimusten systematiikan vastaista, jos määräys, jolla rajoitetaan huomattavasti

127 — Komissio vetoaa 15.11.1994 annettuun lausuntoon 1/94 (EU:C:1994:384, 51 kohta) ja 30.11.2009 annettuun lausuntoon 1/08 (EU:C:2009:739, 166 kohta).

liikennettä koskevan osaston soveltamisalaa, ei sisältyisi tähän osastoon itseensä. Neuvosto ja monet jäsenvaltiot mainitsevat esimerkkejä Euroopan unionin lainsäädäntötoimista, jotka perustuvat SEUT 91 artiklan 1 kohtaan tai SEUT 100 artiklan 2 kohtaan ja jotka koskevat sijoittautumisvapautta tai työntekijöiden vapaata liikkuvuutta liikenteen alalla.¹²⁸

183. Neuvosto väittää, että vapaakauppasopimuksen kattamien liikenteeseen liittyvien alojen ulottuvuus on paljon laajempi kuin komissio esittää. Neuvosto ja monet jäsenvaltiot lisäävät, että vapaakauppasopimuksen määräyksen käytännön merkitys (erityisesti sisävesi-, rautatie- ja maantieliikenteen osalta) ei vaikuta ulkoisen toimivallan määräytymiseen. Vastaavasti alan ulottuvuus ei muutu rajoitetummaksi Euroopan unionin yksittäisten jäsenvaltioiden hyväksi tekemien varaumien seurauksena¹²⁹ (esimerkiksi laivojen, ilma-alusten tai muiden kulkuneuvojen vuokraus- ja leasingpalvelut ilman käyttäjää tai kuljettajaa Euroopan unionin erityisten sitoumusten luettelossa tai alusten, rautatiekaluston, moottoriajoneuvojen, moottoripyörien, moottorikelkkojen ja maantieliikenteen kuljetusvälineiden sekä ilma-alusten ja niiden osien huolto- ja korjaus kyseisessä luettelossa).

184. Neuvosto katsoo, että komissio ei ole näyttänyt SEUT 3 artiklan 2 kohdan edellytysten täyttyneen kaikkien kahdeksannen luvun liikennettä koskevien määräysten osalta. Aloihin, jotka eivät kuulu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, kuuluvat siten seuraavat: i) maantie-, rautatie- ja sisävesiliikenteen liitännäispalvelut ja monet meriliikenteen liitännäispalveluista, ii) meriliikennepalvelut siltä osin kuin kyse on kolmannen valtion lipun alla purjehtivista aluksista, toimitusmuodossa 3 tarjottavat meriliikennepalvelut ja toimitusmuodossa 4 tarjottavat meriliikennepalvelut yrityspalvelujen myyjien ja sijoittautuneen yksikön perustamisesta vastuussa olevien liikematkalaisten osalta, iii) sisävesiliikennepalvelut, iv) toimitusmuodossa 2 tarjottavat rautatieliikennepalvelut sekä kaupunkien ja esikaupunkien rautatiekaluston huolto ja korjaus; v) toimitusmuodossa 2 tarjottavat maantieliikennepalvelut ja toimitusmuodossa 4 tarjottavat kyseiset palvelut yrityspalvelujen myyjien ja sijoittautuneen yksikön perustamisesta vastuussa olevien liikematkalaisten osalta ja vi) ammattipätevyysien vastavuoroinen tunnustaminen. Vaikka unionin tuomioistuin yhtyisi komission suppeaan tulkintaan SEUT 207 artiklan 5 kohdasta, kahdeksannen luvun tietyt osat jäisivät joka tapauksessa Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan ulkopuolelle.

185. Neuvosto ja monet jäsenvaltiot väittävät myös, että komissio ei voi luokitella samaan ryhmään kaikkia vapaakauppasopimuksen liikennettä koskevia asioita yhtenä merkityksellisenä "alana" SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen soveltamisen kannalta. Neuvosto väittää, että tietyt liitännäispalvelut ovat niin erillisiä, että ne muodostavat oman alansa. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen kannalta merkitykselliset "alat" on määritettävä viittaamalla eri kuljetusmuotoihin, eivätkä yhteiset säännöt kata niitä suurelta osin.

186. *Meriliikenteen* osalta vapaakauppasopimuksen merkitykselliset määräykset sisältävät siten velvoitteita, jotka eivät kuulu asetuksen N:o 4055/86 soveltamisalaan. Tällä asetuksella on siten suppeampi soveltamisala. Lisäksi on niin, että toisin kuin vapaakauppasopimusta, asetusta N:o 4055/86 ei sovelleta kaikkiin palvelumuotoihin. Se ei koske (liitännäisiä) satamapalveluja tai muita liitännäisiä meriliikennepalveluja vaan ainoastaan henkilöiden ja tavaroiden kuljettamista.

187. Kun asetusta sovelletaan, on tehtävä ero asetuksen N:o 4055/86 3 artiklan suurelta osin kattamien lastinjakojärjestelyjen ja kaikkien muiden sellaisten meriliikennepalvelujen alan palvelujen tarjoamisen vapautta koskevien rajoitusten välillä, jota kyseinen asetus ei kata suurelta osin.

128 — Näihin esimerkkeihin lukeutuvat direktiivi 2012/34; jäsenvaltioiden myöntämien merenkulkijoiden pätevyyskirjojen keskinäisestä tunnustamisesta ja direktiivin 2001/25/EY muuttamisesta 7.9.2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/45/EY (EUVL 2005, L 255, s. 160) ja asetus N:o 1071/2009.

129 — Osapuolet ovat huomautuksissaan keskittyneet sisäisiin menettelyihin, jotka ovat johtaneet siihen, että Euroopan unioni on päässyt Singaporen kanssa sopimukseen näiden varauksien sisällöstä.

188. Komissio ei ole yksilöinyt *sisävesiliikenteen* osalta mitään yhteisiä sääntöjä, joihin vapaakauppasopimuksen määräykset saattaisivat vaikuttaa. SEUT 3 artiklan 2 kohdan kolmannen perusteen mukaista yksinomaista toimivaltaa ei voida todeta tällä alalla neuvoston asetusten (ETY) N:o 3921/91¹³⁰ tai (EY) N:o 1356/96¹³¹ perusteella.

189. *Rautatieliikenteen* osalta vapaakauppasopimuksen toimitusmuotoa 3 koskevat sitoumukset saattavat vaikuttaa yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta annettuun direktiiviin 2012/34. Kyseinen direktiivi ei kuitenkaan sisällä toimitusmuotoa 2 koskevia sääntöjä.

190. *Maantieliikenteen* osalta komissio ei ole osoittanut mitään yhteisiä sääntöjä, jotka koskisivat toimitusmuotoa 2. Lisäksi toimitusmuodon 4 osalta direktiiviä 2014/66 ei sovelleta singaporelaiseen yritykseen, joka ei ole vielä sijoittautunut jäsenvaltioon. Yhteisiä sääntöjä on ainoastaan toimitusmuodon 3 osalta. Nämä sisältyvät erityisesti asetuksiin N:o 1071/2009, N:o 1072/2009 ja N:o 1073/2009, joissa ei aseteta kansalaisuutta koskevaa edellytystä maantieliikennepalvelujen tarjoamiselle.

191. *Lentoliikenteen* alalla Euroopan unionilla on SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti yksinomainen ulkoinen toimivalta tietokonepohjaisten varausjärjestelmien osalta asetuksen N:o 80/2009 seurauksena. Komissio on kuitenkin väärässä ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelujen osalta (siltä osin kuin kyse on asetuksen N:o 216/2008 12 artiklan muodostamasta väitetystä perustasta kansainvälisen sopimuksen tekemiselle) ja lentoliikennepalvelujen myynnin ja markkinoinnin osalta (joita komission mukaan SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeus ei kata). Tällaiset palvelut liittyvät erottamattomasti liikenteeseen ja ovat jopa olennaisia liikennepalvelujen tarjoamisen kannalta.

192. Liikennepalvelujen tarjoamisen muodoista (kuljetusmuotojen sijaan) ei ole yhteisiä sääntöjä, jotka koskisivat toimitusmuodossa 3 (sijoittautuminen) tarjottavia liikennepalveluja. Tällaisten sääntöjen antamista ei myöskään ole suunniteltu ennakoitavissa olevassa tulevaisuudessa. Yhteiset säännöt – erityisesti direktiivi 2014/66 – eivät kata täysin toimitusmuotoa 4. Kyseistä direktiiviä sovelletaan erityisesti yritysten sisäisiin siirtoihin, jotka koskevat kolmansien maiden kansalaisia, kuten johtajia, asiantuntijoita tai harjoittelijoita, mutta ei muuhun avainhenkilöstöön. Lisäksi sen säännökset kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä eivät estä soveltamasta suotuisampia säännöksiä, joita voi sisältyä a) unionin oikeuteen, mukaan lukien kahden- tai monenväliset sopimukset, ja b) kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin, joita yksi tai useampi jäsenvaltio on tehnyt yhden tai useamman kolmannen maan kanssa.¹³² Tällaisia suotuisampia määräyksiä sisältyy vapaakauppasopimukseen, erityisesti 8.14 artiklaan luettuna yhdessä 8.13 artiklan kanssa. Vaikka Euroopan unionilla on implisiittinen ulkoinen toimivalta lyhytaikaisen oleskelun osalta (yhteisön viisumisäännösten laatimista koskevan asetuksen N:o 810/2009¹³³ antamisen seurauksena), jäsenvaltioilla on edelleen toimivalta pitkäaikaista oleskelua varten myönnettävien viisumien osalta lukuun ottamatta erityistapauksia, joita koskevat yhteiset säännöt (kuten konsernin sisäisen siirron tapaus).

193. Jäsenvaltiot väittävät lisäksi vastoin komission kantaa, että toimitusmuoto 4 on erillinen palvelujen tarjoamisen muoto. Toimitusmuodon 4 ei voida katsoa olevan liitännäisenä tarpeen sijoittautumiselle (toimitusmuoto 3), joka usein käsittää paikallisen henkilöstön vuokrausta.

130 — Muita kuin jäsenvaltiosta olevia liikenteenharjoittajia koskevista edellytyksistä saada harjoittaa siellä sisävesiväylien tavara- tai henkilöliikennettä 16.12.1991 annettu asetus (EYVL 1991, L 373, s. 1).

131 — Jäsenvaltioiden väliseen sisävesiväylien tavara- ja matkustajaliikenteeseen sovellettavista yhteisistä säännöistä palvelujen tarjoamisen vapauden toteuttamiseksi tällaisessa liikenteessä 8.7.1996 annettu asetus (EYVL 1996, L 175, s. 7).

132 — Direktiivin 2014/66 4 artiklan 1 kohdan a ja b alakohta.

133 — Yhteisön viisumisäännösten laatimisesta 13.7.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (viisumisäännöstö) (EUVL 2009, L 243, s. 1).

194. Lopulta Euroopan unionin yksinomaisen ulkoisen toimivallan tunnustaminen kahdeksannen luvun luonnollisten henkilöiden tilapäistä läsnäoloa koskevien määräysten osalta johtaisi yhdenmukaistamiseen ja merkitsisi pöytäkirjaan N:o 21 ja SEUT 207 artiklan 6 kohtaan perustuvan Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välisen toimivallan jaon huomiotta jättämistä.

Asian tarkastelu

Johdanto

195. Lausunnossa 1/94 vahvistettiin, että GATS-sopimuksessa tarkoitetun palvelukaupan – muun kuin liikennepalvelujen kaupan – osalta ainoastaan rajatylittävä palvelujen tarjonta, joka ei käsitä henkilöiden liikkumista (toimitusmuoto 1), voitiin rinnastaa tavaroiden kauppaan ja se saattoi siten kuulua yhteiseen kauppapolitiikkaan.¹³⁴ Sitä vastoin toimitusmuodot 2–4 (ts. kulutus ulkomailla, kaupallinen läsnäolo ja luonnollisten henkilöiden läsnäolo) käsittivät henkilöiden liikkumista ja koskivat muiden kuin jäsenvaltioiden kansalaisten kohtelua heidän ylittäessään jäsenvaltioiden ulkorajoja. Nämä toimitusmuodot jäivät näin ollen yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle.¹³⁵

196. Nizzan sopimuksella laajennettiin yhteisen kauppapolitiikan ulottuvuutta siten, että se kattoi erityisesti palvelukauppaa koskevien sopimusten neuvottelemisen ja tekemisen, siltä osin kuin nämä sopimukset eivät vielä kuuluneet yhteiseen kauppapolitiikkaan.¹³⁶ Toimitusmuodon perusteella ei tehty eroa. Tätä toimivaltaa koskivat kuitenkin EY 133 artiklan 5 ja 6 kohdan monimutkaiset sääntökokonaisuudet. Poikkeuksen mukaan palvelukauppaa koskevat sopimukset tietyillä aloilla (kulttuuri- ja audiovisuaalialojen palvelujen, koulutuspalvelujen sekä sosiaali- ja terveysalan palvelujen aloilla) jäivät (silloisen) Euroopan yhteisön ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan.¹³⁷ Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta lausunnossa 1/08 todettiin, että yhteisö oli saavuttanut yksinomaisen toimivallan tehdä erityisesti kansainvälisiä sopimuksia, jotka koskevat toimitusmuodoissa 2–4 tarjottavien palvelujen kauppaa.¹³⁸ Se totesi tämän tutkimatta yksityiskohtaisesti kunkin näistä toimitusmuodoista osalta annetun velvoitteen laatua.

197. Lissabonin sopimuksen voimaantulon seurauksena SEUT 207 artiklan 1 kohta kattaa nyt palvelukaupan GATS-sopimuksen I artiklan 2 kohdan a–d alakohdassa tarkoitettujen neljän toimitusmuodon osalta, sillä erottelu tavarakaupan ja palvelukaupan välillä on nyt poistettu. SEUT 207 artikla ei enää sisällä (alakohdaista) poikkeusta Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan tällä alalla, joskin liikennettä koskevaa yleistä poikkeusta sovelletaan edelleen.¹³⁹ Siten yhteinen kauppapolitiikka kattaa nyt koko GATS-sopimuksen siltä osin kuin tätä sopimusta sovelletaan muihin palveluihin kuin liikennepalveluihin.

198. Mikä on vapaakauppasopimuksen kahdeksatta lukua koskeva kanta?

134 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 44 kohta).

135 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 45–47 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin vahvisti tämän kannan lausunnossa 2/92, 24.3.1995 (EU:C:1995:83, 24–26 kohta).

136 — Ks. EY 133 artiklan 5 kohta. Amsterdamin sopimuksella oli lisätty EY:n perustamissopimukseen oikeusperusta yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalan laajentamiseksi. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan koskaan käytetty.

137 — EY 133 artiklan 6 kohdan toisessa alakohdassa määrättiin, että ”poiketen siitä, mitä 5 kohdan ensimmäisessä alakohdassa määrätään, kulttuuri- ja audiovisuaalialojen palvelujen, koulutuspalvelujen sekä sosiaali- ja terveysalan palvelujen kauppaa koskevat sopimukset kuuluvat – yhteisön ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan”.

138 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 119 kohta).

139 — Ks. jäljempänä 208–219 kohta. Palvelukaupan tiettyihin aloihin tai sektoreihin sovelletaan edelleen erityisiä menettelysääntöjä. Ks. SEUT 207 artiklan 4 kohta.

199. Kahdeksatta lukua koskevan Euroopan unionin toimivallan olemassaolon ja tämän toimivallan luonteen toteamiseksi on syytä erottaa toisistaan kyseisen luvun osat, jotka kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan (SEUT 207 artikla), ja osat, jotka voivat kuulua Euroopan unionin toimivaltaan jollakin muulla perusteella. Tämä johtuu siitä, että SEUT 207 artiklan 5 kohdassa jätetään liikennepalvelut nimenomaisesti yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle.

200. Aloitan tämän vuoksi tutkimalla, kuuluuko kahdeksas luku, siltä osin kuin sitä ei sovelleta liikennepalveluihin, Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan yhteisen kauppapolitiikan osalta. Tämän jälkeen tarkastelen erikseen Euroopan unionin toimivaltaa kahdeksannen luvun liikennepalveluihin sovellettavien määräysten osalta. Tässä yhteydessä on syytä ottaa huomioon määräykset, joissa nimenomaisesti todetaan, sovelletaanko kyseistä lukua tällaisiin palveluihin vai ei, yleisesti sovellettavat määräykset, kansainvälisiä meriliikennepalveluja koskevat erityismääräykset ja Euroopan unionin erityissitoumusten luettelon sitoumukset. Tämä luettelo sisältää erilliset luettelot, jotka koskevat rajatylittäviä palveluja, sijoittautumista ja avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita ja yrityspalvelujen myyjiä. Nämä erilliset luettelot sisältävät (ala)sektorikohtaiset sitoumukset liikenteen (erityisesti meriliikenteen, sisävesiliikenteen, rautatieliikenteen, maantieliikenteen ja muun tavarankuljetuksen putkikuljetuksen osalta) ja näiden eri liikennemuotojen liitännäispalvelujen osalta.

Yksinomainen toimivalta SEUT 207 artiklan 1 kohdan, luettuna yhdessä SEUT 3 artiklan 1 kohdan kanssa, perusteella

201. Kahdeksannen luvun B–D jaksoja (rajatylittävä palvelujen tarjoaminen, kulutus ulkomailla,¹⁴⁰ sijoittautuminen ja luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten) sovelletaan GATS-sopimuksen toimitusmuotoja 1–4 vastaavaan palvelujen tarjoamiseen. Näitä toimitusmuotoja koskevat säännöt kuuluvat näin ollen periaatteessa SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Sama koskee horisontaalisia velvoitteita E jaksossa (”Sääntelykehys”), 1 alajaksossa (yleisesti sovellettavat määräykset) ja 2 alajaksossa (kansallinen sääntely) ja alakohtaisia velvoitteita 3 alajaksossa (tietokonepalvelut), 4 alajaksossa (postipalvelut), 5 alajaksossa (televiestintäpalvelut) ja 6 alajaksossa (rahoituspalvelut). Vastaavasti sähköistä kaupankäyntiä koskevassa F jaksossa pyritään olennaisesti lisäämään kaupankäynnin mahdollisuuksia sähköisen kaupan käytön ja kehityksen seurauksena. G jaksossa vahvistetaan edellytykset, joiden täyttyessä osapuolet voivat toteuttaa toimenpiteitä, jotka muutoin saattaisivat olla yhteensopimattomia kahdeksannen luvun kanssa, ja määrätään tämän luvun uudelleentarkastelusta. Näillä jaksoilla on siten suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan, ja ne kuuluvat näin ollen Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan.

202. Erillinen kysymys koskee sitä, koskeeko C jakso (”Sijoittautuminen”, toisin sanoen palvelujen tarjoaminen toimitusmuodossa 3) myös ulkomaisia suoria sijoituksia. Komissio myöntää, että tätä kahdeksannen luvun C jaksoa voidaan soveltaa vapaakauppasopimuksen 8.8 artiklan d alakohdan mukaisesti sijoittautumismuotoihin sellaisen taloudellisen toiminnan toteuttamiseksi, joka ei käsitä (yksinomaan) palvelujen tarjoamista. SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukainen ”palvelukauppa” ei näin ollen välttämättä kata näitä sijoittautumismuotoja. Komissio väittää kuitenkin, että jos sijoittautuminen täyttää edellytykset sille, että sitä voidaan pitää ”ulkomaisena suorana sijoituksena”, se kuuluu kuitenkin Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan. Käsittelen tätä väitettä jäljempänä 326 kohdassa.

203. Kuten olen selittänyt,¹⁴¹ palvelujen tarjoaminen toimitusmuodossa 4 (luonnollisten henkilöiden tilapäinen läsnäolo) kuuluu yhteiseen kauppapolitiikkaan, jollei SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksesta muuta johdu. Tällä perusteella on mielestäni hylättävä joidenkin jäsenvaltioiden pöytäkirjoista N:o 21 ja N:o 22 esittämät perustelut. Nämä pöytäkirjat eivät voi mitenkään vaikuttaa

140 — B jaksoa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat rajatylittävään palvelujen tarjoamiseen. Tässä jaksossa rajatylittävä palvelujen tarjoaminen määritellään kuitenkin siten, että se kattaa myös kulutuksen ulkomailla (vapaakauppasopimuksen 8.4 artikla).

141 — Ks. edellä 197 kohta.

kysymykseen asianmukaisesta oikeusperustasta neuvoston päätökselle tehdä kansainvälinen sopimus. Toimenpiteen oikeusperusta määrittää sovellettavat pöytäkirjat, ei toisin päin.¹⁴² Molemmat pöytäkirjat kattavat EUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston (vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue). Mikään ei viittaa siihen, että kyseinen osasto voisi olla osa vapaakauppasopimuksen tekemistä koskevan päätöksen oikeusperustaa. Tämä johtuu erityisesti vapaakauppasopimuksen 8.1 artiklan 4 kohdasta ja siitä, että toimitusmuoto 4 (siltä osin kuin vapaakauppasopimus koskee sitä) koskee luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua *liiketoimintaa* varten.

204. Vastaavasti en voi hyväksyä joidenkin jäsenvaltioiden rahoituspalveluista esittämää perustelua. Tämä perustelu edellyttää Euroopan unionin antaneen sekundaarilainsäädäntöä, jotta tietty ala kuuluisi Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan yhteisen kauppapolitiikan osalta. Olen jo selittänyt, että SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tai SEUT 207 artiklan 1 kohdassa ei kummassakaan tehdä Euroopan unionin toimivaltaa riippuvaiseksi aikaisemmin annetuista yhdenmukaistetuista säännöistä tai muista säännöistä, jotka koskevat Euroopan unionin ja kolmansien valtioiden välisiä kauppasuhteita.¹⁴³ Tässä yhteydessä on tarpeetonta tutkia istunnossa esiin tuodun rahoitusvälineiden markkinoita koskevan direktiivin 2014/65 soveltamisalaa.

205. En ole myöskään vakuuttunut siitä, että yhteinen kauppapolitiikka ei kattaisi vapaakauppasopimuksen 8.16 artiklaa, joka koskee ammattipätevyysien vastavuoroista tunnustamista. Tällainen vastavuoroinen tunnustaminen on omiaan vaikuttamaan suoraan palvelukaupan vapauttamiseen, erityisesti toimitusmuotojen 3 ja 4 osalta, koska sillä helpotetaan henkilöiden liikkuvuutta palvelujen tarjoamista varten. Lisäksi vapaakauppasopimuksen 8.16 artiklalla ei yhdenmukaisteta pätevyyttä tai ammattikokemusta koskevia vaatimuksia eikä siinä edellytetä, että osapuolet asettavat tällaisia vaatimuksia, tai estetä sitä. Pikemminkin siinä pyritään kannustamaan osapuolia suosituksen antamiseen (ja mahdollisesti sopimuksen neuvottelemiseen) pätevyyttä tai ammattikokemusta koskevien vaatimusten vastavuoroisesta tunnustamisesta. Sen tehtävä on näin ollen samankaltainen kuin GATS-sopimuksen VII artiklan tehtävä.

206. Kuten olen jo selittänyt,¹⁴⁴ yhteisen kauppapolitiikan – joka on itsenäinen politiikka – ulottuvuutta ei voida tehdä riippuvaiseksi siitä, onko aikaisemmin annettu sisämarkkinoita sääntelevää unionin sekundaarilainsäädäntöä, eikä varsinkaan tämän lainsäädännön soveltamisalasta ja sisällöstä. Tästä syystä direktiivi 2005/36 ei voi muuttaa SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohtaan ja SEUT 207 artiklan 1 kohtaan perustuvaa toimivallan määräytymistä.

207. Päätelmäni on siten se, että jollei liikennettä koskevasta SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksesta muuta johdu, kahdeksannen luvun B–G jakso kuuluvat SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Tästä seuraa, että A jakso, jossa vahvistetaan tämän luvun tavoitteet ja soveltamisala, kuuluu niin ikään yhteiseen kauppapolitiikkaan (jollei samasta poikkeuksesta muuta johdu).

Yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalan ulkopuolelle SEUT 207 artiklan 5 kohdan perusteella jäävät asiat

208. Liikennettä koskevat säännöt jäävät Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan ulkopuolelle SEUT 207 artiklan 5 kohdan perusteella. Siltä osin kuin kahdeksatta lukua sovelletaan liikennepalveluihin, on näin ollen tarpeen tutkia, onko Euroopan unionilla kuitenkin yksinomainen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella.¹⁴⁵

142 — Ks. vastaavasti tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 73 ja 74 kohta), ja tuomio 18.12.2014, Yhdistynyt kuningaskunta v. neuvosto (C-81/13, EU:C:2014:2449, 37 kohta).

143 — Ks. edellä 109 kohta.

144 — Ks. edellä 109 kohta.

145 — Ks. jäljempänä 225–268 kohta.

209. Esillä olevassa menettelyssä esitetyt huomautukset osoittavat, että SEUT 207 artiklan 5 kohdassa tarkoitettun ulkopuolelle jättämisen täsmällinen ulottuvuus on edelleen epäselvä. Kattaako SEUT 207 artiklan 5 kohta *sijoittautumisen* liikenteen alalla? Ja koskeeko tämä poikkeus myös palveluja, jotka voidaan tarjota ainoastaan liikenteen alan yhteydessä? Käsittelen kumpaakin kysymystä vuorollaan.

210. Ensimmäisen kysymyksen osalta en tulkitse SEUT 207 artiklan 5 kohtaa samalla tavoin kuin komissio.

211. SEUT 207 artiklan 5 kohdassa ”liikenteen alan kansainväliset sopimukset” jätetään yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle. Vaikka tässä määräyksessä todetaan, että tällaisten sopimusten osalta on noudatettava muun muassa EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston määräyksiä, viittaus koskee pikemminkin poikkeuksen *vaikutuksia* kuin sen *soveltamisalaa*. Neuvoston ja jäsenvaltioiden liikenteen osalta esittämissä väitteissä on keskitytty olennaisesti sijoittautumista koskeviin kysymyksiin (toimitusmuoto 3).

212. Koska SEUT 207 artiklan 5 kohdassa ei tehdä eroa palvelujen toimitusmuotojen osalta, en näe perustetta katsoa, että sen sisältämää poikkeusta ei sovellettaisi toimitusmuodossa 3 tarjottuihin palveluihin. Tämä on vahvistettu (ainakin implisiittisesti) lausunnossa 1/08, jossa todettiin, että kyseessä olleiden sopimusten sisältämä liikennettä koskeva osa, johon kuului myös toimitusmuoto 3, kuului liikennepolitiikan alaan. Mainitussa lausunnossa ei näin tehty eroa eri toimitusmuotojen välillä sovellettaessa (nykyistä) SEUT 207 artiklan 5 kohtaa.¹⁴⁶

213. Joka tapauksessa on todettava, että sijoittautumista ei ole jätetty EUT-sopimuksen kolmannen osan liikennettä koskevan VI osaston soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan kaikkiin toimitusmuotoihin siltä osin kuin kyse on liikennepalveluista. Siten esimerkiksi SEUT 91 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti annettu lainsäädäntö, jossa vahvistetaan ne edellytykset, joilla muut kuin jäsenvaltioissa asuvat liikenteenharjoittajat saavat harjoittaa liikennettä siellä, voi kattaa sijoittautumisen.

214. On totta, että (IV osaston palveluja koskevaan 3 lukuun kuuluvan) SEUT 58 artiklan 1 kohdassa määrätään, että palvelujen tarjoamisen vapauteen liikenteen alalla sovelletaan EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston määräyksiä ja että IV osaston sijoittautumisoikeutta koskevassa 2 luvussa ei ole vastaavaa määräystä. Oikeuskäytännössä on katsottu, että SEUT 58 artiklan 1 kohta on sisällytetty EUT-sopimuksen IV osaston palveluja koskevaan 3 lukuun, koska liikenne on luonteeltaan palvelujen tarjoamista. Koska katsottiin tarpeelliseksi kyseisen taloudellisen toiminnan alan erikoispiirteiden vuoksi määrätä liikennettä koskevasta erityisjärjestelmästä,¹⁴⁷ liikennepalvelut on suljettu ulkopuolelle ja niihin on nimenomaisesti määrätty sovellettavan EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston määräyksiä eikä palvelujen tarjoamisen vapautta koskevia EUT-sopimuksen määräyksiä.¹⁴⁸

215. Se, että IV osaston sijoittautumisoikeutta koskevassa 2 luvussa ei ole SEUT 58 artiklan 1 kohtaa vastaavaa määräystä, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sijoittautuminen olisi sellaisenaan jätetty EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa pelkästään sitä, että sijoittautumista liikenteen alalla ei ole jätetty IV osaston 2 luvun soveltamisalan ulkopuolelle. Unionin tuomioistuimien on katsonut, että tätä lukua sovelletaan välittömästi liikenteeseen, ainakin siltä osin kuin kolmannen osan VI osaston perusteella annettuja täsmällisempiä sääntöjä ei ole sovellettava.¹⁴⁹

146 — Ks. lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 168–173 kohta).

147 — Ks. tuomio 4.4.1974, komissio v. Ranska (167/73, EU:C:1974:35, 27 kohta).

148 — Ks. esim. tuomio 1.10.2015, Trijber ja Harmsen (C-340/14 ja C-341/14, EU:C:2015:641, 47 kohta).

149 — Tuomio 22.12.2010, Yellow Cab Verkehrsbetrieb (C-338/09, EU:C:2010:814, 31–33 kohta).

216. Käsittelen seuraavaksi kysymystä siitä, koskeeko SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeus liikenteen alalla tarjottuja palveluja. Tähän kysymykseen vastattaessa on otettava kantaa siihen, onko palvelun ja liikenteen välisen yhteyden asteen ylitettävä tietty taso, jotta SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeus tulisi sovellettavaksi. Kysymys on erityisesti siitä, kuuluvatko lastinkäsittelyn, tulliselvityksen, varustamon edustuksen, alusten vuokraamisen miehistön kanssa ja lentoliikennepalvelujen myynnin ja markkinoinnin kaltaiset palvelut yhteiseen kauppapolitiikkaan vai yhteiseen liikennepolitiikkaan.

217. Mielestäni ilmaisu ”liikenteen alan kansainväliset sopimukset” kattaa sopimukset (tai niiden osat), joita sovelletaan paitsi itse liikennepalveluihin (erityisesti tavaroiden ja henkilöiden kuljettamista koskeviin lento-, maantie-, rautatie-, meri- tai sisävesiliikennepalveluihin), myös tällaisiin palveluihin *luonnostaan ja erottamattomasti liittyviin* palveluihin, toisin sanoen palveluihin, jotka sekä liittyvät erityisesti liikennepalveluun että ovat siitä riippuvaisia.¹⁵⁰

218. Liikennettä koskevan ulkoisen toiminnan johdonmukaisuus edellyttää, että itse liikennepalvelu ja sen liitännäispalvelu ovat osa samaa yhteistä politiikkaa. Euroopan unionin politiikan johdonmukaisuus itse liikennepalvelujen osalta ja näiden palvelujen asianmukainen vapauttaminen voitaisiin kyseenalaistaa ilman vastaavaa politiikkaa sellaisten palvelujen osalta, jotka liittyvät luonnostaan liikenteeseen ja käytännössä mahdollistavat liikennepalvelun toimittamisen. Siten esimerkiksi lastin kuljettaminen konteissa laivalla ei palvele mitään tarkoitusta, jos käytettävissä ei ole palveluja konttien purkamiseksi laivasta siten, että niiden sisällöt voidaan kuljettaa edelleen ja lopulta toimittaa vastaanottajille. Toimenpiteet, joilla vapautetaan rahtilaivojen pääsy satamiin, voisivat tämän vuoksi vaarantua, jos esimerkiksi lastinkäsittelypalvelut jäisivät protektionististen toimenpiteiden soveltamisalaan. Sama koskee esimerkiksi kuljetusvälineiden huolto- ja korjauspalveluja, joiden voidaan olettaa edellyttävän juuri asianomaiselle liikennemuodolle ominaista tietotaitoa ja teknistä laitteistoa ja olevan välttämättömiä kyseisen kuljetuksen tehokkuuden varmistamiseksi. Vastaavasti tietokonepohjaiset paikanvarausjärjestelmät ovat tietokoneistettuja järjestelmiä, joissa kerätään tietoa ja jotka ovat yleisön käytettävissä (erityisesti) liikennepalvelujen varaamiseksi ja ostamiseksi. Se, että tällaisia järjestelmiä voidaan käyttää myös matkustajien majoituspalvelujen varaamiseen ja ostamiseen, ei muuta sitä, että ensisijainen syy tällaisten järjestelmien olemassaoloon on liikennepalvelujen myyminen. Tämä tulkinta saa tukea lausunnosta 1/08, jonka mukaan kyseisessä lausuntomenettelyssä kyseessä olleen luettelon kattamiin ”tiettyihin ilmaliikennepalveluihin” sisältyivät ”ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, liikennepalvelujen myynti ja markkinointi tai tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevat palvelut”.¹⁵¹

219. Toisaalta palvelut, jotka *eivät* luonnostaan ja erottamattomasti liity liikennepalveluihin, kuten tulliselvityspalvelut, jäävät SEUT 207 artiklan 5 kohdan poikkeuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällaisia palveluja tarjotaan, koska tavaroita tuodaan tai viedään. Tämä käsittää tietysti tavaroiden liikkumista rajojen yli eri liikennemuotoja käyttäen. Tällaisten palvelujen tarve on kuitenkin riippumaton käytetystä liikennemuodosta.

Yksinomainen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella

220. Asioissa, jotka kuuluvat SEUT 207 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun ulkopuolelle jättämisen piiriin ja kuuluvat siten liikenteen alaan, toimivalta on periaatteessa jaettu Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä.¹⁵² Komissio väittää kuitenkin, että Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan joko ensimmäisen tai kolmannen perusteen nojalla aina asianomaisen liikennepalvelun mukaan.

150 — Ks. analogisesti tuomio 15.10.2015, Grupo Itevelesa ym. (C-168/14, EU:C:2015:685).

151 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 169 kohta).

152 — SEUT 4 artiklan 2 kohdan g alakohta.

– SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen ensimmäinen peruste

221. Komissio väittää, että asetuksen N:o 216/2008 12 artiklassa viitataan sopimukseen, jonka Euroopan unioni tekee. Tämän vuoksi Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä sopimus siltä osin kuin se koskee ilma-aluksen huolto- ja korjauspalvelua.

222. Olen eri mieltä.

223. Asetuksella N:o 216/2008 perustetaan Euroopan lentoturvallisuusvirasto ja luodaan tarkoituksenmukainen ja kattava kehys siviili-ilmailun yhteisten teknisten vaatimusten ja hallinnollisten menettelyjen määrittämistä ja täytäntöönpanoa varten ja unionin lentoasemia käyttävien kolmansien maiden ilma-alusten turvallisuutta varten.¹⁵³ Sitä sovelletaan muun muassa ilmailualan tuotteiden (sisältäen siten ilma-alukset¹⁵⁴), osien ja laitteiden huoltoon ja käyttöön.¹⁵⁵

224. Asetuksen 12 artiklan mukaan Euroopan unioni tekee kolmansien maiden kanssa tunnustamista koskevia sopimuksia niiden maiden, jotka osoittavat noudattavansa siviili-ilmailun turvallisuusvaatimuksia, *ilmailuviranomaisten antamien todistusten käytöstä*. Tämä säännös, yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen kanssa, on perusta, jonka nojalla Euroopan unioni voi tehdä ilman jäsenvaltioitaan kolmansien maiden kanssa kansainvälisiä sopimuksia tällaisten todistusten tunnustamisesta. Se ei kuitenkaan anna unionille yksinomaista ulkoista toimivaltaa tehdä kansainvälisiä sopimuksia, joilla on tarkoitus vapauttaa ilma-alusten huolto- ja korjauspalvelujen kauppa. Toisin sanoen se, että lainsäätäjä on päättänyt, että jäsenvaltiot eivät voi tehdä omia kansainvälisiä sopimuksiaan tietyn politiikan määrätyn osan osalta, ei tarkoita sitä, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaista ensimmäistä perustetta voitaisiin tämän jälkeen käyttää perusteena yksinomaiselle ulkoiselle toimivallalle koko politiikan osalta tai tämän politiikan muiden osien osalta.

– SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste

225. Ensimmäisessä vaiheessa SEUT 3 artiklan 2 kohtaa sovellettaessa on määriteltävä kyseessä oleva *ala*.¹⁵⁶ Osapuolet ovat eri mieltä siitä, mikä on merkityksellinen ala tutkittaessa, onko Euroopan unionilla yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen osalta siltä osin kuin sitä sovelletaan liikennepalveluihin.

226. Euroopan unioni on päättänyt käyttää toimivaltaansa erityisellä tavalla, kun se ei ole tehnyt lainkaan tai on tehnyt vain hyvin rajoitetusti kahdeksannessa luvussa sitoumuksia tiettyjen liikennemuotojen toimitusmuotojen osalta. Tällaisessa tilanteessa ulkoisen toimivallan käyttöä koskevan oikeusperustan täytyy sisältyä perussopimuksiin. Esimerkiksi kahdeksanteen lukuun liitetystä erityissitoumusten luettelosta ilmenee, että Euroopan unioni ei tee rautatiekuljetuksia koskevia sitoumuksia toimitusmuodon 1 osalta.¹⁵⁷ Se on siten päättänyt olla hyväksymättä velvoitteita. Tämä edellyttää sitä, että Euroopan unionilla on toimivalta tehdä tällainen valinta. Tämä toimivalta edellyttää oikeusperustaa perussopimuksissa. Sama koskee sitoumuksia, joilla voi olla käytännössä rajallinen merkitys (esimerkiksi Euroopan unionin ja Singaporen välisen maantieteellisen etäisyyden vuoksi). Kun toimivaltaa käytetään, sovelletaan asianomaisia EUT-sopimuksen määräyksiä ulkoisen toimivallan määräytymisestä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Tästä syystä yhdyin neuvoston näkemykseen, jonka mukaan toimivalta ei voi määräytyä eri tavalla sen mukaan, missä kolmannet sopimuspuolet, joiden kanssa Euroopan unioni tekee tietyn kansainvälisen sopimuksen, maantieteellisesti sijaitsevat.

153 — Asetuksen N:o 216/2008 johdanto-osan 32, 33 ja 34 perustelukappale.

154 — Asetuksen N:o 216/2008 3 artiklan d alakohta.

155 — Asetuksen N:o 216/2008 1 artiklan 1 kohdan a alakohta.

156 — Ks. edellä 123 kohta.

157 — Lisäys 8-A-1, 8.7 artiklan mukainen erityissitoumusten luettelo (rajatylittävä palvelujen tarjoaminen), 11.C.

227. Kääntäen valinnoilla, jotka tehdään toimivaltaa käytettäessä, sekä näiden valintojen käytännön vaikutuksilla voi olla merkitystä siltä kannalta, *vaikuttaako* kansainvälinen sopimus yhteisiin sääntöihin tai muuttaako se niiden ulottuvuutta. ERTA-tuomion mukaisen tarkastelun viimeinen vaihe edellyttää, kuten olen selittänyt, että tutkitaan erityisesti kansainvälisten sitoumusten seurauksia unionin sekundaarilainsäädäntöön vastaavalla alalla.¹⁵⁸

228. Kahdeksannen luvun horisontaaliset sitoumukset ja tähän lukuun liitetyn erityissitoumusten luettelon sekä horisontaaliset että alakohtaiset sitoumukset osoittavat, että vapaakauppasopimuksella vapautetaan liikennepalvelujen kauppa Euroopan unionin ja Singaporen välillä asianomaisen liikennemuodon perusteella. Vaikka horisontaalisia sitoumuksia sovelletaan periaatteessa kaikkiin liikennepalveluihin (lukuun ottamatta suurta osaa lentoliikennepalveluista), kansainvälisen meriliikenteen vapauttamiseen sovelletaan erityisiä periaatteita. Lisäksi erityissitoumusten luettelossa (lisäys 8-A-1), joka koskee toimitusmuotoa 1 (rajatylittävä palvelujen tarjoaminen), erotetaan otsikon 11 ("Liikennepalvelut") alla toisistaan sitoumukset, jotka koskevat meriliikennettä (11.A jakso), sisävesiliikennettä (11.B jakso), rautatieliikennettä (11.C jakso), maantieliikennettä (11.D jakso) ja muun tavarankuolin polttoaineen putkikuljetusta (11.E jakso). Erityissitoumukset luetellaan otsikon 12 ("Liikenteeseen liittyvät palvelut") alla kutakin näistä liikennemuodoista vastaavien liitännäispalvelujen osalta. Samat erottelut tehdään lisäyksessä 8-A-2, joka koskee toimitusmuotoa 3 (sijoittautuminen), ja lisäyksessä 8-A-3, joka koskee toimitusmuotoa 4 (avainhenkilöstö ja korkeakoulututkimuksen suorittaneet harjoittelijat ja yrityspalvelujen myyjät).¹⁵⁹ Sitoumuksen aste riippuu siitä, käytetäänkö luettelossa ilmaisua "ei sitoumusta" (joka tarkoittaa sitä, että kaikkien tai joidenkin asianomaisten palvelujen osalta ei ole tehty sitoumuksia) tai "ei ole" (joka tarkoittaa sitä, että täysimääräiset sitoumukset on tehty) vai täsmennetäänkö siinä määrätyn sitoumuksen ehdot (esimerkiksi kansalaisuutta koskevaa edellytystä voidaan edelleen soveltaa).

229. Tämä sopii yhteen sen kanssa, kuten unionin yhteisen liikennepolitiikan täytäntöön panemiseksi annettu unionin sekundaarilainsäädäntö osoittaa,¹⁶⁰ että kullakin liikennemuodolla (lento-, maantie-, rautatie-, meri- ja sisävesiliikenteellä)¹⁶¹ on erityispiirteitä, jotka ovat suurelta osin tälle liikennemuodolle ominaisia ja jotka tämän vuoksi edellyttävät erityisten sääntöjen antamista, myös niiden vapauttamiseksi.

230. Tästä seuraa, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen soveltamiseksi merkitykselliset alat tässä asiassa vastaavat liikennepalvelujen tarjoamista kussakin liikennemuodossa, toisin sanoen lentoliikenteessä, maantieliikenteessä, rautatieliikenteessä, meriliikenteessä ja sisävesiliikenteessä.¹⁶² Jokainen ala sisältää palveluja, jotka liittyvät luonnostaan asianomaiseen liikennepalveluun. Nämä palvelut eivät voi samanaikaisesti liittyä luonnostaan tiettyyn liikennemuotoon ja muodostaa erillistä alaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan soveltamiseksi (koska ne ovat muista palveluista erillisiä).

231. Tarkastelen seuraavaksi sitä, "kattavatko" yhteiset säännöt "suurelta osin" nämä alat, ennen kuin tutkin, mikä vaikutus vapaakauppasopimuksella olisi näihin sääntöihin.

232. *Meriliikenteen* osalta en hyväksy väitettä, jonka mukaan se, että asetus N:o 4055/86 ei (ensisijaisesti) koske kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoamista *kolmansista maista Euroopan unioniin*, olisi riittävä peruste olla hyväksymättä yksinomaista ulkoista toimivaltaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen nojalla.

158 — Ks. edellä 128–130 kohta.

159 — Otsikot 16 ja 17.

160 — Yleiskatsaus tästä lainsäädännöstä on saatavilla osoitteessa www.eur-lex.europa.eu/summary/chapter/transport.html?root_default=SUM_1_CODED%3D32,SUM_2_CODED%3D3205&locale=en (4.10.2016).

161 — Kukin näistä liikennemuodoista mainitaan SEUT 100 artiklassa.

162 — Komissio ei ole esittänyt mitään toimivallan jaosta muun tavarankuolin polttoaineen putkikuljetuksen osalta.

233. On totta, että asetusta N:o 4055/86 sovelletaan ”yhteisön sisäiseen liikenteeseen” (jolla tarkoitetaan ”matkustajien tai tavaroiden kuljettamista meritse jonkin jäsenvaltion sataman ja jonkin toisen jäsenvaltion sataman tai rannikon edustalla sijaitsevan laitteiston välillä”) ja ”yhteisön ja kolmansien maiden väliseen liikenteeseen” (jolla tarkoitetaan ”matkustajien tai tavaroiden kuljettamista meritse jonkin jäsenvaltion sataman ja jonkin kolmannen maan sataman tai rannikon edustalla sijaitsevan laitteiston välillä”).¹⁶³ Koska tällä asetuksella pyritään ennen kaikkea panemaan täytäntöön EUT-sopimuksen säännöt palvelujen tarjoamisen vapaudesta ja sitä koskeva oikeuskäytäntö,¹⁶⁴ tätä asetusta sovelletaan ainoastaan joko i) unionin kansalaisiin, jotka ovat muusta jäsenvaltiosta kuin se, jolle palvelut on tarkoitettu (1 artiklan 1 kohta), tai ii) jäsenvaltion kansalaisiin, jotka ovat sijoittautuneet Euroopan unionin ulkopuolelle, sekä niihin meriliikenteen harjoittajiin, jotka ovat sijoittautuneet Euroopan unionin ulkopuolelle mutta joissa unionin kansalaisilla on määräysvalta, jos näiden kansalaisten tai varustamojen alukset on rekisteröity jäsenvaltiossa sen lainsäädännön mukaisesti (1 artiklan 2 kohta).¹⁶⁵ Toisin kuin vapaakauppasopimus, asetus N:o 4055/86 ei siten koske kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoamista koskevien rajoitusten poistamista, kun näitä palveluja tarjoavat kolmansien maiden kansalaiset tai Euroopan unionin ulkopuolelle sijoittautuneet ja kolmannen maan kansalaisten määräysvallassa olevat meriliikenteen harjoittajat tai kun alukset on rekisteröity kolmannessa valtiossa, *paitsi* jos palveluja tarjoavat unionin kansalaiset, jotka ovat muusta jäsenvaltiosta kuin siitä, jolle palvelut on tarkoitettu.¹⁶⁶

234. Sillä, sovelletaanko asetusta N:o 4055/86 tilanteisiin, joissa on unionin ulkopuolinen elementti (ja siten ulkoinen ulottuvuus), ei kuitenkaan ole merkitystä ERTA-analyysia tehtäessä. Kansainvälinen sitoumus voi aivan hyvin vaikuttaa yhteisiin sääntöihin, jotka koskevat pelkästään unionin sisäisiä tilanteita, tai muuttaa niiden ulottuvuutta. Lausunnossa 1/03 annetaan tästä esimerkki.¹⁶⁷ Uudella Luganon yleissopimuksella, joka oli tuolloin lausuntopyynnön kohteena, pyrittiin ulottamaan muihin kuin jäsenvaltioihin neuvoston asetukseen (EY) N:o 44/2001¹⁶⁸ perustuvat yhteiset säännöt tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Vaikka näillä yhteisillä säännöillä ei ollut tarkoitus säännellä muiden kuin jäsenvaltioiden tuomioistuinten toimivaltaa ja näiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, lausunnossa vahvistettiin, että uusi Luganon yleissopimus vaikuttaisi asetuksella N:o 44/2001 käyttöön otetun järjestelmän yhtenäiseen ja johdonmukaiseen soveltamiseen.¹⁶⁹

235. Kattaako asetus N:o 4055/86 suurelta osin meriliikennepalvelujen alan?

236. *Meriliikenteen* osalta Euroopan unioni hyväksyy kahdeksannen luvun mukaan kyseisessä luvussa asetettujen horisontaalisten velvoitteiden lisäksi toimitusmuotoja 1 ja 2 koskevat täysimääräiset sitoumukset, tietyt toimitusmuotoa 3 koskevat sitoumukset ja toimitusmuotoa 4 koskevia rajoitettuja sitoumuksia.¹⁷⁰ *Meriliikenteen liitännäispalvelujen* osalta toimitusmuotoja 1 ja 3 koskevat sitoumukset riippuvat kyseessä olevasta jäsenvaltiosta ja liitännäispalvelujen tyypistä, ja toimitusmuotoa 2 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia on hyväksytty. Muutama jäsenvaltio on hyväksynyt toimitusmuotoa 4 koskevia rajoitettuja sitoumuksia.

163 — Asetuksen N:o 4055/86 1 artiklan 4 kohdan a ja b alakohta.

164 — Tuomio 8.7.2014, Fonnship ja Svenska Transportarbetareförbundet (C-83/13, EU:C:2014:2053, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

165 — Asetuksen N:o 4055/86 1 artiklan 1 ja 2 kohta.

166 — Vaikka asetuksen N:o 4055/86 7 artiklassa annetaan neuvostolle oikeus ”ulottaa [kyseisen] asetuksen säännökset koskemaan kolmannen maan kansalaisia, jotka tarjoavat kuljetuspalveluja [ja ovat sijoittautuneet Euroopan unioniin]”, tätä säännöstä ei toistaiseksi ole pantu täytäntöön.

167 — Lausunto 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus), 7.2.2006 (EU:C:2006:81).

168 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

169 — Lausunto 1/03 (Uusi Luganon yleissopimus), 7.2.2006 (EU:C:2006:81, 172 kohta).

170 — Kansalaisuutta koskevaa edellytystä voidaan soveltaa.

237. Asetuksen N:o 4055/86 ja vapaakauppasopimuksen kahdeksannen luvun välillä on varmasti tiettyä päällekkäisyyttä. Kyseisen asetuksen tarkoituksena on SEUT 58 artiklan 1 kohdan mukaisesti soveltaa EUT-sopimuksen määräyksiä, jotka koskevat palvelujen tarjoamisen vapautta, jäsenvaltioiden välisen meriliikenteen alalla.¹⁷¹ Näin ollen sen vastaista on soveltaa sellaisia kansallisia säännöksiä, jonka seurauksena palvelujen tarjoaminen jäsenvaltioiden välillä on vaikeampaa kuin palvelujen tarjoaminen pelkästään tietyn jäsenvaltion sisällä, jollei näitä säännöksiä voida perustella yleistä etua koskevalla pakottavalla syyllä, jolloin edellytyksenä on myös, että niissä säädetty toimenpiteet ovat välttämättömiä ja oikeasuhteisia.¹⁷² Vapaakauppasopimuksen tavoin asetuksella N:o 4055/86 on siten tarkoitus vapauttaa rajatylittävä meriliikennepalvelujen tarjoaminen (ts. näiden palvelujen tarjoaminen toimitusmuodoissa 1 ja 2). Lisäksi sekä vapaakauppasopimus että kyseinen asetus sisältävät erityisiä sääntöjä, jotka koskevat kolmansien maiden kanssa tehtyihin kahdenvälisiin sopimuksiin sisältyviä lastinjakojärjestelyjä.¹⁷³

238. Se, että asetukseen N:o 4055/86 sisältyy näitä sääntöjä, ei kuitenkaan riitä sen johtopäätöksen tekemiseen, että yhteiset säännöt kattaisivat suurelta osin meriliikennepalvelujen vapauttamisen.

239. Ensinnäkin asetus N:o 4055/86 koskee ainoastaan meriliikennepalvelujen *rajatylittävää kauppaa* (toimitusmuotoja 1 ja 2). Sillä ei vapauteta palvelujen tarjoamista toimitusmuodossa 3, toisin sanoen sijoittautumista. Tämä voi johtua siitä, että SEUT 49–SEUT 55 artiklan palvelujen tarjoamisen vapautta koskevilla määräyksillä säännellään jo Euroopan unionissa meriliikennettä (kuten muitakin liikennemuotoja). Näihin määräyksiin ei sisälly vastaavaa poikkeusta kuin SEUT 58 artiklassa vahvistetaan palvelujen osalta.¹⁷⁴ Toimitusmuotoon 3 meriliikenteessä sovelletaan siten EUT-sopimuksen määräyksiä palvelujen tarjoamisen vapaudesta. Kuten selitän jäljempänä portfoliosijoitusten yhteydessä, perussopimuksen määräyksiä ei voida mielestäni pitää ”yhteisinä sääntöinä” SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen soveltamisen kannalta.¹⁷⁵ Vaikka SEUT 50 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan oikeusperusta ”sijoittautumisvapauden toteuttamiseksi tietyllä toimialalla” annettaville yhteisille säännöille, yksikään tämän menettelyn osapuolista ei ole esittänyt, että kyseistä määräystä olisi käytetty meriliikenteen alalla.¹⁷⁶

240. Toiseksi komissio toteaa aivan oikein toimitusmuodon 4 osalta, että yhteiset säännöt on vahvistettu direktiivissä 2014/66. Kyseistä direktiiviä sovelletaan kuitenkin erityisesti johtajien, asiantuntijoiden tai työsuhteisten harjoittelijoiden *yrittäjien sisäisen siirron* yhteydessä.¹⁷⁷ Kuten vapaakauppasopimuksen 8.13 artiklan 2 kohta osoittaa, kahdeksannen luvun D jaksolla on huomattavasti laajempi soveltamisala, joka kattaa paitsi yrityksen sisäiset siirrot, myös muussa muodossa toteutettavan ”luonnollisten henkilöiden tilapäisen oleskelun liiketoimintaa varten”. Siten vapaakauppasopimuksen 8.13 artiklan 2 kohdan a alakohdan toisessa alakohdassa todetaan, että avainhenkilöstöön kuuluvat ”yrityksen sisäisesti siirrettyjen” lisäksi ”liikematkalaiset, jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta”. Vastaavasti tätä jaksoa sovelletaan ”yrityspalvelujen myyjiin”, joilla tarkoitetaan ”luonnollisia henkilöitä, jotka edustavat osapuolen toimittajaa ja hakevat tilapäistä pääsyä toisen osapuolen alueelle palveluiden myyntineuvottelujen käymiseksi tai palveluiden myyntiä koskevan sopimuksen tekemiseksi kyseistä palveluntarjoajaa varten”. Tämäkään palvelujen tarjoaminen ei käsitä ”yrityksen sisäistä” työvoiman ”siirtoa”.

171 — Ks. mm. tuomio 5.10.1994, komissio v. Ranska (C-381/93, EU:C:1994:370, 13 kohta), ja tuomio 11.1.2007, komissio v. Kreikka (C-269/05, ei julkaistu, EU:C:2007:17, 20 kohta).

172 — Ks. mm. tuomio 14.11.2002, Gehe Naftiliaki ym. (C-435/00, EU:C:2002:661, 20 kohta).

173 — Asetuksen N:o 4055/86 3 artikla.

174 — Ks. edellä 214 ja 215 kohta.

175 — Ks. jäljempänä 350–359 kohta.

176 — Kuten olen selittänyt, osapuolen, joka vetoaa yksinomaiseen toimivaltaan, on osoitettava, että Euroopan unionin ulkoinen toimivalta, johon se vetoaa, on yksinomaista (edellä 122 kohta).

177 — Direktiivin 2014/66 2 artiklan 1 kohta.

241. Tämän vuoksi katson, että yhteiset säännöt eivät vielä kata suurelta osin meriliikennepalvelujen vapauttamisen alaa ja että näin ollen tällä alalla ei voida todeta yksinomaista ulkoista toimivaltaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisessa kolmannessa perusteessa tarkoitetulla tavalla.

242. Katson kuitenkin, että Euroopan unionilla on jaettu toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus, jonka tarkoituksena on meriliikennepalvelujen vapauttaminen.

243. Mielestäni vapaakauppasopimuksen määräyksiä meriliikennepalveluista voidaan pitää välttämättöminä EUT-sopimuksen kolmannen osan Euroopan unionin liikennepolitiikkaa koskevan VI osaston tavoitteiden saavuttamiseksi (SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen toinen peruste). Yhteinen liikennepolitiikka edellyttää muun muassa, että annetaan yhteisiä sääntöjä, joita sovelletaan kansainväliseen liikenteeseen jäsenvaltion alueelle tai sen alueelta taikka yhden tai useamman jäsenvaltion alueen kautta (SEUT 91 artiklan 1 kohdan a alakohta). Tämä käsittää rautatie-, maantie-, sisävesi-, meri- ja lentoliikenteen (SEUT 100 artikla). Tätä täydentää välttämättömällä tavalla toimivalta tehdä kansainvälisiä sopimuksia vastavuoroisten sitoumusten saamiseksi kolmansilta valtioilta, joista kuljetus alkaa tai jotka ovat sen määränpäänä. Tämän vuoksi katson, että Euroopan unionilla ja jäsenvaltioilla on näiden määräysten osalta jaettu toimivalta SEUT 4 artiklan 2 kohdan g alakohdan ("liikenne") ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen mukaisesti, luettuina yhdessä SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 2 kohdan kanssa.

244. Käsittelen seuraavaksi *sisävesiliikennettä*. Kahdeksannessa luvussa vahvistettujen horisontaalisten velvoitteiden lisäksi Euroopan unioni hyväksyy tämän luvun mukaisia rajoitettuja sitoumuksia toimitusmuodoissa 1 ja 2, yhdessä toimitusmuodon 3 kanssa (aina asianomaisen jäsenvaltion mukaan). Toimitusmuotoa 4 koskevia sitoumuksia ei ole annettu. *Sisävesiliikenteen liitännäispalvelujen* (kuten lastinkäsittelypalvelujen tai varastointipalvelujen) osalta toimitusmuodoissa 1, 2 ja 3 hyväksytyt sitoumukset riippuvat kyseessä olevasta jäsenvaltiosta ja liitännäispalvelun tyypistä.

245. Olen jo selittänyt, miksi en yhdy komission väitteeseen, jonka mukaan tiettyjen palvelujen vähäisen käytännön merkityksen vuoksi Euroopan unioni ei pääasiassa anna sitoumuksia eikä käytännössä käytä toimivaltaa vapaakauppasopimuksen kautta.¹⁷⁸ Komissio ei myöskään ole esittänyt mitään osoittaakseen, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen edellytykset täyttyvät. Näissä olosuhteissa ei ole tarpeen tutkia enemmälti SEUT 3 artiklan 2 kohdan mahdollista soveltamista kahdeksannen luvun määräyksiin siltä osin kuin niitä sovelletaan sisävesiliikenteeseen. Euroopan unionilla ei ole yksinomaista ulkoista toimivaltaa tällaisen liikenteen osalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan nojalla.

246. Kuten meriliikenteen tapauksessa,¹⁷⁹ vapaakauppasopimuksen määräyksiä sisävesiliikenteestä voidaan kuitenkin pitää välttämättöminä EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston tavoitteiden saavuttamiseksi (SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen toinen peruste), ja ne kuuluvat näin ollen samoista syistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan SEUT 4 artiklan 2 kohdan g alakohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen nojalla, luettuina yhdessä SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 1 kohdan kanssa.

247. *Lentoliikenteen* osalta kahdeksannessa luvussa vahvistettujen horisontaalisten sitoumusten ohella Euroopan unioni hyväksyy toimitusmuotoja 1 ja 2 koskevat täysimääräiset sitoumukset, vaikka nämä sitoumukset rajoittuvat koskemaan i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalveluja, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä, ii) lentoliikennepalvelujen myyntiä ja markkinointia ja iii) tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palveluja. Euroopan unioni hyväksyy lisäksi joitakin toimitusmuotoa 3 koskevia sitoumuksia ja toimitusmuotoa 4 koskevia rajoitettuja sitoumuksia (kansalaisuutta koskevaa edellytystä voidaan soveltaa) kansainvälisten lentoliikennepalvelujen osalta.

178 — Ks. edellä 226 kohta. Toimivallan jaon kannalta on niin ikään merkitykseltöntä, että Euroopan unionin sitoumusten luettelo neuvoteltiin GATS-sopimuksen luettelujen perusteella.

179 — Ks. edellä 243 kohta.

248. Olen jo hylännyt komission väitteen unionin yksinomaisesta toimivallasta ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelujen osalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen ensimmäisen perusteen nojalla.¹⁸⁰

249. Tästä seuraa, että se, onko Euroopan unionilla yksinomainen toimivalta lentoliikenteen osalta, riippuu siitä, täyttyvätkö SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen edellytykset.

250. Mielestäni komissio ei ole näyttänyt niiden täyttyneen. Sen ilma-alusten korjaus- ja huoltopalveluista esittämät perustelut rajoittuvat SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen ensimmäiseen perusteeseen. Komission kannan mukaan lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan. Ainoa lentoliikennepalvelun tyyppi, jonka osalta komissio tekee ERTA-analyysin, on tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palvelu. On selvää, että asetuksessa N:o 80/2009 vahvistetaan yhteiset säännöt, joita sovelletaan kaikkiin tietokonepohjaisiin paikanvarausjärjestelmiin, jotka sisältävät lentoliikennetuotteita ja joita tarjotaan käytettäväksi tai käytetään Euroopan unionissa. Lisäksi unionin tuomioistuin on vahvistanut, että tämän asetuksen edeltäjän (neuvoston asetus (ETY) N:o 2299/89¹⁸¹) vaikutuksesta Euroopan unioni on saavuttanut yksinomaisen toimivallan tehdä kansainvälisiä sopimuksia sen alueella käytettäväksi tarjottuihin tai käytettäviin tietokonepohjaisiin paikanvarausjärjestelmiin liittyvistä velvoitteista.¹⁸² Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä perusteeksi katsoa, että lentoliikennepalvelujen tarjoaminen olisi yhteisten sääntöjen suurelta osin kattama ala. Euroopan unionilla ei näin ollen ole yksinomaista ulkoista toimivaltaa tällä alalla.

251. Vapaakauppasopimuksen määräyksiä lentoliikenteestä voidaan kuitenkin pitää välttämättöminä EUT-sopimuksen kolmannen osan VI osaston tavoitteiden saavuttamiseksi (SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukainen toinen peruste) syistä, jotka ovat samankaltaisia kuin meriliikenteeseen ja sisävesiliikenteeseen pätevät syyt.¹⁸³ Tämän vuoksi Euroopan unionilla ja jäsenvaltioilla on näiden määräysten osalta jaettu toimivalta SEUT 4 artiklan 2 kohdan g alakohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen nojalla, luettuina yhdessä SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 2 kohdan kanssa.

252. Käsittelen seuraavaksi *rautatieliikennettä*, jonka osalta Euroopan unioni ei ole kahdeksannessa luvussa vahvistettujen horisontaalisten velvoitteiden ohella hyväksynyt toimitusmuotoa 1 koskevia sitoumuksia ja toimitusmuotoa 2 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia. Useimpien jäsenvaltioiden osalta on tehty toimitusmuotoa 3 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia, vaikka jäsenvaltiot voivat asettaa julkisen omaisuuden käytön edellytykseksi julkisen monopolin tai yksityisille toimijoille myönnettyt yksinoikeudet. Toimitusmuotoa 4 koskevia varauksia ei ole tehty.¹⁸⁴ *Rautatieliikenteen lisäpalvelujen* osalta toimitusmuotoja 1 ja 3 koskevat sitoumukset riippuvat kyseessä olevasta jäsenvaltiosta ja liitännäispalvelun tyypistä. Toimitusmuotoa 2 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia on hyväksytty.

253. En hyväksy komission väitettä, jonka mukaan lausunto 1/94 ja asia C-268/94, Portugali v. neuvosto,¹⁸⁵ tukisivat päätelmää, että vapaakauppasopimuksen sitoumukset, jotka koskevat rautatieliikennepalvelujen tarjoamista toimitusmuodossa 2, ovat ”soveltamisalaltaan äärimmäisen rajattuja” ja siten liitännäisiä yhteisen kauppapolitiikan alalla tehtyihin sitoumuksiin nähden (joiden osalta Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta). Lausunnon 1/94 asiaa koskevassa osassa

180 — Ks. edellä 221–224 kohta.

181 — Tietokonepohjaisia paikanvarausjärjestelmiä koskevista käytännösäännöistä 24.7.1989 annettu asetus (EYVL 1989, L 220, s. 1).

182 — Ks. esim. tuomio 5.11.2002, komissio v. Tanska (C-467/98, EU:C:2002:625, 103 kohta).

183 — Ks. edellä 243 ja 246 kohta.

184 — Lisäyksessä 8-A-3 olevassa avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita ja yrityspalvelujen myyjiä koskevassa erityissitoumusten luettelossa ei mainita toimitusmuodossa 4 tarjottavia rautatieliikennepalveluja. Luettelon tarkoituksena on sen ensimmäisen kohdan mukaisesti luetella ”8.7 artiklan -- ja 8.12 artiklan -- mukaisesti vapautetut taloudellisen toiminnan alat, joilla sovelletaan 8.14 -- ja 8.15 artiklan mukaisia avainhenkilöstöä ja korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita koskevia rajoituksia”, ja täsmentää nämä rajoitukset.

185 — Komissio vetoaa erityisesti 15.11.1994 annettuun lausuntoon 1/94 (EU:C:1994:384, 67 kohta) ja 3.12.1996 annettuun tuomioon Portugali v. neuvosto (C-268/94, EU:C:1996:461, 75 kohta).

tehtiin ero ”luonteeltaan ja laajuudeltaan TRIPS-sopimuksen kaltaisen” kansainvälisen sopimuksen, jonka ei voitu katsoa kuuluvan yhteiseen kauppapolitiikkaan, ja tekijän- ja teollisoikeuksia puhtaasti liitännäisesti koskevien kauppasopimusten välillä.¹⁸⁶ Lausunnon 1/94 kyseinen osa koski siten sellaisten sopimusten soveltamisalaa, joiden oikeusperustana on (nykyinen) SEUT 207 artiklan 1 kohta. Sillä ei ole merkitystä silloin, kun – kuten tässä menettelyssä – unionin tuomioistuimen on varmistettava, onko Euroopan unionilla yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle jäävän tietyn alan (tässä rautatieliikenteen) osalta. Sama päättely koskee tuomiota Portugali v. neuvosto.¹⁸⁷

254. Käsittelen seuraavaksi sitä, kattaako direktiivi 2012/34 suurelta osin rautatieliikennepalvelujen alan Euroopan unionissa.

255. Direktiivillä 2012/34, jota sovelletaan rautatieinfrastruktuurin käyttöön kotimaisessa ja kansainvälisessä rautatieliikenteessä,¹⁸⁸ on tarkoitus soveltaa palvelujen tarjoamisen vapauden periaatetta rautatiesektorilla ottaen huomioon tämän sektorin erityispiirteet.¹⁸⁹ Tämän mukaisesti direktiivillä 2012/34 säännellään rautatieyritysten oikeutta käyttää rautatieinfrastruktuuria kaikissa jäsenvaltioissa (myös muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, johon kyseinen yritys on sijoittautunut) joko rautateiden tavaraliikennepalvelujen tai kansainvälisen matkustajaliikennepalvelun harjoittamiseksi.¹⁹⁰ Se kattaa näin ollen *rajatylittävän rautatieliikennepalvelujen* tarjoamisen (toimitusmuodot 1 ja 2) Euroopan unionissa. Lisäksi direktiivissä vahvistetaan aineellisoikeudellisia sääntöjä ja menettelysääntöjä edellytyksistä, joiden täyttyessä rautatieyritys voi saada toimiluvan voidakseen tarjota rautatieliikennepalveluja Euroopan unionissa, myös jäsenvaltion alueelta toisen jäsenvaltion alueelle. Nämä edellytykset liittyvät erityisesti yrityksen hyvään maineeseen, taloudelliseen vakavaraisuuteen ja ammatilliseen pätevytyteen.¹⁹¹ Direktiivi 2012/34 sisältää siten yksityiskohtaisia sääntöjä markkinoille pääsystä sijoittautumisen kautta (toimitusmuoto 3).

256. Näissä olosuhteissa katson, että direktiivi 2012/34 kattaa suurelta osin rautatieliikenteen alan.

257. Katson myös, että vapaakauppasopimuksen asiaa koskevat määräykset muuttaisivat kyseisessä direktiivissä vahvistettujen yhteisten sääntöjen ulottuvuutta. Esimerkiksi sijoittautumista koskevia määräyksiä (kahdeksannen luvun C jakso) sovelletaan ”osapuolten hyväksymiin tai ylläpitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla talouden toimialoilla”.¹⁹² Nämä määräykset sisältävät suojan syrjivää kohtelua vastaan. Siten singaporelaiselle yritykselle, joka haluaa päästä unionin markkinoille kaupallisen läsnäolon välityksellä, on annettava pääsy markkinoille ilman syrjintää, jollei Euroopan unionin erityissitoumusten luettelossa asetetuista rajoituksista muuta johdu.¹⁹³ Kun yritys on sijoittautunut jäsenvaltioon, sitä ei saa kohdella epäedullisemmin kuin kyseisen jäsenvaltion samankaltaisia yrityksiä.¹⁹⁴ Näiden markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevien määräysten vaikutuksena on siten antaa singaporelaisille rautatieyrityksille pääsy direktiivillä 2012/34 perustetulle yhtenäiselle eurooppalaiselle rautatiealueelle. Esimerkiksi singaporelainen rautatieyritys olisi periaatteessa oikeutettu saamaan toimiluvan samoin edellytyksin kuin ”kotimaiset” rautatieyritykset.¹⁹⁵ Jollei Euroopan unionin erityissitoumusten luettelossa julkisille yrityksille

186 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 66–68 kohta).

187 — Tuomio 3.12.1996, Portugali v. neuvosto (C-268/94, EU:C:1996:461, 75 kohta).

188 — Direktiivin 2012/34 1 artiklan 2 kohta.

189 — Direktiivin 2012/34 johdanto-osan seitsemäs perustelukappale.

190 — Ks. direktiivin 2012/34 1 artiklan 1 kohdan b alakohhta, 10 artiklan 1 ja 2 kohta ja 17 artikla.

191 — Direktiivin 2012/34 18, 19, 20 ja 21 artikla.

192 — Vapaakauppasopimuksen 8.9 artikla. Kyseisessä määräyksessä vahvistetut poikkeukset tähän sääntöön eivät ole tässä merkityksellisiä.

193 — Vapaakauppasopimuksen 8.10 artiklan 1 kohta. Ks. myös edellä 252 kohta.

194 — Vapaakauppasopimuksen 8.11 artiklan 1 kohta.

195 — Direktiivin 2012/34 17 artiklan 1 ja 3 kohta.

asetetuista horisontaalisista rajoituksista muuta johdu,¹⁹⁶ tällä yrityksellä olisi myös oikeus käyttää jäsenvaltioiden rautatieinfrastruktuuria¹⁹⁷ ja olla tulematta kohdelluksi vähemmän suotuisasti kuin ”kotimaiset” rautatieyritykset kapasiteetin käyttöoikeuden myöntämisessä.¹⁹⁸ Toisin sanoen vapaakauppasopimus muuttaisi direktiivin 2012/34 ulottuvuutta.

258. Koska vapaakauppasopimuksella olisi tämä vaikutus olemassa oleviin yhteisiin sääntöihin, jotka koskevat unionin rautatieliikennepalvelujen markkinoille pääsyä, Euroopan unioni on saavuttanut yksinomaisen ulkoisen toimivallan rautatieliikennepalvelujen alalla. Tätä päätelmää ei voida kyseenalaistaa sillä, että toimitusmuodossa 4 tarjottavien rautatieliikennepalvelujen osalta direktiivillä 2014/66 on pienempi kattavuus kuin vapaakauppasopimuksen asiaa koskevilla määräyksillä. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste ei edellytä, että kansainvälisten sitoumusten kattamat alat ja unionin säännösten kattamat alat ovat täysin samat.¹⁹⁹

259. Tämän vuoksi katson, että Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta rautatieliikennepalveluja koskevien vapaakauppasopimuksen määräysten osalta SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 1 kohdan perusteella, luettuina yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen kolmannen perusteen kanssa.

260. *Maantielikenteen* osalta Euroopan unioni ei ole kahdeksannesta luvusta seuraavien horisontaalisten velvoitteiden ohella hyväksynyt toimitusmuotoa 1 koskevia sitoumuksia ja toimitusmuotoa 2 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia. Toimitusmuotoa 3 koskevista sitoumuksista on tehty useita varauksia tietyissä jäsenvaltioissa liikennemuodosta riippuvasti (matkustajaliikenne tai rahtiliikenne). Toimitusmuodon 4 osalta jotkin jäsenvaltiot ovat tehneet varauksia (kansalaisuutta tai oleskelua koskevien edellytysten muodossa). *Maantielikenteen liitännäispalvelujen* osalta toimitusmuotoja 1 ja 3 koskevat sitoumukset riippuvat kyseessä olevasta jäsenvaltiosta ja siitä, mikä liitännäispalvelu on kyseessä. Toimitusmuotoa 2 koskevia täysimääräisiä sitoumuksia on hyväksytty. Kolme jäsenvaltiota on tehnyt varauksia toimitusmuodon 4 osalta (kansalaisuutta koskevan edellytyksen muodossa).

261. Komissio väittää, että liikennemuotoa 2 koskevat sitoumukset maantieliikennepalvelujen osalta ovat käytännössä merkitykseltään vähäisiä. En hyväksy tätä väitettä syistä, jotka olen jo selittänyt.²⁰⁰

262. Kattaako asetus N:o 1071/2009 kuitenkin suurelta osin maantieliikennepalvelujen alan?

263. Asetuksessa N:o 1071/2009 vahvistetaan maantielikenteen harjoittajan ammattiin pääsyä ja tämän ammatin harjoittamista koskevia pitkälle meneviä sääntöjä, joita sovelletaan maanteiden sekä tavara- että henkilöliikenteeseen.²⁰¹ Siinä asetetaan tämän ammatin harjoittamista koskevia vaatimuksia, joiden mukaan yrityksellä on oltava tosiasiallinen ja pysyvä toimipaikka jossain jäsenvaltiossa, hyvä maine, asianmukainen vakavaraisuus ja vaadittava ammatillinen pätevyys.²⁰² Asetuksessa N:o 1071/2009 edellytetään lisäksi, että kukin jäsenvaltio nimeää yhden tai useamman toimivaltaisen viranomaisen, joka vastaa luvan antamisesta maantielikenteen ammatin harjoittamiseen näiden vaatimusten täyttyessä.²⁰³ Näitä sääntöjä täydennetään alakohtaisilla säännöillä maanteiden tavaraliikenteen

196 — Vapaakauppasopimuksen lisäys 8-A-2. Tämä rajoitus, jota sovelletaan rautatieliikennepalveluihin, jotka edellyttävät julkisen omaisuuden käyttöä, mahdollistaa sen, että kansallisella tai paikallisella tasolla julkisena pidetyn liiketoiminnan harjoittamisen edellytykseksi voidaan asettaa monopoli tai yksityisille toimijoille annetut yksinoikeudet.

197 — Direktiivin 2012/34 10 artikla.

198 — Direktiivin 2012/34 38–54 artikla.

199 — Ks. edellä 125 kohta.

200 — Ks. edellä 226 kohta.

201 — Asetuksen N:o 1071/2009 1 artiklan 1 kohta.

202 — Asetuksen N:o 1071/2009 3 ja 5–9 artikla.

203 — Asetuksen N:o 1071/2009 10 artikla.

markkinoille pääsyä koskevassa asetuksessa N:o 1072/2009²⁰⁴ ja linja-autoliikenteen markkinoille pääsyä koskevassa asetuksessa N:o 1073/2009.²⁰⁵ Kahdessa viimeksi mainitussa asetuksessa edellytetään, että kyseessä olevat yritykset saavat yhteisön liikenneluvan ennen tällaisen toiminnan aloittamista.²⁰⁶

264. Tätä taustaa vasten asetuksissa N:o 1071/2009, N:o 1072/2009 ja N:o 1073/2009 säännellään maantieliikennepalvelujen *rajatylittävää tarjoamista* (toimitusmuodot 1 ja 2) sekä maantieliikennepalvelujen markkinoille pääsyä *sijoittautumisen* kautta (toimitusmuoto 3). Asetus N:o 1072/2009 sisältää myös sääntöjä kuljettajatodistuksesta, ja se koskee siten luonnollisten henkilöiden *tilapäistä läsnäoloa* jäsenvaltioiden alueella maanteiden tavaraliikenteen harjoittamiseksi (toimitusmuoto 4).²⁰⁷ Vaikka direktiivillä 2014/66 on pienempi kattavuus kuin vapaakauppasopimuksen toimitusmuotoa 4 koskevalla asian kannalta merkityksellisillä sitoumuksilla, nähdäkseni olemassa olevat yhteiset säännöt kattavat suurelta osin maantieliikenteen alan.

265. Katson lisäksi, että vapaakauppasopimukseen sisältyvien kaltaiset kansainväliset sitoumukset muuttaisivat asetusten N:o 1071/2009, N:o 1072/2009 ja N:o 1073/2009 ulottuvuutta. Perusteluni ovat olennaisilta osin samankaltaiset kuin rautatieliikenteen osalta.²⁰⁸

266. Erityisesti sijoittautumista koskevia määräyksiä (kahdeksannen luvun C jakso) sovelletaan ”osapuolten hyväksymiin tai ylläpitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla talouden toimialoilla”.²⁰⁹ Nämä määräykset sisältävät suojan syrjivää kohtelua vastaan. Siten singaporelaiselle maantieliikenteen harjoittajalle, joka haluaa päästä unionin markkinoille kaupallisen läsnäolon välityksellä, on annettava pääsy markkinoille ilman syrjintää, jollei Euroopan unionin erityissitoumusten luettelossa asetetuista rajoituksista muuta johdu.²¹⁰ Kun tämä liikenteenharjoittaja on sijoittautunut jäsenvaltioon, sillä on oikeus siihen, ettei sitä kohdella epäedullisemmin kuin kyseisen jäsenvaltion samankaltaisia liikenteenharjoittajia.²¹¹ Näiden markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua koskevien määräysten vaikutuksena on siten antaa singaporelaiselle maantieliikenteen harjoittajalle pääsy unionin markkinoille ilman syrjintää poistamalla esteet tosiasialliselle sijoittautumiselle. Vapaakauppasopimuksen seurauksena tämä liikenteenharjoittaja saa oikeuden päästä markkinoille samoin edellytyksin (jotka koskevat esimerkiksi vakavaraisuutta tai ammatillista pätevyyttä²¹²) kuin kotimaiset liikenteenharjoittajat. Toisin sanoen vapaakauppasopimus muuttaisi asetusten N:o 1071/2009, N:o 1072/2009 ja N:o 1073/2009 ulottuvuutta.

204 — Tätä asetusta sovelletaan sekä maanteiden kansainväliseen tavaraliikenteeseen, jolla tarkoitetaan toisen lukuun unionin alueella harjoitettavaa maanteiden kansainvälistä tavaraliikennettä, että kansalliseen maanteiden tavaraliikenteeseen, jota muu kuin jäsenvaltiosta oleva liikenteenharjoittaja harjoittaa tilapäisesti (kabotaasi) (asetuksen N:o 1072/2009 1 artiklan 1 ja 4 kohta).

205 — Tätä asetusta sovelletaan sellaiseen kansainväliseen henkilöliikenteeseen, joka tapahtuu linja-autoilla Euroopan unionin alueella ja jota harjoittavat toisen lukuun tai omaan lukuun jäsenvaltioon sen lainsäädännön mukaisesti sijoittautuneet liikenteenharjoittajat ja jonka harjoittamiseen käytetään kyseisessä jäsenvaltiossa rekisteröityjä ajoneuvoja, jotka ovat tähän sopivia ja jotka on rakenteensa ja varustuksensa puolesta tarkoitettu kuljettaja mukaan lukien yli yhdeksän henkilön kuljettamiseen, sekä ajoneuvojen liikkumiseen tyhjinä tällaisen liikenteen yhteydessä (asetuksen N:o 1073/2009 1 artiklan 1 kohta). Sitä sovelletaan myös toisen lukuun harjoitettavaan maanteiden kansalliseen henkilöliikenteeseen, jota muu kuin jäsenvaltiosta oleva liikenteenharjoittaja harjoittaa tilapäisesti (kabotaasi) (asetuksen N:o 1073/2009 1 artiklan 4 kohta).

206 — Ks. asetuksen N:o 1072/2009 ja asetuksen N:o 1073/2009 4 artikla.

207 — Ks. asetuksen N:o 1072/2009 5 ja 7 artikla. ”Kuljettajatodistus” on ennen kaikkea todistus, jonka jäsenvaltio myöntää jokaiselle liikenteenharjoittajalle yhteisön liikenneluvan perusteella toisen lukuun harjoitettavaan maanteiden tavaraliikenteeseen.

208 — Ks. edellä 257 ja 258 kohta.

209 — Vapaakauppasopimuksen 8.9 artikla. Kyseisessä määräyksessä vahvistetut poikkeukset tähän sääntöön eivät ole tässä merkityksellisiä.

210 — Vapaakauppasopimuksen 8.10 artiklan 1 kohta. Ks. myös edellä 260 kohta.

211 — Vapaakauppasopimuksen 8.11 artiklan 1 kohta.

212 — Asetuksen N:o 1071/2009 7 ja 8 artikla.

267. Koska vapaakauppasopimuksella olisi tämä vaikutus olemassa oleviin yhteisiin sääntöihin, jotka koskevat pääsyä unionin maantieliikennepalvelujen markkinoille, Euroopan unioni on saavuttanut yksinomaisen ulkoisen toimivallan maantieliikenteen alalla. Tämän vuoksi Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen maantieliikennepalveluja koskevien määräysten osalta SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 1 kohdan perusteella, luettuina yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen kolmannen perusteen kanssa.

268. Näiden perustelujen valossa katson, että Euroopan unionilla on jäsenvaltioiden kanssa jaettu ulkoinen toimivalta tehdä vapaakauppasopimuksen kahdeksannen luvun mukaisia sitoumuksia siltä osin kuin tämä luku koskee lentoliikennettä, meriliikennettä ja sisävesiliikennettä, mukaan lukien näihin liikennepalveluihin luonnostaan liittyvät palvelut; ja yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen nojalla tehdä vapaakauppasopimuksen kahdeksannen luvun mukaisia sitoumuksia siltä osin kuin tämä luku koskee rautatieliikennettä ja maantieliikennettä (ja näihin liikennepalveluihin luonnostaan liittyviä palveluja). Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella kaikkien muiden tämän luvun kattamien palvelujen osalta.

269. Käsittelen seuraavaksi vapaakauppasopimuksen yhdeksannen luvun A jaksoa. Tarkastelen kyseisen luvun B jaksoa yhdessä vapaakauppasopimuksen 13, 15 ja 16 luvun kanssa.²¹³

Sijoitukset (vapaakauppasopimuksen yhdeksannen luvun A jakso²¹⁴)

Osapuolten lausumat

270. *Komissio* väittää, että yhdeksannen luvun A jakso, joka koskee erityisesti kansainvälistä investointia ja jota ei sovelleta unionin sisäisiin investointeihin, kuuluu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan yhteisen kauppapolitiikan alalla siltä osin kuin sitä sovelletaan ulkomaisiin suoriin sijoituksiin. Komissio vetoaa palvelu- ja tavarakauppaa ja teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisia näkökohtia koskeviin tapauksiin sovellettuun kriteeriin ja väittää, että sopimus kuuluu SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, jos se koskee erityisesti kansainvälisiä investointeja siten, että sillä pyritään olennaisesti kansainvälisten investointien edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja sillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia näihin investointeihin.

271. Komissio erottaa toisistaan portfoliosijoitukset (tai muut epäsuorat sijoitukset) ja ulkomaiset suorat sijoitukset (joista molemmat voivat kuulua vapaakauppasopimuksen 9.1 artiklan määritelmän piiriin) ja esittää, että unionin tuomioistuimen ”suorasta sijoituksesta” pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden yhteydessä antamaa määritelmää sovelletaan SEUT 207 artiklan 1 kohtaan.

272. Komission mukaan yhteinen kauppapolitiikka kattaa sekä säännöt sijoittamismahdollisuudesta eli pääsystä alun perin vastaanottavan valtion markkinoille että sijoitukselle annettavasta suojasta markkinoille pääsyn jälkeen (jäljempänä markkinoille pääsyn jälkeen annettava suoja). Jälkimmäinen käsittää suojan esimerkiksi syrjintää, kohtuutonta ja epäoikeudenmukaista kohtelua ja ilman korvausta toteutettavaa pakkolunastusta vastaan. Komissio väittää, että kun SEUT 206 artiklassa ja SEUT 207 artiklan 1 kohdassa viitataan ”ulkomaisiin suoriin sijoituksiin”, niissä ei tehdä eroa markkinoille pääsyn ja markkinoille pääsyn jälkeen annettavan suojan välillä. Lisäksi markkinoille pääsyn jälkeen annettavan suojan epääminen ulkomaisilta suorilta sijoituksilta olisi vastoin SEUT 206 artiklassa vahvistettuja tavoitteita. Erityisesti ”ulkomaisia suoria sijoituksia koskevien rajoitusten asteittaista

213 — Ks. jäljempänä 523–544 kohta.

214 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 52–60 kohta.

poistamista” koskeva tavoite viittaa sekä sijoituksen alkuperäisen markkinoille pääsyn esteistä että myöhempien toimien tai käytön esteistä seuraavien rajoitusten poistamiseen. Tässä yhteydessä komissio näkee analogisen yhteyden Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan tavara- ja palvelukaupan alalla, joka ei myöskään rajoitu markkinoille pääsyyn.

273. Komissio lisää, että yhteinen kauppapolitiikka kattaa jo GATS-sopimuksen normit, joita sovelletaan toimitusmuodossa 3 (ts. kaupallisen läsnäolon kautta²¹⁵) tarjottavien palvelujen kohteluun markkinoille pääsyn jälkeen. Vastaavat normit sisältyvät vapaakauppasopimuksen kahdeksanteen lukuun. Olisi epäloogista katsoa, että Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa yhdeksännessä luvussa vahvistettujen normien osalta mutta sillä on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen kahdeksanteen lukuun tai GATS-sopimukseen sisältyvien vastaavien normien osalta.

274. Komissio katsoo, että SEUT 345 artikla ei rajoita Euroopan unionin yksinomaista toimivaltaa yhdeksännen luvun osalta siltä osin kuin tämä luku koskee pakkolunastusta. Vapaakauppasopimuksen 9.6 artiklassa asetetaan pakkolunastukselle samankaltaisia edellytyksiä kuin SEUT 49 ja SEUT 63 artiklassa. Kyseisellä määräyksellä ei puututa kunkin jäsenvaltion omistusoikeusjärjestelmiin: siinä ei kielletä jäsenvaltiota pakkolunastamasta eikä liioin edellytetä, että jäsenvaltio pakkolunastaa singaporelaisten sijoittajien omistamia varoja.

275. Komissio vastustaa myös väitettä, jonka mukaan SEUT 207 artiklan 6 kohdan ensimmäisessä osassa jätettäisiin pakkolunastuslausekkeet yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle, koska sisämarkkinoilla ei ole vastaavaa unionin politiikkaa. Tässä väitteessä jätetään huomiotta erottelu nimenomaisen ja implisiittisen yksinomaisen ulkoisen toimivallan välillä. Myöskään SEUT 207 artiklan 6 kohdan toinen osa ei muuta komission kantaa: SEUT 345 artikla ei sellaisenaan estä omistusoikeuksien yhdenmukaistamista. Joka tapauksessa on niin, että vapaakauppasopimuksen 9.6 artiklalla ei yhdenmukaisteta jäsenvaltioiden lakeja tai asetuksia SEUT 207 artiklan 6 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

276. Komissio myöntää, että siltä osin kuin yhdeksättä lukua sovelletaan portfoliosijoituksiin, tämä luku ei kuulu yhteiseen kauppapolitiikkaan. Se väittää, että Euroopan unionilla on kuitenkin yksinomainen toimivalta, koska portfoliosijoitukset ovat SEUT 63 artiklassa tarkoitettuja pääomanliikkeitä, ja kyseisessä EUT-sopimuksen artiklassa vahvistetut yhteiset säännöt kattavat ainakin suurelta osin yhdeksännessä luvussa määrätyt kohtelua koskevat vaatimukset. SEUT 63 artiklan 1 kohdan kielto kattaa erityisesti kansallista kohtelua, kohtuullista ja oikeudenmukaista kohtelua ja suojaa pakkolunastusta vastaan koskevat keskeiset vaatimukset. Vaikka SEUT 63 artiklan 1 kohtaan sovelletaan SEUT 64 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua poikkeusta, tämän viimeksi mainitun määräyksen perusteella ”aiemmin saavutetut” rajoitukset (toisin sanoen olemassa olleet rajoitukset, joiden voimassa pysyminen sallitaan) eivät käsitä portfoliosijoituksia koskevia rajoituksia. Näin ollen SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen edellytykset täyttyvät.

277. Komissio väittää, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen ilmaisun ”yhteiset säännöt” tulkitseminen siten, että se kattaa EUT-sopimuksen määräykset ja sekundaarilainsäädännön säännökset, on ERTA-oikeuskäytännön taustalla olevan tarkoituksen mukaista. Tarkoituksena on nimittäin yhteismarkkinoiden yhtenäisyyden ja unionin oikeuden yhdenmukaisen soveltamisen turvaaminen ja tarve varmistaa unionin sääntöjen yhtenäinen ja johdonmukainen soveltaminen ja niillä perustetun järjestelmän moitteeton toiminta.²¹⁶ Komissio väittää myös, että EUT-sopimuksen määräykset pääoman vapaasta liikkuvuudesta ovat ainetlaatuksia, koska niillä on ulkoinen ulottuvuus. Lisäksi on niin, että jollei SEUT 64 artiklan 1 kohdan poikkeuksesta muuta johdu, SEUT 63 artiklan 1 kohdalla itsessään toteutetaan pääomanliikkeiden täysimääräinen

215 — GATS-sopimuksen I artiklan 2 kohdan c alakohta.

216 — Komissio viittaa 31.3.1971 annettuun tuomioon komissio v. neuvosto (22/70, EU:C:1971:32, 31 kohta) ja 7.2.2006 annettuun lausuntoon 1/03 (EU:C:2006:81, 122 ja 133 kohta).

vapauttaminen Euroopan unionin ja kolmansien maiden välillä. Siten ei ole tarvetta antaa sekundaarilainsäädäntöä pääomien vapaan liikkuvuuden ulottamiseksi pääomanliikkeisiin jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä tai täysimääräisen vapauttamisen toteuttamiseksi. Se, että tuomiota Pringle²¹⁷ koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta useimmat ERTA-periaatteen soveltamista koskevat tapaukset koskevat sekundaarilainsäädäntöön sisältyviä yhteisiä sääntöjä, johtuu siitä, että perussopimuksissa usein rajoitutaan politiikan tavoitteiden asettamiseen ja lainsäädäntövallan antamiseen toimielimille. Jollei Euroopan unionilla ole yksinomaista toimivaltaa, ei ole mahdollista varmistaa, että SEUT 63 artiklan 1 kohdan yhteisiä sääntöjä sovelletaan yhtenäisesti ja johdonmukaisesti.

278. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin toteaisi, että Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa portfoliosijoitusten osalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella, luettuna yhdessä SEUT 63 artiklan 1 kohdan kanssa, komissio väittää, että Euroopan unionilla on kuitenkin jaettu toimivalta. Tältä osin se vetoaa SEUT 216 artiklan 1 kohtaan, jossa määrätään Euroopan unionin oikeudesta tehdä kolmansien maiden kanssa kansainvälisiä sopimuksia, kun se on ”välttämätöntä jonkin unionin politiikalle perussopimuksissa vahvistetun tavoitteen saavuttamiseksi”. Esillä olevassa asiassa tavoitteena on saavuttaa pääomien vapaa liikkuvuus, mukaan luettuna portfoliosijoitukset Euroopan unionin ja kolmansien maiden välillä. Unionin ulkopuolisten pääomanliikkeiden vapauttaminen ei voi olla tehokasta, elleivät kolmannet maat poista omia pääomanliikkeitä koskevia rajoituksiaan Euroopan unionin ja alueidensa välillä. Se, että ne tekevät näin, edellyttää yleensä vastavuoroisuuteen perustuvien kansainvälisten sopimusten tekemistä näiden maiden kanssa. Komissio painottaa, ettei se väitä, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta, koska yhdeksäs luku on välttämätön, jotta Euroopan unioni voisi käyttää ulkoista toimivaltaansa.

279. Myös *parlamentti* puoltaa unionin yksinomaista toimivaltaa vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun A jakson osalta. Se vetoaa erityisesti siihen, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta portfoliosijoitusten osalta, koska se, että yhdeksäs luku kattaa portfoliosijoitukset, on liitännäistä suhteessa kyseisen luvun pääasialliseen tai määräävään tarkoitukseen (varmistaa ulkomaisten suorien sijoitusten suoja) ja koska SEUT 3 artiklan 2 kohtaa voidaan soveltaa myös silloin, kun unionin primaarilainsäädäntöön saatetaan vaikuttaa. Parlamentti yhtyy erityisesti komission kantaan, jonka mukaan vapaakauppasopimuksen 9.6 artiklan pakkolunastusta koskevalla kiellolla ei puututa jäsenvaltioiden eri omistusoikeusjärjestelmiin ja omistussuhteiden rekisteröintitapoihin ja järjestämiseen eri oikeusperinteissä eikä myöskään yhdenmukaisteta jäsenvaltioiden lainsäädäntöä.

280. *Neuvosto* myöntää, että taloudelliselta kannalta kauppa ja ulkomaiset suorat sijoitukset liittyvät toisiinsa ja että tietyt ulkomaisten suorien sijoitusten kohtelua koskevat näkökohdat liittyvät yhteisen kauppapolitiikan peruskysymyksiin (toisin sanoen markkinoille pääsyyn, kuten ulkomaisen sijoittajan tuonti- tai vientilupien saantiin). Se väittää kuitenkin, että ulkomaisten suorien sijoitusten sääntelyllä ei välttämättä pyritä kaupan tavoitteisiin. Neuvoston mukaan ulkomaisten suorien sijoitusten markkinoille pääsyä, kohtelua ja suojaa koskevien sääntöjen laatiminen muodostaa kansainvälisten taloudellisten suhteiden itsenäisen alan, joka ei automaattisesti ole osa kauppapolitiikkaa. Neuvosto erottaa toisistaan i) ulkomaisten suorien sijoitusten sallimisen (toisin sanoen markkinoille pääsyn: päätöksen siitä, annetaanko suoralle sijoittajalle oikeus investoida vastaanottavaan valtioon ja mitä rajoituksia tai edellytyksiä (mahdollisesti) sovelletaan), ii) ulkomaiseen suoraan sijoitukseen liittyvän pääomanliikkeen (vaikka sijoittaja voi myös hankkia varoja vastaanottavassa valtiossa eivätkä ulkomaiset suorat sijoitukset siten aina välttämättä käsitä pääomien liikkumista rajojen yli) ja iii) sijoitusten kohtelun.

217 — Tuomio 27.11.2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

281. Neuvoston mukaan yhdeksäs luku on itsenäinen luku, joka koskee ainoastaan sijoitusten suojaa ja jossa käytetään hyvin laajaa varoihin perustuvaa sijoitusten määritelmää. Tämä luku ei koske sijoitusten sallimista tai niiden edistämistä. Sijoitusten sallimista koskevat määräykset sisältyvät vapaakauppasopimuksen kahdeksanteen lukuun.

282. Neuvosto katsoo, että Euroopan unionilla on yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluvien ulkomaisten suorien sijoitusten osalta yksinomainen toimivalta, mutta se ehdottaa SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalan suppeampaa tulkintaa kuin komissio ja Euroopan parlamentti ovat esittäneet. Neuvosto katsoo, että unionin tuomioistuimen ei ole tarpeen päättää täsmällisistä toimivallan rajoista vapaakauppasopimuksen mukaisten ulkomaisten suorien sijoitusten osalta. Neuvosto vetoaa ennen kaikkea siihen, että komissio ei ole osoittanut, että kaikki A jaksossa asetetut vaatimukset viittaisivat määräyksiin, jotka kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan ulkomaisten suorien sijoitusten osalta tai muun yhdeksännessä luvussa tarkoitetun sijoitusmuodon osalta.

283. Vapaakauppasopimuksen 9.3 artiklan kansallista kohtelua koskevaa lauseketta tarkastellessaan neuvosto keskittyy 9.3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuihin tilanteisiin, joissa osapuoli voi jättää noudattamatta kansallista kohtelua koskevaa velvoitetta. Neuvoston mukaan Euroopan unionilla ei voi olla yksinomaista toimivaltaa allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimus siltä osin kuin se koskee jäsenvaltioiden toteuttamia toimenpiteitä, joilla ne vapautuvat vastuusta kansallisen turvallisuuden vuoksi. Euroopan unionilla ei ole myöskään yksinomaista toimivaltaa kansallisaarteiden suojelun osalta tai lainsäädäntövaltaa välittömän verotuksen alalla toteutettavien toimenpiteiden osalta.

284. Vapaakauppasopimuksen 9.4 artiklan kohtuullista ja oikeudenmukaista kohtelua koskevasta lausekkeesta ja täyttää suojaa ja turvaa koskevasta lausekkeesta neuvosto väittää, että komissio ei ole osoittanut, että Euroopan unionilla olisi yksinomainen toimivalta kummankaan lausekkeen osalta.

285. Sijoituksista aiheutuneiden tappioiden korvaamista koskevasta järjestelmästä (jonka yhdeksäs luku kattaa), josta vapaakauppasopimuksen 9.5 artiklassa määrätään, neuvosto väittää, että Euroopan unionilla ei ole toimivaltaa kyseisen määräyksen sen osan osalta, joka koskee jäsenvaltioiden asevoimia. On myös kyseenalaista, voiko Euroopan unioni allekirjoittaa ja tehdä yksin sopimuksen, joka koskee sodan tai muun aseellisen selkkauksen, vallankumouksen, kansallisen hätätilan, kapinan, kansannousun tai mellakan vaikutuksia jäsenvaltioiden alueella.

286. Vapaakauppasopimuksen 9.6 artiklaan sisältyvien pakkolunastusta koskevien järjestelyjen osalta neuvosto väittää, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ei tue väitettä, jonka mukaan kaikki vapaakauppasopimuksessa tarkoitetut pakkolunastusta koskevat toimenpiteet kuuluisivat kokonaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. SEUT 345 artiklan perusteella Euroopan unionilla ei voi olla yksinomaista toimivaltaa allekirjoittaa ja tehdä vapaakauppasopimuksen 9.6 artikla.

287. Neuvosto väittää myös, että komissio ei ole esittänyt saati osoittanut, että tietyt vapaakauppasopimuksen 9.7 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvat asiat, erityisesti rikokset, sosiaaliturva, julkiset eläkejärjestelmät tai pakolliset säästöohjelmat ja verotus, kuuluisivat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan.

288. Neuvosto ei yhdy komissioon, joka tukeutuu SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaiseen kolmanteen perusteeseen vedotakseen Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan portfoliosijoitusten osalta.

289. Ensinnäkin neuvosto väittää, että vaikka portfoliosijoitukset voivat käsittää pääomanliikkeen, tämänkaltaista sijoitusta ei voida rinnastaa perussopimusten mukaiseen pääomien vapaaseen liikkuvuuteen. SEUT 63 artiklan 1 kohta ei koske sijoitusten suojaa. Se ei koske myöskään portfoliosijoituksia tai suoria sijoituksia sellaisinaan. SEUT 63 artiklan 1 kohtaa sovelletaan ainoastaan siltä osin kuin kyse on pääomanliikkeestä. Siitä ei aina välttämättä ole kyse ulkomaisten suorien sijoitusten ja portfoliosijoitusten tapauksessa. Neuvosto huomauttaa vielä, että on tärkeää varmistaa, että kolmansien maiden toimijat eivät kierrä sallittuja sijoittautumisvapauden rajoituksia (jotka on

oikeutettu SEUT 65 artiklan 2 kohdan perusteella) pyrkimällä vetoamaan suoraan SEUT 63 artiklaan. Unionin tuomioistuimien on erottanut toisistaan sijoittautumisvapauden ja pääomien vapaan liikkuvuuden omaksumalla painopistettä koskevan lähestymistavan, jossa tarkastellaan, mihin tilanteen erityispiirteeseen väitetty rajoitus ensisijaisesti vaikuttaa.

290. Toiseksi missään perussopimusten määräyksessä ei anneta Euroopan unionille erityistä toimivaltaa toimia portfoliosijoitusten osalta tai (sitä suuremmalla syyllä) portfoliosijoitusten suojan osalta. Jäsenvaltioilla on näin ollen oikeus SEUT 4 artiklan 1 kohdan ja SEUT 5 artiklan 2 kohdan valossa toimia tällä alalla.

291. Kolmanneksi on niin, että jos unionin tuomioistuimien kuitenkin pitäisi portfoliosijoituksia SEUT 63 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina pääomanliikkeinä ja katsoisi, että kyseisessä määräyksessä annetaan Euroopan unionille erityinen valta toimia tämänkaltaisten sijoitusten suojaamiseksi, neuvosto väittää, että Euroopan unioni ei ole antanut SEUT 63 artiklan 1 kohdan perusteella lainsäädäntöä portfoliosijoitusten suojasta. Neuvosto myöntää, että sekundaarilainsäädäntöä on annettu esimerkiksi arvopaperien ottamisesta pörssilistalle ja rahoitusvälineiden markkinoista. Vaikka nämä säännökset käsittävät portfoliosijoituksiin liittyviä näkökohtia, yhtäkään niistä ei ole annettu käyttämällä pääomien vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeusperustaa.

292. Neljänneksi neuvosto toteaa, että missään tapauksessa kyse ei voi olla implisiittisestä yksinomaisesta unionin ulkoisesta toimivallasta portfoliosijoitusten osalta, koska SEUT 63 artiklan 1 kohta ei ole SEUT 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ”yhteinen sääntö”. Vaikka oletettaisiin, että primaarilainsäädännössä on vapautettu täysin pääomanliikkeet jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä, neuvosto väittää, että komission uusi tulkinta SEUT 3 artiklan 2 kohdassa mainituista ”yhteisistä säännöistä” on virheellinen. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö osoittaa, että Euroopan unionin on täytynyt käyttää sisäistä toimivaltaa antamalla sekundaarilainsäädäntöä. Tämä vaatimus liittyy olennaisesti implisiittisen toimivallan käsitteeseen. Komissio vetoaa virheellisesti tuomioon *Pringle* ja lausuntoon 1/92.²¹⁸ Tuomiossa *Pringle*²¹⁹ unionin tuomioistuin katsoi, että Euroopan vakausmekanismia koskeva sopimus (jäljempänä EVM-sopimus) jäi kokonaisuudessaan SEUT 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa vahvistetun Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan ulkopuolelle. Unionin tuomioistuimen ei ollut tarpeen tutkia enää kysymystä siitä, voitiinko EVM-sopimuksen kuitenkin katsoa voivan vaikuttaa ”yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta” SEUT 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla. On joka tapauksessa selvää, että tuomion *Pringle* tarkoitus liittyi Euroopan unionille nimenomaisesti annetun toimivallan käyttöön. Neuvosto myöntää, että lausunnossa 1/92²²⁰ viitattiin perussopimuksen kilpailusääntöihin. Asioissa, joihin kyseisessä lausunnossa viitattiin, korostettiin kuitenkin, että sisäistä toimivaltaa on käytettävä ennen kuin saadaan implisiittinen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus tai että tällaisen implisiittisen toimivallan olemassaolo on sidottu perussopimuksissa nimenomaisesti annettuun toimivaltaan.

293. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoisi, että SEUT 63 artiklan 1 kohta voi olla ”yhteinen sääntö”, neuvosto väittää, että komissio ei ole näyttänyt, miten väitetyt ”yhteiset säännöt” kattaisivat ”suurelta osin” portfoliosijoitusten alan. Komissio ei ole myöskään näyttänyt, että yhdeksäs luku, siltä osin kuin se koskee portfoliosijoitusten suojaa, vaikuttaisi tällaisiin yhteisiin sääntöihin tai muuttaisi niiden ulottuvuutta.

294. Neuvosto kiinnittää huomiota myös perusteluihin sen komission vaihtoehtoisen väitteen taustalla, jonka mukaan portfoliosijoitukset kuuluvat jaettuun toimivaltaan SEUT 216 artiklan 1 kohdan perusteella. Tarve saavuttaa jokin määrätty EUT-sopimuksen tavoite edellyttää sen näyttämistä, että Euroopan unionille on annettu sisäisesti toimivalta kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä estää

218 — Lausunto 1/92 (Toinen lausunto ETA-sopimuksesta), 10.4.1992 (EU:C:1992:189).

219 — Tuomio 27.11.2012 (C-370/12, EU:C:2012:756).

220 — Lausunto 1/92 (Toinen lausunto ETA-sopimuksesta), 10.4.1992 (EU:C:1992:189).

komissiota vetoamasta SEUT 216 artiklan 1 kohtaan portfoliosijoitusten osalta. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoisi, että Euroopan unionilla on tarvittava toimivalta säännellä portfoliosijoitusten suojaa, neuvosto huomauttaa, ettei komissio ole väittänyt, että Euroopan unioni voisi käyttää tätä sisäistä toimivaltaa ainoastaan tekemällä kansainvälisen sopimuksen ja että ulkomaisten portfoliosijoitusten suojaa koskevan sisäisen ja ulkoisen toimivallan käytön on tämän vuoksi oltava samanaikaista. Jos komissio olisi oikeassa, ei olisi myöskään tarvetta tehdä kansainvälistä sopimusta: SEUT 63 artiklan 1 kohdalla itsellään saavutettaisiin pääomanliikkeiden täysimääräinen vapauttaminen Euroopan unionin ja kolmansien maiden välillä.

295. Neuvosto on yhtä mieltä siitä, että Euroopan unionilla ja jäsenvaltioilla on jaettu toimivalta yhdeksännen luvun osalta. Koska Euroopan unionille ei kuitenkaan ole annettu portfoliosijoitusten suojaa koskevaa toimivaltaa, Euroopan unionin ei ole mahdollista käyttää tätä toimivaltaa ilman jäsenvaltioita. Vaihtoehtoisesti neuvosto toteaa, että jos unionin tuomioistuin katsoo, että Euroopan unionilla on jaettu toimivalta portfoliosijoitusten osalta, se, pitäisikö tätä toimivaltaa käyttää tekemällä vapaakauppasopimus, on poliittinen päätös.

296. Useimmat asian käsittelyyn osallistuneista *jäsenvaltioista* ovat ottaneet kantaa A jaksoon. Niiden esittämät väitteet vastaavat pitkälti neuvoston kannan eri näkökohtia.

297. Ne väittävät, että SEUT 64 artiklassa tarkoitettujen ”suorien sijoitusten” ja SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ”ulkomaisten suorien sijoitusten” täytyy olla samoja. Tässä suhteessa merkityksellisinä on pidettävä SEUT 64 artiklan soveltamisalaa koskevaa oikeuskäytäntöä ja suorien sijoitusten (ja portfoliosijoitusten) määritelmää asetuksessa (EY) N:o 184/2005²²¹ ja direktiivissä 88/361.²²²

298. Euroopan unionin yksinomainen toimivalta ulkomaisten suorien sijoitusten osalta rajoittuu tämänkaltaisiin sijoituksiin kohdistuvien rajoitusten poistamiseen. Siltä osin kuin vapaakauppasopimuksessa määrätään myös muista suojamuodoista, tällaiset säännöt eivät kuulu SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaiseen Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Tämä koskee ulkomaisten suorien sijoitusten edistämistä ja suojaa koskevia määräyksiä (kuten määräyksiä, jotka liittyvät pakkolunastukseen, asevoimiin, välittömään verotukseen, rikoslakiin ja -menettelyyn).

299. Vapaakauppasopimuksen 9.6 artiklassa (pakkolunastus) vahvistetaan yleiset periaatteet, joiden mukaisesti osapuolten on sovellettava omistusoikeutta koskevia lakejaan. Tällaiset kysymykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan, jota on käytettävä unionin oikeuden mukaisesti. SEUT 345 artiklassa asetetaan rajoitus Euroopan unionin perussopimusten mukaisen toimivallan käytölle.

300. SEUT 207 artiklan 6 kohdasta seuraa, että Euroopan unioni ei voi käyttää yksinomaista toimivaltaa neuvotella ja tehdä kansainvälisiä kauppasopimuksia aloilla, joilla sillä ei ole lainsäädäntövaltaa sisäisen lainsäädännön antamiseen. Tämä määräys estää myös Euroopan unionia käyttämästä yksinomaista toimivaltaa SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella muiden sijoitusten kuin ulkomaisten suorien sijoitusten osalta.

301. Komission uusi tulkinta SEUT 3 artiklan 2 kohdasta merkitsisi sitä, että Euroopan unionilla on SEUT 3 artiklan 2 kohdan ja SEUT 63 artiklan mukaisesti yksinomainen toimivalta portfoliosijoitusten osalta. Se merkitsisi myös sitä, että jokainen sopimus, joka voi rajoittaa investointeja, riippumatta siitä, onko se osa yhteistä kauppapolitiikkaa, voisi kuulua Euroopan unionin implisiittiseen yksinomaiseen toimivaltaan. Perussopimuksissa todetaan kuitenkin selvästi, että (nimenomainen) yksinomainen toimivalta koskee ainoastaan ulkomaisia suoria sijoituksia. SEUT 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettut

221 — Maksutasetta, kansainvälistä palvelukauppaa ja suoria ulkomaisia sijoituksia koskevista yhteisön tilastoista 12.1.2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2005, L 35, s. 23).

222 — Perustamissopimuksen 67 artiklan täytäntöönpanosta 24.6.1988 annettu direktiivi (EYVL 1988, L 178, s. 5).

yhteiset säännöt ovat sekundaarilainsäädännön, eivät primaarioikeuden sääntöjä. Sisäisen toimivallan olemassaolo ei ole riittävää. SEUT 3 artiklan 2 kohdan historiallinen tausta vahvistaa tämän tulkinnan. SEUT 63 artikla ei missään tapauksessa ole oikeusperusta toimivallan käytölle. Oikeusperusta toimille löytyy SEUT 64 artiklan 2 kohdasta, ja sille on asetettu rajoituksia.

302. Myöskään SEUT 3 artiklan 2 kohdan edellytykset eivät täyty. Yhdeksannen luvun A jakson soveltamisala on paljon laajempi kuin SEUT 63 artiklan soveltamisala. Pakkolunastus ei ole perussopimuksissa määrätyn pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitus. Siltä osin kuin SEUT 63 artiklaa voidaan soveltaa, tällä ainoastaan varmistettaisiin syrjintäkiellon periaatteen soveltaminen. Pakkolunastuksesta ei ole annettu yhteisiä sääntöjä.

303. Euroopan unioni ei voi vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklan 1 kohdan hyväksymällä päättää yksin jäsenvaltioiden Singaporen kanssa tekemien sopimusten päättymisestä. Kyseisessä määräyksessä ei noudateta vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artiklan 1 kappaleen a kohdassa ilmaistua yleistä periaatetta, jonka mukaan ainoastaan sopimuspuolet voivat päättää tekemänsä kansainväliset sopimukset. Komissio ei ole myöskään esittänyt kannalleen kansainvälisen oikeuden mukaista perustelua. Euroopan unioni on itse tunnustanut asetuksessa (EU) N:o 1219/2012,²²³ että jäsenvaltioiden ennen 1.12.2009 allekirjoittamat kahdenväliset sopimukset voidaan pitää voimassa tai ne voivat tulla voimaan kyseisen asetuksen mukaisesti.

304. Yksikään SEUT 216 artiklan mukaisista perusteista ei täyty. Tämän vuoksi Euroopan unionilla ei ole jaettua toimivaltaa portfoliosijoitusten osalta.

Asian tarkastelu

Johdanto

305. On kaksi keinoa, joiden avulla Euroopan unionilla voisi olla yksinomainen toimivalta yhdeksannen luvun A jakson sijoituksia koskevien aineellisten määräysten osalta. Kuuluvatko nämä määräykset yhteiseen kauppapolitiikkaan, sellaisena kuin se on kuvattu SEUT 207 artiklan 1 kohdassa? Jos ne eivät kuulu, ovatko ne kuitenkin osa alaa, jolla on annettu yhteisiä sääntöjä (jotka ovat päällekkäisiä tämän alan kanssa tai kattavat sen suurelta osin), joihin vapaakauppasopimuksen tekeminen voi vaikuttaa tai joiden ulottuvuutta se voi muuttaa (SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste)? Käsittelen näitä mahdollisuuksia peräkkäin.

306. Vielä erillinen kysymys koskee yhdeksättä lukua siltä osin kuin vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklan 1 kohdassa määrätään, että vapaakauppasopimuksen tullessa voimaan tiettyjen jäsenvaltioiden ja Singaporen välisten sopimusten (jotka on lueteltu yhdeksannen luvun liitteessä) voimassaolo päättyy. Käsittelen tätä kysymystä erikseen.²²⁴

223 — Jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisiä kahdenvälisiä investointisopimuksia koskevasta siirtymäkauden järjestelyistä 12.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EUVL 2012, L 351, s. 40).

224 — Ks. jäljempänä 371–398 kohta.

Yksinomainen toimivalta SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella, luettuna yhdessä SEUT 3 artiklan 1 kanssa

– ”Ulkomaisten suorien sijoitusten” merkitys SEUT 207 artiklan 1 kohdassa

307. Yhdeksännessä luvussa määritellään sen soveltamisalaan kuuluvat sijoitukset ja sijoittajat. Toisin kuin perussopimuksissa, siinä ei tehdä eroa ulkomaisten suorien sijoitusten ja muiden sijoitusmuotojen välillä.²²⁵ Vapaakauppasopimuksessa tai myöskään perussopimuksissa ei viitata ”portfoliosijoituksiin”.

308. Komission lausuntopyyntö antaa unionin tuomioistuimelle ensimmäistä kertaa mahdollisuuden tulkita SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ulkomaisten suorien sijoitusten käsitettä ja päättää, missä määrin yhteinen kauppapolitiikka kattaa ”ulkomaisten suorien sijoitusten” sääntelyn. Tämänkaltaiset sijoitukset sisällytettiin jo Euroopan perustuslaista tehdyn sopimuksen²²⁶ III-315 artiklan 1 kohtaan. Kyseisen määräyksen sisältö oli sama kuin SEUT 207 artiklan 1 kohdan sisältö.²²⁷

309. SEUT 207 artiklan 1 kohdan nojalla, luettuna yhdessä SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan kanssa, Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta ulkomaisten suorien sijoitusten osalta. Tätä toimivaltaa sovelletaan yhdessä niitä muita aloja koskevan toimivallan kanssa, jotka kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan (kuten palvelut) mutta jotka voivat liittyä myös sijoituksiin (kuten sijoitukset palvelualalla).²²⁸

310. Perussopimuksissa ei määritellä ”ulkomaisia suoria sijoituksia”. Useissa perussopimusten, pöytäkirjojen ja julistusten määräyksissä²²⁹ käytetään kuitenkin käsitettä ”sijoitukset” tai ”investoinnit”.

311. Yleisellä tasolla ymmärrän ”sijoituksilla” tarkoitettavan rahan tai muiden varojen sijoittamista kaupalliseen toimintaan voiton saamiseksi.

312. SEUT 207 artiklan 1 kohdassa viitataan yhteen tiettyyn sijoitusmuotoon, eli sijoituksiin, jotka ovat sekä ”ulkomaisia” että ”suoria”.

313. Ulkomaiset sijoitukset ovat unioniin sijoittautuneen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön kolmannessa valtiossa tekemiä sijoituksia tai kolmanteen valtioon sijoittautuneen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön Euroopan unionissa tekemiä sijoituksia. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat siten suoria sijoituksia, joihin sisältyy unionin ulkoinen elementti.

314. Käsitettä ”suorat sijoitukset” käytetään myös muissa EUT-sopimuksen määräyksissä, erityisesti SEUT 64 artiklan 1 ja 2 kohdassa, joka kuuluu IV osaston (”Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus”) 4 lukuun (”Pääomat ja maksut”). Jollei SEUT 64 artiklan 1 ja 2 kohdasta muuta johdu, SEUT 63 artiklassa kielletään kaikki rajoitukset, jotka koskevat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Tämän kiellon soveltamisala on laaja. Sitä

225 — Vapaakauppasopimuksen 9.1 artiklan 1 ja 2 kohta.

226 — EUVL 2004, C 310, s. 1.

227 — Keskusteluja III-315 artiklan 1 kohdasta käytiin samanaikaisesti kuin WTO:ssa käytyjä keskusteluja siitä, olisiko ulkomaisia suoria sijoituksia koskevista WTO:n määräyksistä syytä neuvotella. WTO:n ministerikokouksen 14.11.2001 antamassa julkilausumassa, joka aloitti kehitysyhteistyötä koskevan Dohan kierroksen, tunnustettiin ”tarve monenväliselle järjestelmälle avoimien, vakaiden ja ennakoitavissa olevien edellytysten turvaamiseksi pitkäaikaisille rajatylittävälle sijoituksille, erityisesti ulkomaisille suorille sijoituksille, mikä edistäisi kaupan laajentamista” (kursivointi tässä) (14.11.2001 annettu WTO:n ministerikokouksen julkilausuma WT/MIN(01)/DEC/1 (20.11.2001), 20 kohta; ks. myös 22 kohta). Juuri kun ulkomaisista suorista sijoituksista oli tulossa osa yhteistä kauppapolitiikkaa, WTO:n jäsenet (jotka kokoontuivat WTO:n yleisneuvostossa) päättivät, että WTO:n puitteissa ei valmisteltaisi neuvotteluja sijoituksista Dohan kierroksen aikana (WTO, yleisneuvosto, 1.8.2004 tehty yleisneuvoston päätös, WT/L/579 (2.8.2004), 1 kohdan g alakohta).

228 — Ks. jäljempänä 344 kohta.

229 — Ks. esim. SEUT 101 artiklan 1 kohdan b alakohta, SEUT 126 artiklan 3 kohta, SEUT 199 artiklan 3 ja 4 kohta ja SEUT 309 artikla; pöytäkirja (N:o 5) Euroopan investointipankin perussäännöstä; pöytäkirja (N:o 10) SEU 42 artiklaan perustuvasta pysyvästä rakenteellisesta yhteistyöstä ja julistus (N:o 30) Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 126 artiklasta.

sovelletaan esimerkiksi pääomanliikkeiden rajoituksiin, joilla aiheutetaan se, että jossakin toisessa valtiossa asuvat henkilöt ovat vähemmän halukkaita tekemään sijoituksia tietyssä jäsenvaltiossa, tai se, että kyseisessä jäsenvaltiossa asuvat henkilöt ovat vähemmän halukkaita tekemään sijoituksia muissa valtioissa.²³⁰

315. SEUT 64 artiklan 1 kohdan soveltamisala määritetään viittaamalla sellaisiin pääomanliikkeiden ryhmiin, jotka voivat olla rajoitusten kohteena.²³¹ Siinä rajoitetaan SEUT 63 artiklan kieltoa niin, ettei se tietyin edellytyksin koske pääomanliikkeitä kolmansiin maihin tai kolmansista maista, jos näihin liittyy suoria sijoituksia (kiinteistösijoitukset mukaan luettuina), sijoittautumista, rahoituspalvelujen tarjoamista tai arvopaperien hyväksymistä pääomamarkkinoille. SEUT 64 artiklan 2 kohdassa annetaan parlamentille ja neuvostolle oikeusperusta, jonka nojalla ne voivat hyväksyä toimenpiteitä, jotka koskevat näitä pääomanliikkeiden muotoja. SEUT 64 artiklan 3 kohdassa vahvistetuin edellytyksin neuvosto voi säätää myös toimenpiteistä, jotka unionin oikeudessa merkitsevät ”askelta taaksepäin” kolmansiin maihin tai kolmansista maista suuntautuvien pääomanliikkeiden vapauttamisessa.

316. SEUT 63 ja SEUT 64 artiklan täsmällisestä soveltamisalasta riippumatta mielestäni näitä määräyksiä sovelletaan selvästi pääomien ja maksujen liikkeisiin kolmansiin maihin tai kolmansista maista, jos näihin liittyy suoria sijoituksia, ulkomaiset suorat sijoitukset mukaan lukien. Näin ollen sekä näillä määräyksillä että niiden tulkinnasta annetulla oikeuskäytännöllä on merkitystä määritettäessä SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ulkomaisten suorien sijoitusten soveltamisala.

317. Tulkitessaan SEUT 64 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja ”suoria sijoituksia” unionin tuomioistuin on tukeutunut tämän käsitteen määritelmään ETY:n perustamissopimuksen 67 artiklan täytäntöönpanoa koskevassa neuvoston direktiivissä 88/361.²³² Kyseisen direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään, että pääomanliikkeet on luokiteltava liitteessä I olevan nimikkeistön mukaisesti (jolla unionin tuomioistuin on katsonut olevan ohjeellista arvoa²³³).

318. Liitteen I mukaisessa nimikkeistössä luetellaan seuraavat ”suorat sijoitukset”: ”1) sivuliikkeen tai uuden, yksinomaan pääoman sijoittavalle henkilölle kuuluvan yrityksen perustaminen ja laajentaminen sekä olemassa olevien kokonaisten yritysten hankkiminen, 2) osallistuminen uuteen tai olemassa olevaan yritykseen pysyvien taloudellisten yhteyksien luomiseksi tai ylläpitämiseksi, 3) pitkäaikaiset lainat pysyvien taloudellisten yhteyksien luomiseksi tai ylläpitämiseksi ja 4) voittovarojen uudelleen sijoittaminen pysyvien taloudellisten yhteyksien ylläpitämiseksi”. Liitteen kyseisessä osassa viitataan myös selityksiin, joissa määritellään tietyt nimikkeistössä ja direktiivissä 88/361 tarkoitettut käsitteet. Näiden selitysten mukaan ”suorilla sijoituksilla” tarkoitetaan ”kaikenlaisia luonnollisten henkilöiden tai kaupallisten, teollisten tai rahoitusalan yritysten tekemiä sijoituksia, joiden tarkoituksena on pysyvien ja välittömien yhteyksien luominen tai ylläpitäminen pääoman sijoittajan ja sen yrittäjän tai yrityksen välillä, jonka käyttöön pääoma annetaan taloudellisen toiminnan harjoittamista varten”. Selityksissä lisätään, että tämä käsite ”on sen vuoksi ymmärrettävä mahdollisimman laajasti”.

230 — Ks. tuomio 10.4.2014, Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company (C-190/12, EU:C:2014:249, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 10.2.2011, Haribo (C-436/08 ja C-437/08, EU:C:2011:61, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

231 — Tuomio 21.5.2015, Wagner-Raith (C-560/13, EU:C:2015:347, 39 kohta).

232 — Ks. muussa sekundaarilainsäädännössä annetuista määritelmistä esim. Euroopan kansantalouden tilinpito- ja aluetilinpitojärjestelmästä Euroopan unionissa 21.5.2013 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 549/2013 (EUVL 2013, L 174, s. 1), liitteessä A oleva 4.65 kohta ja liite 7.1 – Yhteenveto varojen luokista; ja asetuksen N:o 184/2005 liite II. Ks. myös esim. ulkomaisia tilastoja koskevista Euroopan keskuspankin tilastovaatimuksista 9.12.2011 annetut Euroopan keskuspankin suuntaviivat (EKP/2011/23) (EUVL 2012, L 65, s. 1), liite III, 6.1 kohta.

233 — Ks. tuomio 21.5.2015, Wagner-Raith (C-560/13, EU:C:2015:347, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); ks. myös tuomio 12.12.2006, Test Claimants in the FII Group Litigation (C-446/04, EU:C:2006:774, 179 ja 180 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

319. Tätä taustaa vasten unionin tuomioistuin on katsonut, että ”suorien sijoitusten käsite” kattaa ”luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden tekemät sijoitukset, joiden tarkoituksena on pysyvien ja suorien yhteyksien luominen tai ylläpitäminen pääoman sijoittajan ja sen yrityksen välillä, jonka käyttöön pääoma annetaan taloudellisen toiminnan harjoittamista varten”.²³⁴ Tuomiossa *Test Claimants in the FII Group Litigation* unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 63 artiklassa tarkoitettuja pääomanliikkeitä ovat muun muassa sijoittautumista tai suoria sijoituksia merkitsevät pääomanliikkeet ja että näillä viimeksi mainituilla käsitteillä ”tarkoitetaan sellaista yrityksen osakkeiden hankintaa, jonka perusteella on tosiasiallisesti mahdollista osallistua yhtiön johtamiseen tai määräysvallan käyttöön siinä”.²³⁵ Tuomiossa *Haribo* unionin tuomioistuin sovelsi tätä kriteeriä ja katsoi, että omistussuhteet eivät kuuluneet SEUT 64 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan (eivätkä ne näin ollen olleet suoria sijoituksia), kun niiden suuruus oli alle 10 prosenttia yhtiön osakepääomasta.²³⁶

320. Tämä oikeuskäytäntö näyttää heijastavan muualla käytettyjä määritelmiä. Esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) mukaan ”suoralla sijoituksella” tarkoitetaan ”yhteen talouteen sijoittautuneen henkilön rajatylittävien sijoitusten luokkaa, – – tavoitteena saavuttaa pitkäjänteisyyden etua [joka osoitetaan, kun suoran sijoituksen tekijä omistaa vähintään 10 prosenttia äänioikeuksista] muuhun talouteen kuin suoran sijoittajan talouteen sijoittautuneessa yrityksessä”. Suoran sijoituksen tekijän intressissä on luoda ”strateginen pitkäaikainen suhde suoran sijoituksen kohteena olevaan yritykseen huomattavan vaikutusvallan saamiseksi suoran sijoituksen kohteena olevan yrityksen hallintoon”.²³⁷ Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) mukaan ”suorilla sijoituksilla” tarkoitetaan ”kansainvälisten sijoitusten luokkaa, joka kuvastaa yhteen talouteen sijoittautuneen yksikön tavoitetta saavuttaa pitkäjänteisyyden etua toiseen talouteen sijoittautuneessa yrityksessä”. IMF:n mukaan ”pitkäjänteisyyden etu merkitsee sitä, että suoran sijoittajan ja yrityksen välillä on pitkäaikainen sidossuhde ja sijoittajalla on huomattavaa vaikutusvaltaa yrityksen johtamiseen”.²³⁸ Yhdistyneiden Kansakuntien kauppaja kehitysjärjestö (UNCTAD) viittaa OECD:n ja IMF:n käyttämiin määritelmiin.

321. SEUT 63 artiklan soveltamisalaa koskeva oikeuskäytäntö auttaa myös ymmärtämään, mitä suorien sijoitusten käsitteen ulkopuolelle jää. Unionin tuomioistuimen mukaan tämänkaltaiset sijoitukset on pidettävä erillään ”portfoliosijoituksista” eli ”arvopapereiden hankkimisesta pääomamarkkinoilta siten, että ainoana tarkoituksena on taloudellisen sijoituksen tekeminen ilman aikomusta vaikuttaa yhtiön johtamiseen tai käyttää siinä määräysvaltaa”.²³⁹ Tämä tulkinta vastaa myös muualla käytettyjä portfoliosijoitusten määritelmiä.²⁴⁰

322. Tätä taustaa vasten tulkiten SEUT 207 artiklan 1 kohdassa olevaa ulkomaisten suorien sijoitusten käsitettä siten, että sillä tarkoitetaan kolmanteen valtioon sijoittautuneen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön Euroopan unionissa tekemiä sijoituksia ja unioniin sijoittautuneen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön kolmannessa valtiossa tekemiä sijoituksia, joiden tarkoituksena on osallistumalla tosiasiallisesti yhtiön johtamiseen tai määräysvallan käyttöön siinä luoda tai ylläpitää

234 — Tuomio 17.10.2013, *Welte* (C-181/12, EU:C:2013:662, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

235 — Tuomio 13.11.2012, *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-35/11, EU:C:2012:707, 102 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

236 — Tuomio 10.2.2011, *Haribo* (C-436/08 ja C-437/08, EU:C:2011:61, 137 kohta). Kyseistä 10 prosentin rajaa käytetään myös esimerkiksi ”ulkomaisten suorien sijoitusten” määritelmässä asetuksessa N:o 549/2013, liite 7.1, ja Euroopan keskuspankin suuntaviivoissa EKP/2011/23, liite III, 6.1 kohta.

237 — Ks. esim. OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, neljäs painos (2008), 11 kohta; ks. myös 29, 117 ja 122–147 kohta.

238 — Ks. esim. IMF, *Balance of Payments Manual*, kuudes painos (2009), 359 kohta.

239 — Tuomio 21.10.2010, *Idryma Typou* (C-81/09, EU:C:2010:622, 48 kohta) (kursivointi tässä). Ks. myös tuomio 10.11.2011, komissio v. Portugali (C-212/09, EU:C:2011:717, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja esim. ”arvopaperisijoitusten” määritelmä Euroopan keskuspankin suuntaviivoissa EKP/2011/23, 6.2 kohta.

240 — Ks. esim. OECD, *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, neljäs painos, (”portfoliosijoitukset, joiden kautta sijoittajat eivät yleensä odota voivansa vaikuttaa yrityksen hallintoon”), 11 kohta; ks. myös 29 kohta.

pysyviä ja suoria yhteyksiä sijoittajan ja sen yhtiön välillä, jonka käyttöön sijoitus annetaan taloudellisen toiminnan harjoittamista varten. Tätä määritelmää soveltaessani katson, että sillä, että suora sijoittaja omistaa vähintään 10 prosenttia äänioikeuksista suoran sijoituksen kohteena olevassa yrityksessä, voi olla merkitystä todistelun kannalta mutta se ei varmasti ole ratkaisevaa.

– ”Ulkomaisten suorien sijoitusten” sääntely osana yhteistä kauppapolitiikkaa

323. Osapuolet ovat eri mieltä siitä, mitkä ”ulkomaisten suorien sijoitusten” sääntelymuodot kuuluvat Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan. On selvää, että tämä politiikka kattaa markkinoille pääsyn (eli markkinoille tuloa ja sijoittautumista koskevat edellytykset) ja investointien edistämisen. Siten vapaakauppasopimuksen 9.7 artiklan (”Siirto”) kaltainen määräys, jossa osapuolten edellytetään sallivan kaikkien siirtojen, jotka liittyvät sijoituksiin, tekemisen vapaasti vaihdettavana valuuttana ilman rajoituksia tai viivästystä ja jota siten sovelletaan markkinoille pääsyyn, kuuluu yhteiseen kauppapolitiikkaan.

324. Kattaako yhteinen kauppapolitiikka myös sijoittajien (ja sijoittajien tekemien sijoitusten) suojan sen jälkeen, kun sijoittajat ovat päässeet ulkomaisille markkinoille?

325. Mielestäni se kattaa.

326. On selvää, että yhteinen kauppapolitiikka kattaa ainakin jossain määrin tiettyjen ulkomaisten sijoitusten suojan. Tämä johtuu siitä, että kyseinen politiikka kattaa palvelukaupan, joka käsitetään GATS-sopimuksen soveltamisalaan kuuluvina palvelujen tarjoamisen neljänä toimitusmuotona.²⁴¹ GATS-sopimuksessa vahvistetaan velvoitteita, jotka koskevat muun muassa markkinoille pääsyä ja kansallista kohtelua, suosituimmuusperiaatetta ja kotimaista sääntelyä, joka koskee erityisesti palvelujen tarjoamista jäsenen palvelujen tarjoajan toimesta toisen jäsenen alueella tapahtuvan kaupallisen läsnäolon välityksellä (ns. palvelujen tarjoaminen toimitusmuodossa 3, joka yleensä vastaa ”sijoittautumista”).²⁴² Tämän sopimuksen mukaisella kaupallisella läsnäololla tarkoitetaan ”millaista tahansa kaupallista tai ammatillista läsnäoloa mukaan lukien i) oikeushenkilön perustaminen, hankinta tai ylläpitäminen, tai ii) sivuliikkeen tai edustajiston perustaminen tai ylläpitäminen, jäsenen alueella palvelun tarjoamiseksi”.²⁴³ Kun ulkomaisilla suorilla sijoituksilla mahdollistetaan kaupallinen läsnäolo palvelun tarjoamiseksi, ne kuuluvat palvelukauppaan ja näin ollen yhteiseen kauppapolitiikkaan. Kun otetaan huomioon GATS-sopimuksen mukaisten velvoitteiden tyypit ja lausunnossa 1/08²⁴⁴ tehty päätelmä, on myös selvää, että yhteinen kauppapolitiikka kattaa markkinoille pääsyn *ja* kaupallisen läsnäolon aloittamisen jälkeen myönnettävän kohtelun. Yhteinen kauppapolitiikka kattaa tämän vuoksi ainakin jossain muodossa ulkomaisten suorien sijoitusten suojan markkinoille pääsyn jälkeen siltä osin kuin se käsittää palvelukaupan.

241 — Ks. edellä 196 ja 197 kohta.

242 — Ks. GATS-sopimuksen I artiklan 2 kappaleen c kohta, X ja XVI artikla. Osa näistä säännöistä koskee erityisesti edellytyksiä, joiden täyttyessä sijoituksia voidaan tehdä. Tässä suhteessa GATS-sopimus (ainakin) osittain täydentää investointisopimuksia, joissa usein keskitytään pitkälti investoinnin myöhempään kohteluun.

243 — Ks. GATS-sopimuksen XXVIII artiklan d kohta.

244 — Lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739).

327. Lisäksi kysymys siitä, kattaako yhteinen kauppapolitiikka sääntelyn, jolla kansallisen kohtelun periaatetta soveltamalla suojataan tavarakauppaan liittyviä investointitoimia, on jo ratkaistu. Unionin tuomioistuin on katsonut, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä sopimus kauppaan liittyvistä investointitoimista,²⁴⁵ jota sovelletaan tavarakauppaan liittyviin investointitoimiin²⁴⁶ ja jossa vahvistetaan muun muassa kansallisen kohtelun velvoite.²⁴⁷

328. Oikeuskäytännössä on myös vakiintuneesti katsottu, että unionin toimenpide kuuluu yhteisen kauppapolitiikan alaan ”siinä tapauksessa, että se koskee erityisesti kansainvälistä vaihdantaa, koska sillä pyritään olennaisesti vaihdannan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja sillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia vaihdantaan”.²⁴⁸ Samaa kriteeriä pitäisi tämän vuoksi soveltaa ulkomaisiin suoriin sijoituksiin. Näin ollen unionin toimenpiteet, joilla pyritään olennaisesti ulkomaisten suorien sijoitusten edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja joilla on suoria ja välittömiä vaikutuksia ulkomaisiin suoriin sijoituksiin ja sijoittajiin, kuuluvat unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan.

329. Lisäisin vielä, että erityinen asiayhteys, jossa ilmaisu ”ulkomaiset suorat sijoitukset” esiintyy SEUT 206 artiklassa ja SEUT 207 artiklan 1 kohdassa, vastaa asiayhteyttä, jossa samaa ilmaisua käytettiin puheenjohtajiston valmistelukunnalle esittämässä perustuslakia koskevan sopimuksen ulkoista toimintaa koskevien artiklojen luonnoksessa. Puheenjohtajisto huomautti tarkastellessaan määräyksiä, joista on tullut SEUT 206 artikla ja SEUT 207 artiklan 1 kohta, että viittaus ulkomaisiin suoriin sijoituksiin lisättiin ”sen tunnustamiseksi, että rahavirrat täydentävät tavarakauppaa ja muodostavat nykyisin merkittävän osan vaihdannasta”.²⁴⁹ Tämä viittaa siihen, että sijoitukset ja kauppa ovat tehokkaan ja yhdenmukaistetun yhteisen kauppapolitiikan olennaisia osia. Yhä globaalimmassa taloudessa on oletettava, että päätökset vienti- ja tuontimarkkinoista ja tuotantopaikasta riippuvat sekä kaupasta että investointipolitiikasta ja -sääntelystä.

330. Yhteinen kauppapolitiikka kattaa siten paitsi toimenpiteet, joilla mahdollistetaan ja edistetään ulkomaisten suorien sijoitusten pääsyä vastaanottavaan valtioon, myös toimenpiteet, joilla suojataan tällaisia sijoituksia, siltä osin kuin tämän suojan saatavuudella on suora ja välitön vaikutus siihen, toteutetaanko ulkomainen suora sijoitus, ja tämän sijoituksen tuottojen hyödyntämiseen.

331. Tämä SEUT 207 artiklan tulkinta mahdollistaa sen, että Euroopan unioni voi saavuttaa yhteisen kauppapolitiikan tavoitteet. SEUT 206 artiklan mukaisesti Euroopan unionin on tätä politiikkaa toteuttaessaan edistettävä muun muassa ”kansainvälistä kauppaa ja ulkomaisia suoria sijoituksia koskevien rajoitusten asteittaista poistamista”. Mielestäni tämän lauseen ei voida ymmärtää tarkoittavan sitä, että yhteinen kauppapolitiikka rajoittuu ulkomaisten suorien sijoitusten markkinoille pääsyä koskevien rajoitusten poistamiseen. Rajoitusten asteittaisen poistaminen tavoite ei rajoitu siihen, voivatko tavarat tai palvelut päästä markkinoille tai voivatko ulkomaiset suorat sijoitukset päästä markkinoille. Rajoitusten poistaminen ja markkinoille pääsyn rajoitukset ovat vain yhdenlaisia rajoituksia. Myös monilla muunlaisilla toimenpiteillä (tai niiden puuttumisella) voidaan estää, tehdä kalliimmaksi

245 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 34 kohta). Ks. myös edellä 145 kohta. Sopimus kauppaan liittyvistä investointitoimista on WTO-sopimuksen liitteeseen 1A (”Tavarakauppaa koskevat monenkeskiset sopimukset”) sisällytetty sopimus.

246 — Kauppaan liittyvistä investointitoimista tehdyn sopimuksen 1 artikla.

247 — Kauppaan liittyvistä investointitoimista tehdyn sopimuksen 2 artiklan 1 kohta. Kyseisen sopimuksen liite, johon 2 artiklan 2 kohdassa viitataan, sisältää ei-tyhjentävän luettelon kauppaan liittyvistä investointitoimenpiteistä, jotka eivät ole sopusoinnussa vuoden 1994 GATT-sopimuksen III artiklan 4 kohdan edellyttämän kansallisen kohtelun velvoitteen kanssa (ts. kansallinen kohtelu kaikkien sellaisten lakien, määräysten ja vaatimusten osalta, jotka vaikuttavat tuotteiden sisäiseen kauppaan, kaupaksi tarjoamiseen, ostoon, kuljetukseen, jakeluun tai käyttöön).

248 — Ks. esim. tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

249 — Ks. puheenjohtajiston muistio valmistelukunnalle, perustuslakia koskevan sopimuksen ulkoista toimintaa koskevien artiklojen luonnos, CONV 685/03 (23.4.2003), s. 52 ja 54. Kuten Euroopan unioni ja jäsenvaltiot toivat esiin WTO:n puitteissa käydyissä keskusteluissa kaupan ja investointien välisestä suhteesta, kauppa ja ulkomaiset suorat sijoitukset ovat toisistaan riippuvaisia ja täydentävät toisiaan ja ulkomaiset suorat sijoitukset ovat merkittävä kaupan moottori (WTO, kaupan investointien välistä suhdetta käsittelevä työryhmä, Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden tiedonanto, sijoitusten määritelmää koskeva luonnos, WT/WGTI/W/115 (16.4.2002), 2 kohta).

tai muutoin tehdä työläämmäksi tavarán tai palvelun markkinoille saattaminen tai sijoituksen tekeminen siten, että se tuottaa voittoa. Tällaiset rajoitukset voivat olla seurausta esimerkiksi syrjivästä kohtelusta; turvallisuuden, ennakoitavuuden ja avoimuuden puuttumisesta kansainvälisen kaupan ja ulkomaisten suorien sijoitusten sääntelyssä²⁵⁰ tai epäoikeudenmukaisista kaupan käytännöistä.

332. Unionin tuomioistuin on katsonut yhdenmukaisesti tämän tulkinnan kanssa, että vuoden 1994 GATT-sopimuksessa ja GATS-sopimuksessa vahvistetut palvelu- ja tavarakauppaa koskevat määräykset (liikennettä lukuun ottamatta) kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan.²⁵¹ Nämä sopimukset eivät rajoitu markkinoille pääsyä koskeviin sääntöihin. Tarvitaan myös muunlaisia sääntöjä, jotka koskevat erityisesti kotimaisia välineitä, sillä muutoin markkinoille pääsyn edut voitaisiin tehdä tyhjiksi syrjivillä kotimaisilla toimenpiteillä.

333. Samojen perustelujen on nähdäkseni pädeittävä ulkomaisten suorien sijoitusten sääntelyyn. Loppujen lopuksi tämänkaltaiset sijoitukset mahdollistavat säännöt voisivat kokonaisuudessaan menettää tehokkuutensa, jos sijoituksen tekemisen jälkeen sijoittaja jätettäisiin ilman suojaa esimerkiksi syrjivää kohtelua vastaan (ks. vapaakauppasopimuksen 9.3 artikla, joka koskee ”kansallista kohtelua”, luettuna yhdessä yhteisymmärrysasiakirjan 5 kanssa, ja vapaakauppasopimuksen 9.5 artiklan (”Tappioiden korvaaminen”) 1 kohta), pakkolunastusta vastaan (ks. vapaakauppasopimuksen 9.6 artikla, joka koskee ”pakkolunastusta”) tai siirtojen rajoituksia vastaan (ks. vapaakauppasopimuksen 9.7 artikla, joka koskee ”siirtoa”). Esimerkiksi silloin, jos sijoittajan on annettu tulla markkinoille mutta taloudellinen toiminta, johon sijoitus on kohdistunut, pakkolunastetaan ilman korvausta, sijoittajan tulos voi olla huonompi kuin siinä tapauksessa, että markkinoille pääsy olisi yksinkertaisesti evätty. Sama pätee tilanteeseen, jossa sijoittaja kärsii tappioita vastaanottavassa valtiossa sen seurauksena, että kyseisen valtion asevoimat tai viranomaiset ovat takavarikoineet tai tarpeettomasti tuhonneet sijoituksen (ks. vapaakauppasopimuksen 9.5 artiklan (”Tappioiden korvaaminen”) 2 kohta).

334. Vastaavasti silloin, jos sijoittajat eivät saa oikeudenmukaista ja kohtuullista kohtelua sijoituksilleen, koska niiltä on evätty oikeussuoja tai oikeudenmukaista menettelyä on perustavanlaatuisesti rikottu tai koska vastaanottavan valtion taholta esiintyy vilpillisyyttä, tämä voi vaikuttaa vahingollisesti päätökseen tehdä sijoitus kyseisessä valtiossa ja nauttia sen tuotoista (ks. vapaakauppasopimuksen 9.4 artikla, joka koskee ”kohtelun tasoa”). Sama seuraus voi aiheutua sijoittajien ja sijoitusten fyysisen turvan puuttumisesta (ks. jälleen vapaakauppasopimuksen 9.4 artikla, joka koskee ”kohtelun tasoa”).

335. En näe mitään syytä toisenlaiseen kantaan sen vuoksi, että määräyksissä, joissa vahvistetaan poikkeuksia joillekin näistä vaatimuksista, kuten vapaakauppasopimuksen 9.3 artiklan 3 kohdassa, viitataan tavoitteisiin, joiden saavuttaminen saattaa kuulua jäsenvaltioiden toimivaltaan. Tällaisten määräysten tehtävänä on määrätä edellytyksistä, joilla osapuolet voivat oikeutettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, kuten yleisen turvallisuuden suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi, toteuttaa ja panna täytäntöön toimenpiteitä, jotka ovat muutoin ristiriidassa näiden vaatimusten kanssa. Nämä toimenpiteet kuuluvat Euroopan unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan, koska ne liittyvät erityisesti ulkomaisiin suoriin sijoituksiin. Siten edellytykset, joilla tällaisia toimenpiteitä voidaan poikkeuksellisesti soveltaa, kuuluvat niin ikään tähän politiikkaan.

336. Tämän vuoksi katson, että yhteinen kauppapolitiikka kattaa myös ulkomaisten suorien sijoitusten suojan sääntelyn siltä osin kuin tämän suojan saatavuudella on suora ja välitön vaikutus siihen, toteutetaanko ulkomainen suora sijoitus, ja tämän sijoituksen tuottojen hyödyntämiseen.

337. Tämä merkitsee sitä, että vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun A jakso kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan siltä osin kuin kyseisen jakson määräykset koskevat SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ulkomaisten suorien sijoitusten vapauttamista ja suojaa.

250 — Ks. myös jäljempänä 510–512 kohta.

251 — Ks. erityisesti edellä 145, 196 ja 197 kohta.

338. Useat jäsenvaltiot väittävät kuitenkin, että yhteinen kauppapolitiikka ei voi kattaa ulkomaisten suorien sijoitusten pakkolunastusta vastaan asetettuja suojanormeja. Ne väittävät, että kysymys kuuluu SEUT 345 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan. Kyseisen määräyksen mukaan perussopimuksilla ei puututa jäsenvaltioiden omistusoikeusjärjestelmiin. Luettuna yhdessä SEUT 207 artiklan 6 kohdan kanssa tämä merkitsee (niiden mielestä) sitä, että yhteinen kauppapolitiikka ei ulotu ulkomaisten suorien sijoitusten pakkolunastukseen.

339. En tulkitse SEUT 207 artiklan 6 kohtaa ja SEUT 345 artiklaa tällä tavoin.

340. SEUT 345 artiklassa ilmaistaan periaate, jonka mukaan perussopimukset ovat neutraaleja jäsenvaltioiden omistusoikeusjärjestelmiin nähden: perussopimukset eivät lähtökohtaisesti estä yritysten kansallistamista tai yksityistämistä.²⁵² Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että SEUT 345 artikla ei ”merkitse sitä, että jäsenvaltioissa sovellettavia omistusoikeusjärjestelmiä eivät koskisi EUT-sopimuksen perustavanlaatuiset säännöt eli muun muassa syrjintäkieltoa, sijoittautumisvapautta ja pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat säännöt”.²⁵³ Mielestäni tästä seuraa, että vaikka jäsenvaltiot voivat todella valita omistusoikeusjärjestelmänsä, tästä valinnasta aiheutuvia seurauksia ja omaisuuden hallinnan edellytyksiä ei ole poistettu sovellettavien unionin oikeussääntöjen soveltamisalasta. Toisin sanoen SEUT 345 artiklan ei voida katsoa tarkoittavan sitä, että jäsenvaltiot voisivat säännellä omistusoikeutta ”siten, että [unionilla] ei ole minkäänlaista toimivaltaa tällä alalla”.²⁵⁴

341. Jos Euroopan unioni tekisi kansainvälisen sopimuksen (sen tekemisen oikeusperustasta riippumatta), joka veisi jäsenvaltioilta oikeuden pakkolunastaa omaisuutta, tämä voisi todella loukata SEUT 345 artiklassa taattua oikeutta. Näin ei kuitenkaan ole silloin, kun Euroopan unioni sopii kolmannen valtion kanssa, että kumpikaan sopimuksen osapuoli ei saa kansallistaa tai pakkolunastaa toisen osapuolen sijoittajien tekemiä sijoituksia, elleivät tietyt edellytykset täyty. Tällainen sopimus ei loukkaa jäsenvaltioiden oikeutta (toisin sanoen yksinomaista toimivaltaa) valita omistusoikeusjärjestelmänsä. Sillä ainoastaan rajataan olosuhteet, joissa ne voivat päättää kansallistaa tai pakkolunastaa sijoituksia. Siltä osin kuin tällainen sopimus kattaa myös ulkomaiset suorat sijoitukset, SEUT 345 artiklalla ei rajoiteta SEUT 207 artiklan 1 kohtaan perustuvaa Euroopan unionin yksinomaista toimivaltaa sopia kolmannen valtion kanssa tämän oikeuden käytölle asetettavista rajoituksista. Tällaisella sopimuksella ei myöskään yhdenmukaisteta pakkolunastuksen edellytyksiä Euroopan unionissa.

342. Tämän vuoksi katson, että SEUT 345 artikla, luettuna yhdessä SEUT 207 artiklan 6 kohdan kanssa, ei rajoita SEUT 207 artiklan 1 kohtaan perustuvan Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan käyttöä.²⁵⁵

343. Näin ollen katson, että siltä osin kuin yhdeksännen luvun A jaksoa (”Sijoitusten suoja”) sovelletaan ulkomaisiin suoriin sijoituksiin, se kuuluu kokonaisuudessaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella.

252 — Tuomio 22.10.2013, Essent ym. (C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 29 ja 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

253 — Tuomio 22.10.2013, Essent ym. (C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. myös esim. tuomio 4.6.2002, komissio v. Portugal (C-367/98, EU:C:2002:326, 48 kohta).

254 — Ks. tuomio 13.7.1995, Espanja v. neuvosto (C-350/92, EU:C:1995:237, 22 kohta).

255 — Ks. SEUT 207 artiklan 6 kohdasta myös edellä 106–110 kohta.

344. Lisäisin vielä, että vaikka ”ulkomaiset suorat sijoitukset” kuuluvat nyt selvästi yhteiseen kauppapolitiikkaan, vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun A jakson tietyt osat voisivat hyvinkin kuulua tähän politiikkaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan muiden osien nojalla. Olen jo viitannut palvelukaupan ja sijoitusten keskinäiseen vuorovaikutussuhteeseen.²⁵⁶ Teollis- ja tekijänoikeuslainsäädännön kaupalliset näkökohdat ja sijoitukset voivat vastaavasti olla vuorovaikutuksessa toisiinsa siltä osin kuin vapaakauppasopimuksen mukaan teollis- ja tekijänoikeudet ja liikearvo ovat tämän luvun soveltamisalaan kuuluvia sijoitusmuotoja.²⁵⁷

345. Tässä lausuntomenettelyssä riittää kuitenkin, että yhdeksännen luvun sisältö liittyy ainakin yhteen SEUT 207 artiklan 1 kohdan alaan ja kuuluu siten yhteiseen kauppapolitiikkaan.

Euroopan unionin toimivalta SEUT 63 artiklan perusteella, luettuna yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan kanssa

346. On selvää, että SEUT 207 artiklan 1 kohta ei sellaisenaan kata muuntyyppisiä sijoituksia kuin ulkomaiset suorat sijoitukset. Osapuolet ovat enimmäkseen käyttäneet ilmaisua ”portfoliosijoitukset” näitä sijoituksia kuvatakseen.

347. Elleivät palveluja koskevat sitoumukset kata näitä muuntyyppisiä sijoituksia koskevia vapaakauppasopimuksen määräyksiä (tai osaa niistä),²⁵⁸ Euroopan unionin toiminnan oikeusperusta tällaisten sijoitusten osalta ja Euroopan unionin yksinomainen toimivalta on siten löydettävä muualta.

348. Asiassa ei ole esitetty, että Euroopan unionilla pitäisi olla yksinomainen toimivalta tehdä vapaakauppasopimus, jotta se voisi käyttää sisäistä toimivaltaansa. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaista toista perustetta ei näin ollen voida soveltaa.

349. Osapuolet ovat kuitenkin eri mieltä siitä, voisiko Euroopan unioni johtaa yksinomaisen toimivallan yhdeksännen luvun A jakson osalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisesta kolmannesta perusteesta siltä osin kuin se koskee muuntyyppisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia.

350. En voi hyväksyä komission SEUT 3 artiklan 2 kohdasta esittämää laajaa tulkintaa, jonka mukaan ”yhteiset säännöt” sisältävät EUT-sopimuksen määräykset.

351. On totta, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan sanamuodossa itsessään ei anneta ratkaisevaa ohjetta. Vaikka EUT-sopimuksessa käytetään käsitettä ”yhteiset säännöt” erityisesti unionin sekundaarilainsäädännön antamisen yhteydessä,²⁵⁹ EUT-sopimuksen kolmannen osan VII osaston otsikkona on ”Kilpailua, verotusta ja lainsäädännön lähentämistä koskevat yhteiset säännöt”. Näin ollen siinä luokitellaan sen sisältämät EUT-sopimuksen määräykset ”yhteisiksi säännöiksi”.

256 — Ks. edellä 326 kohta. Tässä suhteessa on myös huomattava, että vapaakauppasopimuksen 8.8 artiklan d alakohtaan (”sijoittautumisen” määritelmä) liittyvässä alaviitteessä 8 todetaan, että käsitteillä oikeushenkilön ”perustaminen” ja ”hankinta” tarkoitetaan myös ”osallistumista oikeushenkilön pääomaan, kun tarkoituksena on luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä”.

257 — Ks. vapaakauppasopimuksen 9.1 artiklan 1 kohta ja 1 kohdan g alakohta.

258 — Ks. edellä 326 kohta. Tässä yhteydessä on huomattava, että GATS-sopimusta, joka kuuluu yhteisen kauppapolitiikan alaan (jollei SEUT 207 artiklan 5 kohdan liikennettä koskevasta poikkeuksesta muuta johdu), voitaisiin mahdollisesti soveltaa myös tiettyihin muihin sijoituksiin kuin ulkomaisiin suoriin sijoituksiin. Esimerkiksi GATS-sopimuksen XVI artiklan 1 kohtaan (”Markkinoillepääsy”) liittyvän alaviitteen 8 ensimmäisessä virkkeessä todetaan, että ”mikäli jäsen sitoutuu markkinoille pääsyyn I artiklan 2 a alakohdassa tarkoitettua toimitusmuotoa käyttäen ja mikäli rajan yli tapahtuva pääoman siirto on oleellinen osa itse palvelua, jäsen on täten sitoutunut myöntämään edellä mainitun pääoman siirtämisen”.

259 — Esim. SEUT 91 artiklan 1 kohdan a alakohta koskee ”yhteisiä sääntöjä, joita sovelletaan kansainväliseen liikenteeseen jäsenvaltion alueelle tai sen alueelta taikka yhden tai useamman jäsenvaltion alueen kautta”.

352. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaista kolmatta perustetta pitäisi kuitenkin tulkita ERTA-tuomion ja ERTA-periaatteen tulkinnasta myöhemmin annetun oikeuskäytännön valossa.²⁶⁰ Tässä yhteydessä tarkasteltuna on selvää, ettei komission laajaa tulkintaa ”yhteisistä säännöistä” voida hyväksyä.

353. SEUT 3 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan lisäperusteita, joilla Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus, kun Euroopan unionilla ei ole nimenomaista yksinomaista toimivaltaa SEUT 3 artiklan 1 kohdan perusteella. Tämän toimivallan täytyy näin ollen juontua jostakin *muusta perustasta* kuin itse perussopimuksista. SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen osalta tämä muu perusta johtuu siitä, että jäsenvaltioiden tekemillä kansainvälisillä sopimuksilla voi olla vaikutusta ”yhteisiin sääntöihin”, eli Euroopan unionin sisäistä toimivaltaansa käyttäessään (yhteisen politiikan toteuttamiseksi) tietyillä aloilla antamiin sääntöihin. Kuten lausunnossa 2/92 tuotiin esiin, ainoastaan sisäisen toimivallan *käyttäminen* (erotuksena sen pelkästä olemassaolosta) voi johtaa (implisiittiseen) yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan.²⁶¹ Lausunnossa 1/94 korostettiin, että ”yksinomainen ulkoinen toimivalta *ei sinänsä* johdu [Euroopan unionin] toimivallasta antaa sääntöjä sisäisellä tasolla”.²⁶²

354. Komission väite merkitsisi sitä, että SEUT 3 artiklan 2 kohdassa tunnustettaisiin Euroopan unionin oikeus tehdä sopimus, joka vaikuttaa perussopimukseen tai muuttaa niiden ulottuvuutta. SEUT 3 artiklan 2 kohdan ensisijaisena tehtävänä on kuitenkin sen sanamuodosta ilmenevällä tavalla kuvata unionin ulkoisen toimivallan luonnetta. Sen tarkoituksena ei voi olla se, että Euroopan unionille annetaan oikeus ”vaikuttaa” unionin primaarioikeuden sääntöihin tai ”muuttaa niiden ulottuvuutta” kansainvälisen sopimuksen tekemisellä.²⁶³ Primaarioikeutta voidaan muuttaa ainoastaan muuttamalla perussopimuksia SEU 48 artiklan mukaisesti.²⁶⁴ Toisin kuin komissio väittää, vaara unionin primaarioikeuteen vaikuttamisesta ei voi antaa yksinomaista ulkoista toimivaltaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisessa kolmannessa perusteessa tarkoitettulla tavalla.²⁶⁵ SEUT 3 artiklan 2 kohtaa ei voida liioin ymmärtää siten, että Euroopan unionilla olisi yksinomainen ulkoinen toimivalta pelkästään sillä perusteella, että sillä on toimivalta antaa sääntöjä sisäisellä tasolla.²⁶⁶

355. Komissio on tässä yhteydessä vedonnut tuomioon Pringle, jossa unionin tuomioistuin tutki sitä, vaikuttiko EVM-sopimus (jonka ovat tehneet jäsenvaltiot, joiden rahayksikkö on euro) Euroopan unionin toimivaltaan myöntää SEUT 122 artiklan 2 kohdan perusteella tapauskohtaista taloudellista apua jäsenvaltiolle, jolle luonnonkatastrofit tai poikkeukselliset tapahtumat, joihin jäsenvaltio ei voi vaikuttaa, ovat aiheuttaneet vaikeuksia tai vakavasti uhkaavat aiheuttaa suuria vaikeuksia. Unionin tuomioistuin toi esiin, että EVM:n perustaminen ei vaikuta unionin toimivaltaan myöntää SEUT 122 artiklan 2 kohdan perusteella tapauskohtaista taloudellista apua jäsenvaltiolle, kun on todettu, että luonnonkatastrofit tai poikkeukselliset tapahtumat, joihin jäsenvaltio ei voi vaikuttaa, ovat aiheuttaneet viimeksi mainitulle vaikeuksia tai vakavasti uhkaavat aiheuttaa sille suuria vaikeuksia. Se lisäsi kuitenkin, että SEUT 122 artiklan 2 kohdassa eikä missään muussakaan EU- ja EUT-sopimusten määräyksessä myönnetä unionille erityistä toimivaltaa perustaa EVM:n kaltaista pysyvää vakausmekanismia, joten jäsenvaltiot voivat toteuttaa tällä alalla toimenpiteitä, kun SEU 4 artiklan 1 kohta ja SEU 5 artiklan 2 kohta otetaan huomioon.²⁶⁷ Tutkiessaan, oliko SEUT 3 artiklan 2 kohta esteenä sille, että jäsenvaltiot, joiden rahayksikkö on euro, tekevät

260 — Tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 67 kohta).

261 — Lausunto 2/92 (OECD:n neuvoston korjattu kolmas päätös kansallisesta kohtelusta), 24.3.1995 (EU:C:1995:83, 33 kohta, jossa viitataan ”sisäisiin säädöksiin”, ja 36 kohta).

262 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 77 kohta) (kursivointi tässä).

263 — Ks. esimerkkinä siitä, että kansainvälisiin sopimuksiin, joiden osapuolena Euroopan unioni on, *sovelletaan* primaarioikeutta, tuomio 10.3.1998, Saksa v. neuvosto (C-122/95, EU:C:1998:94).

264 — SEUT 218 artiklan 11 kohdan toisessa virkkeessä viitataan nimenomaisesti mahdollisuuteen muuttaa perussopimuksia, jos kyseiseen määräykseen perustuva lausunto on ”kielteinen”.

265 — Tällainen ehdotus voisi mahdollisesti tuoda esiin kysymyksen siitä, onko vapaakauppasopimus aineellisesti yhteensopiva perussopimusten kanssa. Tämä kysymys jää kuitenkin selvästi komission lausuntopyynnön soveltamisalan ulkopuolelle. Ks. edellä 85 kohta.

266 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 77 kohta).

267 — Tuomio 27.11.2012, C-370/12 (EU:C:2012:756, 104 ja 105 kohta).

EVM-sopimuksen, unionin tuomioistuin tarkasteli sekä neuvoston asetusta (EU) N:o 407/2010²⁶⁸ että EUT-sopimuksen määräystä, jossa Euroopan unionille annetaan toimivalta antaa sekundaarilainsäädäntöä. Unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 3 artiklan 2 kohta ei estänyt jäsenvaltioiden joukkoa tekemästä EVM-sopimusta.

356. Kuvattuaan SEUT 3 artiklan 2 kohdan pääasiallista tarkoitusta unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Pringle, että "[SEUT 3 artiklan 2 kohdasta] seuraa myös, että jäsenvaltiot *eivät saa tehdä keskenään sopimusta*, joka voi vaikuttaa yhteisiin sääntöihin tai muuttaa niiden ulottuvuutta".²⁶⁹ Tällä toteamuksella ilmaistaan ainoastaan unionin oikeuden ensisijaisuuden periaate kansalliseen oikeuteen nähden, ja tätä periaatetta sovelletaan sekä unionin primaarioikeuden että sekundaarioikeuden osalta. Nämä unionin tuomioistuimen tuomiossa Pringle esittämät perustelut eivät tue kantaa, jonka mukaan unionin yksinomainen toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen perusteella voisi seurata unionin primaarioikeuteen sisältyvistä "yhteisistä säännöistä".

357. Komission väite merkitsisi myös sitä, että yksinomainen ulkoinen toimivalta voitaisiin todeta SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen perusteella silloinkin, kun esiin tuodun EUT-sopimuksen määräyksen taustalla olevaa sisäistä toimivaltaa ei ole käytetty. Jos tämä pitäisi paikkansa, erottelu SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen toisen perusteen, joka kattaa erityisesti tilanteen, jossa sisäistä toimivaltaa ei ole käytetty, ja kolmannen perusteen välillä häviäisi osittain.

358. Jos lisäksi SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukainen kolmas peruste ymmärrettäisiin siten, että yksinomainen toimivalta on välttämätön seuraus siitä, että kansainvälinen sopimus voi vaikuttaa perussopimusten määräyksiin tai muuttaa niiden ulottuvuutta, pelkästään perussopimuksen määräyksen olemassaolo saattaisi riittää perusteeksi katsoa, että Euroopan unionilla on tällainen toimivalta. Jos tämä pitäisi paikkansa, miksi perussopimusten laatijat eivät yksinkertaisesti vahvistaneet tämän yksinomaisen ulkoisen toimivallan olemassaoloa nimenomaisesti?

359. Tämän vuoksi katson, että SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisessa kolmannessa perusteessa tarkoitettujen "yhteisten sääntöjen" ei voida ymmärtää käsittävän "perussopimusten määräyksiä".

360. On selvää, ettei SEUT 63 artiklan 1 kohdan ja SEUT 64 artiklan 2 kohdan perusteella ole annettu unionin sekundaarilainsäädäntöä muuntyyppisistä sijoituksista kuin ulkomaisista suorista sijoituksista.

361. Tämän vuoksi katson, että yhteisten sääntöjen puuttuessa SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen edellytykset eivät täyty. Tästä seuraa, että Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa tällä perusteella. Komissio ei ole myöskään väittänyt, että sillä olisi tällainen toimivalta jollakin muulla perusteella.

362. Onko Euroopan unionilla jaettu toimivalta jäsenvaltioiden kanssa?

Euroopan unionin jaettu toimivalta jäsenvaltioiden kanssa

363. Komissio vetoaa vaihtoehtoisesti siihen, että Euroopan unionilla on SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella jaettu toimivalta tehdä kansainvälinen sopimus, joka koskee muuntyyppisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia.

268 — Euroopan rahoituksenvakautusmekanismin perustamisesta 11.5.2010 annettu asetus (EUVL 2010, L 118, s. 1).

269 — Tuomio 27.11.2012 (C-370/12, EU:C:2012:756, 101 kohta, kursivointi alkuperäinen). Asiassa esittämässään kannanotossa julkisasiamies Kokott näytti katsovan, että SEUT 3 artiklan 2 kohtaa koskeva kysymys oli huonosti muotoiltu: "Tässä yhteydessä on todettava, että SEUT 3 artiklan 2 kohdalla – kuten myös ilmenee sitä SEUT 216 artiklan kanssa luettaessa – säännellään ainoastaan unionin yksinomaista toimivaltaa tehdä sopimuksia kolmansien valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. Jäsenvaltioilta on tämän määräyksen mukaan, luettuna yhdessä SEUT 2 artiklan 1 kohdan kanssa, kielletty ainoastaan tällaisten sopimusten tekeminen kolmansien valtioiden kanssa. EVM-sopimuksen sopimuspuolia ovat kuitenkin vain jäsenvaltiot." Ks. julkisasiamies Kokottin kannanotto asiassa Pringle (C-370/12, EU:C:2012:675, 98 kohta).

364. Istunnossa unionin tuomioistuin kysyi sekä neuvostolta että komissiolta, millä perusteella Euroopan unionilla on sisäinen toimivalta muuntyyppisten sijoitusten kuin ulkomaisten suorien sijoitusten osalta. Neuvosto totesi, ettei perussopimuksissa ole oikeusperustaa, jonka nojalla voitaisiin antaa muuntyyppisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia koskevaa sekundaarilainsäädäntöä, jota voitaisiin pitää SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisessa kolmannessa perusteessa tarkoitettuina ”yhteisinä sääntöinä”. Neuvosto myönsi kuitenkin, että muuntyyppisten sijoitusten kuin ulkomaisten suorien sijoitusten tiettyihin näkökohtiin voitaisiin soveltaa sisämarkkinoita koskevien EUT-sopimuksen määräysten (muiden kuin SEUT 63 ja SEUT 64 artiklan) perusteella lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttyjä säädöksiä. Komissio vastasi, että SEUT 63 artiklan 1 kohtaan jo sisältyvän kiellon vuoksi perussopimuksissa ei (ilmiselvästi) määrätty oikeusperustaa sekundaarilainsäädännölle, jolla toteutettaisiin pääomanliikkeiden, mukaan lukien portfoliosijoitusten, *vapauttaminen* (erotuksena yhdenmukaistamisesta). Kuitenkin sekä SEUT 114 artiklaan että SEUT 352 artiklaan sisältyy oikeusperusta portfoliosijoituksia koskevien rajoitusten poistamiselle. Siltä osin kuin vapaakauppasopimuksella ei pyritä yhdenmukaistamiseen, SEUT 114 artikla ei ole komission mukaan asianmukainen oikeusperusta. Komissio totesi, ettei missään tapauksessa ole tarpeen yksilöidä oikeusperustaa sisäisen toimivallan käyttämiselle ennen kuin unioni voi vedota SEUT 216 artiklan 1 kohtaan.

365. Mielestäni SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisella toisella perusteella on merkitystä ainoastaan, jos Euroopan unionilla on sisäinen toimivalta. Tässä tarkoituksessa alan on kuuluttava unionin oikeuden soveltamisalaan ja siten sen toimivaltaan.²⁷⁰ Ei ole tarpeen, että Euroopan unionilla on toimivalta antaa sekundaarilainsäädäntöä.

366. Nähdäkseni tässä täyttyvät kaikki SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen soveltamisedellytykset.

367. SEUT 63 artiklan mukaan Euroopan unionilla on selvästi toimivalta muuntyyppisten sijoitusten kuin ulkomaisten suorien sijoitusten vapauttamisen ja suojan osalta siltä osin kuin tällaiset sijoitukset ovat pääomanliikkeitä jäsenvaltioiden välillä taikka jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä. Vaikka perussopimuksissa ei määritellä ”pääomanliikkeitä”, unionin tuomioistuin on tulkinnut tätä käsitettä tukeutumalla direktiiviin 88/361 liitettyyn (ei-tyhjentävään) nimikkeistöön.²⁷¹ Pääomanliikkeet on luokiteltu niiden varojen ja velkojen taloudellisen laadun mukaan, joita ne koskevat. Määritelmä on hyvin laaja. Siten pääomanliikkeisiin kuuluvat muun muassa kiinteistöt, arvopaperit, muut sijoitusvälineet rahamarkkinoilla, yhteissijoitusyritysten osuudet, rahoituslaitoksissa olevat sekki- ja talletustilit, luotot, jotka liittyvät kaupallisiin liiketoimiin tai palveluihin, rahoituslainat ja -luotot, vakuudet, muut vastuusitoumukset ja panttioikeudet, vakuutus sopimukseen perustuvasta suorituksesta johtuvat siirrot, henkilökohtaiset pääomanliikkeet, rahoitusvaateiden fyysinen maahantuonti ja maastavienti, patentit, mallioikeudet, tavaramerkit ja keksinnöt.

368. Tämäntyyppisten sijoitusten muut sääntelymuodot voivat perustua SEUT 114 artiklaan siltä osin kuin niillä lähennetään sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Toimivalta voi lisäksi perustua myös SEUT 352 artiklaan.

369. Sisämarkkinoiden pääomien vapaata liikkuvuutta koskevaan näkökohtaan liittyy sekä sisäinen että ulkoinen tekijä. Sopimus, jolla pyritään toteuttamaan vastavuoroinen vapauttaminen Euroopan unionin ja kolmannen valtion välillä, kuten vapaakauppasopimus, kuuluu tämän politiikan piiriin. Koska tällaisia vastavuoroisia sitoumuksia ei voida saada ilman kyseisen kolmannen valtion suostumusta, voi olla SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisessa ensimmäisessä perusteessa tarkoitettulla tavalla välttämätöntä tehdä kansainvälinen sopimus tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

270 — Kun ala kuuluu perussopimusten määräysten soveltamisalaan, se kuuluu Euroopan unionin toimivaltaan. Siten SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdassa määrätään, että Euroopan unionilla on jaettu toimivalta sisämarkkinoiden pääalalla.

271 — Ks. esim. tuomio 22.10.2013, *Essent ym.* (C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. myös edellä 317 ja 318 kohta (suoran sijoituksen määritelmän osalta).

370. Tämän vuoksi katson, että siltä osin kuin yhdeksannen luvun A jaksoa sovelletaan muuntyyppisiin sijoituksiin kuin ulkomaisiin suoriin sijoituksiin, se kuuluu Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen ensimmäisen perusteen perusteella, luettuina yhdessä SEUT 63 artiklan kanssa.

Se, voidaanko vapaakauppasopimuksella päättää jäsenvaltioiden ja Singaporen välillä tehtyjen kahdenvälisten sopimusten voimassaolo

371. Erillinen kysymys koskee sitä, onko Euroopan unionilla toimivalta hyväksyä vapaakauppasopimuksen yhdeksannen luvun A jakson 9.10 artiklan 1 kohta. Kyseisessä määräyksessä todetaan, että vapaakauppasopimuksen tullessa voimaan liitteessä 9-D²⁷² lueteltujen jäsenvaltioiden ja Singaporen kahdenvälisten sopimusten voimassaolo päättyy. Nämä sopimukset kumotaan ja korvataan vapaakauppasopimuksella. Kyseiseen määräykseen liittyvän alaviitteen 19²⁷³ mukaan ”selkeyden vuoksi todetaan, että [kyseisten sopimusten] voimassaolon katsotaan päättyneen [vapaakauppasopimuksella] valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 59 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettulla tavalla”.

372. Komissio väittää lausuntopyynnössään, että 9.10 artikla (”Suhde muihin sopimuksiin”) yhdessä 9.8 artiklan (”Sijaantulo-oikeus”) ja 9.9 artiklan (”Irtisanominen”) kanssa ovat selvästi riippuvaisia yhdeksannen luvun A jakson muista sijoituksia koskevista aineellisista määräyksistä ja siten niihin nähden liitännäisiä. Istunnossa komissio väitti, että kun Euroopan unioni tekee kansainvälisen sopimuksen toimivaltaansa kuuluvalla alalla (ainakin silloin, kun tämä toimivalta on yksinomainen), Euroopan unioni tulee jäsenvaltioiden sijaan niiden kolmansien maiden kanssa tekemien kahdenvälisten sopimusten osalta ja voi näin ollen toimia jäsenvaltioiden puolesta ja myös irtisanoa tällaiset kahdenväliset sopimukset.

373. Neuvosto ja huomattava osa jäsenvaltioista väittävät, että Euroopan unioni ei voi yksin toimiessaan sopia kolmannen valtion kanssa tämän valtion jäsenvaltioiden kanssa tekemien sellaisten kansainvälisten sopimusten voimassaolon päättämisestä ja korvaamisesta, joissa Euroopan unioni ei itse ole osapuolena.

374. Nähdäkseni tämä kysymys on tarpeen ratkaista lopullisesti vain, jos unionin tuomioistuin katsoo, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen kaikkien muiden osien osalta. Jos unionin tuomioistuin toteaa, että Euroopan unionin toimivalta on jaettu jäsenvaltioiden kanssa ja että näin ollen sekä Euroopan unionin että jäsenvaltioiden on tehtävä vapaakauppasopimus, (asianomaiset) jäsenvaltiot voivat itse päättää, ilmaisemalla sitoutuvansa noudattamaan vapaakauppasopimusta, päättävätkö ne voimassa olevat sopimuksensa Singaporen kanssa vai eivät.

375. Jo esittämistäni syistä katson, että Euroopan unionilla *ei* ole yksinomaista toimivaltaa koko yhdeksannen luvun A jakson osalta (tai koko vapaakauppasopimuksen osalta).²⁷⁴

376. Täydellisuuden vuoksi pohdin kuitenkin lyhyesti, voiko Euroopan unioni, joka ei ole liitteeseen 9-D sisällytettyjen jäsenvaltioiden ja Singaporen välisten sopimusten osapuoli, sopia Singaporen kanssa näiden sopimusten voimassaolon päättämisestä ilman jäsenvaltioiden suostumusta.

272 — Kaikissa näissä sopimuksissa määrätään, että ne on tehty rajoitetuksi ajaksi mutta ne voidaan uusia (tietyin edellytyksin), mikäli kumpikaan osapuoli ei ilmaise aikomustaan päättää sopimus. Ennen sopimuksen päättymisen tai irtisanomisen voimaantuloa tehtyihin sijoituksiin sovelletaan edelleen sopimusta määrätyn ajan.

273 — Tämä saattaa olla alaviite 51 tietyissä kielitoisinnoissa.

274 — Ks. edellä 307–361 kohta.

377. Tämä on uusi kysymys.²⁷⁵

378. Kun Euroopan unioni saavuttaa yksinomaisen (sisäisen tai ulkoisen) toimivallan tietyllä alalla, se toimii alalla, jolla jäsenvaltiot olivat aikaisemmin toimivaltaisia. Se, päättääkö Euroopan unioni tehdä jäsenvaltioiden aikaisemman toiminnan tyhjäksi vai ei, riippuu siitä, miten Euroopan unioni käyttää tätä toimivaltaa, ja siitä, johtaako tämä joihinkin ristiriitoihin jäsenvaltioiden aikaisemman toiminnan kanssa. Edellytykset, joiden mukaisesti Euroopan unioni voi käyttää sisäistä toimivaltaa, riippuvat unionin oikeudesta. Joka tapauksessa unionin toiminnan on oltava yhteensopivaa kansainvälisen oikeuden kanssa.²⁷⁶

379. Kun aikaisemmin jäsenvaltioiden käyttämä toimivalta kansainvälisen sopimuksen soveltamisalalla on siirtynyt Euroopan unionille, tämän sopimuksen määräykset sitovat Euroopan unionia unionin oikeuden nojalla.²⁷⁷ Tämä oli yhteisöjen tuomioistuimen kanta vuoden 1947 GATT-sopimuksen osalta (jonka osapuolia olivat kaikki (silloiset) jäsenvaltiot mutta ei Euroopan unioni) tuomiossa *International Fruit Company ym.*²⁷⁸ Vuoden 1947 GATT-sopimuksen sitovuus oli edellytyksenä sen toteamiselle, vaikuttiko se ETY:n sekundaarilainsäädännön pätevytyteen. Yhteisöjen tuomioistuin ei arvioinut (eikä sen tarvinnutkaan arvioida), miten tämä toteamus vaikutti jäsenvaltioiden velvoitteisiin vuoden 1947 GATT-sopimuksen nojalla tai niiden asemaan kyseisen sopimuksen sopimuspuolina. Käsitykseni mukaan tuomion *International Fruit Company ym.* merkitys on siinä, että unionin oikeuden nojalla Euroopan unioni on saanut yksinomaisen toimivallan vuoden 1947 GATT-sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa ja kansainvälisen oikeuden nojalla Euroopan unioni on korvannut jäsenvaltiot niiden velvoitteiden täyttämisestä vastuussa olevana osapuolena, jotka olivat jäsenvaltioilla vuoden 1947 GATT-sopimuksen perusteella.

380. Tuomiossa *International Fruit Company ym.* ei kuitenkaan käsitelty kysymystä siitä, että kun Euroopan unionille siirtyy jäsenvaltioiden aikaisemmin käyttämä toimivalta alalla, joka tulee Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan piiriin, sisältääkö tämä toimivalta oikeuden päättää jäsenvaltioiden kolmansien maiden kanssa tekemien sopimusten voimassaolo. Jäsenvaltiot olivat edelleen sopimuspuolia vuoden 1947 GATT-sopimuksessa, jota sovellettiin vastedes unionin oikeuden nojalla sekä kyseisiin jäsenvaltioihin että Euroopan talousyhteisöön.

381. Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että unionin perussopimusten soveltaminen ei saa vaikuttaa jäsenvaltioiden velvollisuuteen kunnioittaa niitä kolmansien valtioiden oikeuksia, jotka johtuvat perussopimuksista edeltävästä sopimuksesta, ja noudattaa vastaavia sopimusvelvoitteitaan.²⁷⁹ Vaikka perussopimuksissa siirretään toimivalta tietyllä alalla kokonaan Euroopan unionille, jäsenvaltioiden on siten edelleen täytettävä velvoitteensa kolmansien valtioiden kanssa tekemiensä kansainvälisten sopimusten perusteella. Tämä on yhdenmukaista myös sen kansainvälisen oikeuden vakiintuneen periaatteen kanssa, jonka mukaan sisäiseen oikeuteen ei voida vedota perusteena kansainvälisen sopimuksen täyttämättä jättämiselle eikä sisäinen oikeus voi vaikuttaa kyseisen sopimuksen pätevytyteen.²⁸⁰ Tämä tarkoittaa myös sitä, että perussopimukseen tehtävät muutokset eivät voi johtaa

275 — Vaikka on muita tilanteita, joissa Euroopan unioni on päättänyt päättää tai irtisanoa kansainvälisiä sopimuksia, joissa se ei ollut osapuolena. Ks. esim. entisen Saksan demokraattisen tasavallan ja Ruotsin välisen kalastussopimuksen irtisanomisesta 12.11.1992 tehty neuvoston päätös 92/530/ETY (EYVL 1992, L 334, s. 33).

276 — Ks. yleisesti tuomio 24.11.1992, *Poulsen ja Diva Navigation* (C-286/90, EU:C:1992:453, 9 kohta).

277 — Ks. myös esim. tuomio 21.12.2011, *Air Transport Association of America ym.* (C-366/10, EU:C:2011:864, 71 kohta, jossa unionin tuomioistuin totesi, että siltä osin kuin aikaisemmin jäsenvaltioiden käyttämä toimivalta kansainvälisen sopimuksen soveltamisalalla ei ollut siihen mennessä siirtynyt kokonaisuudessaan unionille, kyseinen sopimus ei sitonut unionia).

278 — Tuomio 12.12.1972, *International Fruit Company ym.* (21/72–24/72, EU:C:1972:115, 18 kohta). Ks. muiden kansainvälisten sopimusten osalta myös esim. tuomio 19.11.1975, *Douaneagent der Nederlandse Spoorwegen* (38/75, EU:C:1975:154, 16 ja 21 kohta) ja tuomio 14.7.1976, *Kramer ym.* (3/76, 4/76 ja 6/76, EU:C:1976:114, 44 ja 45 kohta).

279 — Ks. tuomio 4.7.2000, *komissio v. Portugali* (C-84/98, EU:C:2000:359, 53 kohta).

280 — Ks. vuosien 1969 ja 1986 Wienin yleissopimusten 27 ja 46 artikla.

siihen, että Euroopan unioni tulee jäsenvaltioiden sijaan niiden aikaisemmin kolmansien valtioiden kanssa tekemiin sopimuksiin. Siten asianomaisen jäsenvaltion kanssa tehty sopimus sitoo edelleen kolmatta valtiota, ja lähtökohtaisesti molempien sopimuksen osapuolten on *pacta sunt servanda* -periaatteen mukaisesti²⁸¹ pantava kyseinen sopimus kokonaisuudessaan täytäntöön.

382. Jäsenvaltioiden edellytetään kuitenkin täyttävän näihin sopimuksiin perustuvat velvoitteensa tavalla, joka on yhteensopiva unionin oikeuden kanssa ja unionin äskettäin saavuttaman yksinomaisen toimivallan käytön kanssa. Kun näin ei ole mahdollista tehdä unionin oikeutta rikkomatta, *jäsenvaltioiden* on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin saattaakseen nämä sopimukset sopusointuun unionin oikeuden kanssa. Tämä velvollisuus johtuu sekä unionin oikeuden ensisijaisuudesta että SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistetusta vilpittömän yhteistyön velvoitteesta.

383. Tämän päättelyn vahvistaa SEUT 351 artikla, joka koskee yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan kanssa ennen 1.1.1958 (tai ennen tietyn jäsenvaltion unioniin liittymispäivää) tekemän sopimuksen ja perussopimusten määräysten välistä suhdetta.

384. SEUT 351 artiklan ensimmäisen kohdan tavoitteena on ”täsmentää kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti, että [EUT-sopimuksen] soveltaminen ei vaikuta kyseisen jäsenvaltion sitoutumiseen yhtäältä kunnioittaa niitä kolmansien valtioiden oikeuksia, jotka johtuvat [EUT-sopimusta] edeltävästä sopimuksesta, ja toisaalta noudattaa velvollisuuksiaan – ”.²⁸²

385. Kyseisen määräyksen toisessa kohdassa todetaan, että siltä osin kuin tällaiset sopimukset eivät ole sopusoinnussa perussopimusten kanssa, asianomaisten jäsenvaltioiden on käytettävä kaikkia aiheellisia keinoja todettujen ristiriitojen poistamiseksi. Nämä keinot voivat edellyttää, että ne päättävät sopimuksen voimassaolon. Kun aikaisemman sopimuksen ja perussopimusten välillä ei ole ristiriitaa, velvollisuutta korjaaviin toimiin ei ole.

386. SEUT 351 artiklaa sovelletaan Singaporen ja yksittäisten eri jäsenvaltioiden ennen Euroopan unioniin liittymistä tekemien kahdenvälisen sopimusten (Bulgarian, Liettuan, Puolan, Slovakian tasavallan, Slovenian, Tšekin tasavallan ja Unkarin tekemien, toisin sanoen joidenkin liitteessä 9-D lueteltujen sopimusten)²⁸³ ja perussopimusten väliseen suhteeseen. SEUT 351 artiklan 1 kohta ei kuitenkaan sellaisenaan koske tähän ensimmäiseen luokkaan kuuluvien sopimusten suhdetta Singaporen ja Euroopan unionin myöhemmin tekemiin sopimuksiin. Sillä ei ole merkitystä myöskään muiden jäsenvaltioiden tekemien sopimusten kannalta.

387. SEUT 351 artikla ei siis suinkaan tue komission väitettä, vaan siinä vahvistetaan selvästi, että jäsenvaltio pysyy aikaisemmin tekemiensä kansainvälisten sopimusten osapuolena ja on vastuussa näiden sopimusten ja perussopimusten välisten ristiriitaisuuksien poistamisesta. SEUT 351 artiklaa sovelletaan riippumatta siitä, onko Euroopan unionilla yksinomainen vai jaettu toimivalta näiden sopimusten kattamalla alalla.

281 — Vuosien 1969 ja 1986 Wienin yleissopimusten 26 artiklan mukaan ”jokainen voimassa oleva valtiosopimus on sen osapuolia sitova, ja se on pantava täytäntöön vilpittömässä mielessä”. Yhteisöjen tuomioistuin on aikaisemmin todennut, että kyseinen periaate ”on jokaisen oikeusjärjestyksen ja erityisesti kansainvälisen oikeuden perusperiaate”. Ks. tuomio 16.6.1998, Racke (C-162/96, EU:C:1998:293, 49 kohta).

282 — Ks. esim. tuomio 3.3.2009, komissio v. Itävalta (C-205/06, EU:C:2009:118, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen); tuomio 19.11.2009, komissio v. Suomi (C-118/07, EU:C:2009:715, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja tuomio 3.3.2009, komissio v. Ruotsi (C-249/06, EU:C:2009:119, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

283 — Muut liitteessä 9-D luetellut sopimukset on tehty Singaporen sekä Alankomaiden, Belgian ja Luxemburgin talousliiton, Ranskan, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä ja ne on tehty joko 1.1.1958 jälkeen tai (Yhdistyneen kuningaskunnan osalta) Euroopan talousyhteisöön liittymispäivän jälkeen.

388. Yhdessäkään perussopimusten määräyksessä ei luokitella sellaisten jäsenvaltioiden velvoitteita, jotka tekevät kansainvälisiä sopimuksia kolmansien valtioiden (tai kansainvälisten järjestöjen) kanssa Euroopan unioniin liittymisensä jälkeen. Niiden velvoitteet perustuvat sekä unionin oikeuden ensisijaisuuteen että SEU 4 artiklan 3 kohdassa vahvistettuun vilpittömän yhteistyön velvoitteeseen. Perussopimukset eivät näin ollen vaikuta jäsenvaltioiden oikeuteen tehdä tällaisia sopimuksia niiden liittyttyä Euroopan unioniin. Ne voivat tehdä tällaisia sopimuksia ainoastaan aloilla, jotka kuuluvat niiden toimivaltaan, ja edellyttäen, että ne ovat yhteensopivia unionin oikeuden kanssa.

389. Jos Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallan jako myöhemmin muuttuu ja Euroopan unioni saa lisää toimivaltaa, joka on luonteeltaan yksinomaista, en näe mitään syytä siihen, miksi SEUT 351 artiklassa vahvistettuja sääntöjä pitäisi lakata soveltamasta. Jäsenvaltioiden on edelleen käytettävä aiheellisia keinoja varmistaakseen, että asianomaisella alalla voimassa olevat sopimukset, jotka sitovat nyt myös Euroopan unionia,²⁸⁴ ovat yhteensopivia tämän uuden toimivallan jaon kanssa ja kaikkien niiden toimien kanssa, jotka Euroopan unioni myöhemmin toteuttaa toimivaltaansa käyttäessään.

390. Tämä johtopäätös on nähdäkseni myös täysin yhteensopiva kansainvälisen oikeuden kanssa.

391. Euroopan unioni ja Singapore viittaavat vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklan 1 kohtaan liittyvässä alaviitteessä 19²⁸⁵ nimenomaisesti vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artiklaan. Kyseinen määräys sitoo valtiosopimusoikeuden nojalla kaikkia jäsenvaltioita ja Singaporea. Vuoden 1969 Wienin yleissopimus ei sido eikä voi sitoa Euroopan unionia itseään, koska se ei ole valtio. Oikeuskäytännössä on kuitenkin tukeuduttu kyseiseen määräykseen ratkaistaessa peräkkäisiä sopimuksia koskevia kysymyksiä.²⁸⁶

392. Vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artikla koskee osapuolten välisen valtiosopimuksen (implisiittistä) kumoutumista kaikkien sen osapuolten tekemän myöhemmän valtiosopimuksen seurauksena. Kyseisessä määräyksessä määrätään seuraavaa: ”1. Valtiosopimus katsotaan päättyneeksi, jos sen kaikki osapuolet tekevät samaa asiaa koskevan myöhemmän valtiosopimuksen, ja a) myöhemmästä valtiosopimuksesta käy ilmi tai muuten on osoitettavissa, että osapuolten aikomus oli järjestää asia mainitulla valtiosopimuksella – –”. Komissio päättelee tästä, että Euroopan unionin pitäisi nyt katsoa olevan aikaisempien kahdensivulisten sopimusten osapuoli.

393. Kyseinen 59 artikla ei millään tavoin poikkea perusperiaatteesta, jonka mukaan valtiosopimuksen päättäminen (samoin kuin sen tekeminen) edellyttää kyseisen valtiosopimuksen osapuolten suostumusta.²⁸⁷ Se on ensisijaisesti lainvalintasääntö, jonka perusteella ratkaistaan, mitä valtiosopimusta sovelletaan perättäisten sopimusten tilanteessa, kun kaikki aikaisemman valtiosopimuksen osapuolet ovat myös myöhemmän valtiosopimuksen osapuolia mutta aikaisempi valtiosopimus ei ole päättynyt.²⁸⁸ Kun Euroopan unioni päättää käyttää äskettäin saavuttamaansa toimivaltaa ja tekee sopimuksen kolmannen valtion kanssa, kyseinen uusi sopimus sitoo tätä kolmatta valtiota samoin kuin kaikki muut sopimukset, jotka se on aikaisemmin tehnyt jäsenvaltioiden kanssa

284 — Ks. edellä alaviite 379.

285 — Tämä saattaa olla alaviite 51 joissakin kielitoisinnoissa.

286 — Ks. tuomio 2.8.1993, Levy (C-158/91, EU:C:1993:332, 19 kohta). Tuomioistuinten päätöksistä ja oikeuskirjallisuudesta saadaan tukea kannalle, jonka mukaan vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artikla on nyt osa kansainvälistä tapaoikeutta. Ks. merkityksellisiä lähteitä koskevasta keskustelusta esim. Dubuisson, F., ”Article 59 – Termination or suspension of the operation of a treaty implied by conclusion of a later treaty”, teoksessa Corten, O. ja Klein, P. (toim.), *The Vienna Conventions on the Law of Treaties – A Commentary – Volume II* (Oxford University Press, 2011), s. 1325, s. 1329–1330.

287 — Ks. tässä suhteessa Wienin yleissopimuksen 54 artikla. Vuoden 1969 Wienin yleissopimuksessa vahvistetaan poikkeuksia (tietyn edellytyksin) seuraavissa tapauksissa: olennainen rikkominen (60 artikla), toteuttamisen myöhemmin ilmenevä mahdottomuus (61 artikla), olosuhteiden olennainen muutos (62 artikla), diplomaattisten tai konsulisuhteiden katkeaminen (63 artikla) ja yleisen kansainvälisen oikeuden uuden ehdottoman normin syntyminen (64 artikla).

288 — Tämä perustuu selvästi vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 30 artiklaan, joka koskee perättäisten, samaa asiaa koskevien valtiosopimusten soveltamista.

samasta asiasta. Tämä voi selvästi johtaa oikeudelliseen epävarmuuteen kolmansissa valtioissa. Kun vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artiklaa sovelletaan, tämä lainvalintaongelma ratkaistaan Euroopan unionin ja kolmannen valtion välisen myöhemmän sopimuksen hyväksi. Kun sitä ei sovelleta, kolmannen valtion on lähtökohtaisesti noudatettava molempia sopimuksia.

394. Vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 59 artiklaa sovelletaan kuitenkin ainoastaan, jos hyväksytään, että (kansainvälisen oikeuden nojalla) Euroopan unioni on tullut yksittäisten jäsenvaltioiden sijaan liitteessä 9-D lueteltujen kahdenvälisten sopimusten osalta. Siinä ei anneta yleisiä ohjeita seuraannosta valtiosopimusten osalta. Vuoden 1969 Wienin yleissopimus ei vaikuta mihinkään kysymykseen, joka valtiosopimuksen osalta saattaa syntyä valtioseuraannon johdosta.²⁸⁹ Tätä erityistä kysymystä ei näytetä käsiteltävän myöskään valtioseuraannosta sopimusasioissa vuonna 1978 tehdyssä Wienin yleissopimuksessa.²⁹⁰ (Lisäisin vielä, että vaikka tämä yleissopimus on tullut voimaan, vain muutamat jäsenvaltiot ovat allekirjoittajien (harvalukuisessa) joukossa.)

395. Komissio viittasi istunnossa käytäntöön, jota se kuvasi ”vakiintuneeksi” ja ”useiden kolmansien maiden hyväksymäksi”. Sen esittämät harvalukuiset esimerkit koskivat kuitenkin kaikki sitä, mitä Euroopan unioni itse on tehnyt. Komissio ei tarjonnut selvitystä siitä, katsovatko muut valtiot tällaisen käytännön vastaavan kansainvälisen oikeuden sääntöä.

396. Tätä taustaa vasten kansainvälisestä oikeudesta (sellaisena kuin se on tällä hetkellä) ei mielestäni löydy oikeusperustaa sille, että Euroopan unioni voisi automaattisesti tulla jäsenvaltioiden sijaan niiden tekemään kansainväliseen sopimukseen, jonka osapuoli unioni ei ole, ja sitten päättää tämän sopimuksen. Tällainen sääntö merkitsisi poikkeusta perustavanlaatuihin sääntöön, joka koskee suostumusta kansainvälisten normien luomisessa. Komission kannan hyväksyminen merkitsisi sitä, että unionin lainsäädännön muutosten ja unionin ulkoisen toimivallan (mahdollisen) käytön seurauksena jäsenvaltio voisi lakata olemasta kansainvälisen sopimuksen osapuoli, vaikka nimenomaan se oli suostunut noudattamaan tätä sopimusta ja tämä sopimus oli sen osalta voimassa.²⁹¹ Tähän sopimukseen perustuvat jäsenvaltioiden oikeudet ja velvoitteet lakkaisivat, ja jos Euroopan unioni päättäisi käyttää uutta toimivaltaansa, ne korvattaisiin Euroopan unionin oikeuksilla ja velvoitteilla kolmanteen valtioon nähden ilman, että jäsenvaltio olisi antanut suostumustaan kyseisiin (perustavanlaatuisiin) muutoksiin.

397. Huomautan vielä, että Euroopan unioni on antanut sekundaarilainsäädäntöä (asetuksen N:o 1219/2012) jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisiä kahdenvälisiä investointisopimuksia koskevista siirtymäkauden järjestelyistä. Tässä asetuksessa on kuitenkin nimenomaisesti todettu, että se ei vaikuta EUT-sopimuksen mukaiseen toimivallan määräytymiseen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä.²⁹² Se perustuu olettamään, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta kaikissa näiden aikaisempien kahdenvälisten sopimusten soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, ja siinä annetaan unionin oikeusperusta, jonka nojalla jäsenvaltiot voivat toimia olemassa olevien ja (mahdollisten) uusien järjestelyjen osalta. Tässä asetuksessa ei kuitenkaan oteta huomioon mahdollisuutta, että Euroopan unioni voisi itse (yhdessä kahdenvälisen sopimuksen tehneen kolmannen valtion kanssa) päättää nämä aikaisemmat sopimukset.

398. Tämän vuoksi katson, että jäsenvaltioilla on yksinomainen toimivalta päättää kahdenväliset investointisopimukset, jotka ne ovat aikaisemmin tehneet kolmansien valtioiden kanssa. Tämän seurauksena Euroopan unionilla ei ole toimivaltaa hyväksyä vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklaa.

289 — Vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 73 artikla. Joka tapauksessa silloin, kun voidaan soveltaa sekä vuoden 1969 että vuoden 1986 Wienin yleissopimusta (esimerkiksi kun kyse on kahden valtion välillä tehdyn kahdenvälisen sopimuksen ja valtion ja kansainvälisen järjestön välillä tehdyn sopimuksen suhteesta), etusija on vuoden 1969 Wienin yleissopimuksella (ks. vuoden 1986 Wienin yleissopimuksen 7 artikla).

290 — Yhdistyneiden Kansakuntien sopimussarja, osa 1946, s. 3.

291 — Ks. vuoden 1969 Wienin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen g kohta.

292 — Asetuksen N:o 1219/2012 1 artiklan 1 kohta ja johdanto-osan kolmas perustelukappale.

Julkiset hankinnat (vapaakauppasopimuksen kymmenes luku²⁹³)

Osapuolten lausumat

399. *Komissio* väittää, että asiassa C-360/93 annetussa tuomiossa²⁹⁴ on jo katsottu, että lähtökohtaisesti yhteinen kauppapolitiikka kattaa tavaroiden ja rajatylittävien palvelujen julkisia hankintoja koskevien markkinoiden vastavuoroista avaamista koskevien sopimusten tekemisen. Koska yhteiseen kauppapolitiikkaan on nyt sisällytetty muissa toimitusmuodoissa tarjottavia palveluja, sama perustelu pätee laajassa merkityksessä myös näihin muihin toimitusmuotoihin. Yleisemmällä tasolla komissio väittää, että kansainväliset sopimukset, jotka koskevat kolmansien maiden tavaroiden ja palvelujen pääsyä Euroopan unionin julkisia hankintoja koskeville markkinoille sekä unionin tavaroiden ja palvelujen pääsyä kolmansien maiden julkisia hankintoja koskeville markkinoille, liittyvät erityisesti kansainväliseen kauppaan, ja niillä on siten suoria ja välittömiä vaikutuksia kansainväliseen kauppaan. Komissio toteaa lisäksi, että (äskettäisen) pöytäkirjan julkisia hankintoja koskevan WTO-sopimuksen muuttamisesta teki Euroopan unioni yhteistä kauppapolitiikkaa koskevan yksinomaisen toimivaltansa perusteella.

400. *Muut osapuolet* eivät ole lausuneet erityisesti kymmenennestä luvusta.

Asian tarkastelu

401. Toisin kuin komissio, en pidä asiassa C-360/93 annettua tuomiota²⁹⁵ merkityksellisenä ratkaistaessa, kuuluuko kymmenes luku yhteiseen kauppapolitiikkaan. Kyseisessä asiassa annetussa tuomiossa kumottiin kaksi neuvoston päätöstä, jotka koskivat i) julkisia hankintoja koskevan sopimuksen tekemistä (nykyisen) Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välillä ja ii) julkisia hankintoja koskevan neuvoston direktiivin säännösten soveltamisen ulottamista koskemaan Amerikan yhdysvaltoja.²⁹⁶ Siinä katsottiin, että EY 113 artikla ei ollut asianmukainen oikeusperusta näille päätöksille, koska kyseisenä aikana ainoastaan rajatylittävien palvelujen tarjoaminen kuului yhteiseen kauppapolitiikkaan. Molemmat päätökset koskivat kuitenkin myös muissa toimitusmuodoissa tarjottavia palveluja (kaupallinen läsnäolo tai luonnollisen henkilön läsnäolo toisen osapuolen alueella).²⁹⁷ Tuomiossa ei näin ollen otettu kantaa siihen, kuuluvatko julkiset hankinnat sellaisinaan yhteiseen kauppapolitiikkaan.

402. Yhdyn kuitenkin komission näkemykseen siitä, että kymmenennen luvun tavoitteena on ensisijaisesti helpottaa Euroopan unionin ja Singaporen julkisia hankintoja koskevien markkinoiden vastavuoroista avaamista markkinoillepääsysitoumusten luettelossa kummallekin osapuolelle asetetuissa rajoissa. Kymmenennellä luvulla pyritään myös lisäämään kilpailua tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita koskevilla julkisilla hankinnoilla ja takaamaan avoimuus ja oikeudenmukaiset menettelyt tällä alalla. Tämä toteutetaan ulottamalla se koskemaan molempien osapuolten jo tekemiä sitoumuksia julkisia hankintoja koskevan (tarkistetun) WTO-sopimuksen perusteella.²⁹⁸ Itse asiassa suuri osa tästä luvusta vastaa (sanasta sanaan) kyseistä WTO-sopimusta.

293 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen liitteessä olevat 69–76 kohta.

294 — Tuomio 7.3.1996, parlamentti v. neuvosto (C-360/93, EU:C:1996:84).

295 — Tuomio 7.3.1996, parlamentti v. neuvosto (C-360/93, EU:C:1996:84).

296 — Vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja teletoiminnan alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelystä 17.9.1990 annettu neuvoston direktiivi 90/531/ETY (EYVL 1990, L 297, s. 1).

297 — Tuomio 7.3.1996, parlamentti v. neuvosto (C-360/93, EU:C:1996:84, 30 kohta).

298 — Singapore, Euroopan unioni ja 28 jäsenvaltiota ovat julkisia hankintoja koskevan sopimuksen osapuolia. Tämä sopimus on sisällytetty WTO-sopimuksen liitteeseen 4, joka käsittää luettelon monenvälisistä kauppasopimuksista. Tämän seurauksena se on osa WTO-sopimusta ainoastaan niiden WTO:n jäsenten osalta, jotka ovat hyväksyneet sen (ja se sitoo ainoastaan noita jäseniä) (WTO-sopimuksen II artiklan 3 kohta). Singapore, Euroopan unioni ja 28 jäsenvaltiota ovat myös julkisia hankintoja koskevan tarkistetun WTO-sopimuksen, joka tuli voimaan 6.4.2014, osapuolia.

403. Se, että näitä tavaroita ja palveluja hankkivat viranomaiset eivätkä yksityiset tahot, ei muuta johtopäätöstä siitä, että tavara- ja palvelukauppa – ja siten tällaisten tavaroiden ja palvelujen markkinoille pääsyä ja kotimaista sääntelyä koskevat säännöt – kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan.

404. Kymmenennen luvun mukaan on sovellettava kuitenkin myös tiettyjä liikennealaa koskevia erityissitoumuksia. Liitteen 10.E osassa 2 ("Unionin sitoumukset"), jossa esitetään palvelut, joiden osalta unioni hyväksyy sitoumuksia, vahvistetaan nimenomaisesti, että tätä lukua sovelletaan liikennepalvelujen eri muotoihin. Lisäksi liitteen tähän osaan liittyvässä alaviitteessä 2 todetaan, että palveluja koskeviin unionin sitoumuksiin sovelletaan kahdeksannen luvun mukaisten Euroopan unionin sitoumusten rajoituksia ja edellytyksiä.

405. Siltä osin kuin kymmenettä lukua sovelletaan liikennepalveluihin ja näihin palveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin, SEUT 207 artiklan 5 kohdasta seuraa, että Euroopan unionin toimivalta tämän luvun osalta ei voi perustua yhteiseen kauppapolitiikkaan.²⁹⁹

406. Komissio ei ole näyttänyt, millä muulla perusteella unionilla voisi olla yksinomainen toimivalta kymmenennen luvun osalta.

407. Nähdäkseni Euroopan unionilla on jaettu toimivalta kyseisen luvun osalta siltä osin kuin sitä sovelletaan liikennepalveluihin ja näihin palveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin. Kymmenennellä luvulla varmistetaan, että tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat hankinnat myönnetään yhdenvertaisen kohtelun, syrjintäkiellon ja avoimuuden periaatteiden mukaisesti, ja sillä taataan siten julkisten hankintojen avaaminen kilpailulle Euroopan unionissa ja Singaporessa.³⁰⁰ Tällä luvulla myötävaikutetaan siten sisämarkkinoiden toteuttamiseen tai niiden toiminnan varmistamiseen; sisämarkkinoista ja kilpailusta tehdyssä pöytäkirjassa N:o 27 todetulla tavalla sisämarkkinat käsittävät järjestelmän, jolla taataan, ettei kilpailu vääristy.³⁰¹ Tässä mielessä kymmenettä lukua voidaan pitää SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisessa toisessa perusteessa tarkoitettuna tavalla välttämättömänä SEUT 26 artiklan 1 kohdassa vahvistetun sisämarkkinoiden toteuttamista koskevan tavoitteen saavuttamiseksi.³⁰² Tämä ulkoinen toimivalta on kuitenkin jaettu Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti.

408. Tämän vuoksi katson, että julkisia hankintoja koskevan kymmenennen luvun määräykset kuuluvat Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaisesti, paitsi siltä osin kuin niitä sovelletaan liikennepalvelujen ja näihin palveluihin luonnostaan liittyvien palvelujen hankintaan. Siltä osin kuin kymmenennen luvun määräyksiä sovelletaan tähän viimeksi mainittuun palvelujen luokkaan, ne kuuluvat Euroopan unionin jaettuun toimivaltaan.

Teollis- ja tekijänoikeudet (vapaakauppasopimuksen 11 luku³⁰³)

Osapuolten lausumat

409. *Komissio* väittää, että 11 luku kuuluu kokonaisuudessaan yhteisen kauppapolitiikan piiriin, koska se koskee teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisia näkökohtia SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Euroopan unionilla on näin ollen SEUT 3 artiklan 1 kohdan nojalla yksinomainen toimivalta tämän luvun osalta.

299 — Ks. myös edellä 402 kohta.

300 — Ks. vapaakauppasopimuksen 10.4 artikla.

301 — EUVL 2012, C 326, s. 309.

302 — Tämä tavoite kuvastuu myös SEU 3 artiklan 3 kohdassa.

303 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 77–91 kohta.

410. Komissio vetoaa kantansa tueksi tuomioon Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland,³⁰⁴ jossa unionin tuomioistuin totesi, että unionin hyväksymistä teollis- ja tekijänoikeuden alan oikeussäännöistä vain ne, ”joilla on erityinen yhteys kansainväliseen vaihdantaan, voivat kuulua – – käsitteen ’teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat’ piiriin”;³⁰⁵ mutta TRIPS-sopimus kuuluu kokonaisuudessaan kyseisen käsitteen piiriin.³⁰⁶ Sama pätee WTO:n ulkopuolella tehtyihin teollis- ja tekijänoikeutta koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin, joilla on erityinen yhteys kansainväliseen vaihdantaan. Komissio vetoaa tässä tuomioon Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSA.³⁰⁷

411. Ensinnäkin komissio väittää, että 11 luvun määräykset perustuvat TRIPS-sopimukseen. Toiseksi 11.2 artiklan 1 kohdassa todetaan, että tässä luvussa ”täydennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen ja muiden sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita, joiden sopimuspuolia ne kumpikin ovat”. Kolmanneksi 11 luku on osa Euroopan unionin ja Singaporen laajempaa kauppasopimusta. Tämä ilmenee 11.1 artiklan 1 kohdasta. Siinä asetetut tavoitteet osoittavat, että teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamista koskevien yhteisten normien vahvistaminen sinänsä ei ole vapaakauppasopimuksen tavoitteena. Tavoitteena on pikemminkin vähentää kaupan vääristymiä ja helpottaa teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattujen tuotteiden markkinoille pääsyä. TRIPS-sopimuksen tavoin 11 lukuun sovelletaan vapaakauppasopimuksen 15 ja 16 luvun riitojenratkaisumääräyksiä. Tässä 11 luvussa asetettujen velvoitteiden rikkominen voi siten johtaa taloudellisiin pakotteisiin.

412. Kyseisessä 11 luvussa olevista viittauksista teollis- ja tekijänoikeuksia koskeviin muihin kansainvälisiin sopimuksiin komissio toteaa, että tämän (yleisen) laatimistekniikan käyttö on järkevää ja perusteltua, kun otetaan huomioon, että yleisenä tavoitteena on asteittain poistaa kansainvälisen kaupan ja sijoitusten esteet. Lisäksi useimmat viittaukset ovat pelkästään toteavia tai ne on esitetty ”parhaan tahdon mukaisina sitoumuksina”, joilla ei ole oikeusvaikutuksia, jotka voisivat vahingoittaa Euroopan unionin toimivaltaa 11 luvun osalta.

413. *Parlamentin* kanta 11 luvusta vastaa komission kantaa. Parlamentti lisää, että 11 luvussa ei ole viittausta TRIPS-sopimuksen 61 artiklaan (joka koskee rikosprosesseja ja rangaistuksia).³⁰⁸

414. Mikään *neuvoston* lausumista ei liity erityisesti 11 lukuun.

415. Monet *jäsenvaltiot* väittävät, että Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa 11 luvun osalta, koska sillä ei ole erityistä yhteyttä kansainväliseen vaihdantaan eikä se näin ollen voi kuulua käsitteen ”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat” piiriin. Tuomio Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland³⁰⁹ koski ennen kaikkea TRIPS-sopimuksen 27 artiklaa eikä kyseistä sopimusta kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi SEUT 207 artiklaa ei voida tulkita siten, että siinä annettaisiin Euroopan unionille yksinomainen toimivalta tehdä sopimuksia, jotka kattavat kaikki TRIPS-sopimuksen määräykset. Jos vastoin tätä väitetä unionin tuomioistuimen tuomio ei koskenut

304 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

305 — Komissio viittaa tuomion 52 kohtaan.

306 — Komissio viittaa tuomion 53 kohtaan.

307 — Tuomio 12.5.2005, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSA (C-347/03, EU:C:2005:285).

308 — TRIPS-sopimuksen 61 artiklassa määrätään seuraavaa: ”Jäsenet tulee säätää rikosprosesseista ja rangaistuksista sovellettavaksi ainakin niihin tapauksiin, joissa on kysymys kaupallisessa laajuudessa tapahtuvasta harkitusta tavaramerkkiväärennösten kaupasta tai tekijänoikeuspiratismista. Käytössä olevien oikeuskeinojen ja seuraamusten tulee käsittää vankeus- tai sakkorangaistus, joka on riittävän ankara vaikuttaakseen ehkäisevästi ja joka on samalla verrattavissa niihin rangaistuksiin, joita sovelletaan vakavuudeltaan samantasoisiin rikoksiin. Käytettävissä olevien oikeuskeinojen tulee käsittää, silloin kun se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, kiinniotto, takavarikko ja kaiken sellaisten oikeutta loukkaavan materiaalin ja välineiden tuhoaminen, joiden käyttö liittyi ratkaisevasti lainvastaisen teon toteuttamiseen. Jäsenet voivat säätää rikosprosessuaalisesta menettelystä ja rangaistuksista, joita sovelletaan muun tyyppiseen teollis- ja tekijänoikeuksia loukkaavaan menettelyyn erityisesti silloin, kun menettely on tahallista ja tapahtuu kaupallisessa laajuudessa”.

309 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

kaikkia TRIPS-sopimuksen määräyksiä, unionin tuomioistuimen perusteluissa tukeuduttiin erityisesti WTO:n oikeusjärjestelmän piirteisiin, joita ei ole vapaakauppasopimuksessa. Vaikka tuomio Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland³¹⁰ ymmärrettäisiin laajasti, se ei voi ulottua koskemaan asioita, joita ei suoraan säännellä TRIPS-sopimuksella.

416. Vapaakauppasopimuksen 11 artikla ja TRIPS-sopimus eivät ole täysin päällekkäisiä. Joka tapauksessa pelkästään se, että asiasta määrätään WTO-sopimuksessa (jonka erottamaton osa TRIPS-sopimus on), ei merkitse sitä, että tämä asia kuuluisi välttämättä myös yhteiseen kauppapolitiikkaan. SEUT 207 artiklan 1 kohdan ei pitäisi tulkita merkitsevän sitä, että kaikki teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset kuuluvat nyt yhteiseen kauppapolitiikkaan.

417. Kyseiseen 11 lukuun sisältyy sekä tiettyjä TRIPS-sopimuksen määräyksiä että (WTO:n ulkopuolella neuvoteltujen) muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien sopimusten määräyksiä, joiden osalta Euroopan unionilla ei voi olla yksinomaista toimivaltaa. Toisin kuin TRIPS-sopimus, kyseisiä sopimuksia (lähinnä Maailman henkisen omaisuuden järjestön hallinnoimia kansainvälisiä sopimuksia) ei ole tehty osana kauppasopimuksia. Niitä ei voida pitää myöskään kauppasopimuksina tuomiossa Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSA³¹¹ tarkoitetulla tavalla. Näiden sopimusten suhde kansainväliseen kauppaan on ainoastaan välillinen. Euroopan unioni ei voi tehdä kansainvälisiä sitoumuksia, jotka koskevat ainoastaan jäsenvaltioita. Euroopan unioni ei voi myöskään edellyttää, että jäsenvaltiot soveltavat tekemiään kansainvälisiä sopimuksia.

418. Lisäksi määräykset, jotka koskevat suojattujen oikeuksien käyttöä, kuten TRIPS-sopimuksen 42–50 artikla (toisin sanoen osan III luku 2, jonka otsikkona on ”Siviilioikeudelliset ja hallinnolliset menettelyt ja oikeuskeinot”), eivät ole osa yhteistä kauppapolitiikkaa. Nämä määräykset koskevat tuomioistuinorganisaatiota ja siviilioikeudellista menettelyä. Niillä ei ole erityistä yhteyttä kansainväliseen vaihdantaan.

419. Euroopan unionilta puuttuu yksinomainen toimivalta myös sen vuoksi, että 11 lukuun sisällytetään TRIPS-sopimuksen 61 artikla, joka koskee rikosprosesseja. Rikosasiat eivät kuulu teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisiin näkökohtiin.

420. Euroopan unionilla ei liioin ole toimivaltaa hyväksyä vapaakauppasopimuksen 11.4 artiklassa asetettuja velvoitteita siltä osin kuin kyseiseen määräykseen sisällytetään kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehty Bernin yleissopimus,³¹² WIPOn tekijänoikeussopimus³¹³ ja WIPOn esitysjä äänitesopimus,³¹⁴ joita sovelletaan moraalisiin oikeuksiin. Euroopan unionilla ei ole toimivaltaa moraalisten oikeuksien osalta; tällä alalla ei myöskään ole toteutettu lainkaan yhdenmukaistamista.

421. Vapaakauppasopimuksen 11.2 artikla (jossa viitataan TRIPS-sopimukseen ja teollisoikeuksien suojelemista koskevaan Pariisin yleissopimukseen³¹⁵) ja 11.29 artikla (jossa tuodaan esiin patenttiyhteistyösopimus³¹⁶ ja edellytetään osapuolten tarvittaessa kaikin kohtuullisesti toteutettavissa olevin toimin noudattamaan patenttilainsäädäntöä koskevan yleissopimuksen 1–16 artiklaa³¹⁷) vaikuttavat patentteihin, jotka kuuluvat jaettuun toimivaltaan (ks. erityisesti SEUT 118 artikla ja asetukset N:o 1257/2012 ja N:o 1260/2012).³¹⁸ Patenttisuojaa varten toteutetaan tiiviimpää yhteistyötä

310 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

311 — Tuomio 12.5.2005, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSA (C-347/03, EU:C:2005:285).

312 — 1161 UNTS 30.

313 — 36 ILM 65.

314 — 36 ILM 76.

315 — 828 UNTS 305.

316 — 9 ILM 978.

317 — 39 ILM 1047.

318 — Yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavasta tiiviimmästä yhteistyöstä 17.12.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1257/2012 (EUVL 2012, L 361, s. 1) ja yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavan tiiviimmän yhteistyön täytäntöönpanoon sovellettavista käännösjärjestelyistä 17.12.2012 annettu neuvoston asetus (EU) N:o 1260/2012 (EUVL 2012, L 361, s. 89).

jäsenvaltioiden välillä (Espanjaa, Italiaa ja Kroatiaa lukuun ottamatta). Tällainen asia ei voi kuulua yksinomaiseen toimivaltaan: tiiviimmän yhteistyön käsite ei ole yhteensovitettavissa yksinomaisen toimivallan käsitteen kanssa. Eräs jäsenvaltio väittää myös, että komissio ei ole selittänyt, miten Euroopan unioni voisi noudattaa vapaakauppasopimuksen 11.29 artiklaa,³¹⁹ jos Euroopan unioni olisi vapaakauppasopimuksen ainoa allekirjoittaja. Patenttiyhteistyösopimuksen ja patenttilainsäädäntöä koskevan yleissopimuksen kattamat asiat eroavat TRIPS-sopimuksen soveltamisalaan kuuluvista patenteista koskevista aineellisoikeudellisista seikoista.

422. Vapaakauppasopimuksen 11.35 artikla (joka koskee kasvilajikkeita) ei myöskään kuulu yhteiseen kauppapolitiikkaan. Uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevalla kansainvälisellä yleissopimuksella ei ole erityistä yhteyttä kansainväliseen vaihdantaan. Kyseisessä yleissopimuksessa määrätään immateriaalioikeussuojan sui generis -muodosta. Oikeusperusta neuvoston päätökselle tehdä kyseinen yleissopimus oli SEUT 43 artikla, joka koskee maataloutta.

423. Sisäisen toimivallan ja ulkoisen toimivallan on viime kädessä oltava (lähes) yhtenäiset. Koska tiettyjä 11 luvun soveltamisalaan kuuluvia asioita ei ole yhdenmukaistettu, Euroopan unionilla ei siten ole yksinomaista toimivaltaa SEUT 3 artiklan 2 kohdan nojalla.

Asian tarkastelu

SEUT 207 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisten näkökohtien” merkityssisältö

424. Lissabonin sopimuksen voimaantulon seurauksena SEUT 207 artiklan 1 kohdassa määrätään nyt, että yhteinen kauppapolitiikka perustuu yhtenäisiin periaatteisiin myös ”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisten näkökohtien alalla”. Lähtökohtana tämän ilmaisun tulkinnalle on tuomio Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland.³²⁰

425. Unionin tuomistuin huomautti kyseisessä asiassa antamassaan tuomiossa aluksi, että koska unionin primaarioikeus oli kehittynyt merkittävästi, sen TRIPS-sopimusta koskevalla aikaisemmalla oikeuskäytännöllä, lausunto 1/94 mukaan lukien,³²¹ ei ole enää merkitystä ratkaistaessa, miltä osin TRIPS-sopimus kuuluu yhteisen kauppapolitiikan alaan.

426. Unionin tuomioistuin totesi ensinnäkin, että vaikka TRIPS-sopimus ei koske kansainvälisiin liiketoimiin liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä sellaisenaan, se on keskeinen osa WTO-järjestelmää ja yksi niistä keskeisistä monenvälisistä sopimuksista, joihin kyseinen järjestelmä perustuu.³²²

319 — Kyseisessä määräyksessä osapuolet palauttavat mieleen patenttiyhteistyösopimuksen mukaiset velvoitteensa ja pyrkivät kaikkiin kohtuullisesti toteutettavissa oleviin toimiin noudattamaan patenttilainsäädäntöä koskevan yleissopimuksen 1–16 artiklaa tavalla, joka on johdonmukainen niiden kansallisen lainsäädännön ja menettelyiden kanssa.

320 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

321 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 55–71 kohta). Lukuun ottamatta erityismääräyksiä, joilla pyritään estämään tuotevääreännösten luovutus vapaaseen liikkeeseen, TRIPS-sopimus jäi yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle. Lausunnossa perusteltiin tätä kantaa sillä, että teollis- ja tekijänoikeudet koskevat ”yhtä lailla tai jopa ensi sijassa” kotimaan kauppaa kuin ”kansainvälistä kauppaa”. Tuolloin yhteistä kauppapolitiikkaa koskevissa perustamissopimuksen määräyksissä ei viitattu teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisiin näkökohtiin.

322 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 53 kohta).

427. Toiseksi unionin tuomioistuin totesi, että TRIPS-sopimuksen ja kansainvälisen vaihdannan yhteyden erityisyyttä ilmentää se, että WTO:n riitojenratkaisumenettelyä koskevien sääntöjen mukaan jäsenen on mahdollista keskeyttää myönnytysten soveltaminen ristikkäisesti TRIPS-sopimuksen ja muiden sellaisten tärkeimpien monenkeskisten sopimusten välillä, joista WTO:n perustamissopimus koostuu.³²³ Unionin tuomioistuin tukeutui tältä osin WTO:n riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan sopimuksen 22 artiklan 3 kohtaan. Kyseisessä määräyksessä todetaan, mitkä myönnytykset ja muut velvoitteet voidaan peruuttaa.

428. Kolmanneksi unionin tuomioistuin päätteli, että sisällyttäessään ilmaisun ”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat” SEUT 207 artiklan 1 kohtaan EUT-sopimuksen laatijat eivät voineet olla tietämättä, että tämä sanamuoto vastaa lähes sanatarkasti TRIPS-sopimuksen nimeä.³²⁴

429. Neljänneksi unionin tuomioistuin korosti, että TRIPS-sopimuksen ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa ja yhdenmukaistaa immateriaalioikeuksien suojaa maailmanlaajuisesti. Sopimuksen johdanto-osasta ilmenee, että sillä pyritään vähentämään kansainvälisen kaupan häiriöitä ja esteitä takaamalla teollis- ja tekijänoikeuksien tehokas ja riittävä suojelu kaikissa WTO:n jäsenvaltioissa.³²⁵ Aineelliset määräykset kuuluvat asiayhteydeltään kaupan vapauttamiseen eivätkä jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamiseen.

430. Nähdäkseni unionin tuomioistuin katsoi näin ollen tuomiossa Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland TRIPS-sopimuksen kuuluvan kokonaisuudessaan yhteiseen kauppapolitiikkaan. Sen arviointi ei rajoittunut TRIPS-sopimuksen 27 artiklaan.

431. En ole silti vakuuttunut siitä, että tuomion Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland perustelut voitaisiin ja pitäisi siirtää sellaisinaan koskemaan vapaakauppasopimuksen tarkastelua.

432. Se, että SEUT 207 artiklan 1 kohdassa käytetty ilmaisu (”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat”) vastaa TRIPS-sopimuksen nimeä (”teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvät näkökohdat”), näyttää olevan kyseiselle WTO-sopimukselle ominaista.

433. Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien määräysten sisällyttäminen tiettyyn kauppasopimukseen voi olla osoitus tietystä yhteydestä näiden määräysten ja kansainvälisen kaupan välillä. Yhteinen kauppapolitiikka saattaa kuitenkin kattaa myös teollis- ja tekijänoikeuksia koskevia määräyksiä tai sopimuksia, jotka on neuvoteltu ja tehty muussa kuin kauppaa koskevassa yhteydessä.³²⁶ Jos pelkästään asian sisällyttäminen tällaiseen sopimukseen riittäisi saattamaan sen yhteisen kauppapolitiikan piiriin, jäsenvaltiot olisivat tosiaan vakavassa vaarassa menettää olemassa olevaa toimivaltaansa.³²⁷

434. Yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaa ei nähdäkseni pitäisi myöskään määrittää viittaamalla siihen, minkälaisista oikeussuojakeinoista riitojenratkaisusäännöissä määrätään.³²⁸

323 — Ks. vastaavasti tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 54 kohta).

324 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 55 kohta).

325 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 58 kohta).

326 — Ks. esim. julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15 (EU:C:2016:657, 64–66 kohta); ks. myös tuomio 12.5.2005, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia ja ERSÄ (C-347/03, EU:C:2005:285, 81–83 kohta).

327 — Ks. myös edellä 102 kohta.

328 — Kun rikatun velvoitteen sisältö määrittää oikeussuojakeinon sisällön (kuten keskeyttäessä myönnytysten soveltaminen tai velvoitteiden täyttäminen vastatoimena), tämä voi viitata siihen, että näiden velvoitteiden välillä on olennainen yhteys. Erityispiirteenä ristikkäisissä vastatoimissa, joihin unionin tuomioistuin viittasi tuomiossa Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland, näyttää kuitenkin olevan se, että tällaista yhteyttä ei välttämättä ole. Täydellisyysden vuoksi huomautan, että vapaakauppasopimuksen 15.12 artiklassa määrätään osapuolen mahdollisuudesta keskeyttää *mistä tahansa* määräyksestä, johon sovelletaan 15 lukua (riitojen ratkaiseminen), johtuvien velvoitteiden täyttäminen.

435. Mielestäni SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisen kannalta merkityksellisenä on pidettävä sitä, koskeeko teollis- ja tekijänoikeuksia koskevia määräyksiä sisältävä sopimus erityisesti kansainvälistä vaihdantaa. Tämä on määritettävä tutkimalla, pyritäänkö sopimuksella olennaisesti vaihdannan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn (eikä jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamiseen);³²⁹ onko sillä suoria ja välittömiä vaikutuksia tällaiseen vaihdantaan; ja onko sen tavoitteena vähentää kansainvälisen kaupan esteitä takaamalla teollis- ja tekijänoikeuksilla luotuja yksinoikeuksia koskevien taloudellisten intressien tehokas ja riittävä suojelu kunkin osapuolen alueella. Tämä on tuomion Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland keskeinen sisältö.

436. Yhdyn tässä julkisasiamies Wahlin näkemykseen, jonka mukaan teollis- ja tekijänoikeudet liittyvät luonteeltaan pääosin kauppaan, sillä ne ovat pohjimmiltaan yksinoikeuksia, joilla luodaan monopoleja, joilla saatetaan rajoittaa tavaroiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta.³³⁰ Markkinataloudessa näiden oikeuksien ensisijainen merkitys on niiden taloudellisessa arvossa. Kun niiden käyttö on olennaista suojatun immateriaalioikeuden kaupalliseksi hyödyntämiseksi rajatylittävillä markkinoilla, tällaiset oikeudet kuuluvat ”teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisiin näkökohtiin”.³³¹ Tältä kannalta näiden oikeuksien suojaamiseen liittyvistä intresseistä tulee olennaisesti kaupallisia intressejä.

437. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikki teollis- ja tekijänoikeuksien suojan muodot liittyisivät aina ja välttämättä kansainväliseen kauppaan. Unionin tuomioistuin on esimerkiksi todennut kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevien oikeuksien ydinsisältönä olevan suojata oikeuksien haltijoille kuuluvia sekä moraalisia että taloudellisia oikeuksia.³³² Moraaliset oikeudet täydentävät taloudellisia oikeuksia sikäli, että tekijällä on ”oikeus vaatia teokseen kohdistuvan tekijänoikeutensa tunnustamista ja niin ikään oikeus vastustaa kaikkia sanotun teoksen vääristämistä, typistämistä ja muuta muuttamista samoin kuin kaikkia teokseen kohdistuvia loukkaavia toimenpiteitä, jotka vahingoittavat hänen kunniaansa tai mainettaan”.³³³ Niillä pyritään suojaamaan tekijän suhdetta teokseensa. Tämä suhde ei riipu taloudellisista oikeuksista, joita tekijällä voi olla kyseiseen teokseen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kun vapaakauppasopimuksen kaltainen sopimus kattaa moraalisten oikeuksien luomisen ja suojaamisen, oikeusperustana kyseisen sopimuksen tekemiselle ei voi olla ainoastaan SEUT 207 artiklan 1 kohta. Tällaisia oikeuksia koskevat määräykset eivät ole liitännäisiä taloudellisia oikeuksia koskeviin määräyksiin nähden. Toisenlainen johtopäätös merkitsisi sitä, että ilmaisu ”kaupalliset näkökohdat” poistettaisiin SEUT 207 artiklan 1 kohdasta siten, että yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluisivat teollis- ja tekijänoikeuksien sekä kaupalliset että ei-kaupalliset näkökohdat.

438. Muutamat jäsenvaltiot pyytävät unionin tuomioistuinta rajoittamaan sen tuomiossa Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland tekemää johtopäätöstä jättämällä tietyt TRIPS-sopimuksen määräykset, kuten kyseisen sopimuksen 42–50 ja 61 artiklan, yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalan ulkopuolelle. Ne väittävät, että nämä määräykset koskevat tuomioistuinorganisaatiota, siviilioikeudellisia oikeudenkäyntejä ja rikosasioita. Tästä seuraa niiden mukaan, että koska nämä määräykset ovat kuitenkin osa vapaakauppasopimusta, Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa 11 luvun osalta.

329 — Ks. tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520, 51 kohta).

330 — Julkisasiamies Wahlin ratkaisuehdotus lausuntomenettelyssä 3/15 (EU:C:2016:657, 56 kohta).

331 — Vuoden 1986 Punta del Esten julistuksessa, jolla aloitettiin WTO:n perustamiseen johtaneet Uruguayn kierroksen kauppaneuvottelut, todetaan tästä yhteydestä seuraavaa: ”Kansainvälisen kaupan häiriöiden ja esteiden vähentämiseksi, ottaen huomioon tarpeen edistää teollis- ja tekijänoikeuksien tehokasta ja riittävää suojaa, ja sen varmistamiseksi, että teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanotoimet ja -menettelyt eivät itsessään muodosta laillisen kaupankäynnin esteitä, neuvotteluilla pyritään selvittämään GATT-sopimuksen määräyksiä ja laatimaan tarkoituksenmukaiseksi katsottuja uusia sääntöjä ja määräyksiä”.

332 — Ks. tuomio 20.10.1993, Phil Collins ym. (C-92/92 ja C-326/92, EU:C:1993:847, 20 kohta), ja tuomio 4.10.2011, Football Association Premier League ym. (C-403/08 ja C-429/08, EU:C:2011:631, 107 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

333 — Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen, sellaisena kuin se on tarkistettuna ja muutettuna, 6 bis artiklan 1 kappale. Tätä moraalista oikeutta ei ole sisällytetty TRIPS-sopimukseen (ks. TRIPS-sopimuksen 9 artiklan 1 kohta). Ks. myös tuomio 20.10.1993, Phil Collins ym. (C-92/92 ja C-326/92, EU:C:1993:847, 20 kohta).

439. Tämän väitteen hyväksyminen merkitsisi sitä, että kansainvälisen sopimuksen jokaisen määräyksen olisi täytettävä erityistä yhteyttä kansainväliseen kauppaan koskeva edellytys, jotta se sisältyisi yhteiseen kauppapolitiikkaan. Ratkaistaessa, onko Euroopan unionilla yksinomainen toimivalta, ja yksilöitäessä siten asianmukainen oikeusperusta kyseessä olevalle toiminnalle on kuitenkin tukeuduttava objektiivisiin seikkoihin, jotka käsittävät toiminnan tarkoituksen ja sisällön.³³⁴ Kansainvälisen sopimuksen tekemistä koskevan päätöksen oikeusperusta ei ole kyseisen sopimuksen jokaisen määräyksen oikeusperustan summa. Siten esimerkiksi asiassa C-137/12³³⁵ se, että kyseessä ollut kansainvälinen sopimus sisälsi määräyksiä takavarikointia ja menetetyksi tuomitsemista koskevista toimenpiteistä, ei muuttanut unionin tuomioistuimen päätelmää, jonka mukaan sopimus kuului yhteisen kauppapolitiikan alaan. Näillä määräyksillä pyrittiin ”yleisesti varmistamaan ehdolliseen pääsyyn perustuvien palvelujen oikeussuojan tehokkuus kaikkien sopimuspuolten alueella”, ja näin ollen ne ”myötävaikutt[i]vat riidanalaisen päätöksen, luettuna yhdessä yleissopimuksen kanssa, pääasiallisen tarkoituksen – – saavuttamiseen”.³³⁶

440. Viime kädessä en katso, että Euroopan unionilla olisi yksinomainen toimivalta yhteisen kauppapolitiikan alalla *ainoastaan*, kun sillä on vastaava toimivalta sisämarkkinoilla ja kun se on käyttänyt tätä sisäistä toimivaltaansa (mikä johtaa yhdenmukaistamiseen). Tämä merkitsisi sitä, että SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohta ja SEUT 207 artiklan 1 kohta ymmärrettäisiin ERTA-tuomioon perustuvalla tavalla ehdollisiksi. Yhteisessä kauppapolitiikassa on kuitenkin sekä sisäinen että ulkoinen tekijä. Euroopan unionin toimivallan käyttäminen yhteisen kauppapolitiikan alalla ei riipu siitä, onko unionilla sisäinen toimivalta jollain muulla perusteella, ja siitä, onko se käyttänyt tätä toimivaltaa. SEUT 3 artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan unionin yksinomainen toimivalta tämän politiikan alalla ei riipu SEUT 3 artiklan 2 kohdassa asetetuista edellytyksistä.³³⁷

Euroopan unionin toimivalta vapaakauppasopimuksen 11 luvun osalta

441. Mielestäni 11 luvussa käsitellään teollis- ja tekijänoikeuksien sekä kaupallisia että ei-kaupallisia näkökohtia.

442. Vapaakauppasopimuksen 11.1 artiklan 1 ja 2 kohdan tarkastelu osoittaa, että teollis- ja tekijänoikeuksien riittävää ja tehokasta suojaa pidetään välineenä lisätä kaupasta ja investoinneista saatavia hyötyjä. Tässä tarkoituksessa 11 luvussa vahvistetaan vähimmäisnormit teollis- ja tekijänoikeutta koskevalle kotimaiselle sääntelylle ja näiden normien tehokasta täytäntöönpanoa koskevia velvoitteita.

443. Siten 11 luvussa määritellään kunkin sen soveltamisalaan kuuluvan immateriaalioikeuslajin suojan soveltamisala, vahvistetaan suoja-aika ja keinot sen saamiseksi, täsmennetään yhteistyömuodot ja asetetaan useita velvoitteita, joilla pyritään varmistamaan kyseisen luvun kattamien oikeuksien riittävä oikeussuoja ja täytäntöönpano asianmukaisin keinoin. Tällä tavoin 11 luvussa tukeudutaan osittain tekniikkaan (jota käytetään myös TRIPS-sopimuksessa³³⁸), jolla vapaakauppasopimukseen sisällytetään sen ulkopuolella tehtyihin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyviä aineellisia teollis- ja tekijänoikeusnormeja.

334 — Ks. edellä 93 kohta.

335 — Ks. tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675).

336 — Ks. tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 70 kohta; ks. myös 72 kohta).

337 — Ks. erityisesti edellä 109 kohta.

338 — Ks. esim. TRIPS-sopimuksen 2.1 artikla.

444. Se, että 11 lukuun sisällytetään osia TRIPS-sopimuksesta sekä muista kansainvälisistä sopimuksista, jotka on tehty WTO:n ulkopuolella sen jälkeen, kun TRIPS-sopimus tuli voimaan yhdessä WTO-päätösten kanssa, tämän tekstin sanatarkan toistamisen sijaan,³³⁹ ei voi nähdäkseni vaikuttaa toimivallan määräytymiseen. Vapaakauppasopimuksen osapuolten oikeudet ja velvoitteet perustuvat kummassakin tapauksessa vapaakauppasopimukseen itseensä. On syytä huomata, että sisällyttämisen käyttäminen TRIPS-sopimuksessa ei estänyt unionin tuomioistuinta katsomasta tuomiossa Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland, että Euroopan unioni oli toimivaltainen tekemään kyseisen sopimuksen.

445. Toisin kuin komissio, en tee tästä syystä eroa 11 luvun määräysten, joihin sisällytetään muita kansainvälisiä sopimuksia (tai niiden osia), ja niiden määräysten välillä, joissa viitataan tällaisiin sopimuksiin tekemättä niiden määräyksistä sitovia vapaakauppasopimuksen perusteella. Euroopan unionin SEUT 207 artiklan mukainen toimivalta käsittää yhteisen kauppapolitiikan määrittämisen ja sen toteuttamisen. Euroopan unioni voi tehdä niin neuvottelemalla ja tekemällä kansainvälisiä sopimuksia. Yhteisen kauppapolitiikan ja yleensä ulkoisen toiminnan tavoitteet voidaan saavuttaa monin keinoin, joista kaikki eivät välttämättä johda oikeudellisesti sitoviin velvoitteisiin. Kuten unionin tuomioistuin totesi asiassa C-660/13 yhteisymmärryspöytäkirjan yhteydessä, ”päätös, jolla allekirjoitetaan – – sitomaton sopimus, kuuluu – – toimiin, joilla määritellään unionin politiikkoja – –”.³⁴⁰

446. Mielestäni unionin tuomioistuimen tuomiossa Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland³⁴¹ tekemä päätelmä on sovellettavissa myös 11 lukuun siltä osin kuin siihen sisällytetään TRIPS-sopimuksen sisältö tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien teollis- ja tekijänoikeuksien osalta (tekijänoikeus ja lähioikeudet; patentit; tavaramerkit; mallit; integroitujen piirien piirimallit; maantieteelliset merkinnät ja julkistamattoman tiedon suoja).

447. Lähtökohtaisesti en näe syytä toisenlaisen päätelmän tekemiselle teollis- ja tekijänoikeuksien suojan vähimmäistasoa koskevien muiden määräysten osalta, kunhan ne liittyvät teollis- ja tekijänoikeuksista seuraavien taloudellisten intressien suojaan ja tehokkaaseen täytäntöönpanoon. Noudatetussa politiikassa käytetään teollis- ja tekijänoikeuksiin sisältyvien taloudellisten intressien suojaa koskevia vähimmäisnormeja investointien lisäämiseksi, kaupan esteiden vähentämiseksi, kansainvälisen kaupan helpottamiseksi ja jossain määrin yhdenvertaisten kilpailuedellytysten takaamiseksi. Kaikki tämä on osa yhteistä kauppapolitiikkaa.

448. Vaikka TRIPS-sopimus ei kata kasvilajikkeita, mielestäni 11 luvun kyseistä alajaksoa (vapaakauppasopimuksen 11.35 artikla, jossa osapuolet vahvistavat uudelleen uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen³⁴²) pitäisi tarkastella samalla tavoin. Tämä johtuu siitä, että kasvinjalostajanoikeudet ovat taloudellisia oikeuksia: jalostajalla on oikeus sallia suojatun lajikkeen osalta muun muassa tuotanto tai lisäys, pakkaaminen lisäystarkoituksiin, myyntiin tarjoaminen, myynti tai muu kaupan pitämisen muoto, vienti, tuonti ja hallussa pitäminen.³⁴³

449. Ymmärrän vastalauseet, joita on esitetty Euroopan unionin yksinomaiselle toimivallalle TRIPS-sopimuksen 61 artiklan osalta. Mielestäni 11 lukuun ei kuitenkaan todellisuudessa sisällytetä TRIPS-sopimuksen 61 artiklaa. Tämän 11 luvun sanamuodossa ei nimenomaisesti viitata kyseiseen määräykseen. Se ei myöskään sisällä jaksoa rikosoikeudellisista toimenpiteistä. Kun kyseiseen lukuun sisällytetään TRIPS-sopimus tiettyjen immateriaalioikeuksien osalta, ymmärrän tämän viittauksen

339 — Kuten vapaakauppasopimuksen laatijat tekivät esimerkiksi julkisia hankintoja koskevan kymmenennen luvun merkittävän osan osalta: ks. edellä 402 kohta.

340 — Tuomio 28.7.2016, neuvosto v. komissio (C-660/13, EU:C:2016:616, 40 kohta). Ks. myös kyseisessä asiassa antamani ratkaisuehdotuksen 102 kohta ja 111 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen (EU:C:2015:787).

341 — Tuomio 18.7.2013, Daiichi Sankyo ja Sanofi-Aventis Deutschland (C-414/11, EU:C:2013:520).

342 — 815 UNTS 89.

343 — Uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artikla.

koskevan pikemminkin TRIPS-sopimuksen osan II ”teollis- ja tekijänoikeuksien saatavuutta, laajuutta ja käyttöä koskevia vaatimuksia” kuin TRIPS-sopimuksen osan III määräyksiä ”teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta”. Kyseiseen 11 lukuun sisältyy oma erillinen jakso teollis- ja tekijänoikeuksien (yksityisoikeudellisesta) täytäntöönpanosta.

450. Avoimuutta, taattujen oikeuksien tehokasta suojaa ja velvoitteiden täytäntöönpanoa koskevat määräykset ovat erottamaton osa Euroopan unionin yhteistä kauppapolitiikkaa. Tästä syystä katson, että 11 luvun osat, jotka koskevat teollis- ja tekijänoikeuksien yksityisoikeudellista täytäntöönpanoa ja rajatoimenpiteitä, kuuluvat niin ikään yhteiseen kauppapolitiikkaan.³⁴⁴ Sama koskee 11.52 artiklan, jossa määrätään kansainvälisen yhteistyön muodoista, kaltaisia määräyksiä.³⁴⁵

451. Vapaakauppasopimuksen 11 luku näyttää kuitenkin kattavan myös teollis- ja tekijänoikeuksien *ei*-kaupallisia näkökohtia.

452. Toisin kuin TRIPS-sopimus,³⁴⁶ vapaakauppasopimuksen 11.4 artikla (joka koskee tekijänoikeudelle ja lähioikeuksille annettavaa suojaa) pitää sisällään kaikki Bernin yleissopimuksessa vahvistetut oikeudet ja velvoitteet. Siihen sisällytetään siten kyseisen yleissopimuksen 6 bis artikla, jossa suojataan moraalisia oikeuksia. Tässä 6 bis artiklassa itsessään erotetaan toisistaan moraaliset oikeudet ja tekijän taloudelliset oikeudet.

453. Vastaavasti 11.4 artiklassa vapaakauppasopimukseen sisällytetään kokonaisuudessaan WIPO:n tekijänoikeussopimus ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimus. Ensin mainitun sopimuksen 3 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee soveltaa Bernin yleissopimuksen 2–6 artiklan määräyksiä WIPO:n tekijänoikeussopimuksen mukaiseen suojaan. Jälkimmäisen sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa yksilöidään tietyt esittäjien moraaliset oikeudet.

454. Olen jo korostanut moraalisten oikeuksien erillistä ja tärkeää asemaa.³⁴⁷ Tämä asema on selvästi tunnustettu vapaakauppasopimuksessa. Tällaiset oikeudet ovat kuitenkin yhtä selvästi *ei*-kaupallisia. Tämän vuoksi katson, että siltä osin kuin 11 lukua sovelletaan teollis- ja tekijänoikeuksien *ei*-kaupallisiin näkökohtiin, Euroopan unionin toimivalta kyseisen luvun näiden osien tekemiseen ei voi perustua SEUT 207 artiklan 1 kohtaan.

455. Komissio ei ole vedonnut siihen, että Euroopan unionilla olisi kuitenkin yksinomainen ulkoinen toimivalta jonkin SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen perusteen perusteella.

456. Koska moraaliset oikeudet ovat riippumattomia taloudellisista immateriaalioikeuksista (ja niitä sovelletaan yhdessä niiden kanssa),³⁴⁸ katson, että vapaakauppasopimuksen 11 lukuun sisältyvien kaltaisia määräyksiä, siltä osin kuin niitä sovelletaan teollis- ja tekijänoikeuksien *ei*-kaupallisiin näkökohtiin, voidaan pitää välttämättöminä sisämarkkinoiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Se, että moraalisia oikeuksia ei välttämättä ole (vielä) yhdenmukaistettu, ei muuta tätä päätelmää.³⁴⁹ Vapaakauppasopimuksen 11 luvun nämä näkökohdat kuuluvat näin ollen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan, SEUT 26 artiklan 1 kohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen mukaisesti.

344 — On väitetty, että vapaakauppasopimuksen 11.36 artiklan 3 kohdan mukaan 11 luvussa ei estetä osapuolia soveltamasta kansallista lainsäädäntöään tai edellytetä niiden muuttavan kansallista lainsäädäntöään teollis- ja tekijänoikeuksien soveltamiseksi. Ymmärrän tämän määräyksen kuitenkin siten, että 11 luvun noudattaminen ei välttämättä edellytä, että olemassa olevaa lainsäädäntöä, joka liittyy teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon, muutetaan.

345 — Ks. tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675).

346 — TRIPS-sopimuksen 9 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä määrätään, että WTO:n jäsenten tulee saattaa lainsäädäntönsä Bernin yleissopimuksen 1–21 artiklojen ja sen liitteen mukaiseksi. Toisessa virkkeessä kuitenkin lisätään, että WTO:n jäsenillä ei ole TRIPS-sopimuksen nojalla Bernin yleissopimuksen 6 bis artiklassa tarkoitettuja tai siitä johdettuihin oikeuksiin perustuvia oikeuksia tai velvoitteita.

347 — Ks. edellä 437 kohta.

348 — Ks. edellä 437 kohta.

349 — Ks. edellä 109 kohta.

Kilpailu ja siihen liittyvät seikat (vapaakauppasopimuksen 12 luku³⁵⁰)

Osapuolten lausumat

457. *Komissio* väittää, että 12 luvulla olennaisesti edistetään ja helpotetaan tavara- ja palvelukauppaa Euroopan unionin ja Singaporen välillä. Tällä luvulla pyritään kieltämään kilpailunvastaiset menettelytavat, joilla on rajatylittävä ulottuvuus ja jotka voivat estää tehokkaan markkinoille pääsyn tai vähentää kaupan vapauttamisen taloudellisia hyötyjä, joita vapaakauppasopimuksella pyritään saavuttamaan. Lisäksi 12 luku ei johda yhdenmukaistamiseen, ja siinä viitataan nimenomaisesti kilpailunvastaisen menettelytavan ja kansainvälisen kaupan väliseen suhteeseen. Tämän vuoksi sillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan, ja se kuuluu kokonaisuudessaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaiseen Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Komissio viittaa myös useisiin WTO-sopimuksiin, joihin sisältyy kilpailupolitiikan elementtejä.

458. *Muut osapuolet* eivät ole lausuneet erityisesti 12 luvusta.

Asian tarkastelu

459. Yhdyn komission näkemykseen, jonka mukaan kansainvälisen kaupan ja kilpailupolitiikan välinen yhteys ilmenee jo joistakin WTO-sopimusten määräyksistä.³⁵¹ Kilpailusta ja kaupasta ei kuitenkaan ole vielä toteutettu kattavaa WTO:n politiikkaa.³⁵²

460. Sitä vastoin vapaakauppasopimuksen 12 luvussa pyritään käsittelemään kattavasti julkisista tai yksityisistä kilpailunvastaisista menettelytavoista tai käytännöistä mahdollisesti aiheutuvia vahingollisia vaikutuksia Euroopan unionin ja Singaporen väliseen kauppaan. Siten siinä edellytetään osapuolten pitävän alueillaan voimassa ja panevan täytäntöön kattavan lainsäädännön, joka koskee yritysten välisiä sopimuksia, määräävän aseman väärinkäyttöä ja yrityskeskittymiä, joiden seurauksena kilpailu vähentyy merkittävästi tai jotka haittaavat merkittävästi kilpailua, edellyttäen, että ne vaikuttavat Euroopan unionin ja Singaporen väliseen kauppaan.³⁵³ Tämänkaltaisten kilpailunvastaisten menettelytapojen katsotaan voivan vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut, jotka vapaakauppasopimuksella pyritään saavuttamaan, joko tekemällä markkinoille pääsyä koskevista säännöistä tehottomia tai vähentämällä taloudellisia etuja, jotka toisen osapuolen yritykset voivat toivoa saavansa myymällä tavaroitaan tai palvelujaan toisen osapuolen alueella.³⁵⁴

461. Kyseinen 12 luku liittyy myös suoraan kaupan sääntelyyn siltä osin kuin sillä pyritään rajoittamaan kilpailun vääristymiä sen seurauksena, että osapuolilla on mahdollisuus perustaa tai ylläpitää julkisia yrityksiä tai antaa yrityksille erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia,³⁵⁵ ja määrätään kielletyistä tuista ja muista tuista.³⁵⁶

350 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 92–97 kohta.

351 — Selvänä esimerkkinä on tukisopimus, joka on sisällytetty WTO-sopimuksen liitteeseen 1A ja GATT-sopimuksen XVI artiklan lisäyksiin (vapaakauppasopimuksen 12.5 ja 12.7 artiklan mukaan vapaakauppasopimuksen tukia koskevat määräykset perustuvat tukisopimukseen). Tukisopimuksen tavoitteena on kieltää tukien myöntäminen yrityksille tavalla, joka voi vääristää kilpailua kotimaisen tuotannon eduksi, ja säännellä sitä sekä säännellä toimia, jotka WTO:n jäsenet voivat toteuttaa tukien vaikutusten estämiseksi.

352 — Varhaiset WTO:n aloitteet, jotka koskevat tarvetta monenvälisiin puitteisiin kilpailupolitiikalla kansainväliseen kauppaan ja kehitykseen olevan myötävaikutuksen lisäämiseksi ja tehostettuun tekniseen apuun ja valmiuksien kehittämiseen tällä alalla, eivät ole johtaneet neuvotteluihin kilpailulainsäädännöstä WTO:ssa. Ks. "Working Group on the Interaction between Trade and Competition Policy (WGTC) – History, Mandates and Decisions", saatavilla osoitteessa www.wto.org/english/tratop_e/comp_e/history_e.htm#canun; ja "The July 2004 package", saatavilla osoitteessa www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_package_july04_e.htm.

353 — Vapaakauppasopimuksen 12.1 artiklan 2 kohta ja 12.2 artikla.

354 — Ks. vapaakauppasopimuksen 12.1 artiklan 1 kohdan viimeinen virke.

355 — Vapaakauppasopimuksen 12.3 artikla.

356 — Vapaakauppasopimuksen 12.5–12.8 artikla ja liite 12-A.

462. Vapaakauppasopimuksen 12.7 artiklan 2 kohta kuvaa tätä suhdetta 12 luvun ja kansainvälisen kaupan välillä. Kyseisessä määräyksessä, jolla myös sisällytetään vapaakauppasopimukseen tukisopimuksen 3 artikla (joka koskee kiellettyjä tukia),³⁵⁷ kielletään tiettyihin luokkiin kuuluvien tukien myöntäminen, ”jollei tukea myöntävä osapuoli toisen osapuolen pyynnöstä ole osoittanut, että kyseinen tuki ei vaikuta eikä todennäköisesti tule vaikuttamaan toisen osapuolen kauppaan”.³⁵⁸ Vastaavasti vapaakauppasopimuksen 12.8 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että osapuolet ”pyrkivät kaikin tavoin” poistamaan kilpailun vääristymät, jotka ovat aiheutuneet muista tavaroiden ja palveluiden kauppaan liittyvistä erityisistä tuista, ”sikäli kuin ne vaikuttavat tai todennäköisesti vaikuttavat kumman tahansa osapuolen kauppaan”, ja ehkäisemään tällaisia vääristymiä.

463. Se, että 12 luku johtaa tietynasteiseen kilpailusääntöjen yhdenmukaistamiseen, ei merkitse sitä, että sen tavoitteena olisi jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentäminen tällä alalla sisämarkkinoiden toiminnan parantamiseksi. Pikemminkin 12 luvussa ulotetaan tietyt unionin kilpailuoikeuden perussäännöt ja -periaatteet koskemaan Singaporea tämän maan kanssa käytävän tavara- ja palvelukaupan sääntelemiseksi.³⁵⁹ Nämä säännöt käsittävät SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan, jotka koskevat yritysten välisiä sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja ja yritysten määräävän aseman väärinkäyttöä markkinoilla, yhdessä yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 139/2004³⁶⁰ kanssa. Vastaavasti vapaakauppasopimuksen määräykset heijastavat SEUT 106 artiklaa (joka koskee julkisia yrityksiä, yrityksiä, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia, ja yrityksiä, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja) ja SEUT 107–SEUT 109 artiklaa (joilla pyritään estämään valtiontuesta aiheutuva kilpailun vääristyminen).

464. On totta, että 12 luku käsittää myös määräyksiä, jotka koskevat lainvalvonnan yhteistyötä ja koordinoitua, liikesalaisuuksien ja muiden luottamuksellisten tietojen suojaamista, osapuolten välisiä neuvotteluja kilpailusta sekä 15 luvun (riitojen ratkaiseminen) ja 16 luvun (sovittelujärjestelmä) soveltamatta jättämistä 12 lukuun liittyvissä kysymyksissä (vapaakauppasopimuksen kiellettyjä tukia koskevaa 12.7 artiklaa lukuun ottamatta). Nämä määräykset ovat kaikki liitännäisiä 12 luvussa vahvistettuihin keskeisiin aineellisiin velvoitteisiin nähden. Ne eivät näin ollen muuta päätelmääni siitä, että 12 luvun tarkoituksena on edistää, helpottaa tai säännellä kauppaa ja että sillä on siten suoria ja välittömiä vaikutuksia tavara- ja palvelukauppaan.

465. Tavaroiden kauppaan ja palveluiden tarjontaan liittyvien tukien avoimuutta koskevan määräyksen (vapaakauppasopimuksen 12.9 artikla) osalta viitataan tarkasteluuni, joka koskee 14 lukua ja avoimuutta koskevia muiden lukujen määräyksiä.³⁶¹

466. Tämän vuoksi katson, että 12 luku kuuluu kokonaisuudessaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan mukaiseen Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan.

357 — Ks. vapaakauppasopimuksen 12.7 artiklan 1 kohta.

358 — Vapaakauppasopimuksen 12.7 artiklan 2 kohdan toinen alakohta.

359 — Ks. analogisesti tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 66 ja 67 kohta).

360 — 20.1.2004 annettu asetus (EY:n sulautuma-asetus) (EUVL 2004, L 24, s. 1).

361 — Ks. jäljempänä 508–513 kohta.

Tullien ulkopuoliset kaupan esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (vapaakauppasopimuksen seitsemäs luku³⁶²) ja kauppa ja kestävä kehitys (vapaakauppasopimuksen 13 luku³⁶³)

Osapuolten lausumat

Tullien ulkopuoliset kaupan esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon

467. *Komissio* väittää, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta seitsemännen luvun osalta SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella. Kyseisessä luvussa edellytetään kaupan esteiden (sekä tullien että tullien ulkopuolisten kaupan esteiden) ja investointien esteiden poistamista tai pienentämistä ja sääntelyn lähentämistä kaupan helpottamiseksi. Sillä on myös yhteyksiä ulkomaisiin suoriin sijoituksiin: siinä kielletään osapuolia edellyttämästä kumppanuussuhteiden muodostamista paikallisten yritysten kanssa.

468. *Parlamentti* ja *neuvosto* eivät ole lausuneet erityisesti seitsemännestä luvusta.

469. Jotkin *jäsenvaltiot* väittävät, että seitsemännen luvun tavoitteena on vähentää kasvihuonepäästöjä edistämällä uusiutuvan energian tuotantoa ja että tämän vuoksi se koskee pikemminkin ympäristöpolitiikkaa (SEUT 191 artikla) kuin yhteistä kauppapolitiikkaa.

Kauppa ja kestävä kehitys

470. *Komissio* väittää, että SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja SEUT 207 artiklan 1 kohdan nojalla 13 luku kuuluu kokonaisuudessaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Yhteistä kauppapolitiikkaa koskeva toimivalta ei rajoitu sellaisten välineiden antamiseen, joilla on vaikutuksia vain ulkoisen kaupan perinteisiin näkökohtiin. Ympäristön- ja työsuojelun tasojen eroavuuksilla valtioiden välillä voi olla suoria ja välittömiä vaikutuksia kansainväliseen kauppaan ja investointeihin. Toisen osapuolen alhaisempi suojan taso voi lisätä kauppaa ja investointeja sen alueella. Kääntäen ympäristö- ja työnormit voivat muodostaa peiteltyjä kaupan esteitä. Kuten muun muassa vapaakauppasopimuksen 13.1 artiklan 1 kohdasta ilmenee, vapaakauppasopimuksella on tarkoitus kehittää ja edistää kansainvälistä kauppaa siten, että sillä edistetään kestävästä kehitystä, mikä käsittää taloudellisen kehityksen, sosiaalisen kehityksen ja ympäristönsuojelun.

471. *Komissio* väittää, että 13 luvun tarkoituksena ei ole asettaa uusia aineellisia velvoitteita, jotka koskevat työ- ja ympäristönsuojelua, vaan siinä pelkästään vahvistetaan tietyt olemassa olevat kansainväliset sitoumukset. Sen tavoitteena on varmistaa, että kaupan ja investointien edellytyksiin ei vaikuteta kielteisesti eritasoisen suojelun seurauksena.

472. *Komissio* ei näe ristiriitaa yhtäältä 13 luvun ja toisaalta SEU 3 artiklan 5 kohdan ja SEU 21 artiklan 2 kohdan välillä. SEU 3 artiklan 5 kohdassa edellytetään, että Euroopan unioni sisällyttää ”maapallon kestävästä kehitystä” ja ”vapaata ja oikeudenmukaista kauppaa” koskevat kysymykset yhteiseen kauppapolitiikkaansa. SEU 21 artiklan 2 kohtaan sisältyy myös useita kestävästä kehitykseen liittyviä tavoitteita.

362 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 13–18 kohta.

363 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 98–112 kohta.

473. Komissio toteaa etenkin 13 luvun erityisistä määräyksistä, että se, että vapaakauppasopimuksen 13.3 artiklan 3 kohta sisältää sitoumuksen toteuttaa käytännössä tietyt työelämän perusoikeuksia koskevat periaatteet, ei oikeuta katsomaan, että jäsenvaltioiden pitäisi osallistua vapaakauppasopimuksen tekemiseen. Kyseisessä määräyksessä ei määrätä erityisestä tavasta, jolla Singaporen ja jäsenvaltioiden on varmistettava ratifioimiensa Kansainvälisen työjärjestön (jäljempänä ILO) yleissopimusten tehokas täytäntöönpano. Lisäksi vapaakauppasopimuksen 13.6 artiklan 2 kohdassa ja 13.8 artiklan a alakohdassa ainoastaan vahvistetaan uudelleen jo tehdyt sitoumukset. Muilla määräyksillä (kuten 13.8 artiklan b–d alakohdalla) pyritään estämään vääristävät vaikutukset kansainväliseen kauppaan, ja ne liittyvät siten erottamattomasti kansainväliseen kauppaan.

474. *Parlamentti* yhtyy olennaisilta osin komission näkemykseen.

475. *Neuvosto* ja useat *jäsenvaltiot* ovat sitä mieltä, että vaikka 13 luvulla on yhteys kauppaan, siinä määrätään myös työn, ympäristönsuojelun ja kalastuksen muista kuin kauppaan liittyvistä näkökohdista, ja sillä pyritään edistämään työ- ja ympäristönsuojelua sekä meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä osana yhteistä kalastuspolitiikkaa. Nämä 13 luvun määräykset eivät näin ollen voi perustua SEUT 207 artiklaan. *Neuvosto* väittää myös, että vapaakauppasopimuksen 13.3 artiklan 3 ja 4 kohtaan sisältyy jäsenvaltioiden lainsäädännön vähimmäistason yhdenmukaistamista aloilla, joilla se ei ole perussopimusten mukaan mahdollista. Jos nämä määräykset olisivat osa yhteistä kauppapolitiikkaa, ne olisivat yhteensopimattomia SEUT 207 artiklan 6 kohdan kanssa.

476. Lisäksi *neuvosto* ja useat *jäsenvaltiot* väittävät, että 13 luku on selvästi muusta sopimuksesta erillinen. Tämän osoittaa erityisesti kyseiseen lukuun sovellettava erityinen riitojenratkaisujärjestelmä.³⁶⁴

477. *Neuvosto* vetoaa vielä siihen, että Euroopan unionin yksinomainen toimivalta tehdä vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklassa tarkoitettuja kalatuotteiden kauppaa koskevia sitoumuksia perustuu SEUT 3 artiklan 1 kohdan d alakohtaan (meren elollisten luonnonvarojen säilyttäminen osana yhteistä kalastuspolitiikkaa) eikä SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohtaan (yhteinen kauppapolitiikka). Vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklan ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa kalakantojen kestävä suojelu ja hoito eikä helpottaa tai säännellä kauppaa.

Asian tarkastelu

Kauppaan liittyvät ja muut kuin kauppaan liittyvät tavoitteet: yleiset periaatteet

478. Yhteistä kauppapolitiikkaa on harjoitettava Euroopan unionin ulkoista toimintaa koskevien periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti,³⁶⁵ mikä käsittää sen, että unioni osallistuu ”kansainvälisten toimenpiteiden kehittämiseen ympäristön laadun ja maapallon luonnonvarojen kestävä hoidon ylläpitämiseksi ja parantamiseksi varmistaakseen kestävä kehityksen”.³⁶⁶ Tämän vuoksi yhdyin komission näkemykseen, jonka mukaan ympäristönsuojelun tasolla on yhteyksiä kansainväliseen kauppaan. Huomattavat eroavaisuudet voivat vääristää kilpailua ja kauppaa; alhainen suojan taso tietyillä markkinoilla voi merkitä kilpailuetua kotimaisille yrityksille ja siten houkutella ulkomaisia sijoituksia niiden markkinoiden vahingoksi, joilla taso on korkeampi. Kääntäen

364 — Vapaakauppasopimuksen 13.17 artikla.

365 — SEUT 207 artiklan 1 kohdan viimeinen virke.

366 — SEU 21 artiklan 2 kohdan f alakohta. Ks. myös SEU 3 artiklan 5 kohta ja SEUT 11 artikla; viimeksi mainitun määräyksen mukaan ympäristönsuojelua koskevat vaatimukset on ”sisällytettävä unionin politiikan ja toiminnan määrittelyyn ja toteuttamiseen, erityisesti kestävä kehityksen edistämiseksi”.

ympäristönsuojelunormeja voidaan käyttää protektionististen tavoitteiden saavuttamiseksi.³⁶⁷ Näistä syistä kestävä kehityksen edistäminen on yksi WTO-sopimuksen johdanto-osassa vahvistetuista tavoitteista.³⁶⁸ Vastaavia perusteluja voidaan käyttää työsuojelun ja kansainvälisen kaupan väliseen suhteeseen.

479. Se, että yhteisellä kauppapolitiikalla voidaan pyrkiä myös muihin kuin kauppaan liittyviin tavoitteisiin, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että seitsemäs ja kolmastoista luku kuuluisivat automaattisesti SEUT 207 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan.

480. Unionin tuomioistuin on jo lausunut siitä, miten voidaan erottaa toisistaan toimenpiteet, jotka kuuluvat yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaan (koska niillä pyritään olennaisesti kaupan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja niillä on siten suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan),³⁶⁹ ja toimenpiteet, jotka koskevat Euroopan unionin ympäristö- tai sosiaalipolitiikkaa.

481. Unionin tuomioistuin on katsonut, että unionin toimet, joilla on myös muita kuin puhtaasti taloudellisia tavoitteita (esimerkiksi sosiaalisia, ympäristönsuojelullisia tai humanitaarisia tavoitteita), voivat kuulua yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaan.³⁷⁰ Kaikissa tapauksissa kyseessä oleviin kansainvälisiin sopimuksiin liittyi kuitenkin kauppapolitiikan välineitä: puskurivarastoa koskevat kaupalliset järjestelyt lausunnossa 1/78; tullietuuksien myöntäminen asiassa 45/86; maataloustuotteiden (ehdollinen) maahantuonti asiassa C-62/88 ja merkintöjä koskevat vaatimukset (toisin sanoen kaupan tekniset esteet) asiassa C-281/01. Nämä ovat kaikki välineitä, joilla on suoria ja välittömiä vaikutuksia kyseessä olevien tavaroiden tai palvelujen kauppaan.

482. Sitä vastoin kansainväliset sopimukset, jotka eivät erityisesti liity kauppaan, jäävät yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle, vaikka niillä olisi välillinen yhteys kauppaan. Siten lausunnossa 2/00 otettiin huomioon, että muunnettujen elävien organismien valtioiden rajat ylittäviä siirtoja koskevat säännöt, jotka sisältyvät biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen liitettyyn Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirjaan, eivät koskeneet pelkästään siirtoja kaupallisiin tarkoituksiin. Tämän vuoksi lausunnossa katsottiin, että kyseisen pöytäkirjan pääasiallisena tavoitteena tai tekijänä oli ympäristönsuojelu eikä yhteinen kauppapolitiikka.³⁷¹ Vastaavasti asiassa C-411/06³⁷² vahvistettiin, että jätteen siirrosta 14.6.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1013/2006³⁷³ tarkoituksena ei ole sellaisten jätteen ominaispiirteiden määrittäminen, jotka voivat liikkua vapaasti sisämarkkinoilla taikka käytäessä kauppaa kolmansien maiden kanssa, vaan yleisemmin yhdenmukaisen järjestelmän luominen sellaisten menettelyjen osalta, joiden mukaan jätteen siirtoja voidaan rajoittaa ympäristön suojelemiseksi.³⁷⁴ Tämä asetus perustui tämän vuoksi pätevästi ympäristönsuojelua koskeviin EY:n perustamissopimuksen määräyksiin.

483. Tarkastelen tätä taustaa vasten, kuuluvatko seitsemäs ja kolmastoista luku kokonaisuudessaan yhteiseen kauppapolitiikkaan.

367 — Molemmat mahdollisuudet ilmenevät vapaakauppasopimuksen 13.1 artiklan 3 kohdasta.

368 — Tämä tavoite on ollut merkityksellinen myös valituselimen tulkinnassa erityisesti vuoden 1994 GATT-sopimuksen XX artiklan yleisestä poikkeuslausekkeesta. Ks. esim. valituselimen raportti *United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products*, WT/DS58/AB/R, 6.11.1998, DSR 1998:VII, s. 2755, 129–131 ja 152–155 kohta, ja valituselimen raportti *India – Certain Measures relating to Solar Cells and Solar Modules*, WT/DS456/AB/R, 14.10.2016, ei vielä julkaistu, 5.72 kohta.

369 — Ks. tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

370 — Ks. erityisesti lausunto 1/78 (Kansainvälinen luonnonkumisolupus), 4.10.1979 (EU:C:1979:224); tuomio 26.3.1987, komissio v. neuvosto (45/86, EU:C:1987:163); tuomio 29.3.1990, Kreikka v. neuvosto (C-62/88, EU:C:1990:153), ja tuomio 12.12.2002, komissio v. neuvosto (C-281/01, EU:C:2002:761).

371 — Lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 40 kohta).

372 — Tuomio 8.9.2009, komissio v. parlamentti ja neuvosto (C-411/06, EU:C:2009:518).

373 — EUVL 2006, L 190, s. 1.

374 — Tuomio 8.9.2009, komissio v. parlamentti ja neuvosto (C-411/06, EU:C:2009:518, 72 kohta).

Tullien ulkopuoliset esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon

484. Vapaakauppasopimuksen seitsemännellä luvulla pyritään suojelemaan ympäristöä (ja samalla ihmisten terveyttä) ”edistämällä, kehittämällä ja lisäämällä energiantuotantoa uusiutuvista ja kestävästä ei-fossiilisista lähteistä” ja rajoittamalla siten kasvihuonepäästöjä.³⁷⁵ Sen soveltamisala rajoittuu kuitenkin toimenpiteisiin, jotka voivat vaikuttaa vihreän energian tuotantoon liittyvään kauppaan ja investointeihin osapuolten välillä.³⁷⁶ Se, onko Euroopan unionilla yksinomainen toimivalta tämän luvun osalta SEUT 207 artiklan 1 kohdan perusteella, riippuu siitä, pyritäänkö sillä olennaisesti kaupan edistämiseen, helpottamiseen tai sääntelyyn ja onko sillä siten suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan.³⁷⁷

485. Mielestäni näin on.

486. Seitsemännen luvun määräykset koskevat ensisijaisesti kauppapolitiikan välineiden sääntelyä ja kaupan ja investointien esteiden poistamista. Siten 7.4 artiklalla poistetaan kaupan ja investointien esteitä, jotka voivat vaikeuttaa vihreän energian tuottamista, esimerkiksi kieltämällä ”paikallista sisältöä koskevat vaatimukset” ja pakollinen kumppanuussuhteiden muodostaminen paikallisten yritysten kanssa.³⁷⁸ Vastaavasti vapaakauppasopimuksen 7.5 artiklalla pyritään poistamaan kaupan teknisiä esteitä vihreän energian tuottamiseksi tuotetuille tuotteille. On vakiintuneesti katsottu, että kansainväliset sitoumukset, joiden tarkoituksena on varmistaa, että tekniset määräykset ja standardit sekä vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt eivät aiheuta tarpeettomia esteitä kansainväliselle kaupalle, kuuluvat yhteiseen kauppapolitiikkaan.³⁷⁹ Vapaakauppasopimuksen 7.6 ja 7.7 artikla (jotka koskevat poikkeuksia sekä täytäntöönpanoa ja yhteistyötä) ovat liitännäisiä muihin seitsemännen luvun mukaisiin sitoumuksiin nähden, eivätkä ne siten ole ratkaisevia määritettäessä, kuuluuko tämä luku yhteiseen kauppapolitiikkaan.

487. Tästä seuraa, että seitsemännellä luvulla pyritään sääntelemään ja helpottamaan kauppaa, joka liittyy vihreän energian tuotantoon, ja sillä on siten suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan. Tämä luku kuuluu siten kokonaisuudessaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan SEUT 207 artiklan 1 kohdan nojalla.

488. Tätä päätelmää ei kyseenalaista se erään jäsenvaltion huomautus, jonka mukaan seitsemäs luku voi vaarantaa kunkin jäsenvaltion SEUT 194 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaisen oikeuden määritellä energiavarojensa hyödyntämisen ehdot, jäsenvaltion eri energialähteiden välillä tekemät valinnat ja jäsenvaltion energiahuollon yleisen rakenteen. SEUT 194 artiklan 2 kohdan sanamuodon perusteella on selvää, että sen ainoana tarkoituksena on selventää Euroopan unionin sen toimivallan rajoja, joka koskee lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävien säädösten antamista energiapolitiikan toteuttamiseksi. Sillä ei näin ollen voida rajoittaa SEUT 207 artiklan 1 kohdassa vahvistettua yhteisen kauppapolitiikan itsenäistä soveltamisalaa.

Kauppa ja kestävä kehitys

489. Joillakin 13 luvun määräyksillä on selvästi suora ja välitön yhteys kaupan sääntelyyn. Vapaakauppasopimuksen 13.6 artiklan 4 kohta koskee erityisesti kaupan peiteltyjä rajoituksia, jotka voivat johtua toimenpiteistä, joilla pannaan täytäntöön monenvälisiä ympäristösopimuksia. Vastaavasti vapaakauppasopimuksen 13.12 artiklan tarkoituksena on ennen kaikkea estää osapuolta vaikuttamasta

375 — Vapaakauppasopimuksen 7.1 artikla.

376 — Vapaakauppasopimuksen 7.1 artikla.

377 — Ks. erityisesti edellä 103 kohta.

378 — Vapaakauppasopimuksen 7.4 artiklan a ja b alakohta.

379 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 33 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin esitti tämän toteutuksen kaupan teknisiä esteitä koskevasta sopimuksesta, jota sovelletaan erityisesti teknisiin määräyksiin ja standardeihin sekä teknisten määräysten ja standardien vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin.

kauppaan tai sijoituksiin jättämällä soveltamatta ympäristö- ja työläinsäädäntöään tai muutoin poikkeamalla siitä tai lyömällä laimin sen tehokas täytäntöönpano. Muita esimerkkejä ovat vapaakauppasopimuksen 13.11 artiklan 1 kohta, jolla pyritään erityisesti helpottamaan ja edistämään ympäristöhyödykkeiden ja -palveluiden kauppaa ja niihin kohdistuvia investointeja, ja 13.11 artiklan 2 kohta, jolla osapuolet sopivat kiinnittävänsä erityistä huomiota kaupan ja investointien esteiden poistamiseen ilmastoystävällisiltä tavaroilta ja palveluilta.

490. Huolimatta siitä, että osapuolten aikomuksena ei ole yhdenmukaistaa työ- tai ympäristönormejaan (vapaakauppasopimuksen 13.1 artiklan 4 kohta), merkittävässä osassa 13 luvun määräyksistä ei *määrätä kaupan ehdollisuuden muodosta* (antamalla toiselle osapuolelle mahdollisuus toteuttaa taloudellisia pakotteita sopimuksen noudattamatta jättämisen tapauksessa tai saattamalla erityinen kaupan etu riippuvaiseksi työ- ja ympäristönormien noudattamisesta) saati *muutoin säännellä kauppapolitiikan välineiden käyttöä* kestävän kehityksen edistämiseksi.

491. Näin ollen vapaakauppasopimuksen 13.3 artiklan 1 ja 3 kohdalla, 13.4 artiklalla ja 13.6 artiklan 2 ja 3 kohdalla on olennaisesti tarkoitus toteuttaa Euroopan unionissa ja Singaporessa työsuojelun ja ympäristönsuojelun vähimmäisnormit, *irrallaan* niiden mahdollisista vaikutuksista kauppaan. Nämä määräykset jäävät siten selvästi yhteisen kauppapolitiikan ulkopuolelle. Toisin kuin joissakin unionin kansainvälisissä kauppasopimuksissa käytetty ”olennaista osaa” koskeva lauseke,³⁸⁰ jossa veloitetaan kunnioittamaan demokraattisia periaatteita ja ihmisoikeuksia, näissä vapaakauppasopimuksen määräyksissä tarkoitettujen työ- ja ympäristönormien rikkominen ei anna toiselle osapuolelle oikeutta keskeyttää vapaakauppasopimukseen perustuvia kaupan etuja. Vapaakauppasopimuksen 13.16 ja 13.17 artiklassa ei anneta osapuolelle oikeutta keskeyttää toiselle osapuolelle annettuja kaupallisia myönnytyksiä, jos tämä toinen osapuoli ei täytä 13 luvun mukaisia sitoumuksia.³⁸¹ Toisin kuin niin kutsutun GSP+-järjestelmän³⁸² mukaisen kestävää kehitystä ja hyvää hallintoa edistävän erityisen kannustusmenettelyn, näillä määräyksillä ei ole myöskään tarkoitus antaa Singaporessa kaupallisia myönnytyksiä sen noudattaessa kyseisiä normeja.

492. Vapaakauppasopimuksen 13.8 artikla koskee ”kalatuotteiden kauppaa”. Myönnän, että 13.8 artiklan b alakohdassa asetettu velvoite ottaa käyttöön tehokkaita toimenpiteitä, joilla torjutaan laitonta, ilmoittamatonta ja sääntelemätöntä kalastusta, voi johtaa muun muassa kauppapolitiikan välineiden antamiseen tai sisältää tällaisten välineiden käytön estämiseen tarkoitettua toimintaa (kuten tukia, jotka edistävät liikakalastusta ja ylikapasiteettia ja liittyvät laittomaan, ilmoittamattomaan ja sääntelemättömään kalastukseen). Tässä määräyksessä myös mainitaan esimerkkejä tällaisista toimenpiteistä.

493. Sitä vastoin vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklan muissa alakohdissa pyritään olennaisesti edistämään osapuolten kalakantojen kestävää suojelua ja hoitoa. Esimerkiksi vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklan a alakohdassa edellytetään yleisesti, että osapuolet toimivat kalakantojen pitkän aikavälin suojelutoimenpiteiden ja kestävän hyödyntämisen mukaisesti, sellaisina kuin nämä on määritelty osapuolten ratifioimissa kansainvälisissä sopimuksissa, ja tukevat YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) periaatteita ja näihin kysymyksiin liittyviä YK:n sopimuksia. Näiden normien noudattaminen ei ole ennakoedellytyksenä kaupan etujen saamiselle. Myöskään näiden sitoumusten noudattamatta jättäminen ei voi johtaa vapaakauppasopimuksen mukaisten kaupallisten myönnytysten keskeyttämiseen.³⁸³ Vastaavasti vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklan c ja d alakohdalla ei ole suoria ja välittömiä yhteyksiä kansainväliseen kauppaan. Tästä syystä se ei kuulu yhteiseen kauppapolitiikkaan.

380 — Ks. esim. Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kolumbian ja Perun välisen kauppasopimuksen (EUVL 2012, L 354, s. 3) 1 artikla.

381 — Asiantuntijapaneelin, johon vapaakauppasopimuksen 13.17 artiklassa viitataan, tehtävänä on ainoastaan ”antaa raportti, jossa annetaan suosituksia”. Ks. myös jäljempänä 523–535 kohta.

382 — Yleisen tullietuusjärjestelmän soveltamisesta ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 732/2008 kumoamisesta 25.10.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös (EU) N:o 978/2012 (EUVL 2012, L 303, s. 1), 9–16 artikla.

383 — Ks. vapaakauppasopimuksen 13.16 ja 13.17 artikla ja edellä 490 kohta.

494. Mitä vaikutuksia tällä on toimivaltakysymykseen?

495. Mielestäni SEU 3 artiklan 5 kohdalla ja SEU 21 artiklalla sekä SEUT 9 ja SEUT 11 artiklalla, joihin komissio viittaa, ei ole merkitystä toimivaltakysymystä ratkaistaessa. Näiden määräysten tarkoituksena on edellyttää, että Euroopan unioni edistää politiikoissaan ja toiminnassaan tiettyjen tavoitteiden toteuttamista. Ne eivät voi vaikuttaa SEUT 207 artiklassa vahvistettuun yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalaan. Samasta syystä on merkityksetöntä, ovatko, kuten komissio väittää, vapaakauppasopimuksen 13.3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettut perusoikeudet yhteensopivia yleismaailmallisten työelämän normien kanssa, sellaisina kuin niitä suojataan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Tässä väitteessä on kyse vapaakauppasopimuksen aineellisesta yhteensopivuudesta perusoikeuksien kanssa. Se ei voi muuttaa Euroopan unionin toimivallan ulottuvuutta.³⁸⁴

496. En myöskään hyväksy komission väitettä siitä, että vapaakauppasopimuksen 13.3 artiklan 3 kohta ja 13.6 artiklan 2 kohta eivät olisi ”riittävän määrääviä”, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon tutkittaessa toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä 13 luvun osalta. Komissio tukeutuu tässä asiassa C-377/12 annettuun tuomioon,³⁸⁵ jossa unionin tuomioistuin katsoi, että Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Filippiinien tasavallan kumppanuutta ja yhteistyötä koskevan puitesopimuksen³⁸⁶ takaisinottoa, liikennettä ja ympäristöä koskeviin määräyksiin ei ”sisälly velvoitteita, joilla on sellainen ulottuvuus, että niiden voitaisiin katsoa merkitsevän kehitysyhteistyön tavoitteista erillisiä tavoitteita, jotka eivät ole toissijaisia tai välillisiä kehitysyhteistyön tavoitteisiin nähden”.³⁸⁷ Koska muuttoliike, liikenne ja ympäristö *ovat erottamaton osa Euroopan unionin kehitysyhteistyöpolitiikkaa*, sellainen vaatimus, että näitä aloja koskevan kehitysyhteistyösopimuksen olisi perustuttava muihin perussopimusten osiin kuin kehitysyhteistyöpolitiikkaa koskevaan määräykseen, merkitsisi käytännössä sitä, että tässä määräyksessä määrätty toimivalta ja menettely menettäisivät sisältönsä.³⁸⁸ Sitä vastoin työelämän perusoikeudet tai ympäristönsuojelunormit eivät ole erottamaton osa yhteistä kauppapolitiikkaa. Asiasta C-377/12 ei tämän vuoksi saada apua vapaakauppasopimuksen 13 lukua tarkasteltaessa.

497. Mielestäni 13 luku muodostuu neljästä tekijästä. Ensimmäinen tekijä käsittää yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluvat määräykset. Toinen ja kolmas tekijä käsittävät määräykset, jotka koskevat työsuojelunormeja ja ympäristönsuojelunormeja. Neljäs tekijä koskee kalakantojen kestävää suojelua ja hoitoa.

498. Yhdenkään näistä tekijöistä ei voida katsoa olevan ainoastaan liitännäisenä tarpeen vapaakauppasopimuksen muiden tekijöiden tai 13 luvun tehokkuuden varmistamiseksi eikä niitä voida liioin pitää soveltamisalaltaan äärimmäisen rajattuina. En hyväksy varsinkaan komission väitettä siitä, että vapaakauppasopimuksen 13.6 artiklan 2 kohta (jossa edellytetään niiden monenvälisten ympäristösopimusten tosiasiallista täytäntöönpanoa, joiden osapuolina Euroopan unioni ja Singapore ovat) ei merkitsisi uutta kansainvälistä velvoitetta osapuolille. On totta, että kyseisessä määräyksessä ainoastaan viitataan jo olemassa oleviin osapuolten monenvälisiin sitoumuksiin, jotka koskevat ympäristönsuojelua. Sen vaikutuksena on kuitenkin se, että nämä sitoumukset otetaan osaksi vapaakauppasopimusta ja että ne ovat siten sovellettavissa Euroopan unionin ja Singaporen välillä *vapaakauppasopimuksen perusteella*. Kyseinen 13.6 artiklan 2 kohta merkitsee siten selvästi osapuolille uutta velvoitetta, joka on pantavissa täytäntöön vapaakauppasopimuksen mukaisesti.

384 — Tämä kanta vahvistetaan perusoikeuskirjan 51 artiklan 2 kohdassa, jonka mukaan perusoikeuskirjalla ei uloteta unionin oikeuden soveltamisalaa Euroopan unionin toimivaltaa laajemmaksi eikä luoda Euroopan unionille uutta toimivaltaa tai uusia tehtäviä eikä muuteta perussopimuksissa määriteltyjä toimivaltuuksia ja tehtäviä.

385 — Tuomio 11.6.2014, komissio v. neuvosto (C-377/12, EU:C:2014:1903).

386 — Unioni on tämän sopimuksen osapuoli 14.5.2012 annetun neuvoston päätöksen 2012/272/EU (EUVL 2012, L 134, s. 3) perusteella.

387 — Tuomio 11.6.2014, komissio v. neuvosto (C-377/12, EU:C:2014:1903, 59 kohta).

388 — Tuomio 11.6.2014, komissio v. neuvosto (C-377/12, EU:C:2014:1903, 38 ja 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

499. Tästä seuraa, että Euroopan unionin päätöksen sitoumusten tekemisestä kunkin neljän tekijän nojalla on perustuttava eri oikeusperustaan.

500. Ensimmäisen tekijän osalta Euroopan unionin yksinomainen toimivalta perustuu SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohtaan ja SEUT 207 artiklan 1 kohtaan. SEUT 3 artiklan 1 kohdan d alakohdan ja SEUT 43 artiklan 2 kohdan³⁸⁹ mukaisesti neljäs tekijä kuuluu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, joka koskee meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä osana yhteistä kalastuspolitiikkaa.

501. Sitä vastoin toinen ja kolmas tekijä kuuluvat lähtökohtaisesti Euroopan unionin jaettuun toimivaltaan.

502. Työsuojelunormeja koskevia määräyksiä (toinen tekijä) voidaan pitää välttämättöminä niiden SEUT 151 artiklassa asetettujen sosiaalipolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi, jotka koskevat erityisesti SEUT 153 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa lueteltuja tavoitteita (työympäristön parantaminen työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi, työehdot sekä työntekijöiden sosiaaliturva ja sosiaalinen suojeleminen). Euroopan unionilla on näin ollen jaettu toimivalta tämän tekijän osalta SEUT 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan, SEUT 151 artiklan ja SEUT 153 artiklan 1 kohdan sekä SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella.

503. Ympäristönsuojelunormeja koskevien määräysten (kolmas tekijä) osalta on riittävää todeta, että Euroopan unionilla on SEUT 191 artiklan 1 kohdan nojalla toimivalta toteuttaa ympäristöpolitiikkaa, jolla pyritään ympäristön laadun säilyttämiseen, suojeluun ja parantamiseen. Euroopan unionin ulkoinen toimivalta toteuttaa ympäristöpolitiikkaa sekä SEUT 191 artiklan 4 kohdan³⁹⁰ että SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen ensimmäisen perusteen perusteella on jaettu jäsenvaltioiden kanssa SEUT 4 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti.

504. Komissio ei ole väittänyt, että Euroopan unionilla olisi yksinomainen ulkoinen toimivalta toisen ja kolmannen tekijän osalta SEUT 3 artiklan 2 kohdan perusteella. Tämän vuoksi unionin tuomioistuimen ei ole tutkittava, olisiko kyseisen määräyksen mukaisen kolmannen perusteen soveltaminen näihin tekijöihin ajateltavissa.³⁹¹

Avoimuus ja yleisesti sovellettavia toimenpiteitä koskeva muutoksenhaku (vapaakauppasopimuksen 14 luku³⁹² ja muiden lukujen asiaa koskevat määräykset³⁹³)

Osapuolten lausumat

505. *Komissio* väittää, että 14 luku kuuluu yhteistä kauppapolitiikkaa koskevaan Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan, koska i) kyseisen luvun tavoitteena on kaupan ja investointien helpottaminen; ii) määräyksiä sovelletaan ainoastaan vapaakauppasopimuksen muiden lukujen soveltamisalaan kuuluvia asioita koskeviin toimenpiteisiin ja iii) määräyksillä pyritään selventämään ja parantamaan WTO-sopimusten voimassa olevia määräyksiä, erityisesti vuoden 1994 GATT-sopimuksen X artiklaa. Lisäksi nämä määräykset ilmentävät unionin yleisiin oikeusperiaatteisiin kuuluvia oikeudenmukaista menettelyä koskevia perusteita.

389 — SEUT 43 artiklan 2 kohta on oikeusperusta annettaessa erityisesti yhteisen kalastuspolitiikan, johon SEUT 3 artiklan 1 kohdan d kohdassa viitataan, toteuttamisessa tarvittavia säännöksiä.

390 — SEUT 191 artiklan 4 kohdassa Euroopan unionille annetaan sen toimivaltaan kuuluvilla aloilla toimivalta tehdä kolmansien maiden kanssa sopimuksia, jotka koskevat yhteistyötä ympäristökysymyksissä.

391 — Ks. vastaavasti tuomio 4.9.2014, komissio v. neuvosto (C-114/12, EU:C:2014:2151, 75 kohta).

392 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 113–118 kohta.

393 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 7, 8, 10, 12, 15, 35, 37, 41, 42, 58, 72–75, 82, 88, 89, 95 ja 96 kohta.

506. *Parlamentti* tai *neuvosto* eivät kumpikaan ole lausuneet erityisesti 14 luvusta.

507. Muutamat *jäsenvaltiot* ovat ottaneet kantaa 14 lukuun. Esitetyissä väitteissä vedotaan siihen, että 14 luku koskee kansallisen hallintovallan käyttöä, hallinnollisiin menettelyihin turvautumista ja hallintotoimia koskevaa oikeussuojaa ja että komission kannassa oletetaan, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen kaikkien muiden osien osalta. Siltä osin kuin 14 luvun tarkoituksena on panna täytäntöön vapaakauppasopimuksen muut osat, joiden osalta Euroopan unionin toimivalta ei ole yksinomainen, se ei voi kuitenkaan kuulua Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Myöskään 14 luvun määräykset itsessään eivät liity erityisesti kansainväliseen kauppaan. Vapaakauppasopimuksen 14.5 ja 14.6 artikla, jotka koskevat oikeuteen liittyviä asioita, eivät kuulu Euroopan unionin yksinomaiseen eivätkä liioin jaettuun toimivaltaan: ne jäävät SEUT 81 artiklan 2 kohdan (joka koskee oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeuden alalla) soveltamisalan ulkopuolelle.

Asian tarkastelu

508. Vapaakauppasopimuksen 14 luvussa vahvistetaan avoimuutta, kuulemista ja parempaa hallintotapaa koskevia velvoitteita, jotka koskevat lakeja, asetuksia, tuomioistuinten päätöksiä, menettelyitä ja hallinnollisia päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa johonkin vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluvaan asiaan (nk. yleisesti sovellettavat toimenpiteet).³⁹⁴ Tämä luku on otettu vapaakauppasopimukseen erityisesti sen vaikutuksen vuoksi, joka sääntelyjärjestelmällä voi olla osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin.³⁹⁵ Näitä 14 luvun velvoitteita sovelletaan yhdessä vapaakauppasopimuksen muissa luvuissa asetettujen samankaltaisten velvoitteiden, joilla on samankaltaiset tavoitteet, kanssa.³⁹⁶

509. Siten 14 lukua sovelletaan horisontaalisesti kaikkiin vapaakauppasopimuksen lukuihin ja *vain* näiden lukujen soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta. Tämän vuoksi katson, että 14 luvun pääasiallisena tarkoituksena *ei* ole säännellä hallinnollisia menettelyjä ja oikeussuojaa sinänsä. Tämän luvun velvoitteita sovelletaan ainoastaan, kun yleisesti sovellettavat toimenpiteet vaikuttavat vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluviin asioihin. Niiden tavoitteena ja tehtävänä on tehdä vapaakauppasopimuksen kattamien aineellisten kysymysten sääntelystä tehokasta, toimivaa ja täytäntöönpanokelpoista.³⁹⁷ Sopimuksen 14 luvun määräyksiä (ja muiden lukujen samaa aihealuetta koskevia erityisiä määräyksiä) ei sovelleta itsenäisesti. Ne ovat luonteeltaan liitännäisiä; samalla ne ovat kuitenkin olennaisia vapaakauppasopimuksen moitteettoman toiminnan kannalta.

510. Lisäksi yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluviin yleisesti sovellettaviin toimenpiteisiin liittyvä avoimuus, kuuleminen ja hallinnointi ovat olennaisia kaupan esteiden vähentämiseksi tai välttämiseksi. Avoimuuden, oikeudenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden puuttuminen voi itsessään olla kaupan este.³⁹⁸ Jos elinkeinonharjoittajille ja sijoittajille ei turvata oikeudenmukaista menettelyä eikä ole olemassa takeita, joilla varmistetaan, että nämä elinkeinonharjoittajat ja sijoittajat samoin kuin hallitukset tutustuvat kauppaa ja investointeja koskeviin yleisesti sovellettaviin toimenpiteisiin ja noudattavat niitä, vapaakauppasopimuksen aineellisilla säännöillä saavutetut kaupan vapauttamisen

394 — Vapaakauppasopimuksen 14.1 artiklan a alakohta.

395 — Ks. vapaakauppasopimuksen 14.2 artiklan 1 kohta.

396 — Ks. edellä alaviite 388. Siltä osin kuin kyseisten lukujen avoimuutta ja hallinnollista ja oikeudellista muutoksenhakua koskevat velvoitteet eroavat 14 luvun määräyksistä, näiden muiden lukujen erityisillä säännöillä on etusija (vapaakauppasopimuksen 14.8 artikla).

397 — Ks. esim. tuomio 22.10.2013, komissio v. neuvosto (C-137/12, EU:C:2013:675).

398 — Tästä syystä WTO-sopimukseen sisältyy laaja kirjo velvoitteita, joiden tarkoituksena on taata suoja tällaisia esteitä vastaan toimenpiteiden valmistelun, hyväksymisen, voimaantulon, julkaisemisen, täytäntöönpanon, tiedoksiannon ja hallinnoinnin sekä (hallinnollisen ja oikeudellisen) muutoksenhaun osalta. Ks. esim. vuoden 1994 GATT-sopimuksen X artikla.

edut saatetaan menettää. Lisäksi sillä, että näitä toimenpiteitä ei todellisuudessa sovelleta tai tiettyjä liiketoimia ei riittävien takeiden puuttuessa voida käytännössä toteuttaa, voidaan vaikuttaa kilpailuedellytyksiin. Elinkeinonharjoittajat saattavat luopua kaupankäynnistä tai investoinnista tai niiden liiketoimet voivat viivästyä tai tulla kalliimmiksi.

511. Tätä taustaa vasten mielestäni näyttää siltä, että yhteinen kauppapolitiikka kattaa yleisesti sovellettavien toimenpiteiden julkaisemista, hallinnointia sekä hallinnollista ja oikeudellista muutoksenhakua koskevat säännöt ja päätökset, jotka vaikuttavat vapaakauppasopimuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin, jotka liittyvät erityisesti kansainväliseen kauppaan tai investointeihin. Vaikka velvoitteita ei tältä osin sovelleta näiden toimenpiteiden aineelliseen sisältöön, ne ovat samalla tavoin kuin aineelliset velvoitteet olennaisia kaupan ja investointien edistämistä ja helpottamista koskevan tavoitteen saavuttamiseksi ja niillä on suoria ja välittömiä vaikutuksia kauppaan.

512. Mielestäni näillä velvoitteilla on samankaltainen tehtävä sellaisten muiden ulkoisten politiikkojen kuin yhteisen kauppapolitiikan yhteydessä, joilla on merkitystä vapaakauppasopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Tehtäessä kolmansien valtioiden kanssa sopimuksia muista asioista, jotka kuuluvat Euroopan unionin jaettuun tai yksinomaiseen toimivaltaan (kuten liikenteestä, ympäristönsuojelusta tai portfoliosijoitusten edistämisestä), Euroopan unionin toimivallan on käsitettävä oikeus päättää määräyksistä, joiden tarkoituksena on varmistaa Euroopan unionin hyväksymien sitoumusten tehokkuus. Siten esimerkiksi ympäristönsuojelua koskevat aineelliset sitoumukset voisivat vaarantua, jos kolmas valtio epäisi unionin kansalaisilta oikeuden hakea tuomioistuimelta muutosta yleisesti sovellettaviin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin, kun tällainen muutoksenhakekeino on vastaavissa olosuhteissa sen omien kansalaisten käytettävissä.

513. Tämän vuoksi katson, että toimivallan määräytymiseen yleisesti sovellettavien toimenpiteiden avoimuutta ja hallinnollista ja oikeudellista muutoksenhakua koskevien määräysten osalta (14 luvussa tai muissa luvuissa) on noudatettava samaa ratkaisua kuin aineellisen toimivallan määräytymiseen.

Riitojen ratkaiseminen ja sovittelu (vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakso³⁹⁹ ja 13, 15 ja 16 luvut⁴⁰⁰)

Osapuolten lausumat

514. *Komissio* väittää, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta yhdeksännen luvun B jakson kaikkien sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisua koskevien määräysten osalta. Tämä toimivalta johtuu väistämättä toimivallasta, joka koskee sopimuksen aineellisia määräyksiä, joita sovelletaan ja tulkitaan riitojenratkaisumekanismin käynnistyessä. Tämä merkitsee lähtökohtaisesti myös sitä, että Euroopan unioni on yksin vastuussa kansainvälisen oikeuden perusteella näiden määräysten rikkomisesta. Euroopan unioni voi unionin oikeuden perusteella päättää sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismiin liittyvän korvausvastuun jakamisesta Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä ja valtuuttaa jäsenvaltiot toimimaan vastaajina (ja siten mahdollisesti kantamaan korvausvastuun), kun ne ovat vastuussa riidanalaisesta kohtelusta, jollei tätä kohtelua edellytetä unionin oikeudessa. Juuri tämä on tavoitteena asetuksessa N:o 912/2014,⁴⁰¹ jota sovelletaan kaikkiin

399 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 61–67 kohta.

400 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteen 111, 112 ja 119–123 kohta.

401 — Kansainvälisillä sopimuksilla, joissa Euroopan unioni on osapuolena, sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemista varten perustetuissa välimiesoikeuksissa käsiteltäviin asioihin liittyvän korvausvastuun hallinnointia koskevista puitteista 23.7.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 912/2014 (EUVL 2014, L 257, s. 121).

sopimuksiin, joissa Euroopan unioni on osapuolena, ja jossa säädetään sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismista. Kyseiseen asetukseen sisältyvät toimivallan jakoa koskevat säännökset tulevat sovellettaviksi, kun Euroopan unioni määrittää vapaakauppasopimuksen 9.15 artiklan 2 kohdan mukaisesti vastaajan sijoittajan ja valtion välisessä riidassa.

515. Komissio ei ole lausunut erityisesti vapaakauppasopimuksen 13.16 artiklasta (valtioiden väliset neuvottelut) ja 13.17 artiklasta (asiantuntijapaneeli).

516. Komissio väittää 15 luvusta (riitojen ratkaiseminen) ja 16 luvusta (sovittelu), että nämä luvut ovat välttämättömiä vapaakauppasopimuksen mukaisten oikeuksien ja velvoitteiden tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi ja että ne noudattavat vakiintunutta kansainvälistä käytäntöä. Koska Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen niiden osien osalta, joihin 15 ja 16 lukua sovelletaan, sillä on yksinomainen toimivalta myös kyseisten lukujen osalta.

517. *Parlamentti* yhtyy olennaisilta osin komission kantaan.

518. *Neuvosto* väittää, että koska Euroopan unionilla ei ole lainsäädäntövaltaa diplomaattisen suojelun osalta (vapaakauppasopimuksen 9.28 artikla), Euroopan unionilla ei voi mitenkään olla yksinomaista toimivaltaa vapaakauppasopimuksen allekirjoittamiseen ja tekemiseen. SEUT 23 artiklan 1 kohdasta riippumatta päätös antaa tai olla antamatta tietyssä tapauksessa diplomaattista suojelua kuuluu jäsenvaltioille. Vaihtoehtoisesti neuvosto väittää, että Euroopan unionin toimivalta vapaakauppasopimuksen 9.28 artiklan osalta rajoittuu ulkomaisia suoria sijoituksia koskeviin riitoihin.

519. Neuvosto ei ole lausunut erityisesti 15 ja 16 luvusta.

520. Vaikka useimmat kirjallisia huomautuksia esittäneistä *jäsenvaltioista* ovat käsitelleet yhdeksännen luvun B jaksoa (laajalti), niiden 15 ja 16 luvusta esittämät huomautukset ovat paljon suppeampia. Istunnossa jotkin jäsenvaltiot keskittyivät vapaakauppasopimuksen 9.28 artiklaan, joka koskee diplomaattista suojelua.

521. Yhdeksännen luvun B jaksosta ne väittävät ensinnäkin, että koska Euroopan unionilla ei ole yksinomaista toimivaltaa muuntyyppisten sijoitusten kuin ulkomaisten suorien sijoitusten osalta, sillä ei voi olla yksinomaista toimivaltaa tämän jakson osalta, sillä sitä sovelletaan sekä ulkomaisiin suoriin sijoituksiin että muuntyyppisiin sijoituksiin. Koska vapaakauppasopimuksessa määrätään lisäksi riitojenratkaisumekanismista, jossa jäsenvaltiot voidaan nimetä vastaajiksi, joidenkin jäsenvaltioiden perustuslaeissa saatetaan edellyttää niiden osallistuvan tämän sopimuksen tekemiseen.

522. Neuvosto ja jäsenvaltiot eivät ole lausuneet erityisesti vapaakauppasopimuksen 13.16 ja 13.17 artiklasta muutoin kuin vedonneet 13.17 artiklaan tukeakseen kantaansa Euroopan unionin toimivallasta 13 luvun aineellisten määräysten osalta.

Asian tarkastelu

523. Mielestäni toimivallan määräytyminen vapaakauppasopimuksen eri määräysten tulkintaa ja soveltamista koskevien riitojen ratkaisumekanismien osalta on aineellisen toimivallan määräytymiseen nähden liitännäinen. Tämä pätee 15 ja 16 lukuun, joita sovelletaan horisontaalisella perusteella, ja muihin lukuihin, joissa määrätään erityisistä riitojenratkaisumenettelyistä (kuten sijoituksia koskevan yhdeksännen luvun B jakso sekä kauppaa ja kestävästä kehitystä koskeva 13 luku).

524. Toimivallan määräytymiseen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä määrätään ainoastaan perussopimuksissa. Kansallisen oikeusjärjestyksen oikeussäännöt eivät voi muuttaa tätä toimivallan määräytymistä, vaikka kyse olisi valtiosääntöoikeuteen kuuluvista kansallisista oikeussäännöistä.⁴⁰²

525. Lausunnoista 1/91, 1/09 ja 2/13 ilmenee, että kun Euroopan unionilla on toimivalta kansainvälisen sopimuksen aineellisten määräysten osalta, sillä on toimivalta myös näiden määräysten tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi tarkoitettujen riitojenratkaisumekanismien osalta. Tällaiset mekanismit ainoastaan auttavat saavuttamaan sopimuksen ensisijaiset tavoitteet, ja ne ovat siten liitännäisiä niihin (aineellisiin) sääntöihin nähden, joita ne koskevat.⁴⁰³

526. Tämä päätelmä koskee sekä 15 luvun horisontaalista riitojenratkaisumekanismeja että yhdeksannen luvun B jaksossa ja 13 luvussa vahvistettuja aihealueita koskevia riitojenratkaisumekanismeja.⁴⁰⁴ Toisin kuin jotkin jäsenvaltiot, katson, että sillä, että sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismi antaa toisen osapuolen sijoittajalle oikeuden aloittaa välimiesmenettely toista osapuolta vastaan, ei *itsessään* ole vaikutusta toimivallan määräytymiseen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Tämä erityispiirre kuvastaa sitä, että osapuolet ovat päättäneet valita tämänkaltaisen sijoituksia koskevan riitojenratkaisumenettelyn valtion sisäisen riitojenratkaisumenettelyn sijaan (tai ohella). Tästä syystä se koskee *tapaa*, jolla ulkoista toimivaltaa käytetään, eikä tämän ulkoisen toimivallan olemassaoloa ja luonnetta.

527. Sama päättely on sovellettavissa liitteessä 9-E (erityisesti sijoittajan ja valtion välisten riitojen osalta) ja 16 luvussa määrätyn kaltaisiin sovittelumekanismeihin. Myös niiden tarkoituksena on varmistaa vapaakauppasopimuksen määräysten, joihin niitä sovelletaan, tehokas täytäntöönpano.

528. Tätä päätelmää ei kyseenalaista (yhden jäsenvaltion esittämä) väite siitä, että vaikka vapaakauppasopimuksen 9.16 artiklassa määrätään välimiesmenettelystä sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälisen ratkaisu- ja sovittelukeskuksen (jäljempänä ICSID) puitteissa, Euroopan unioni ei voi tulla 18.3.1965 allekirjoitetun valtioiden ja toisten valtioiden kansalaisten välisten sijoituksia koskevien riitaisuuksien ratkaisemisesta tehdyn yleissopimuksen osapuoleksi. On totta, että ainoastaan valtiot voivat olla tämän yleissopimuksen osapuolia.⁴⁰⁵ Oikeuskäytännössä on kuitenkin jo katsottu, että kansainväliseen oikeuteen perustuva este Euroopan unionin toimivallalle sitoutua kansainväliseen sopimukseen ei koske Euroopan unionin ulkoisen toimivallan soveltamisalaa, jota on tarkasteltava yksinomaan unionin oikeuden kannalta. Tällainen este ei estä Euroopan unionia käyttämästä ulkoista toimivaltaansa sen edun mukaisesti yhdessä toimivien jäsenvaltioiden välityksellä.⁴⁰⁶ Joka tapauksessa ICSID:n välimiesmenettely on vain yksi vapaakauppasopimuksen 9.16 artiklassa mainituista riitojenratkaisumekanismeista.

529. Koska riitojenratkaisu- ja sovittelumekanismit ovat luonteeltaan liitännäisiä, toimivallan määräytyminen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä tällaisten mekanismien osalta on väistämättä sama kuin niiden aineellisten määräysten osalta, joita ne koskevat. Toisin sanoen näillä mekanismeilla itsessään ei voida muuttaa toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä.

402 — Lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 20 kohta).

403 — Ks. lausunto 1/91 (Ensimmäinen lausunto ETA-sopimuksesta), 14.12.1991 (EU:C:1991:490, 40 ja 70 kohta); lausunto 1/09 (Sopimus yhdistetyn patenttioikeudenkäyntijärjestelmän perustamisesta), 8.3.2011 (EU:C:2011:123, 74 kohta), ja lausunto 2/13 (Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen), 18.12.2014 (EU:C:2014:2454, 182 kohta).

404 — Tämä soveltuu analogisesti myös vapaakauppasopimuksen 13.16 ja 13.17 artiklan riitojenratkaisumenettelyä koskeviin erityisiin määräyksiin.

405 — Kyseisen yleissopimuksen 67 artikla.

406 — Ks. vastaavasti lausunto 2/91, 19.3.1993 (EU:C:1993:106, 3–5 kohta). Kyseisessä asiassa ILO:n perussääntö oli esteenä sille, että (silloinen) Euroopan yhteisö itse tekee yleissopimuksen nro 170.

530. Tästä syystä en ole vakuuttunut väitteestä, jonka mukaan Euroopan unionilla ei voi olla yksinomaista toimivaltaa hyväksyä vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jaksoa, koska jäsenvaltiot voivat joutua vastaajiksi sijoitusriidassa ja siten mahdollisesti korvausvastuuseen tällaisen riidan ratkaisun perusteella.⁴⁰⁷

531. Myöskään Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen korvausvastuun jakautumista koskevat säännöt, jotka on vahvistettu asetuksessa N:o 912/2014, eivät vaikuta perussopimusten mukaiseen toimivallan jakoon. Asetuksen N:o 912/2014 1 artiklan 1 kohdassa todetaan nimenomaisesti tämän asetuksen olevan ”vaikuttamatta [EUT-]sopimuksessa määrättyyn toimivallan jakoon”,⁴⁰⁸ ja tässä asetuksessa itsessään on noudatettava EUT-sopimuksen toimivaltasääntöjä.⁴⁰⁹

532. Joka tapauksessa oikeuskäytännössä on jo katsottu, että kun tarkastellaan kansainvälisen sopimuksen tekemistä koskevan toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä, sillä, että sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvät velvollisuudet ja maksuvelvoitteet koskevat suoraan jäsenvaltioita, ei ole paljonkaan merkitystä.⁴¹⁰ Unionin sisäisen tai ulkoisen toiminnan Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvalla alalla ei välttämättä tarvitse käsittää tällaiseen toimintaan mahdollisesti liittyvien velvollisuuksien ja maksuvelvoitteiden siirtoa unionin toimielimille; näiden sääntöjen tarkoituksena on ainoastaan korvata jäsenvaltioiden yksipuolinen toiminta koko Euroopan unionin yhteisellä, yhdenmukaisiin periaatteisiin perustuvalla toiminnalla.⁴¹¹

533. Nähdäkseni tämä päättely soveltuu sitä suuremmalla syyllä jäsenvaltiolle asetettuun korvausvastuuseen, joka perustuu välimiesoikeuden antamaan lopulliseen välitystuomioon, jonka mukaan jäsenvaltio on toteuttanut vapaakauppasopimuksen sijoitussuojasääntöjen kanssa yhteensopimattomia toimenpiteitä.

534. Täydellisyyden vuoksi totean vielä, että lausunnossa 1/78 katsottiin, että kun kansainvälisessä sopimuksessa määrätään rahoitusmekanismista, joka on tämän sopimuksen ”keskeinen tekijä”, tämä seikka itsessään oikeuttaa jäsenvaltioiden osallistumisen sen tekemiseen siltä osin kuin maksuosuudet kirjataan suoraan jäsenvaltioiden talousarvioihin.⁴¹² En katso, että tämä päättely soveltuisi rahoitusvastuuseen, joka voi seurata jäsenvaltioille vapaakauppasopimuksen mukaisesta sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismista. Tällainen rahoitusvastuu olisi aiheutuessaan seurausta siitä, että jäsenvaltio ei ole täyttänyt asianmukaisesti vapaakauppasopimuksen mukaisia velvoitteitaan. Sitä ei voida siten verrata lausunnossa 1/78 tarkasteltuun rahoitusvastuuseen.

535. Tämän vuoksi katson, että Euroopan unionilla on toimivalta hyväksyä vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jaksossa ja 13, 15 ja 16 luvussa vahvistetut riitojenratkaisu- ja sovittelumekanismit. Sen seurauksena, että Euroopan unionilla on jaettu toimivalta vapaakauppasopimuksen tiettyjen määräysten osalta, joihin näitä lukuja sovelletaan, Euroopan unioni jakaa tämän toimivallan jäsenvaltioiden kanssa. Siltä osin kuin Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen tiettyjen määräysten osalta, se voi hyväksyä yksin vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakson, 13.16 ja 13.17 artiklan ja 15 ja 16 luvun.

407 — Tämä perustuu vapaakauppasopimuksen 9.11 artiklan 2 kohtaan ja 9.15 artiklan 2 kohtaan, luettuina yhdessä 9.24 artiklan kanssa, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä rahallisia korvauksia mahdollisesti soveltuvine korkoineen ja omaisuuden palauttamisesta.

408 — Ks. myös Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission yhteinen lausuma, joka on liitetty asetukseen N:o 912/2014.

409 — Vapaakauppasopimuksen 9.15 artiklan 2 kohdassa, jonka nojalla Euroopan unionin on määritettävä vastaaja kahden kuukauden kuluessa aikomusta käyttää välimiesmenettelyä koskevan ilmoituksen vastaanottamisesta, ei viitata (nimenomaisesti tai välillisesti) kyseiseen asetukseen.

410 — Lausunto 1/75 (OECD:n yhteisymmärrys paikalliskustannuksia koskevasta standardista), 11.11.1975 (EU:C:1975:145, s. 1364). Ks. myös lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteinä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 21 kohta).

411 — Ks. tässä suhteessa lausunto 1/75 (OECD:n yhteisymmärrys paikalliskustannuksia koskevasta standardista), 11.11.1975 (EU:C:1975:145, s. 1364).

412 — Lausunto 1/78 (Kansainvälinen luonnonkumisopimus), 4.10.1979 (EU:C:1979:224, 60 kohta). Ks. myös lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteinä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 21 kohta).

536. Haluan korostaa, että päätelmäni koskee pelkästään toimivaltaa. En ole tutkinut yhdeksännen luvun B jakson aineellista yhteensopivuutta perussopimusten aineellisten määräysten kanssa enkä ota siihen kantaa. Tämä kysymys jää selvästi komission lausuntopyynnön ulkopuolelle.⁴¹³

537. En ole vakuuttunut väitteestä, jonka mukaan Euroopan unionilla *ei voi* olla yksinomaista toimivaltaa yhdeksännen luvun B jakson osalta vapaakauppasopimuksen 9.28 artiklan vuoksi. Keskeinen perustelu tätä määräystä vastaan on se, että Euroopan unionilla ei ole toimivaltaa diplomaattisen suojelun osalta.

538. Koska tällä seikalla on perustavanlaatuista merkitystä ainoastaan, jos unionin tuomioistuin katsoo, että Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta vapaakauppasopimuksen kaikkien muiden osien osalta, oletan seuraavaa tarkastelua varten sen katsovan näin.

539. Diplomaattinen suojele koskee menettelyjä, joiden avulla valtio, jonka kansalainen vahinkoa kärsinyt henkilö on, vetoaa toisen valtion vastuuseen tämän valtion oikeudenvastaisesta teosta tai laiminlyönnistä ensin mainitun valtion kansalaiselle aiheutuneesta vahingosta tämän kansalaisen oikeusturvan varmistamiseksi ja korvauksen saamiseksi.⁴¹⁴ Kuten pysyvä kansainvälinen tuomioistuin totesi, "ajamalla yhden oikeussubjektinsa asiaa ja turvautumalla diplomaattisiin toimiin tai kansainväliseen oikeusmenettelyyn tämän puolesta valtio puolustaa todellisuudessa omia oikeuksiaan, eli oikeuttaan varmistaa oikeussubjektinsa nimissä kansainvälisen oikeuden sääntöjen noudattaminen".⁴¹⁵ Kansainvälisen tapaoikeuden sääntönä on, että ennen kuin valtio antaa diplomaattista suojelua vahinkoa kärsineille kansalaisilleen, näiden kansalaisten on ensin täytynyt käyttää kaikki paikalliset oikeussuojakeinot.⁴¹⁶

540. Yksityiset oikeussubjektit ovat asteittain saaneet enemmän yksilöllisiä oikeuksia kansainvälisen oikeuden perusteella, myös oikeuden vedota suojalausekkeisiin omaan valtiotaan ja vastaanottavia valtioita vastaan, ja tämän vuoksi diplomaattinen suojele on nykyään olemassa rinnakkain niiden keinojen kanssa, joiden avulla yksityiset voivat panna oikeutensa suoraan täytäntöön (kuten sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismit).⁴¹⁷ Kansainvälisen oikeuden toimikunnan mukaan "[kahdenvälisissä investointisopimuksissa] ja ICSID:ssä määrätyt riitojenratkaisumenettelyt tarjoavat suurempia etuja ulkomaiselle sijoittajalle kuin kansainvälisen tapaoikeuden diplomaattista suojelua koskeva järjestelmä, sillä ne antavat sijoittajalle suoran pääsyn kansainväliseen välimiesmenettelyyn, niissä vältetään diplomaattisen suojelun harkinnanvaraisuuteen liittyvä poliittinen epävarmuus eikä diplomaattisen suojelun käyttöä koskevien edellytysten tarvitse täyttyä".⁴¹⁸

413 — Ks. edellä 85 kohta.

414 — Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen oikeuden toimikunnan mukaan diplomaattisen suojelun keskeisiin piirteisiin kuuluu se, että "valtio vetoaa diplomaattisiin toimiin tai muita rauhanomaisia riidanratkaisukeinoja käyttäen toisen valtion vastuuseen kyseisen valtion toteuttamasta kansainvälisen oikeuden vastaisesta teosta ensin mainitun valtion kansalaisuuden omaavalle luonnolliselle henkilölle tai vastaavalle oikeushenkilölle aiheutuneesta vahingosta tämän vastuun täytäntöönpanoa varten". YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunta, ehdotus diplomaattista suojelua koskeviksi artikloiksi kommentteineen (2006), jonka kansainvälisen oikeuden toimikunta hyväksyi 58. istunnossaan ja joka toimitettiin yleiskokoukselle osana toimikunnan kertomusta kyseisen istunnon työskentelystä (A/61/10), *Yearbook of the International Law Commission*, 2006, osa II, toinen jakso (jäljempänä YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ehdotus diplomaattista suojelua koskeviksi artikloiksi), 1 artikla ja 1 artiklan 2 kappaletta koskevat kommentit.

415 — Pysyvä kansainvälinen tuomioistuin, *Mavrommatis Palestine Concessions* (Kreikka v. Yhdistynyt kuningaskunta), P.C.I.J. Reports, 1924, A-sarja, nro 2, s. 12. Ks. myös kansainvälinen tuomioistuin, *Barcelona Traction Light and Power Company Limited* (Belgia v. Espanja), toinen vaihe, tuomio 5.2.1970, I.C.J. Reports 1970, s. 3, 78 kohta.

416 — Kansainvälinen tuomioistuin, *Interhandel* (Sveitsi v. Amerikan yhdysvallat), alustavat vastaväitteet, tuomio 21.3.1959, I.C.J. Reports 1959, s. 6, s. 27. Ks. myös YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ehdotus diplomaattista suojelua koskeviksi artikloiksi, 14 artikla ja sitä koskevat kommentit.

417 — Ks. tämän kehityksen historiallisesta taustasta esim. Parlett, K., *The Individual in the International Legal System: Continuity and Change in International Law* (Cambridge University Press, 2011), s. 47–123 ("The individual and international claims").

418 — YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ehdotus diplomaattista suojelua koskeviksi artikloiksi, 17 artiklaa koskevat kommentit, 2 kohta.

541. Komissio on vahvistanut, että vapaakauppasopimuksen 9.28 artiklaa perustuu ICSID:n yleissopimukseen.⁴¹⁹

542. Nähdäkseni vapaakauppasopimuksen 9.28 artikla koskee yhdeksännen luvun B jaksossa tarkoitettujen välimiesoikeuksien toimivallan suhdetta muihin (kansallisiin tai kansainvälisiin) tuomioistuimiin ja menettelyihin, joissa voidaan vedota toisen osapuolen vastuuseen (9.28 artiklan 1 kohta), ja vapaakauppasopimuksen 15 luvussa tarkoitettuihin välimiespaneeliin (9.28 artiklan 2 kohta). Kun osapuoli ja toisen osapuolen sijoittajat ovat päättäneet saattaa riitansa välimiesmenettelyyn yhdeksännen luvun B jakson mukaisesti, niiden riitaa ei voida (lähtökohtaisesti) saattaa toisen tuomioistuimen toimivallan piiriin antamalla diplomaattista suojelua tai nostamalla kansainvälinen kanne. Tähän sovelletaan kahta poikkeusta: ensinnäkin silloin, kun osapuoli on jättänyt noudattamatta vapaakauppasopimuksen yhdeksänsessä luvussa tarkoitettua välimiesoikeuden antamaa välitystuomiota (9.28 artiklan 1 kohta), ja toiseksi silloin, kun vapaakauppasopimuksen 15 luvussa tarkoitettulla välimiespaneelilla on toimivalta käsitellä yleisesti sovellettavaa toimenpidettä koskeva riita (9.28 artiklan 2 kohta).

543. Mielestäni silloin, kun riitojenratkaisumekanismit liittyvät Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvan kansainvälisen sopimuksen määräysten tulkintaan ja soveltamiseen, Euroopan unioni voi myös päättää lausekkeista, joilla rajataan näiden mekanismien (yksinomainen) toimivalta.

544. SEUT 23 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaisten voidaan tietyissä olosuhteissa edellyttää antavan toisen jäsenvaltion kansalaisille suojelua samalla tavoin kuin omille kansalaisilleen. Näin ollen unionin oikeudella laajennetaan niiden henkilöiden piiriä, jotka voivat saada jäsenvaltiolta diplomaattista suojelua. Jäsenvaltioilla on muutoin toimivalta päättää diplomaattisesta suojelusta. Tätä toimivaltaa on kuitenkin käytettävä yhdenmukaisesti sen toimivallan kanssa, joka perussopimuksissa annetaan Euroopan unionille hyväksyä riitojenratkaisumekanismien toimivalta ratkaista riidat, jotka koskevat sen (tässä oletuksessa) yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä.

Institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset (vapaakauppasopimuksen 17 luku⁴²⁰)

Osapuolten lausumat

545. *Komissio* väittää, että 17 luvun tarkoituksena määrätä institutionaalisista ja menettelyllisistä puitteista, joilla varmistetaan vapaakauppasopimuksen tehokkuus. Koska 17 luvun määräykset ovat näin ollen liitännäisiä muuhun vapaakauppasopimukseen nähden, Euroopan unionilla on yksinomainen toimivalta myös tämän luvun osalta. Tämä koskee myös määräyksiä, joissa vahvistetaan poikkeuksia, jotka koskevat verotusta (17.6 artikla), vaihtotasetta ja pääomanliikkeitä (17.7 artikla), valtiollisia sijoitusrahastoja (17.8 artikla), rajoittavia toimenpiteitä maksutaseen turvaamiseksi (17.9 artikla), turvallisuutta (17.10 artikla) ja tietojen luovuttamista (17.11 artikla).

546. *Parlamentti* ja *neuvosto* eivät kumpikaan ole ottaneet kantaa 17 lukuun.

547. Ainoastaan yksi *jäsenvaltio* on käsitellyt tätä lukua ja väittänyt, että komissio ei ole esittänyt mitään osoittaakseen, että vapaakauppasopimuksen 17.6 artikla koskisi erityisesti kansainvälistä kauppaa, ja että joka tapauksessa tällä määräyksellä ylitetään Euroopan unionille perussopimuksissa verotuksen alalla annetun toimivallan rajat.

419 — ICSID:n yleissopimuksen 27 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa: ”Sopimusvaltio ei riidassa, jonka sen kansalainen ja toinen sopimusvaltio ovat tämän yleissopimuksen mukaisesti suostuneet alistamaan tai alistaneet välitystuomionmenettelyyn, myönnä diplomaattista suojelua eikä esitä kansainvälistä vaatimusta, ellei kysymyksessä oleva toinen sopimusvaltio ole jättänyt noudattamatta riidassa annettua välitystuomiota.”

420 — Ks. ratkaisuehdotukseni liitteessä olevat 124–130 kohta.

Asian tarkastelu

548. Vapaakauppasopimuksen 17 luvun määräykset, jotka ovat ulottuvuudeltaan puhtaasti menettelyllisiä tai institutionaalisia, ovat yleisiä kansainvälisissä (kauppa)sopimuksissa. Näissä määräyksissä perustetaan elimiä, joille annetaan erityisiä tehtäviä sopimuksen perusteella, ja säännellään niiden toimintaa (17.1, 17.2 ja 17.3 artikla); määrätään sopimuksen ja osapuolten muiden kansainvälisten sitoumusten välisestä suhteesta (17.3 ja 17.17 artikla) ja vahvistetaan sääntöjä, jotka koskevat muutoksia (17.5 artikla), voimaantuloa (17.12 artikla), kestoja (17.13 artikla), velvoitteiden täyttämistä (17.14 artikla), sopimuksen vaikutusta osapuolten oikeusjärjestyksiin (17.15 artikla), sopimuksen kattavuutta ja todistusvoimaisia tekstejä (17.16 ja 17.20 artikla), myöhempiä liittymisiä Euroopan unioniin ja sopimuksen alueellista soveltamista (17.18 ja 17.19 artikla). Koska nämä määräykset ovat luonteeltaan puhtaasti liitännäisiä, niillä ei voida muuttaa toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä vapaakauppasopimuksen muiden määräysten osalta.

549. Muut 17 luvun määräykset ovat luonteeltaan pikemminkin aineellisia.

550. Vapaakauppasopimuksen 17.6 artiklan (verotus) (luettuna yhdessä yhteisymmärrysasiakirjan 1 kanssa) tarkoituksena on selvittää, missä määrin vapaakauppasopimusta sovelletaan verotuksellisiin toimenpiteisiin, ja säilyttää sekä Singaporen että Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden toimivalta toteuttaa omaa veropolitiikkaansa. Tämän seurauksena kyseinen määräys on muuhun vapaakauppasopimukseen nähden liitännäinen; se ei muodosta erillistä tekijää.

551. Sama pätee vapaakauppasopimuksen 17.9 artiklaan (rajoitukset maksutaseen turvaamiseksi). Tämän määräyksen perusteella osapuoli, jolla on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia, voi rajoittaa vapaakauppasopimukseen perustuvia etuja, jotka koskevat tavara- ja palvelukauppaa ja sijoittautumista sekä investointeihin liittyviä maksuja tai siirtoja. Sillä on näin ollen merkitystä ainoastaan suhteessa vapaakauppasopimuksen muihin määräyksiin, joista se muodostaa poikkeuksen. Tämä määräys ei tämän vuoksi muodosta kyseisen sopimuksen erillistä tekijää. Vastaavasti 17.10 artikla (turvallisuuteen perustuvat poikkeukset) ja 17.11 artikla (tietojen luovuttaminen) ovat molemmat puhtaasti liitännäisiä muuhun vapaakauppasopimukseen nähden.

552. Lisäksi 17.7 artikla (vaihtotase ja pääomanliikkeet) ja 17.8 artikla (valtiolliset sijoitusrahastot) sisältävät sääntöjä, jotka ovat itsenäisiä vapaakauppasopimuksen muihin määräyksiin nähden. Nämä määräykset ovat kuitenkin soveltamisalaltaan hyvin rajattuja, eikä niitä siten voida pitää vapaakauppasopimuksen erillisenä tekijänä.

553. Tämän vuoksi katson, että vapaakauppasopimuksen 17 luvun määräykset ovat joko puhtaasti liitännäisiä kyseisen sopimuksen muihin määräyksiin nähden tai soveltamisalaltaan hyvin rajattuja ja että näistä syistä niillä ei voida muuttaa toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä vapaakauppasopimuksen eri tekijöiden osalta.

Arviointi Euroopan unionin ulkoisesta toimivallasta tehdä vapaakauppasopimus

554. Kaiken edellä esitetyn perusteella vapaakauppasopimus on jaettava useaan erilliseen osaan, jotta voidaan arvioida toimivallan määräytymistä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Nämä osat ovat seuraavat: yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluvat määräykset; määräykset, joilla vapautetaan liikennepalvelut Euroopan unionin ja Singaporen välillä ja jotka näin ollen kuuluvat liikennepolitiikkaan; sellaisia muuntotyyppisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia koskevat määräykset, joihin sovelletaan pääoman vapaata liikkuvuutta koskevia sääntöjä; teollis- ja tekijänoikeuksien ei-kaupallisia näkökohtia koskevat määräykset, jotka ovat välttämättömiä

sisämarkkinoiden tavoitteiden saavuttamiseksi; määräykset, jotka koskevat perustavanlaatuisten työnormien ja ympäristönormien lähentämistä Euroopan unionin ja Singaporen välillä ja jotka siten kuuluvat sosiaalipolitiikkaan ja ympäristönsuojelupolitiikkaan; ja meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä koskevat määräykset, jotka kuuluvat kalastuspolitiikkaan.

555. Yhtäkään näistä osista ei voida yksilöidä vapaakauppasopimuksen pääasialliseksi tai määrääväksi tekijäksi tai ”ainoastaan liitännäiseksi” tai ”soveltamisalaltaan äärimmäisen rajatuksi”.

556. Koska kaikki nämä osat eivät kuulu Euroopan unionin yksinomaiseen ulkoiseen toimivaltaan, vapaakauppasopimusta ei voida tehdä Euroopan unionin yksinomaisen toimivallan perusteella jäsenvaltioiden osallistumatta siihen.

557. Esitän yksityiskohtaisen näkemykseni toimivallan määräytymisestä Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välillä vapaakauppasopimuksen eri osien osalta jäljempänä.

558. Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja SEUT 207 artiklan 1 kohdan nojalla vapaakauppasopimuksen niiden osien osalta, jotka käsittävät yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluvat määräykset. Näihin määräyksiin kuuluvat seuraavat osat:

- tavoitteet ja yleiset määritelmät (ensimmäinen luku)
- tavarakauppa (luvut toisesta kuudenteen)
- kauppa ja investoinnit, jotka liittyvät uusiutuvan energian tuotantoon (seitsemäs luku)
- palvelukauppa ja julkiset hankinnat (kahdeksas ja kymmenes luku), lukuun ottamatta vapaakauppasopimuksen osia, joita sovelletaan liikennepalveluihin ja liikennepalveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin
- ulkomaiset suorat sijoitukset (yhdeksäs luku, A jakso)
- teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat (11 luku, lukuun ottamatta näiden oikeuksien ei-kaupallisia näkökohtia koskevia määräyksiä)
- kilpailu ja siihen liittyvät seikat (12 luku) ja
- kauppa ja kestävä kehitys siltä osin kuin kyseessä olevat määräykset liittyvät ensisijaisesti kauppapolitiikan välineisiin (13 luku, lukuun ottamatta jäljempänä 559 ja 562 kohdassa tarkoitettuja määräyksiä).

559. Euroopan unionilla on myös yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 3 artiklan 1 kohdan d alakohdan ja SEUT 43 artiklan 2 kohdan nojalla vapaakauppasopimuksen niiden osien osalta, jotka koskevat meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä (vapaakauppasopimuksen 13.8 artiklan a, c ja d alakohta).

560. Lisäksi Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta SEUT 91 artiklan ja SEUT 100 artiklan 1 kohdan nojalla, luettuina yhdessä SEUT 3 artiklan 2 kohdan mukaisen kolmannen perusteen ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen neljännen perusteen kanssa, vapaakauppasopimuksen niiden määräysten osalta, jotka koskevat rautatie- ja maantieliikennepalvelujen kauppaa (vapaakauppasopimuksen kahdeksas luku).

561. Euroopan unionilla on myös yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakson, 13.16 ja 13.17 artiklan ja 14–17 luvun soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta siltä osin kuin näitä määräyksiä sovelletaan (ja ne näin ollen liittyvät) vapaakauppasopimuksen osiin, joiden osalta Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta.

562. Euroopan unionin ulkoinen toimivalta on jaettu jäsenvaltioiden kanssa vapaakauppasopimuksen seuraavien osien osalta:

- lentoliikennepalvelujen, meriliikennepalvelujen ja sisävesiliikennepalvelujen, mukaan lukien näihin liikennepalveluihin luonnostaan liittyvät palvelut, kauppaa koskevat määräykset (kahdeksas luku) SEUT 4 artiklan 2 kohdan g alakohdan, SEUT 91 ja SEUT 100 artiklan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella
- muuntotyypisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia koskevat määräykset (yhdeksännen luvun A jakso) SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan, SEUT 63 artiklan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella
- julkisia hankintoja koskevat määräykset siltä osin kuin niitä sovelletaan liikennepalveluihin ja liikennepalveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin (kymmenes luku) SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan, SEUT 26 artiklan 1 kohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella
- teollis- ja tekijänoikeuksien ei-kaupallisia näkökohtia koskevat määräykset (11 luku) SEUT 4 artiklan 2 kohdan a alakohdan, SEUT 26 artiklan 1 kohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella
- määräykset, joissa vahvistetaan perustavanlaatuisia työ- ja ympäristönormeja ja jotka siten kuuluvat joko sosiaalipolitiikkaan tai ympäristönsuojelupolitiikkaan (13 luku) SEUT 4 artiklan 2 kohdan b alakohdan, SEUT 151 artiklan ja SEUT 153 artiklan 1 kohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen toisen perusteen perusteella sekä SEUT 4 artiklan 2 kohdan e alakohdan ja SEUT 191 artiklan 4 kohdan ja SEUT 216 artiklan 1 kohdan mukaisen ensimmäisen perusteen perusteella, ja
- vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakson, 13.16 ja 13.17 artiklan ja 14–17 luvun soveltamisalaan kuuluvat asiat siltä osin kuin näitä määräyksiä sovelletaan (ja ne näin ollen liittyvät) vapaakauppasopimuksen osiin, joiden osalta Euroopan unionilla on jaettu ulkoinen toimivalta.

563. Euroopan unionilla ei ole ulkoista toimivaltaa sitoutua noudattamaan vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklan 1 kohtaa (yhdeksännen luvun A jakso), jolla päätetään tiettyjen jäsenvaltioiden ja Singaporen välillä tehdyt kahdenväliset sopimukset. Tämä toimivalta kuuluu yksinomaan näille jäsenvaltioille.

564. Näistä johtopäätöksistä seuraa, että vapaakauppasopimuksen voivat nyt tarkastellussa muodossa tehdä ainoastaan Euroopan unioni ja jäsenvaltiot yhdessä toimien.

565. Ratifiointimenettely, jossa ovat mukana kaikki jäsenvaltiot Euroopan unionin rinnalla, on välttämättä todennäköisesti sekä vaivalloinen että monimutkainen. Se voi myös pitää sisällään riskin siitä, että muutama jäsenvaltio tai jopa yksittäinen jäsenvaltio voi estää pitkien neuvottelujen lopputuloksen. Tämä saattaa vaarantaa unionin ulkoisen toiminnan tehokkuuden, ja sillä voi olla kielteisiä seurauksia Euroopan unionin suhteisiin kyseisen kolmannen maan tai kyseisten kolmansien maiden kanssa.

566. Unionin ulkoisen toiminnan yhtenäisyyden ja nopeuden tarve sekä vaikeudet, joita voi ilmaantua, mikäli Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden on osallistuttava yhdessä kansainvälisen sopimuksen tekemiseen ja täytäntöönpanoon, eivät kuitenkaan voi vaikuttaa kysymykseen sen tekemistä koskevasta toimivallasta. Tämä kysymys on ratkaistava yksinomaan perussopimusten perusteella.⁴²¹ Tästä seuraa, että käytännön huolet, jotka liittyvät vapaakauppasopimuksen neuvottelemiseen ja tekemiseen sekä sen täytäntöönpanoon, eivät voi poistaa tässä ratkaisuehdotuksessani esiin tuomiani eroavuuksia kyseisen sopimuksen kattamien lukuisten eri asioiden ja yhteisen kauppapolitiikan, sellaisena kuin se perustuu Lissabonin sopimukseen, ulottuvuuden välillä. Toisin sanoen määritettäessä, onko Euroopan unionilla yksinomainen toimivalta tehdä tällainen sopimus, on merkityksetöntä, että se, mitä pidetään kansainvälisissä suhteissa ”kauppapolitiikkana” tai ”investointipoliittikkana” (ja mikä kuuluu siten vapaakauppasopimuksen kaltaisen sopimuksen kattamaan alaan), ei täysin vastaa sitä, mikä muodostaa unionin oikeudessa yhteisen kauppapolitiikan.

567. Yksi vaihtoehto olisi tietysti jakaa vapaakauppasopimus useisiin eri sopimuksiin aina kyseessä olevan toimivallan mukaan. Tämä on kuitenkin poliittinen päätös, joka edellyttää (erityisesti) kyseessä olevan kolmannen valtion suostumusta.

568. Unionin tuomioistuin on todennut, että sekä Euroopan unionin että sen muodostavien jäsenvaltioiden osallistumista edellyttävää sopimusta koskevien sopimusneuvottelujen aikana ja sopimusta tehtäessä sekä Euroopan unionin että jäsenvaltioiden on toimittava *käytettävissään olevan toimivallan puitteissa ja kunnioittaen kunkin muun sopimuspuolen toimivaltaa*.⁴²² On totta, että lähtökohtaisesti kunkin osapuolen (jäsenvaltiot mukaan lukien) on – nykytilanteessa – valittava *koko* sopimuksen hyväksymisen tai hylkäämisen välillä. Tämä valinta on kuitenkin tehtävä toimivallan määräytymistä koskevien perussopimusten määräysten mukaisesti. Jos jäsenvaltio kieltäytyisi tekemästä kansainvälistä sopimusta syistä, jotka liittyvät tämän sopimuksen osiin, joiden osalta Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta, kyseinen jäsenvaltio toimisi näiden perussopimusten määräysten vastaisesti.

569. Unionin tuomioistuin on useissa yhteyksissä todennut, että silloin, kun sopimuksessa pyritään sopimaan asiasta, joka osittain kuuluu Euroopan unionin ja osittain sen jäsenvaltioiden toimivaltaan, on tärkeää taata tiivis yhteistyö jäsenvaltioiden ja unionin toimielinten välillä niin sopimusneuvottelujen aikana ja sopimusta tehtäessä kuin pantaessa sopimuksella asetettuja velvoitteita täytäntöön. Tämä johtuu Euroopan unionin kansainvälisen edustuksen yhtenäisyyden vaatuksesta⁴²³ sekä SEU 4 artiklan 3 kohdassa ilmaistusta vilpittömän yhteistyön periaatteesta. Tässä ratkaisuehdotuksessa selittämistäni syistä tämä velvoite tehdä kattavaa yhteistyötä koskee vapaakauppasopimuksen neuvottelemista, tekemistä ja täytäntöönpanoa.

Ratkaisuehdotus

570. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa komission lausuntopyyntöön seuraavasti:

- 1) Euroopan unionin ja Singaporen tasavallan välillä suunnitellun vapaakauppasopimuksen (jäljempänä vapaakauppasopimus) voivat tehdä ainoastaan Euroopan unioni ja jäsenvaltiot toimien yhdessä.

421 — Ks. vastaavasti lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 107 kohta), ja lausunto 1/08 (Sopimukset GATS-sopimuksen yhteydessä annettujen erityissitoumusten listojen muuttamisesta), 30.11.2009 (EU:C:2009:739, 127 kohta).

422 — Tuomio 28.4.2015, komissio v. neuvosto (C-28/12, EU:C:2015:282, 47 kohta).

423 — Ks. mm. lausunto 1/94 (WTO-sopimuksen liitteenä olevat sopimukset), 15.11.1994 (EU:C:1994:384, 108 kohta); lausunto 2/00 (Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja), 6.12.2001 (EU:C:2001:664, 18 kohta); tuomio 20.4.2010, komissio v. Ruotsi (C-246/07, EU:C:2010:203, 73 kohta), ja tuomio 28.4.2015, komissio v. neuvosto (C-28/12, EU:C:2015:282, 54 kohta).

- 2) Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen niiden osien osalta, jotka käsittävät yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluvat määräykset eli seuraavat osat:
- tavoitteet ja yleiset määritelmät (ensimmäinen luku)
 - tavarakauppa (luvut toisesta kuudenteen)
 - kauppa ja investoinnit, jotka liittyvät uusiutuvan energian tuotantoon (seitsemäs luku)
 - palvelukauppa ja julkiset hankinnat (kahdeksas ja kymmenes luku), lukuun ottamatta vapaakauppasopimuksen osia, joita sovelletaan liikennepalveluihin ja liikennepalveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin
 - ulkomaiset suorat sijoitukset (yhdeksännen luvun A jakso)
 - teollis- ja tekijänoikeuksien kaupalliset näkökohdat (11 luku, lukuun ottamatta näiden oikeuksien ei-kaupallisia näkökohtia koskevia määräyksiä)
 - kilpailu ja siihen liittyvät seikat (12 luku) ja
 - kauppa ja kestävä kehitys siltä osin kuin kyseessä olevat määräykset liittyvät ensisijaisesti kauppapolitiikan välineisiin (13 luku, lukuun ottamatta määräyksiä, jotka koskevat meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä, ja määräyksiä, joissa vahvistetaan perustavanlaatuisia työ- ja ympäristönormeja, eli määräyksiä, jotka siten kuuluvat joko sosiaalipolitiikkaan tai ympäristönsuojelupolitiikkaan).

Euroopan unionilla on myös yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen niiden osien osalta (13 luku), jotka koskevat meren elollisten luonnonvarojen säilyttämistä.

Euroopan unionilla on myös yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen niiden määräysten osalta (kahdeksas luku), jotka koskevat rautatie- ja maantieliikennepalvelujen kauppaa.

Euroopan unionilla on myös yksinomainen ulkoinen toimivalta vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakson, 13.16 ja 13.17 artiklan ja 14–17 luvun soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta siltä osin kuin näitä määräyksiä sovelletaan (ja ne näin ollen liittyvät) vapaakauppasopimuksen osiin, joiden osalta Euroopan unionilla on yksinomainen ulkoinen toimivalta.

- 3) Euroopan unionin ulkoinen toimivalta on jaettu jäsenvaltioiden kanssa vapaakauppasopimuksen seuraavien osien osalta:
- lentoliikennepalvelujen, meriliikennepalvelujen ja sisävesiliikennepalvelujen, mukaan lukien näihin liikennepalveluihin luonnostaan liittyvät palvelut, kauppaa koskevat määräykset (kahdeksas luku)
 - muuntotyypisiä sijoituksia kuin ulkomaisia suoria sijoituksia koskevat määräykset (yhdeksännen luvun A jakso)
 - julkisia hankintoja koskevat määräykset siltä osin kuin niitä sovelletaan liikennepalveluihin ja liikennepalveluihin luonnostaan liittyviin palveluihin (kymmenes luku)
 - teollis- ja tekijänoikeuksien ei-kaupallisia näkökohtia koskevat määräykset (11 luku)
 - määräykset, joissa vahvistetaan perustavanlaatuisia työ- ja ympäristönormeja ja jotka siten kuuluvat joko sosiaalipolitiikkaan tai ympäristönsuojelupolitiikkaan (13 luku), ja

- vapaakauppasopimuksen yhdeksännen luvun B jakson, 13.16 ja 13.17 artiklan ja 14–17 luvun soveltamisalaan kuuluvat asiat siltä osin kuin näitä määräyksiä sovelletaan (ja ne näin ollen liittyvät) vapaakauppasopimuksen osiin, joiden osalta Euroopan unionilla on jaettu ulkoinen toimivalta.
- 4) Euroopan unionilla ei ole ulkoista toimivaltaa sitoutua noudattamaan vapaakauppasopimuksen 9.10 artiklan 1 kohtaa (yhdeksännen luvun A jakso), jolla päätetään tiettyjen jäsenvaltioiden ja Singaporen välillä tehdyt kahdenväliset sopimukset. Tämä toimivalta kuuluu yksinomaan näille jäsenvaltioille.

Liite – Yhteenvedona esitetty kuvaus vapaakauppasopimuksesta

1. Vapaakauppasopimuksen johdanto-osan ensimmäisessä ja toisessa perustelukappaleessa viitataan Euroopan unionin ja Singaporen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen. Toisessa ja viidennessä perustelukappaleessa todetaan, että samat osapuolet haluavat edelleen vahvistaa suhdettaan ja nostaa elintasoja, edistää talouskasvua ja talouden vakautta, luoda uusia työllisyysmahdollisuuksia ja parantaa yleistä hyvinvointia ja tätä varten vahvistaa uudelleen sitoumuksensa kaupan ja investointien vapauttamisen edistämiseen. Neljännen perustelukappaleen mukaan osapuolet sitoutuvat lujittamaan talous-, kauppa- ja investointisuhteitaan noudattaen kestävä kehityksen tavoitetta ja edistämään kauppaa ja investointeja tavalla, jossa otetaan huomioon korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja työsuojelu ja asiaa koskevat kansainvälisesti hyväksytyt normit ja sopimukset, joiden osapuolia ne ovat. Osapuolet tunnustavat edelleen kahdeksannessa perustelukappaleessa kansainvälisen kaupan avoimuuden merkityksen kaikkien sidosryhmien edun kannalta. Yhdeksänessä perustelukappaleessa todetaan, että osapuolet pyrkivät luomaan selkeät ja kumppaakin osapuolta hyödyttävät säännöt kaupalleen ja sijoituksilleen ja pienentämään keskinäisen kaupan ja sijoitusten esteitä tai poistamaan tällaiset esteet. Kymmenennessä perustelukappaleessa selitetään, että osapuolet ovat vakaasti päättäneet edistää kansainvälisen kaupan harmonista kehitystä ja laajentumista poistamalla kaupan esteitä vapaakauppasopimuksen avulla ja välttää sellaisten uusien kaupan tai sijoitusten esteiden luomista osapuolten välille, jotka vähentäisivät vapaakauppasopimuksesta saatavia hyötyjä. Yhdennessätoista perustelukappaleessa osapuolet toteavat, että ne rakentavat toimintansa WTO-sopimuksen mukaisille oikeuksilleen ja velvoitteilleen sekä muille sellaisille monenkeskisille, alueellisille ja kahdenvälisille sopimuksille, joiden osapuolia ne ovat.

2. Ensimmäisessä luvussa, jonka otsikkona on ”Tavoitteet ja yleiset määritelmät”, määrätään, että osapuolet perustavat vapaakauppasopimuksella vapaakauppa-alueen, joka on vuoden 1994 GATT-sopimuksen XXIV artiklan ja GATS-sopimuksen V artiklan mukainen (1.1 artikla). Vapaakauppasopimuksen 1.2 artiklassa määritellään sopimuksen tavoitteeksi kaupan ja investointien vapauttaminen ja helpottaminen osapuolten välillä.

3. Toista lukua (”Tavaroiden kansallinen kohtelu ja markkinoille pääsy”) sovelletaan osapuolten väliseen tavarakauppaan (2.2 artikla). Sopimuksen 2.1 artiklan mukaisena tavoitteena on vapauttaa tavarakauppa asteittain ja vastavuoroisesti sopimuksen voimaantulosta alkavan siirtymäkauden aikana tämän sopimuksen määräysten ja vuoden 1994 GATT-sopimuksen XXIV artiklan mukaisesti. Sopimuksen 2.3 artiklassa asetetaan velvollisuus myöntää kansallinen kohtelu toisen sopimuspuolen tavaroille vuoden 1994 GATT-sopimuksen III artiklan (joka siten sisällytetään vapaakauppasopimukseen) mukaisesti. Toinen luku kattaa myös tavaroiden luokittelun (2.5 artikla); siinä edellytetään tuontiin liittyvien tullien pienentämistä tai poistamista (2.6 artikla) ja siinä kielletään ylläpitämästä tai ottamasta käyttöön vientiin sovellettavia tulleja ja veroja (2.7 artikla). Siinä asetetaan lisäksi muita kuin tariffitoimenpiteitä koskevia velvoitteita, jotka koskevat erityisesti tuonti- ja vientirajoituksia (2.9 artikla); tuontiin ja vientiin liittyviä maksuja ja muodollisuuksia (2.10 artikla); tuonti- ja vientilisensioinnin menettelytapoja (2.11 artikla); valtion kauppayrityksiä (2.12 artikla) ja liitteessä 2-B ja liitteessä 2-C asetettujen alakohtaisten muiden kuin tariffitoimenpiteiden poistamista (2.13 artikla). Sopimuksen 2.14 artiklassa määrätään yleisistä poikkeuksista ja viitataan erityisesti

vuoden 1994 GATT-sopimuksen XX artiklaan (joka on kyseisen sopimuksen yleinen poikkeuslauseke). Sopimuksen 2.15 artiklalla perustetaan tavarakauppakomitea, jonka pääasiallisiin tehtäviin kuuluvat täytäntöönpanon seuranta, osapuolten välisen tavarakaupan edistäminen kyseisen luvun ja sen liitteiden soveltamisalaan kuuluvissa kysymyksissä ja osapuolten väliseen tavarakauppaan sovellettavien tariffitoimenpiteiden ja muiden toimenpiteiden käsittely.

4. Liite 2-A koskee tullien poistamista. Se käsittää kaksi lisäystä: lisäyksen 2-A-1 (Singaporen tullien poistoluettelon) ja lisäyksen 2-A-2 (Euroopan unionin tullien poistoluettelon). Liite 2-B, jota sovelletaan moottoriajoneuvoihin ja niiden osiin, sisältää useita velvoitteita, jotka koskevat muun muassa kansainvälisten standardien käyttöä, sääntelyn lähentämistä, tuotteita, joihin sisältyy uutta teknologiaa tai uusia ominaisuuksia, tuontilisensiointia ja muita kauppaa rajoittavia toimenpiteitä. Liitteessä 2-C, joka koskee farmaseuttisia tuotteita ja lääkinnällisiä laitteita, käsitellään kansainvälisiä standardeja, avoimuutta ja sääntely-yhteistyötä.

5. Kolmannen luvun otsikkona on ”Kaupan suojakeinot”.

6. Polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä ja tasoitustoimenpiteitä koskevan 3.1 artiklan mukaan osapuolet vahvistavat oikeutensa ja velvollisuutensa, jotka ovat vuoden 1994 GATT-sopimuksen VI artiklan (joka koskee polkumyyni- ja tasoitustulleja), polkumyynnin vastaisen sopimuksen ja tuki- ja tasoitustullisopimuksen mukaisia. Luvussa vahvistetaan polkumyynnin tapahtuvaa tuontia koskevien hakemusten ja tasoitustullihakemusten käsittelyä koskevat menettelysäännöt (3.2 artikla); asetetaan alhaisemman tullin sääntö kunkin tullin osalta (3.3 artikla); muistutetaan tarpeesta ottaa huomioon yleinen etu (3.4 artikla) ja jätetään polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä ja tasoitustoimenpiteitä koskeva jakso 15 luvun (riitojen ratkaiseminen) ja 16 luvun (sovittelujärjestelmä) soveltamisalojen ulkopuolelle (3.5 artikla).

7. Kolmas luku sisältää myös erityiset säännöt suojatoimenpiteistä. Osapuolet vahvistavat vuoden 1994 GATT-sopimuksen XIX artiklan (joka koskee tiettyjen tuotteiden tuontiin sovellettavia kiireellisiä toimenpiteitä), suojalausekesopimuksen ja maataloussopimuksen 5 artiklan mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa (3.6 artikla). Siinä määrätään myös menettely- ja avoimuussäännöistä (3.7 artikla) ja jätetään tämän jakson määräykset yleisistä suojatoimenpiteistä 15 luvun (riitojen ratkaiseminen) ja 16 luvun (sovittelujärjestelmä) soveltamisalan ulkopuolelle (3.8 artikla). Sopimuksen 3.9–3.13 artiklassa määrätään erityisten kahdenvälisen suojatoimenpiteiden soveltamisesta (tarvittaessa väliaikaisesti) ja asianmukaisista korvauksista, jos tällainen toimenpide toteutetaan.

8. Neljäs luku (”Kaupan tekniset esteet”) tähtää ennen kaikkea osapuolten välisen tavarakaupan helpottamiseen ja lisäämiseen, ja siinä määrätään puitteista, joiden avulla voidaan torjua, tunnistaa ja poistaa tarpeettomia kaupan esteitä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen puitteissa (4.1 artikla); mainittu sopimus liitetään vapaakauppasopimukseen ja otetaan osaksi sitä (4.3 artikla). Neljättä lukua sovelletaan kaikkien kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen liitteessä 1 määriteltujen standardien, teknisten määräyksien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden valmisteluun, hyväksymiseen ja soveltamiseen, kun ne voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan, riippumatta tavaroiden alkuperästä (4.2 artiklan 1 kohta). Neljänteen lukuun sisältyy myös määräyksiä muun muassa eri yhteistyömuodoista (4.4 artikla), standardointielinten luonteesta ja osapuolten osallistumisesta niihin (4.5 artikla), teknisten määräysten perustasta (4.6 artikla), välineistä, joilla helpotetaan vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden tulosten hyväksymistä (4.7 artikla), avoimuudesta (4.8 artikla) ja (pakollisista) merkintöihin liittyvistä vaatimuksista (4.10 artikla). Muut määräykset koskevat tietojen vaihtoa (kuten 4.9 artikla) tai tietojen saattamista saataville määrättyihin tarkoituksiin (esimerkiksi 14.4 artiklan mukaisesti nimettyjen yhteyspisteiden välityksellä) (4.11 artikla).

9. Viidennen luvun ("Terveys- ja kasvinsuojelutoimet") tavoitteena on a) suojella ihmisten, eläinten tai kasvien elämää ja terveyttä osapuolten alueella ja helpottaa osapuolten välistä kauppaa terveys- ja kasvinsuojelutoimien alalla; b) tehdä yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen täytäntöönpanon jatkamiseksi ja c) kehittää viestintää, yhteistyötä ja ratkaisuja kysymyksissä, jotka liittyvät osapuolten väliseen kauppaan vaikuttavien terveys- ja kasvinsuojelutoimien täytäntöönpanoon (5.1 artikla). Osapuolet vahvistavat uudelleen terveys- ja kasvinsuojelusopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa (5.4 artikla; ks. myös 5.6 artiklan a kohta).

10. Sopimuksen 5.6 artikla ("Yleiset periaatteet") koskee keinoja terveys- ja kasvinsuojelutoimien yhdenmukaistamiseksi ja terveys- ja kasvinsuojelutoimien käytön rajoituksia perusteettomien kaupan esteiden ehkäisemiseksi ja tarpeettomien rajoitusten ja mielivaltaisen tai perusteettoman syrjinnän ja osapuolten markkinoille pääsyn viivyttämisen estämiseksi. Muut aineelliset velvoitteet koskevat tuontiin liittyviä vaatimuksia (5.7 artikla), tarkastuksia (5.8 artikla), tietyn eläinperäisen tuoteluokan tai tiettyjen eläinperäisten tuoteluokkien tuonnin hyväksymiseksi viejäosapuolelta paikalla tehtäviin tarkastuksiin sovellettavaa menettelyä (5.9 artikla; ks. myös liite 5-B), tuholaisista tai taudeista vapaiden alueiden määrittelyä ja tunnustamista (5.10 artikla), hätätoimenpiteitä ihmisten, eläinten tai kasvien elämään tai terveyteen kohdistuvien vakavien riskien tapauksessa (5.13 artikla) ja yksittäisen toimenpiteen tai toimenpidetokokonaisuuksien vastaavuuden tunnustamista (koskevaa menettelyä) (5.14 artikla). Avoimuutta ja tietojen vaihtoa koskevista yleisistä velvollisuuksista määrätään 5.11 artiklassa.

11. Kuudennessa luvussa ("Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen") tunnustetaan tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen merkitys kehittyvän globaalin kaupankäyntiympäristön kannalta ja vahvistetaan tämän alan yhteistyötä, jotta voidaan varmistaa, että sovellettava lainsäädäntö ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat kaupan helpottamisen ja tehokkaan tullivalvonnan tavoitteita (6.1 artiklan 1 kohta). Sopimuksen 6.2 artiklassa vahvistetaan periaatteet, jotka ovat osapuolten tullimääräysten ja -menettelyjen perustana (6.2 artiklan 1 kohta). Osapuolten on myös mahdollisuuksien mukaan yksinkertaistettava vaatimuksia ja muodollisuuksia edistääkseen tavaroiden nopeaa luovutusta ja tulliselvitystä ja ponnistettava tullin ja muiden viranomaisten vaatimien tietojen ja asiakirja-aineiston edelleen yksinkertaistamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi (6.2 artiklan 2 kohta). Sopimuksen 6.3–6.14 artiklassa asetetaan erityiset velvoitteet, jotka koskevat tulliyhteistyötä; kauttakulkua ja uudelleenlastausta; ennakkopäätöksiä; yksinkertaistettua tullimenettelyä; tavaroiden luovutusta; maksuja ja palkkioita; tulliasioitsijoita; kuljetusta edeltäviä tarkastuksia; tullausarvon määrittämistä; riskinhallintaa; yhden palvelupisteen järjestelmää (jolla helpotetaan kaiken edellytetyn tiedon toimittamista yhtenä sähköisenä toimituksena); ja mahdollisuutta tehokkaisiin, nopeisiin, syrjimättömiin ja helposti käytettävissä oleviin muutoksenhakumenettelyihin. Sopimuksen 6.16 artikla koskee osapuolten suhteita liike-elämään.

12. Sopimuksen 6.15 artiklassa asetetaan yleinen velvollisuus julkaista tai tarjota muutoin saataville tulliin ja kaupan helpottamiseen liittyvät lait, asetukset ja hallinnolliset menettelyt ja muut vaatimukset (6.15 artiklan 1 kohta) ja ilmoittaa yksi tai useampi tiedusteluja tai tiedotusta varten tarkoitettu yhteyspiste tai sitä pitää yllä (6.15 artiklan 2 kohta). Kuudennen luvun kautta useat määräykset koskevat tarvetta tietojen vaihtoon ja tietojen tarjoamiseen saataville (esim. 6.3 artiklan 2 kohta, 6.8 artiklan 2 kohta ja 6.16 artiklan b kohta).

13. Seitsemännessä luvussa ("Tullien ulkopuoliset kaupan esteet ja investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon") pyritään edistämään, kehittämään ja lisäämään energiantuotantoa uusiutuvista ja kestävästä ei-fossiilisista lähteistä, erityisesti helpottamalla kauppaa ja investointeja. Tätä varten osapuolet tekevät yhteistyötä pyrkiessään poistamaan tariffeja ja muita esteitä tai pienentämään niitä ja edistäessään sääntelyn lähentymistä alueellisiin tai kansainvälisiin standardeihin nähden (7.1 artikla).

14. Seitsemättä lukua sovelletaan toimenpiteisiin, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan ja investointeihin, jotka liittyvät energiantuotantoon uusiutuvista ja kestävästä ei-fossiilisista lähteistä, mutta eivät tuotteisiin, joista energia tuotetaan (7.3 artiklan 1 kohta).

15. Sopimuksen 7.4 artiklassa edellytetään, että osapuolet a) pidättäytyvät hyväksymästä toimenpiteitä, joissa vahvistetaan paikallista sisältöä koskevia vaatimuksia tai muita vastikkeita (ehtoja, joilla pyritään edistämään paikallista kehitystä), jotka vaikuttavat toisen osapuolen tuotteisiin, palvelun tarjoajiin, sijoittajiin tai sijoituksiin; b) pidättäytyvät hyväksymästä toimenpiteitä, jotka edellyttävät kumppanuussuhteiden muodostamista paikallisiin yrityksiin (tekniisiä syitä koskevaa poikkeusta lukuun ottamatta); c) varmistavat, että kaikki sovellettavia lupa-, sertifiointi- ja lisensointimenettelyjä koskevat säännöt ovat objektiivisia, avoimia ja ennustettavia eikä niillä syrjitä toisen osapuolen hakijoita; d) varmistavat, että toisesta osapuolesta peräisin olevien tavaroiden tuonnista ja käytöstä perittäviin tai niiden yhteydessä määrättyihin hallinnollisiin maksuihin tai maksuihin, jotka vaikuttavat toisen osapuolen toimittajien toteuttamaan tavaroiden toimittamiseen, sovelletaan 2.10 artiklaa ja että toisen osapuolen toimittajien toteuttamasta palveluiden tarjonnasta perittäviin tai niiden yhteydessä määrättyihin hallinnollisiin maksuihin sovelletaan 8.18 ja 8.20 artiklaa; ja e) varmistavat, että sähkönjakeluverkkoihin liittymisen ja pääsyn ehdot, edellytykset ja menettelyt ovat avoimia eikä niillä syrjitä toisen osapuolen toimittajia.

16. Sopimuksen 7.5 artikla koskee kansainvälisten tai alueellisten standardien käyttöä energiantuotantoon uusiutuvista ja kestävästä ei-fossiilisista lähteistä, tarvetta täsmentää tuotetta koskeviin vaatimuksiin perustuvat tekniset määräykset ja toisen osapuolen vaatimustenmukaisuusvakuutusten hyväksymistä.

17. Sopimuksen 7.6 artiklan 1 kohdassa todetaan, että seitsemännen luvun määräyksiin sovelletaan 2.14 ja 8.62 artiklan yleisiä poikkeuksia koskevia lausekkeitä, 10.3 artiklan turvallisuutta ja yleisiä poikkeuksia koskevaa lauseketta sekä 17 luvun soveltuvia määräyksiä. Sopimuksen 7.6 artiklan 2 kohdan mukaan seitsemättä lukua ei pidä tulkita siten, että se estäisi toista osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen kyseisten energiaverkoston turvallista toimintaa tai energiahuollon varmuutta varten.

18. Sopimuksen 7.7 artiklassa määrätään kauppakomitean tehtävästä yhteistyön ja seitsemännen luvun täytäntöönpanon osalta ja täsmennetään, mitä tämä yhteistyö voi pitää sisällään.

19. Kahdeksas luku ("Palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa") jakautuu seitsemään jaksoon.

20. A jaksossa osapuolet vahvistavat uudelleen WTO-sopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja vahvistavat tässä luvussa tarvittavat järjestelyt, jotta palvelukauppa, sijoittautuminen ja sähköinen kauppa voidaan asteittain vastavuoroisesti vapauttaa (8.1 artiklan 1 kohta).

21. Sopimuksen 8.1 artiklan 2 kohdassa todetaan, että ellei toisin määrätä, kahdeksatta lukua ei sovelleta a) osapuolen myöntämiin tukiin tai avustuksiin tai b) julkista valtaa käytettäessä tarjottaviin palveluihin kunkin osapuolen alueella, c) siinä ei edellytetä julkisten yritysten yksityistämistä tai d) sitä ei sovelleta lakeihin, määräyksiin tai vaatimuksiin, jotka koskevat valtion viranomaisten tekemiä valtion käyttöön tehtyjä hankintoja, joita ei ole tarkoitettu edelleen kaupallisesti myytäväksi tai palvelujen tarjoamiseksi kaupalliseen myyntiin. Sopimuksen 8.1 artiklan 4 kohdassa lisätään, että kahdeksatta lukua ei sovelleta osapuolen työmarkkinoille pyrkiviä luonnollisia henkilöitä koskeviin toimenpiteisiin eikä myöskään kansalaisuutta, vakituista asumista tai vakituista työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin.

22. Sopimuksen 8.1 artiklan 3 kohdassa turvataan kunkin osapuolen oikeus säännellä ja ottaa käyttöön uusia säännöksiä oikeutettujen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi kahdeksannen luvun kanssa johdonmukaisella tavalla.

23. Vapaakauppasopimuksen 8.2 artiklan d alakohdassa todetaan, että sopimus kattaa unionin ulkopuolelle sijoittautuneet meriliikenneyhtiöt, jotka ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisten määräysvallassa, jos niiden alukset on rekisteröity kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti ja ne purjehtivat jonkin jäsenvaltion lipun alla.

24. Sopimuksen 8.2 artiklan m kohdan mukaan ”palvelukaupalla” tarkoitetaan palvelujen tarjontaa i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle (”rajatylittävä”), ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle (”kulutus ulkomailla”), iii) osapuolen palveluntarjoajan toimesta toisen osapuolen alueella olevan kaupallisen läsnäolon kautta (”kaupallinen läsnäolo”) ja iv) siten, että osapuolen palveluntarjoaja tarjoaa palveluja toisen osapuolen alueella olevien luonnollisten henkilöiden kautta (”luonnollisten henkilöiden läsnäolo”).

25. B jaksoa (”Rajatylittävä palvelujen tarjoaminen”) sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat rajatylittävään palveluiden tarjontaan lukuun ottamatta a) audiovisuaalisen alan palveluja, b) kansallista meriliikenteen kabotaasia (joka käsittää matkustajien tai tavaroiden kuljettamisen jonkin jäsenvaltion sataman tai paikan ja saman jäsenvaltion toisen sataman tai paikan välillä sekä jostakin Euroopan unionin jäsenvaltion satamasta tai paikasta lähtevän ja samaan satamaan tai paikkaan päättyvän liikenteen), ja c) kansallisia ja kansainvälisiä lentoliikennepalveluja, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan (lento)liikenneoikeuksien käyttöön liittyviä palveluja (8.3 artikla). Jaksoa sovelletaan kuitenkin seuraaviin: i) ilma-aluksen korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä; ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi ja iii) tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palvelut (8.3 artiklan c kohta). Sopimuksen 8.4 artiklan mukaan B jaksossa ”rajatylittävällä palveluiden tarjoamisella” tarkoitetaan palvelun tarjoamista a) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle ja b) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelun käyttäjälle.

26. Sopimuksen 8.5 artikla koskee markkinoille pääsyä. Kummankin osapuolen on myönnettävä toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kohtelu, joka on vähintään yhtä edullinen kuin erityissitoumusten luettelossa täsmennettyjen ja sovittujen ehtojen, rajoitusten ja edellytysten mukainen kohtelu (8.5 artiklan 1 kohta). Aloilla, joilla on tehty markkinoillepäässitoumuksia, 8.5 artiklan 2 kohdassa täsmennetään toimenpiteet, joita osapuoli ei saa, ellei sen erityissitoumusten luettelossa toisin mainita, ottaa käyttöön tai pitää voimassa alueellisesti tai koko alueellaan.

27. Sopimuksen 8.6 artiklassa vahvistetaan kansallista kohtelua koskeva velvollisuus. Kumpikin osapuoli myöntää erityissitoumusten luettelossaan kuvatuilla aloilla ja siinä asetettujen edellytysten ja kelpoisuusehtojen mukaisesti toisen osapuolen palveluille ja palveluntarjoajille kaikkien rajatylittävään palveluiden tarjontaan vaikuttavien toimenpiteiden suhteen yhtä edullisen kohtelun kuin omille vastaaville palveluilleen ja palveluntarjoajilleen (8.6 artiklan 1 kohta).

28. Sopimuksen 8.7 artiklan 1 kohdassa määrätään, että osapuolen B jakson mukaisesti vapauttamat alat sekä markkinoille pääsyn ja kansallisen kohtelun rajoitukset, joita näillä aloilla sovelletaan toisen osapuolen palveluihin ja palveluntarjoajiin, luetellaan sen erityissitoumusten luettelossa.

29. C jakso koskee ”Sijoittautumista”, jolla tarkoitetaan 8.8 artiklan d kohdan mukaan ”i) oikeushenkilön perustamista, hankintaa tai ylläpitämistä; tai ii) sivuliikkeen tai edustuston perustamista tai ylläpitämistä osapuolen alueella sellaisen taloudellisen toiminnan toteuttamiseksi, johon sisältyy muun muassa palvelun tarjoaminen”. Oikeushenkilön perustamisella ja hankinnalla tarkoitetaan myös osallistumista oikeushenkilön pääomaan, kun tarkoituksena on luoda tai pitää yllä kestäviä taloudellisia yhteyksiä (8.8 artiklan d kohtaan liittyvä alaviite 8⁴²⁴). C jaksoa sovelletaan osapuolten hyväksymiin tai ylläpitämiin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen kaikilla talouden toimialoilla lukuun ottamatta seuraavia: a) ydinaineiden louhinta, valmistus ja jalostus, b) aseiden, ammusten ja sotatarvikkeiden tuotanto tai kauppa, c) audiovisuaalisen alan palvelut, d) kansallinen meriliikenteen kabotaasi ja e) kansalliset ja kansainväliset lentoliikennepalvelut, mukaan luettuna sekä säännöllinen että muunlainen lentoliikenne, ja suoraan liikenneoikeuksien käyttöön

424 — Tämä saattaa olla alaviite 10 joissakin kielitoisinnoissa.

liittyvät palvelut (8.9 artikla). C jaksoa ei kuitenkaan sovelleta toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat sijoittautumiseen seuraavilla talouden toimialoilla: i) ilma-alusten korjaus- ja huoltopalvelut, joiden ajaksi ilma-alus poistetaan liikenteestä, ii) lentoliikennepalvelujen myynti ja markkinointi ja iii) tietokonepohjaisen paikanvarausjärjestelmän palvelut (8.9 artiklan e alakohta).

30. Sopimuksen 8.10, 8.11 ja 8.12 artikla, jotka koskevat markkinoille pääsyä, kansallista kohtelua ja erityissitoumusten luetteloa, heijastavat pitkälti 8.5, 8.6 ja 8.7 artiklaa sijoittautumisen osalta (määräykset koskevat markkinoille pääsyä, kansallista kohtelua ja erityissitoumusten luetteloa rajatylittävien palvelujen tarjoamisen osalta (B jakso)).

31. D jaksoa ("Luonnollisten henkilöiden tilapäinen oleskelu liiketoimintaa varten") sovelletaan osapuolten toimenpiteisiin, jotka koskevat avainhenkilöstön, korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden ja yrityspalveluiden myyjien saapumista ja tilapäistä oleskelua niiden alueella 8.1 artiklan 4 kohdan mukaisesti (8.13 artiklan 1 kohta). "Avainhenkilöstöllä" tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät osapuolen sellaisessa oikeushenkilössä, joka ei ole voittoa tavoittelematon organisaatio, ja jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta tai sen asianmukaisesta valvonnasta, hallinnosta ja toiminnasta (8.13 artiklan 2 kohdan a alakohta). Tähän ryhmään kuuluvat liikematkalaiset, jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta, sekä yrityksen sisäisesti siirretyt. "Liikematkalaisilla, jotka ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta", tarkoitetaan luonnollisia henkilöitä, jotka työskentelevät johtotehtävissä ja ovat vastuussa sijoittautuneen yksikön perustamisesta ja jotka eivät ole osallisina suorissa liiketoimissa suuren yleisön kanssa eivätkä saa korvausta isäntämaana olevan osapuolen alueella sijaitsevasta lähteestä (8.13 artiklan 2 kohdan a alakohdan i alakohta). "Yrityksen sisäisesti siirretyt" ovat luonnollisia henkilöitä, jotka ovat olleet osapuolen jonkin oikeushenkilön palveluksessa tai, kun kyseessä on yrityspalveluiden ammattimainen tarjoaminen, ovat olleet sen kumppaneita vähintään yhden vuoden ajan ja jotka on tilapäisesti siirretty sijoittautuneeseen yksikköön toisen osapuolen alueelle. He voivat olla johtohenkilöitä, johtajia tai asiantuntijoita (8.13 artiklan 2 kohdan a alakohdan ii alakohta).

32. Avainhenkilöstöstä ja korkeakoulututkinnon suorittaneista harjoittelijoista 8.14 artiklassa määrätään, että kaikilla C jakson mukaisesti vapautetuilla aloilla ja sen liitteessä mahdollisesti luetellut varaukset huomioon ottaen kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen yrittäjien ottaa sijoittautuneeseen yksikköönsä tilapäisesti palvelukseen mainitun toisen osapuolen luonnollisia henkilöitä sillä edellytyksellä, että työntekijät ovat 8.13 artiklassa määriteltäviä avainhenkilöstöä tai korkeakoulututkinnon suorittaneita harjoittelijoita. Kyseisessä määräyksessä vahvistetaan myös eri enimmäisajat tilapäiselle saapumiselle ja oleskelulle yrityksen sisäisesti siirrettyjen osalta, sijoittautumista varten liikematkalaisten osalta ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden harjoittelijoiden osalta. Toimenpiteet, jotka käsittävät rajoituksia niiden luonnollisten henkilöiden kokonaismäärään, jonka yrittäjä saa ottaa palvelukseen avainhenkilöstönä ja korkeakoulututkinnon suorittaneina harjoittelijoina jollakin tietyllä alalla (lukumääräisten kiintiöiden tai taloudellista tarveharkintaa koskevien vaatimusten muodossa), tai syrjivät rajoitukset on kielletty (8.14 artiklan 2 kohta).

33. Sopimuksen 8.15 artiklan mukaan kummankin osapuolen on periaatteessa sallittava yrityspalveluiden myyjien tilapäinen saapuminen ja oleskelu enintään 90 päivän ajaksi minä hyvänsä 12 kuukauden jaksona (8.15 artikla).

34. E jakso ("Sääntelykehys") jakautuu alajaksoihin, jotka koskevat yleisesti sovellettavia määräyksiä, kansallista sääntelyä, tietokonepalveluja, postipalveluja, televiestintäpalveluja, rahoituspalveluja ja kansainvälisiä meriliikennepalveluja.

35. E jakson 1 alajakso sisältää yleisesti sovellettavat määräykset. Siinä vahvistetaan velvoitteita, jotka koskevat ammattipätevyysien vastavuoroista tunnustamista (8.16 artikla) ja avoimuutta (8.17 artikla). Kyseisen 8.16 artiklan määräykset eivät estä sitä, että osapuoli voi vaatia, että luonnollisilla henkilöillä on sellainen tarvittava pätevyys tai ammattikokemus, jota edellytetään asianomaisen toimialan osalta

sillä alueella, jolla palvelua tarjotaan (8.16 artiklan 1 kohta). Kumpikin osapuoli vastaa viipymättä toisen osapuolen pyyntöihin saada siltä tietoja sen yleisesti soveltamista toimenpiteistä tai kansainvälisistä sopimuksista, jotka liittyvät kahdeksanteen lukuun tai vaikuttavat siihen. Kummankin osapuolen on 14.4 artiklan nojalla myös perustettava yksi tai useampi tiedotuspiste (8.17 artikla).

36. E jakson 2 alajakso koskee kansallista sääntelyä. Sitä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka liittyvät lisensiointivaatimuksiin ja -menettelyihin tai pätevyysvaatimuksiin ja -menettelyihin, jotka vaikuttavat rajatylittävään palvelujen tarjoamiseen, oikeushenkilöiden ja luonnollisten henkilöiden sijoittautumiseen osapuolten alueelle ja luonnollisten henkilöiden tilapäiseen oleskeluun osapuolten alueella (8.18 artiklan 1 kohta), jollei osapuolten tekemistä erityisistä sitoumuksista muuta johdu (8.18 artiklan 2 kohta).

37. Sopimuksen 8.19 ja 8.20 artiklassa vahvistetaan velvollisuudet, jotka koskevat lisensiointivaatimuksia ja -menettelyjä ja pätevyysvaatimuksia ja -menettelyjä, menettelyä, jolla varmistetaan luvan tai lisenssin myöntäminen ja asian nopea uudelleenkäsitely ja tarvittaessa asianmukaiset oikaisukeinot, kun kyse on hallinnollisista päätöksistä, jotka koskevat sijoittautumista, rajatylittävää palveluntarjontaa tai luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten.

38. E jakson 3 alajakso koskee tietokonepalveluja. Sen 8.21 artiklan 1 kohdassa määrätään, että osapuolet hyväksyvät 8.21 artiklan muissa kohdissa esitetyn yhteisen tulkinnan B–D jakson mukaisesti vapautettujen tietokonepalveluiden osalta. Tämä tulkinta liittyy lähinnä tietokonepalvelujen ja niihin liittyvien palvelujen merkitykseen.

39. E jakson 4 alajakso koskee postipalveluja. Osapuolten on otettava käyttöön tai pidettävä voimassa 8.22 artiklan mukaisesti asianmukaiset toimenpiteet sen estämiseksi, että postipalveluiden tarjoajat, jotka joko yksin tai yhdessä ovat suuria tarjoajia kyseisillä postipalveluiden markkinoilla, ottavat käyttöön kilpailunvastaisia käytäntöjä tai jatkavat sellaisten soveltamista. Sopimuksen 8.23 artiklan mukaan sääntelyelinten on oltava erillisiä kaikista postipalveluiden tarjoajista ja niistä riippumattomia. Niiden päätösten ja menettelyjen on oltava tasapuoliset kaikkien markkinaosapuolten kannalta.

40. E jakson 5 alajaksoa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat televiestintäpalveluiden kauppaan. Siinä esitetään sääntelykehyksen periaatteet, jotka koskevat B–D jakson mukaisesti vapautettuja televiestintäpalveluita (eli rajatylittävää palvelujen tarjoamista, sijoittautumista ja luonnollisten henkilöiden tilapäistä oleskelua liiketoimintaa varten) (8.24 artiklan 1 kohta). Sopimuksen 8.26–8.38 artiklassa asetetaan aineellisia velvoitteita, jotka koskevat muun muassa pääsyä yleisiin televiestintäverkkoihin ja -palveluihin ja niiden käyttöä, yhteenliittämistä, yhteiskäyttöä ja numeron siirrettävyyttä. Sopimuksen 8.41 ja 8.42 artiklassa vahvistetaan velvoitteet, jotka koskevat yhtäältä lupamenettelyjä televiestintäpalveluiden tarjoamiseen sekä toisaalta rajallisten voimavarojen myöntämistä ja käyttöä.

41. Sopimuksen 8.45 artiklassa asetetaan yleinen avoimuusvelvoite. Erityisiä velvoitteita, jotka koskevat tietojen saataville tarjoamista, asetetaan muun muassa 8.29 artiklan 3 kohdassa ja 8.41 artiklan 2 kohdassa.

42. E jakson 6 alajaksossa vahvistetaan kaikkien B–D jakson nojalla vapautettujen rahoituspalveluiden sääntelykehyksen periaatteet (8.49 artiklan 1 kohta). Sopimuksen 8.50 artiklan 1 ja 2 kohdassa annetaan osapuolille oikeus ottaa käyttöön tai ylläpitää toimenpiteitä luotettavuuden ja vakauden turvaamiseksi ja vahvistetaan edellytykset, joiden täytyessä näin voidaan tehdä. Sopimuksen 8.50 artiklan 4 kohdan mukaan kumpikin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan varmistamaan, että luetellut normit, jotka koskevat pankkivalvontaa, vakuutusvalvontaa, arvopaperikaupan sääntelyä, avoimuutta ja tietojenvaihtoa verotusalaalla, pannaan täytäntöön ja että niitä sovelletaan osapuolen alueella. Sopimuksen 8.50 artiklan 5 kohdan mukaan kumpikin osapuoli voi tietyin edellytyksin vaatia toisen osapuolen rajatylittävien rahoituspalvelujen tarjoajilta ja rahoitusvälineiltä rekisteröintiä tai luvan hakemista.

43. Sopimuksen 8.52 artiklassa edellytetään, että kumpikin osapuoli sallii tietyin edellytyksin toisen osapuolen rahoituspalveluiden tarjoajien päästä osalliseksi julkisten elinten ylläpitämiin maksu- ja selvitysjärjestelmiin sekä sellaisiin virallisiin rahoitus- ja jälleenrahoitusmahdollisuuksiin, jotka ovat käytettävissä tavanomaisen liiketoiminnan yhteydessä.

44. Sopimuksen 8.53 artikla koskee uusia rahoituspalveluja. Sen mukaan kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen rahoituspalveluiden tarjoajien tarjota kaikkia sellaisia uusia rahoituspalveluita, joita se sallisi omien rahoituspalveluiden tarjoajiensa tarjota edellyttämättä mitään lisälainsäädäntötoimia.

45. Sopimuksen 8.54 artikla koskee erityisesti tietojenkäsittelyssä tarvittavien tietojen siirtoa sähköisesti tai muussa muodossa osapuolen alueelle ja sieltä pois, jos tällainen tietojenkäsittely on tarpeen rahoituspalveluiden tarjoajan tavanomaisessa liiketoiminnassa.

46. E jakson 7 alajaksossa vahvistetaan periaatteet, jotka koskevat kansainvälisten meriliikennepalveluiden vapauttamista B–D jakson nojalla. Sopimuksen 8.56 artiklan 3 kohdan mukaan osapuolet sopivat varmistavansa seuraavien periaatteiden tehokkaan soveltamisen: vapaa oikeus kuljettaa rahtia kaupalliselta pohjalta, vapaus tarjota kansainvälisiä meriliikennepalveluja sekä kansallinen kohtelu tällaisten palveluiden tarjonnan yhteydessä. Osapuolten on sovellettava periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja -kauppaan on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi (8.56 artiklan 3 kohdan a alakohta). Kummankin osapuolen on myönnettävä toisen osapuolen lipun alla toimiville tai sen palveluntarjoajien liikennöimille aluksille yhtä edullinen kohtelu kuin omille tai minkä tahansa kolmannen maan aluksille sen mukaan, kumpi näistä on parempi, muun muassa satamiin pääsyn, satamien infrastruktuurin ja merenkulun tukipalvelujen käytön ja niistä johtuvien maksujen ja palkkioiden, tullipalvelujen ja laituripaikkojen sekä lastausta ja purkamista varten tarvittavien tilojen ja välineiden saannin osalta. Sopimuksen 8.56 artiklan 5 kohdassa määrätään, että kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen kansainvälisten meriliikennepalvelujen tarjoajien sijoittautumisen alueelleen erityissitoumusten luetteloonsa kirjattujen sijoittautumis- ja toimintaedellytysten mukaisesti. Sopimuksen 8.56 artiklan 6 kohdan mukaan kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen kansainvälisen meriliikenteen kuljetuspalveluiden tarjoajien käyttöön kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin seuraavat satamapalvelut: a) luotsaus, b) hinaus ja vetoapu, c) muonitus, d) polttoaineen ja veden toimitus, e) jätehuolto ja painolastin hävittäminen, f) satamakapteenipalvelut, g) navigointilaitteet ja h) alusten käytön kannalta ratkaisevan tärkeät maissa sijaitsevat käyttöpalvelut.

47. F jakson ("Sähköinen kaupankäynti") mukaan osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että on tärkeää tukea sähköisen kaupan käyttöä ja kehitystä ja että sähköiseen kauppaan sovelletaan WTO:n sääntöjä; ne sopivat edistävänsä sähköistä kaupankäyntiä välillään tekemällä yhteistyötä erityisesti sähköisen kaupankäynnin alalla esiin tulevissa kahdeksannen luvun määräysten piiriin kuuluvissa kysymyksissä (8.57 artiklan 1 ja 2 kohta). Osapuolet sopivat myös, että sähköisen kaupan kehityksen on oltava täysin yhteensopivaa kansainvälisten tietosuojastandardien kanssa, jotta varmistetaan sähköisen kaupan käyttäjien luottamus (8.57 artiklan 4 kohta).

48. Sopimuksen 8.58 artiklan mukaan osapuolet eivät saa määrätä tulleja, jotka koskevat sähköisinä siirtoina tapahtuvia toimituksia. Osapuolet vahvistavat 8.59 artiklassa, että toimenpiteet, jotka liittyvät jonkin palvelun tarjoamiseen sähköisin keinoin, kuuluvat kahdeksannen luvun soveltuviin määräyksiin sisältyvien velvoitteiden piiriin, jollei tällaisiin velvoitteisiin sovelleta mitään poikkeuksia.

49. G jakson otsikkona on "Poikkeukset". Yleisiä poikkeuksia koskeva lauseke vahvistetaan 8.62 artiklassa. Osapuolet sitoutuvat 8.63 artiklassa tarkastelemaan viimeistään kolmen vuoden kuluttua vapaakauppasopimuksen voimaantulosta ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin kahdeksatta lukua ja omia erityissitoumusten luetteloaan.

50. Liitteen 8-A ainoassa artiklassa määrätään, että Euroopan unionin erityissitoumusten luettelo vahvistetaan lisäyksissä 8-A-1–8-A-3. Nämä lisäykset koskevat Euroopan unionin erityissitoumusten luetteloa suhteessa 8.7 artiklaan (rajatylittävä palvelujen tarjonta), 8.12 artiklaan (sijoittautuminen) ja 8.14 ja 8.15 artiklaan (avainhenkilöstö ja korkeakoulututkinnon suorittaneet harjoittelijat ja yrityspalvelujen myyjät).

51. Liitteessä 8-B määrätään, että Singaporen erityissitoumusten luettelo vahvistetaan lisäyksissä 8-B-1 (erityissitoumukset) ja 8-B-2 (rahoituspalvelut).

52. Yhdeksäs luku ("Sijoitukset") muodostuu kahdesta osasta. A jakso sisältää aineelliset määräykset sijoittajien ja heidän sijoitustensa suojasta. B jaksossa määrätään sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisumekanismista näiden määräysten täytäntöönpanoa varten.

53. Yhdeksättä lukua sovellettaessa "tämän sopimuksen piiriin kuuluvalla sijoituksella" tarkoitetaan osapuolen sijoittajan suorassa tai välillisessä omistuksessa tai määräysvallassa olevaa investointia toisen osapuolen alueella (9.1 artiklan 1 kohta). "Tämän sopimuksen piiriin kuuluva sijoittaja" on osapuolen luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on tehnyt sijoituksen toisen osapuolen alueelle (9.2 artikla). "Sijoituksella" tarkoitetaan kaikenlaisia omaisuuseriä, joilla on sijoituksille tyypilliset ominaispiirteet, kuten pääoman tai muiden varojen sitoumukset, tuotto- tai voitto-odotukset, riskin kantaminen tai tietty kesto (9.1 artiklan 1 kohta). Sopimuksen 9.1 artiklan 1 kohdan a–h alakohdassa luettelaa eri sijoitusmuodot.

54. Yhdeksättä lukua sovelletaan riippumatta siitä, onko tällaiset sijoitukset tehty ennen vapaakauppasopimuksen voimaantuloa vai sen jälkeen (9.2 artiklan 1 kohta).

55. Sopimuksen 9.3 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan kansallisen kohtelun vaatimus: Kumpikin osapuoli myöntää toisen osapuolen tämän sopimuksen piiriin kuuluville sijoittajille ja niiden sopimuksen piiriin kuuluville sijoituksille alueellaan kohtelun, joka on vähintään yhtä edullinen kuin kyseisen osapuolen samankaltaisissa tilanteissa omille sijoittajilleen ja niiden sijoituksille toiminnan, hallinnon, johdon, ylläpitämisen, käytön, käyttöoikeuden ja myynnin tai muun luovutuksen osalta myöntämä kohtelu. Sopimuksen 9.3 artiklan 3 kohdassa vahvistetaan tiettyjä poikkeuksia ja asetetaan edellytykset, joiden täyttyessä kumpikin osapuoli voi hyväksyä tai panna täytäntöön toimenpiteitä, joilla annetaan vähemmän suotuisa kohtelu.

56. Sopimuksen 9.4 artiklassa edellytetään, että kumpikin osapuoli tarjoaa alueellaan tämän sopimuksen piiriin kuuluville toisen osapuolen sijoituksille kohtuullisen ja oikeudenmukaisen kohtelun sekä täyden suojan ja turvan (9.4 artiklan 1 kohta) – viimeksi mainitulla tarkoitetaan ainoastaan osapuolen velvoitetta, joka liittyy sopimuksen piiriin kuuluvien sijoittajien ja sijoitusten fyysiseen turvaan (9.4 artiklan 4 kohta). Tämän velvoitteen täyttääkseen 9.4 artiklan 2 kohdan mukaan osapuolet eivät saa hyväksyä toimenpiteitä, jotka merkitsevät a) oikeussuojan epäämistä rikosoikeudellisessa, siviilioikeudellisessa tai hallinnollisessa menettelyssä, b) oikeudenmukaisen menettelyn perustavanlaatuisesta rikkomista, c) ilmeisen mielivaltaista toimintaa, d) häirintää, pakottamista, vallan väärinkäyttöä tai vastaavaa vilpillisyyttä tai e) sopimuksen piiriin kuuluvan sijoittajan oikeutettujen odotusten rikkomista, kun tällaiset odotukset johtuvat osapuolen antamasta erityisestä tai yksiselitteisestä esityksestä, jolla on pyritty hankkimaan sijoitus ja jota sijoittaja on kohtuudella pitänyt luotettavana.

57. Sopimuksen 9.5 artiklan 1 kohdassa määrätään, että osapuolen tämän sopimuksen piiriin kuuluvien sijoittajien, joille koituu tappioita toisen osapuolen alueella sodan tai muun aseellisen selkkauksen, vallankumouksen, kansallisen hätätilan, kapinan, kansannousun tai mellakan vuoksi, on saatava kyseiseltä toiselta osapuolelta palauttamisen, korvauksen, hyvityksen tai muun sovittelun osalta vähintään yhtä suotuisa kohtelu kuin se, jonka kyseinen osapuoli myöntää omille sijoittajilleen tai

minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille sen mukaan, kumpi on suotuisampi kyseisen tämän sopimuksen piiriin kuuluvan sijoittajan kannalta. Sopimuksen 9.5 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että osapuoli saa toiselta osapuolelta palautuksen tai hyvityksen, jos sopimuksen piiriin kuuluva sijoitus on takavarikoitu tai tuhattu.

58. Sopimuksen 9.6 artiklan 1 kohdan nojalla kumpikaan osapuoli ei saa suoraan tai epäsuorasti kansallistaa tai pakkolunastaa toisen osapuolen tämän sopimuksen piiriin kuuluvien sijoittajien sijoituksia tai kohdistaa niihin toimenpiteitä, joilla on kansallistamista tai pakkolunastusta vastaava vaikutus, paitsi a) julkiseen tarkoitukseen, b) oikeudenmukaisen menettelyn mukaisesti, c) syrjimättömältä pohjalta ja d) 9.6 artiklan 2 kohdan mukaisesti maksettavaa nopeaa, riittävää ja tehokasta korvausta vastaan. Sopimuksen 9.6 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan, miten korvauksen määrä määräytyy. Kyseistä 9.6 artiklaa ei sovelleta teollis- ja tekijänoikeuksien nojalla myönnettävien pakollisten lisenssien myöntämiseen, siinä määrin kuin tällainen myöntäminen on TRIPS-sopimuksen mukaista (9.6 artiklan 3 kohta). Sopimuksen 9.6 artiklan 4 kohta koskee pakkolunastus- tai arvotustoimenpiteen uudelleen tarkastelua toimenpiteen toteuttaneen osapuolen oikeusviranomaisessa tai muussa riippumattomassa viranomaisessa.

59. Sopimuksen 9.7 artiklassa määrätään, että kumpikin osapuoli sallii siirtojen, jotka liittyvät tämän sopimuksen piiriin kuuluvaan sijoitukseen, tekemisen vapaasti vaihdettavana valuuttana ilman rajoituksia tai viivästystä (9.7 artiklan 1 kohta). Kyseisen 9.7 artiklan ei kuitenkaan voida tulkita estävän osapuolta soveltamasta 9.7 artiklan 2 kohdan a–g alakohdassa mainittuja seikkoja koskevaa lainsäädäntöään tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla (9.7 artiklan 2 kohta).

60. A jakson muut määräykset koskevat sijaantulo-oikeutta (9.8 artikla), irtisanomista (9.9 artikla) ja vapaakauppasopimuksen suhdetta muihin sopimuksiin (9.10 artikla). Erityisesti 9.9 artiklassa määrätään, että jos vapaakauppasopimus irtisanotaan 17.13 artiklan mukaisesti, yhdeksännen luvun määräykset pysyvät voimassa 20 vuoden ajan irtisanomispäivästä niiden sopimuksen piiriin kuuluvien sijoitusten osalta, jotka on tehty ennen vapaakauppasopimuksen irtisanomispäivää. Sopimuksen 9.10 artiklan 1 kohdassa määrätään, että kun vapaakauppasopimus tulee voimaan, liitteessä 9-D lueteltujen jäsenvaltioiden ja Singaporen välisten sopimusten (sekä siitä johdettujen oikeuksien ja velvoitteiden) voimassaolo päättyy, ja ne korvataan vapaakauppasopimuksella. Alaviitteessä 19⁴²⁵ lisätään, että näiden sopimusten on katsottava päättyneen vapaakauppasopimuksella valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen 59 artiklan 1 kappaleen a kohdassa tarkoitettulla tavalla. Kyseisen 9.10 artiklan muissa kohdissa käsitellään lähinnä vapaakauppasopimuksen väliaikaisen soveltamisen vaikutusta liitteessä 9-D lueteltujen sopimusten määräysten soveltamiseen.

61. Yhdeksännen luvun B jaksoa sovelletaan yhden osapuolen kantajan ja toisen osapuolen väliseen riitaan, joka koskee kohtelua (mukaan lukien toimimatta jättäminen), jolla väitetään rikottavan A jakson määräyksiä ja aiheutettavan vahinkoa kantajalle tai sen paikallisesti sijoittautuneelle yhtiölle (9.11 artiklan 1 kohta).

62. Sopimuksen 9.12 artiklan mukaan suositeltu riitojenratkaisumenettely on neuvotteluteitse saavutettu sovintoratkaisu. Sopimuksen 9.14 artiklassa määrätään, että riidan osapuolet voivat milloin tahansa turvautua sovitteluun tai muihin vaihtoehtoihin riitojenratkaisumenettelyihin. Jos riitaa ei voida ratkaista sovintoteitse, osapuolen kantajan on toimitettava määrätyssä ajassa neuvottelupyynnö toiselle osapuolelle (9.13 artikla). Jos riitaa ei voida ratkaista kolmen kuukauden kuluessa neuvottelupyynnön toimittamisesta, kantaja voi antaa ilmoituksen aikomuksestaan käyttää

425 — Tämä saattaa olla alaviite 51 joissakin kieliversioissa.

välimiesmenettelyä (9.15 artikla). Jos ilmoitus on lähetetty Euroopan unionille, Euroopan unionin on määritettävä vastaaja tietyssä ajassa ja ilmoitettava päätöksestään kantajalle välittömästi (9.15 artiklan 2 kohta). Jos tällaista päätöstä ei tehdä, 9.15 artiklan 3 kohdassa määrätään, että vastaaja määräytyy aikomusta käyttää välimiesmenettelyä koskevan ilmoituksen mukaisesti.

63. Kantaja voi 9.17 artiklassa asetettujen edellytysten mukaisesti ja muita lainkäyttövaatimuksia noudattaen (9.17 artiklan 5 kohta) toimittaa aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua aikomusta koskevan ilmoituksen päivämäärästä kanteen välimiesmenettelyyn johonkin 9.16 artiklan 1 kohdassa luetelluista riitojenratkaisujärjestelmistä. Nämä järjestelmät käsittävät sijoituksia koskevien riitaisuuksien kansainvälisen ratkaisu- ja sovittelukeskuksen puitteissa tapahtuvan välimiesmenettelyn, YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan välimiesmenettelysääntöjen mukaisesti perustetun välimiesoikeuden tai muun välityselimen tai muiden välimiesmenettelysääntöjen mukaisesti perustetun välimiesoikeuden, jos riidan osapuolet näin sopivat.

64. Sopimuksen 9.18–9.21 artiklassa käsitellään tuomioistuimen asettamista; sovellettavaa lainsäädäntöä ja tulkintasääntöjä; ilmeisen kanteita sekä oikeudellisesti perusteettomia kanteita.

65. Jos lopullisessa välitystuomiossa todetaan yhdeksännen luvun määräyksiä riktun, tuomioistuin voi yhdessä tai erikseen määrätä ainoastaan a) rahallisia korvauksia (9.24 artiklan 2 kohdassa asetetuin rajoituksin) mahdollisesti soveltuvine korkoineen ja b) omaisuuden palauttamisen sillä edellytyksellä, että vastaaja voi palauttamisen sijaan maksaa rahallisia korvauksia ja mahdollista korkoa (9.24 artiklan 1 kohta). Rankaisevaa vahingonkorvausta ei voida määrätä (9.24 artiklan 2 kohta). Sopimuksen 9.25 ja 9.26 artikla koskevat korvausta tai muuta hyvitystä ja kuluja.

66. Sopimuksen 9.27 artikla koskee välitystuomion sitovuutta ja sen noudattamista.

67. Sopimuksen 9.28 artiklan 1 kohdan mukaan kumpikaan osapuoli ei saa antaa diplomaattista suojelua tai nostaa kansainvälistä kannetta, joka koskee riitaa, jonka toimittamisesta B jakson mukaiseen välimiesmenettelyyn jokin sen sijoittaja ja toinen osapuoli ovat sopineet tai jonka ne ovat toimittaneet tällaiseen menettelyyn, ellei tällainen toinen osapuoli ole jättänyt noudattamatta tällaisessa riidassa annettua välitystuomiota. Sovellettaessa 9.28 artiklan 1 kohtaa diplomaattiseen suojeluun eivät sisälly epäviralliset diplomaattiset yhteydet, joiden ainoana tarkoituksena on helpottaa riidan ratkaisua. Sopimuksen 9.28 artiklan 1 kohta ei kuitenkaan estä osapuolta turvautumasta 15 luvun mukaisiin riitojenratkaisumenettelyihin yleisesti sovellettavan toimenpiteen osalta, vaikka kyseisen toimenpiteen väitettäisiin rikkoneen vapaakauppasopimusta sellaisen tietyn sijoituksen osalta, jota koskeva kanne on toimitettu välimiesmenettelyyn.

68. Yhdeksännen luvun liitteet koskevat pakkolunastusta (liitteet 9-1–9-C); luetteloa jäsenvaltioiden ja Singaporen välisistä voimassa olevista sopimuksista (liite 9-D); sijoittajan ja valtion välisten riitojen sovittelujärjestelmää (liite 9-E); välimiesten ja sovittelijoiden käytäntösääntöjä (liite 9-F) ja asiakirjojen ja kuulemisten julkisuutta sekä kolmansien henkilöiden oikeutta tulla kuulluksi koskevia sääntöjä (liite 9-G).

69. Kymmenes luku ("Julkiset hankinnat") ja sen yhdeksän liitettä muodostavat puitteet osapuolten toteuttamille julkisille hankinnoille. Kymmenennessä luvussa "tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla hankinnalla" tarkoitetaan hankintaa julkishallinnon tarkoituksiin seuraavasti: i) kyseessä on tavaroiden, palvelujen tai niiden yhdistelmän sopimusperäisesti tapahtuva hankinta, jonka arvioitu arvo on vähintään liitteissä 10-A–10-G vahvistetun soveltuvan kynnysarvon suuruinen, ja ii) kyseessä on hankintayksikön suorittama hankinta, jota iii) ei ole muutoin jätetty soveltamisalan ulkopuolelle (10.2 artiklan 2 kohta). Sopimuksen 10.2 artiklan 3 kohdassa vahvistetaan tilanteet, joissa kymmenettä lukua ei sovelleta (ellei liitteissä 10-A–10-G toisin määrätä).

70. Sopimuksen 10.3 artikla koskee turvallisuutta ja yleisiä poikkeuksia.

71. Sopimuksen 10.4 artiklassa vahvistetaan julkisia hankintoja koskevat yleiset periaatteet. Erityisesti 10.4 artiklan 1 ja 2 kohdassa vahvistetaan kansallista kohtelua koskevat velvoitteet ja muita syrjimättömyyden muotoja koskevia velvoitteita. Sopimuksen 10.4 artiklan 7 kohdan mukaan näitä määräyksiä ei sovelleta toimenpiteisiin, jotka eivät koske hankintaa.

72. Sopimuksen 10.5 artiklassa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat kunkin osapuolen hankintajärjestelmässä julkaistavia tietoja.

73. Hankintayksikkö julkaisee kunkin tämän sopimuksen piiriin kuuluvan hankinnan osalta aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen (10.6 artiklan 1 kohta), jonka on sisällettävä 10.6 artiklan 2 kohdassa luetellut tiedot. Lisäksi jokaisesta aiotusta hankinnasta on julkaistava ilmoituksen tiivistelmä (10.6 artiklan 3 kohta). Sopimuksen 10.7 artiklassa vahvistetaan velvoitteet, jotka koskevat sitä, millaisia edellytyksiä hankintayksikkö voi (tai ei voi) asettaa hankintamenettelyyn osallistumiselle, ja sitä, miten arvioidaan, täyttääkö toimittaja nämä edellytykset, määritetään ja perusteet, joilla osapuoli voi hylätä toimittajan. Sopimuksen 10.8 artikla koskee toimittajien kelpuuttamista. Sen 10.9 artiklassa vahvistetaan edellytykset, jotka koskevat teknisiä eritelmiä ja tarjouspyyntöasiakirjoja. Sen 10.10 artikla koskee tarvetta antaa toimittajille riittävästi aikaa laatia ja toimittaa osallistumishakemukset ja tarjoukset. Sopimuksen 10.11 artiklaa sovelletaan neuvottelujen käymiseen. Sen 10.12 artiklassa vahvistetaan edellytykset, joiden täytyessä hankintayksikkö voi käyttää suljettua tarjouspyyntömenettelyä ja päättää olla soveltamatta jotakin kymmenennessä luvussa vahvistetuista takeista. Sopimuksen 10.14 artiklassa on sääntöjä tarjousten käsittelystä ja sopimusten myöntämisestä. Sen 10.15 artiklassa vahvistetaan velvoitteita, jotka koskevat tietoja, jotka hankintayksikön on joko toimitettava menettelyyn osallistuville toimittajille tai julkaistava.

74. Sopimuksen 10.16 artiklan 1 kohdassa kumpikin osapuoli veloitetaan toimittamaan toisen osapuolen pyynnöstä viipymättä kaikki tiedot, joita tarvitaan sen arvioimiseksi, toteutettiinko hankinta oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja 15 luvun mukaisesti. Määrätyissä olosuhteissa tietoja ei ole luovutettava (10.6 artiklan 2 kohta).

75. Sopimuksen 10.17 artiklassa asetetaan vaatimukset hallinnolliselle tai oikeudelliselle muutoksenhakumenettelylle, joka kummankin osapuolen on tarjottava, vahvistetaan edellytykset, joiden täytyessä muutoksenhakumenettely toteutetaan, ja määrätään sovellettavasta menettelystä.

76. Kymmenennen luvun liitteet koskevat seuraavia: keskusyksiköitä, jotka tekevät hankintoja vapaakauppasopimuksen määräysten mukaisesti (liite 10-A), valtionhallintoon välillisesti kuuluvia yksiköitä, jotka tekevät hankintoja vapaakauppasopimuksen määräysten mukaisesti (liite 10-B), erityisaloilla toimivia laitoksia ja muita yksiköitä, jotka tekevät hankintoja vapaakauppasopimuksen määräysten mukaisesti (liite 10-C), sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia tavaroita (liite 10-D), sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia palveluja (liite 10-E), sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia rakennusalan palveluja ja käyttöoikeusurakoita (liite 10-F), yleisiä huomautuksia ja poikkeuksia 10.4 artiklan (yleiset periaatteet) määräyksistä (liite 10-G), julkaisutapaa (liite 10-H) ja julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuutta (liite 10-I).

77. Sopimuksen 11 luvun ("Teollis- ja tekijänoikeudet") tavoitteena on helpottaa osapuolten välillä innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa ja kauppaa sekä palveluiden tarjontaa samoin kuin lisätä kaupasta ja investoinneista saatavia hyötyjä antamalla teollis- ja tekijänoikeuksille riittävä suoja ja tarjoamalla välineet tällaisten oikeuksien tehokasta täytäntöönpanoa varten (11.1 artiklan 1 kohta). TRIPS-sopimuksen I osaan sisältyviä tavoitteita ja periaatteita (erityisesti 7 ja 8 artiklaa) sovelletaan 11 lukuun soveltuvin osin (11.1 artiklan 2 kohta).

78. A jakso koskee 11 luvun soveltamisalaa, asiaa koskevia määritelmiä ja teollis- ja tekijänoikeuksien sammumista. Sopimuksen 11.2 artiklan 1 kohdassa määrätään, että 11 luvulla täydennetään osapuolten TRIPS-sopimuksen ja muiden sellaisten teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita, joiden sopimuspuolia ne kumpikin ovat. Tässä 11 luvussa

”teollis- ja tekijänoikeuksilla” tarkoitetaan kaikkia sellaisia teollis- ja tekijänoikeuksien luokkia, joista määrätään TRIPS-sopimuksen II osan 1–7 luvussa, eli tekijänoikeutta ja lähioikeuksia, patentteja, tavaramerkkejä, malleja, integroitujen piirien piirimalleja (topografioita), maantieteellisiä merkintöjä ja julkistamattoman tiedon suojaa (11.2 artiklan 2 kohdan a alakohdan i–vii alakohta) sekä kasvinjalostajanoikeuksia (11.2 artiklan 2 kohdan b alakohta). Sopimuksen 11.3 artiklan mukaan kumpikin osapuoli voi vapaasti vahvistaa omat teollis- ja tekijänoikeuksien sammumista koskevat sääntönsä ottaen huomioon TRIPS-sopimuksen soveltuvat määräykset.

79. B jakson jokaisessa alajaksossa käsitellään erityistä immateriaalioikeuslajia (tai ryhmää).

80. A alajakson otsikkona on ”Tekijänoikeus ja lähioikeudet”. Sopimuksen 11.4 artiklan (”Annettava suojaa”) mukaan osapuolten on noudatettava muissa kansainvälisissä sopimuksissa vahvistettuja oikeuksia ja velvoitteita; näitä sopimuksia ovat kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehty Bernin yleissopimus, Maailman henkisen omaisuuden järjestön tekijänoikeussopimus, Maailman henkisen omaisuuden järjestön esitys- ja äänitesopimus ja TRIPS-sopimus. Sopimuksen 11.5 artiklassa määritellään tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien suoja-aika.

81. A alajakson muut määräykset koskevat kohtuullista korvausta äänitetuottajille (11.6 artikla), taiteilijoiden jälleenmyyntioikeuksiin vaikuttavia toimintatapoja ja -linjoja (11.7 artikla), riittävää oikeussuojaa ja tehokkaita oikeussuojakeinoja, joilla torjutaan sellaisten teknisten toimenpiteiden kiertämistä, joita oikeudenhaltijat käyttävät oikeuksiensa käyttämisen yhteydessä ja jotka rajoittavat heidän teoksiinsa, esityksiinsä ja äänitteisiinsä kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa oikeudenhaltijoilta tai jotka eivät ole kansallisen lainsäädännön mukaan sallittuja (11.9 artikla), ja oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen suojaa (11.10 artikla).

82. B alajakson otsikkona on ”Tavaramerkit”. Sopimuksen 11.12 artiklan mukaan kumpikin osapuoli pyrkii kaikin kohtuullisesti toteutettavissa olevin toimin noudattamaan tavaramerkkioikeutta koskevaa sopimusta (tehty Genevessä 27.10.1994) ja Singaporen sopimusta tavaramerkkioikeudesta (hyväksytty Singaporessa 27.3.2006). Kummankin osapuolen on perustettava tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmä, jossa tavaramerkkien hallintoelimen kielteinen päätös tavaramerkin rekisteröinnistä on perusteltava ja tehtävä kirjallisesti. Hakijalla on oltava mahdollisuus hakea muutosta tällaiseen kielteiseen päätökseen oikeusviranomaiselta; kolmansille on tarjottava mahdollisuus vastustaa tavaramerkkihakemuksia, ja kummankin osapuolen on tarjottava yleisesti saataville sähköinen tietokanta tavaramerkkihakemuksista ja tavaramerkkien rekisteröinneistä (11.13 artikla). Osapuolten on suojattava laajalti tunnettuja tavaramerkkejä TRIPS-sopimuksen mukaisesti (11.14 artikla). Sopimuksen 11.15 artiklassa määrätään poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin.

83. C alajaksoa (”Maantieteelliset merkinnät”) sovelletaan osapuolten alueelta peräisin olevien viinien, väkevien alkoholijuomien, maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen tunnistamiseen ja suojelemiseen (11.16 artiklan 1 kohta). Vapaakauppasopimuksen tullessa voimaan osapuolten on otettava alueellaan käyttöön tällaisten tavaraluokkien osalta järjestelmiä maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä ja suojelua varten asianmukaisiksi katsomallaan tavalla (11.17 artikla). Muut määräykset koskevat muun muassa maantieteellisten merkintöjen suojelun soveltamisalaa (11.19 artikla) tai henkilöitä, jotka voivat käyttää suojattua maantieteellistä merkintää (11.20 artikla).

84. D alajakson otsikkona on ”Mallit”. Osapuolten on säädettävä sellaisten itsenäisesti luotujen mallien suojasta, jotka ovat uusia tai omaperäisiä. Tällainen suojaa on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä haltijalle yksinoikeudet (11.24 artiklan 1 kohta). Sopimuksen 11.25 artiklassa vahvistetaan rekisteröinnillä saavutettavat oikeudet suojatun mallin omistajalle. Saatavilla olevan suoja-ajan on oltava vähintään kymmenen vuotta hakemuspäivästä (11.26 artikla). Sopimuksen 11.27 artikla koskee rajoitettuja poikkeuksia mallien suojaan. Sen 11.28 artiklassa käsitellään suojatun mallin suhdetta tekijänoikeuteen.

85. E alajakson otsikkona on "Patentit". Osapuolet palauttavat 11.29 artiklalla mieleen patenttiyhteistyösopimuksen mukaiset velvoitteensa ja sitoutuvat noudattamaan patenttilainsäädäntöä koskevan yleissopimuksen 1–16 artiklaa tavalla, joka on johdonmukainen niiden kansallisen lainsäädännön ja menettelyiden kanssa. Osapuolet sitoutuvat myös noudattamaan TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun Dohan julistuksen 6 artiklan täytäntöönpanosta 30.8.2003 tehtyä WTO:n yleisneuvoston päätöstä sekä TRIPS-sopimuksen muuttamisesta 6.12.2005 tehtyä WTO:n yleisneuvoston päätöstä. Sopimuksen 11.31 artiklassa vahvistetaan olosuhteet, joissa osapuolten on mahdollistettava patenttisuojalla myönnettävien oikeuksien keston jatkaminen.

86. F alajakso ("Testitietojen suoja") koskee farmaseuttisen tuotteen tai maatalouskemikaalituotteen markkinoille saattamista varten hankittavan hallinnollisen myyntiluvan saamiseksi toimitettujen testitietojen suojaa (11.33 ja 11.34 artikla).

87. G alajakson ("Kasvilajikkeet") ainoan määräyksen mukaan osapuolet vahvistavat uudelleen uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen mukaiset velvoitteensa, myös mahdollisuutensa panna täytäntöön kyseisen yleissopimuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu jalostajan oikeuksia koskeva valinnainen poikkeus (11.35 artikla).

88. C jakson otsikkona on "Teollis- ja tekijänoikeuksien yksityisoikeudellinen täytäntöönpano". Osapuolet vahvistavat uudelleen 11.36 artiklassa TRIP-sopimuksen 41–50 artiklan mukaiset sitoumuksensa. Ne sopivat säätävänsä näiden sitoumusten mukaisista toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista kansallisessa lainsäädännössään 11 luvun piiriin kuuluvien teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamisista vastaan (11.36 artiklan 1 kohta). Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on täytettävä 11.36 artiklan 2 kohdassa asetetut vaatimukset. Sopimuksen 11.36 artiklan 3 kohdan mukaan 11 luku ei vaikuta kummankaan osapuolen valtuuksiin panna yleisesti täytäntöön kansallista lainsäädäntöään tai luo kummallekaan osapuolelle minkäänlaista velvoitetta muuttaa olemassa olevaa lainsäädäntöään, joka liittyy teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon. Kyseisessä luvussa ei liioin aseteta osapuolille velvoitetta toteuttaa erillistä järjestelyä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa varten tai resurssien jakamisen osalta teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon ja yleisen lainsäädännön täytäntöönpanon välillä.

89. C jakson muut määräykset koskevat erityisesti velvollisuutta toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet teollis- ja tekijänoikeuden loukkausta koskevassa siviilioikeudellisessa menettelyssä annetun lopullisen päätöksen julkaisemiseksi tai sitä koskevien julkisten tietojen saattamiseksi yleisesti saataville (11.37 artikla), velvollisuutta tarjota saataville C jaksossa tarkoitettuihin yksityisoikeudellisiin toimenpiteisiin, menettelyihin ja oikeussuojakeinot kaikkien niiden teollis- ja tekijänoikeuksien luokkien osalta, joista määrätään TRIPS-sopimuksen II osan 1–6 jaksossa (11.38 artikla), toimenpiteitä todistusaineiston suojaamiseksi (11.39 artikla), kieltotuomioita (11.42 artikla), vaihtoehtoisia toimenpiteitä (11.43 artikla) ja vahingonkorvauksia (11.44 artikla).

90. D jakson otsikkona on "Toimenpiteet rajalla". Sopimuksen 11.49 artiklassa vahvistetaan tällaisten toimenpiteiden soveltamisala erityisesti suhteessa tullivalvonnassa olevia tavaroita koskeviin menettelyihin. Sopimuksen 11.50 artiklassa edellytetään tulliviranomaisten ottavan käyttöön eri toimintatapoja, joilla tunnistetaan tavaramerkkioikeutta loukkaavia tuotevääreännöksiä, tekijänoikeutta loukkaavia piraattitavaroita, mallisuoja loukkaavia piraattitavaroita ja maantieteellistä merkintää loukkaavia tuotevääreännöksiä sisältäviä lähetyksiä. Sopimuksen 11.51 artiklassa yksilöidään alat, joilla osapuolet sopivat yhteistyöstä.

91. E jakson ainoassa määräyksessä ("Yhteistyö") todetaan, että osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä tukeakseen 11 luvun nojalla tehtyjen sitoumusten ja velvoitteiden täytäntöönpanoa, ja yksilöidään, mitkä toiminnot on sisällytettävä yhteistyöaloihin (11.52 artikla).

92. Sopimuksen 12 luku ("Kilpailu ja siihen liittyvät seikat") koskee kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä, julkisia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, ja valtion monopoleja.

93. A jakso koskee "Kilpailunrajoituksia ja yrityskeskittymiä". Sopimuksen 12.1 artiklan 1 kohdassa osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kauppasuhteissaan ja tunnustavat, että kilpailunvastaiset yritysten toimintatavat tai kilpailunvastaiset liiketoimet voivat vääristää niiden markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan vapauttamisesta saatavat edut. Sopimuksen 12.1 artiklan 2 kohdassa todetaan, että edistääkseen vapaata ja vääristymätöntä kilpailua taloutensa kaikilla sektoreilla osapuolet pitävät alueillaan voimassa kattavan lainsäädännön, jonka avulla torjutaan tehokkaasti seuraavia kolmea seikkaa, jotka vaikuttavat niiden väliseen kauppaan: a) horisontaaliset ja vertikaaliset sopimukset, b) määräävän aseman väärinkäyttö ja c) yrityskeskittymät, joiden seurauksena kilpailu vähentyy merkittävästi tai jotka haittaavat merkittävästi tehokasta kilpailua.

94. B jakso koskee "Julkisia yrityksiä ja yrityksiä, joille on myönnetty erityis- tai yksinoikeuksia, ja valtion monopoleja". Sopimuksen 12.3 artiklan 1 kohdan mukaan 12 luvun määräykset eivät estä osapuolta perustamasta tai ylläpitämästä julkisia yrityksiä tai antamasta yrityksille erityis- tai yksinoikeuksia oman lainsäädäntönsä mukaisesti. Kyseisen 12.3 artiklan muissa määräyksissä asetetaan velvoitteita, jotka koskevat tällaisiin yrityksiin sovellettavia edellytyksiä. Sopimuksen 12.4 artiklassa määrätään, että osapuolet voivat edelleen nimetä tai ylläpitää valtion monopoleja. Niiden on kuitenkin sopeutettava kaupallisia valtion monopoleja varmistaakseen, että tällaiset monopolit eivät harjoita syrjintää, kun ne hankkivat ja markkinoivat tavaroita ja palveluja.

95. C jakso koskee "Tukia". Sopimuksen 12.5 artiklan 1 ja 2 kohdassa määritellään vapaakauppasopimuksessa tarkoitettu tuki ja todetaan, mihin tukiin sovelletaan 12 lukua. Kyseisen 12.5 artiklan 3 kohdassa määrätään, että 12.7 artiklaa (kielletyt tuet), 12.8 artiklaa (muut tuet) ja 12.10 artiklaa (tarkistuslauseke) sekä liitettä 12-A ei sovelleta eri kalastusalan ja maataloustukiin. C jaksos määräykset eivät vaikuta WTO-sopimuksen mukaisiin osapuolten oikeuksiin ja velvoitteisiin (12.6 artikla). Sopimuksen 12.7 artiklassa vahvistetaan, minkätyyppiset tavaroihin ja palveluihin liittyvät tuet ovat kiellettyjä, ja määrätään poikkeuksista. Sopimuksen 12.8 artiklan 2 kohta koskee tiedonvaihtoa tällaisista tuista. Sen 12.9 artiklassa vahvistetaan avoimuutta koskevia velvoitteita. Sen 12.10 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että osapuolet arvioivat C jaksossa tarkoitettuja seikkoja jatkuvasti.

96. D jaksossa ("Yleiset aihepiirit") vahvistetaan velvoitteita, jotka koskevat lainvalvonnan yhteistyötä ja koordinoitua (12.11 artikla), luottamuksellisuutta (12.12 artikla) ja kuulemistä (12.13 artikla). Sopimuksen 12.14 artiklan mukaan 12 lukuun liittyvät kysymykset 12.7 artiklaa lukuun ottamatta eivät kuulu 15 luvun (riitojen ratkaiseminen) ja 16 luvun (sovittelujärjestelmä) soveltamisalaan.

97. Liitteessä 12-A vahvistetaan muihin tukiin sovellettavat periaatteet.

98. Sopimuksen 13 luvun otsikkona on "Kauppa ja kestävä kehitys".

99. A jakso sisältää "Johdantomääräykset". Sopimuksen 13.1 artiklassa viitataan useisiin kansainvälisiin asiakirjoihin ja vahvistetaan uudelleen osapuolten sitoumus kehittää ja edistää kansainvälistä kauppaa sekä kahdenvälistä kauppaansa ja taloussuhteitaan siten, että sillä edistetään kestävää kehitystä (13.1 artiklan 1 kohta). Osapuolet tunnustavat, että taloudellinen kehitys, sosiaalinen kehitys ja ympäristönsuojelu ovat toisistaan riippuvaisia ja toinen toistaan vahvistavia kestävä kehityksen osatekijöitä, ja korostavat kauppaan liittyvien sosiaalisten ja ympäristökysymysten piirissä tehdyn yhteistyön hyötyä osana kaupan ja kestävä kehityksen globaalia lähestymistapaa (13.1 artiklan 2 kohta). Osapuolet tunnustavat myös, ettei kauppaa tai sijoituksia ole asianmukaista edistää heikentämällä tai pienentämällä kansallisen työ- ja ympäristölainsäädännön mukaista suojaa, vaan korostavat, että ympäristö- ja työnormeja ei saa käyttää protektionistisiin tarkoituksiin

kaupankäynnissä (13.1 artiklan 3 kohta). Lisäksi osapuolet ilmoittavat, että niiden tavoitteena on kehittää kauppasuhteita ja yhteistyötä siten, että siitä on hyötyä kestäväälle kehitykselle 13.1 artiklan 1 ja 2 kohdassa esitetyillä tavoilla, ja toteavat, että niiden aikomuksena ei ole yhdenmukaistaa työvoimatai ympäristönormejaan (13.1 artiklan 4 kohta).

100. Osapuolet säilyttävät oikeuden vahvistaa omat työsuojelun ja ympäristönsuojelun tasonsa ja antaa tai muuttaa vastaavasti asiaa koskevaa lainsäädäntöään ja toimintalinjojaan 13.3 ja 13.6 artiklassa tarkoitettujen kansainvälisesti tunnustettujen normien tai sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, mukaisesti (13.2 artiklan 1 kohta). Osapuolten on jatkuvasti parannettava lainsäädäntöään ja toimintalinjojaan ja pyrittävä varmistamaan korkeatasoinen työsuojelu ja ympäristön suojelu ja tukemaan sitä (13.2 artiklan 2 kohta).

101. B jakson otsikkona on ”Kauppa ja kestävä kehitys – työkysymykset”. Osapuolet tunnustavat työllisyyttä ja työvoimaa koskevan kansainvälisen yhteistyön ja sopimusten merkityksen kansainvälisen yhteisön vastauksena talouden, työllisyyden ja yhteiskunnan haasteille ja mahdollisuuksille, jotka ovat maailmanlaajuistumisen seurausta, ja sitoutuvat tarpeen vaatiessa keskustelemaan kauppaan liittyvistä yhteistä etua koskevista työvoima- ja työllisyyskysymyksistä, ja tekemään niitä koskevaa yhteistyötä (13.3 artiklan 1 kohta). Ne myös vahvistavat uudelleen sitoutuvansa tunnustamaan, että täysi ja tuottava työllisyys ja ihmisarvoinen työ kaikille ovat kestävä kehityksen tärkeimpiä osatekijöitä kaikissa maissa ja kansainvälisen yhteistyön ensisijaisia tavoitteita, sekä edistämään kansainvälisen kaupan kehittymistä tavalla, joka tukee täyttä ja tuottavaa työllisyyttä ja ihmisarvoista työtä kaikille (13.3 artiklan 2 kohta). Osapuolet sitoutuvat ILO:n jäsenyydestä ja työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevasta ILO:n julistuksesta ja sen seurannasta johtuvien velvoitteiden mukaisesti kunnioittamaan ja edistämään seuraavia työelämän perusoikeuksia koskevia periaatteita ja käytännössä toteuttamaan ne: a) yhdistymisvapaus ja kollektiivisen neuvotteluoikeuden tosiasiallinen tunnustaminen, b) kaikenlaisen pakkotyön poistaminen, c) lapsityövoiman käytön tosiasiallinen poistaminen ja d) työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä esiintyvän syrjinnän poistaminen. Osapuolet myös vahvistavat uudelleen sitoutuvansa panemaan tehokkaasti täytäntöön Singaporen ja unionin jäsenvaltioiden ratifioimat ILO:n yleissopimukset (13.3 artikla). Osapuolet pyrkivät jatkuvasti ja hellittämättömästi ratifioimaan ja panemaan tosiasiallisesti täytäntöön ILO:n keskeiset yleissopimukset, ja ne pyrkivät ratifioimaan ja panemaan täytäntöön muut ILO:n yleissopimukset ottaen huomioon kansalliset olosuhteet sekä vaihtavat tätä koskevia tietoja (13.3 artiklan 4 kohta). Sopimuksen 13.3 artiklan 5 kohdan mukaan osapuolet tunnustavat, että työtä koskevien perusperiaatteiden ja -oikeuksien rikkomiseen ei voida vedota oikeutettuna suhteellisenä etuna eikä sitä voida muutoinkaan tällaisena käyttää.

102. Sopimuksen 13.4 artiklassa osapuolet tunnustavat kauppaan liittyvien työvoimapolitiikan kysymysten piirissä tehdyn yhteistyön merkityksen vapaakauppasopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Määräys sisältää myös luettelon (joka ei ole tyhjentävä) aloista, joilla osapuolet voivat toteuttaa kumpaakin hyödyttäviä yhteistyötoimia.

103. Sopimuksen 13.5 artiklassa todetaan, että valmistellessaan ja pannessaan täytäntöön työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin, kumpikin osapuoli ottaa huomioon soveltuvat tieteelliset ja tekniset tiedot sekä aiheeseen liittyvät kansainväliset standardit, suuntaviivat tai suositukset, mukaan luettuna ennalta varautumisen periaate.

104. C jakson otsikkona on ”Kauppa ja kestävä kehitys – ympäristökysymykset”. Osapuolet tunnustavat kansainvälisen ympäristöhallinnon ja -sopimusten merkityksen, korostavat tarvetta tehostaa kauppaa ja ympäristöä koskevien toimintalinjojen, sääntöjen ja toimenpiteiden keskinäistä täydentävyyttä ja toteavat käyvänsä vuoropuhelua ja tekevänsä yhteistyötä asianmukaisella tavalla molemmille tärkeissä kauppaan liittyvissä ympäristökysymyksissä (13.6 artiklan 1 kohta). Lisäksi osapuolet sitoutuvat panevansa alueillaan tosiasiallisesti täytäntöön omassa lainsäädännössään, säännöissään ja muissa toimenpiteissään ja käytännöissään ne monenväliset ympäristösopimukset, joiden osapuolina ne ovat

(13.6 artiklan 2 kohta). Osapuolet vahvistavat uudelleen sitoumuksensa pyrkiä saavuttamaan YK:n ilmastomuutosta koskevan puitesopimuksen (UNFCCC) ja sen Kioton pöytäkirjan lopullinen tavoite ja sitoutuvat työskentelemään yhdessä vahvistaakseen UNFCCC:n mukaista monenvälistä, sääntöpohjaista ohjelmaa, joka pohjautuu UNFCCC:n hyväksyttyihin päätöksiin, ja tukemaan pyrkimyksiä UNFCCC:n mukaisen, vuoden 2020 jälkeisen kansainvälisen kaikkiin osapuoliin sovellettavan ilmastomuutossopimuksen kehittämiseksi (13.6 artiklan 3 kohta). Vapaakauppasopimuksella ei estetä kumpaakaan osapuolta hyväksymästä tai pitämästä voimassa toimenpiteitä, joilla pannaan täytäntöön monenvälisii ympäristösopimuksia, joiden osapuolia ne ovat, sillä edellytyksellä, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka tarkoittaisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten välillä tai kaupan peiteltyä rajoitusta (13.6 artiklan 4 kohta).

105. Sopimuksen 13.7 artiklassa käsitellään puutavaran ja puutuotteiden kauppaa. Osapuolet tunnustavat metsien maailmanlaajuisen suojelun ja kestävä hoidon merkityksen. Ne sitoutuvat a) vaihtamaan tietoja toimintatavoista, joilla edistetään laillisesti ja kestävästi hoidetuista metsistä saadun puutavaran ja puutuotteiden kauppaa ja kulutusta, ja edistämään tietoisuutta tällaisista toimintatavoista, b) edistämään maailmanlaajuisia metsälainsäädännön valvontaa ja hallintotapaa ja torjumaan laittomasti korjatun puutavaran ja puutuotteiden kauppaa, c) tekemään yhteistyötä edistääkseen sellaisten toimenpiteiden ja toimintalinjojen tehokkuutta, joilla torjutaan laittomasti korjatun puutavaran ja puutuotteiden kauppaa ja d) edistämään luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan yleissopimuksen tehokasta käyttöä niiden puulajien osalta, joiden suojelutilanne on riskinalainen.

106. Sopimuksen 13.8 artikla koskee kalatuotteiden kauppaa. Osapuolet tunnustavat kalakantojen kestävä suojelun ja hoidon varmistamisen merkityksen ja sitoutuvat a) toimimaan kalakantojen pitkän aikavälin suojelutoimenpiteiden ja kestävä hyödyntämisen mukaisesti, sellaisina kuin nämä on määritelty osapuolten ratifioimissa kansainvälisissä sopimuksissa, ja tukemaan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) periaatteita ja näihin kysymyksiin liittyviä YK:n sopimuksia; b) ottamaan käyttöön ja panemaan täytäntöön tehokkaita toimenpiteitä, joilla torjutaan laitonta, ilmoittamatonta ja sääntelemätöntä kalastusta eli LIS-kalastusta, helpottamaan LIS-kalastuksen tuotteiden sulkemista pois kauppavirroista ja vaihtamaan tietoja LIS-toiminnasta; c) hyväksymään tehokkaita seuranta- ja valvontatoimenpiteitä, joilla varmistetaan suojelutoimien noudattaminen, ja d) tukemaan kansainvälisten suojelu- ja hoitotoimenpiteiden noudattamisen edistämistä aavalla merellä toimivien kalastusalusten osalta tehdyn FAO:n sopimuksen periaatteita ja noudattamaan LIS-kalastuksen ehkäisemiseksi, estämiseksi ja lopettamiseksi toteutettavia satamavaltion toimenpiteitä koskevan FAO:n sopimuksen soveltuvia määräyksiä.

107. Sopimuksen 13.9 artiklan sanamuoto poikkeaa 13.5 artiklasta vain siltä osin, että siinä viitataan ja sitä sovelletaan ”ympäristönsuojeluun tähtääviin toimenpiteisiin” eikä työterveyteen ja -turvallisuuteen.

108. Sopimuksen 13.10 artiklassa osapuolet tunnustavat kaupan liittyvien ympäristökysymysten piirissä tehdyn yhteistyön merkityksen vapaakauppasopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Määräys sisältää myös luettelon (joka ei ole tyhjentävä) aloista, joilla osapuolet voivat toteuttaa kumpaakin hyödyttäviä yhteistyötoimia.

109. D jakso sisältää ”yleiset määräykset”. Sopimuksen 13.11 artiklassa tuodaan esiin osapuolten jatkuvat erityisponnistelut, joilla pyritään helpottamaan ja edistämään ympäristöhyödykkeiden ja -palveluiden kauppaa ja niihin kohdistuvia investointeja (13.11 artiklan 1 kohta), velvollisuus kiinnittää erityistä huomiota kaupan ja investointien esteiden poistamiseen ympäristöystävällisiltä tavaroilta ja palveluilta (13.11 artiklan 2 kohta) ja tarve pienentää kasvihuonepäästöjä ja rajoittaa kaupan vääristymiset mahdollisimman vähäisiksi (13.11 artiklan 3 kohta) ja edistää yritysten yhteiskuntavastuuta (13.11 artiklan 4 kohta).

110. Sopimuksen 13.12 artiklan mukaan osapuoli ei saa jättää soveltamatta ympäristö- ja työlaainsäädäntöään tai muutoin poiketa siitä tavalla, joka vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin (13.12 artiklan 1 kohta), tai lyödä laimin ympäristö- ja työlaainsäädäntönsä tehokasta täytäntöönpanoa toimimalla tai olemalla toimimatta jatkuvasti tai toistuvasti tavalla, joka vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin (13.12 artiklan 2 kohta).

111. Sopimuksen 13.13 artiklassa vahvistetaan avoimuutta koskevat velvoitteet, jotka koskevat kaikkia ympäristönsuojelua tai työoloja koskevia yleisesti sovellettavia toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin. Sopimuksen 13.14 ja 13.15 artiklassa käsitellään vapaakauppasopimuksen täytäntöönpanon kestäväan kehitykseen ja institutionaaliin järjestelyihin kohdistuvan vaikutuksen tarkastelua 13 luvun mukaisesti.

112. Jos osapuolten välillä on erimielisyyttä 13 luvun soveltamisalaan kuuluvasta asiasta, ne voivat turvautua vain 13.16 artiklassa (valtioiden väliset neuvottelut) ja 13.17 artiklassa (asiantuntijapaneeli) tarkoitettuihin menettelyihin. Sopimuksen 15 lukua (riitojen ratkaiseminen) ja 16 lukua (sovittelujärjestelmä) ei sovelleta 13 lukuun. Sopimuksen 13.16 artiklan 2–6 kohdassa vahvistetaan valtioiden välisissä neuvotteluissa sovellettavat menettelyt ja niiden tavoitteet. Sen 13.17 artiklassa vahvistetaan muun muassa mekanismit ja menettelyt asiantuntijapaneelin muodostamiseksi arvioimaan mitä tahansa asiaa, jota 13.16 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu lautakunta ei ole onnistuneesti saanut käsiteltyä loppuun.

113. Sopimuksen 14 luvun ("Avoimuus") tavoitteena on pyrkiä avoimeen ja ennakoitavissa olevaan talouden toimijoita koskevaan säätelyjärjestelmään (14.2 artiklan 1 kohta), vahvistaa uudelleen WTO-sopimuksen mukaiset sitoumukset ja hyväksyä selvennyksiä ja parannettuja järjestelyjä avoimuutta, kuulemista ja yleisesti sovellettavien toimenpiteiden parempaa hallinnointia varten (14.2 artiklan 2 kohta). "Yleisesti sovellettavalla toimenpiteellä" tarkoitetaan lakeja, asetuksia, tuomioistuinten päätöksiä, menettelyitä ja hallinnollisia päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa johonkin vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluvaan asiaan. Sillä ei tarkoiteta päätöstä, joka koskee yksittäistä henkilöä (14.1 artiklan a kohta).

114. Sopimuksen 14.3 artiklassa vahvistetaan kummallekin osapuolelle julkaisemista koskevia velvoitteita sekä yleisesti sovellettavien toimenpiteiden (14.3 artiklan 1 kohta) että yleisesti sovellettavan toimenpiteen hyväksymistä tai muuttamista koskevan ehdotuksen osalta (14.3 artiklan 2 kohta). Sopimuksen 14.4 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että kumpikin osapuoli nimeää yhteyspisteen helpottamaan vapaakauppasopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa ja osapuolten välistä viestintää kaikissa sen piiriin kuuluvissa kysymyksissä. Tästä yhteyspisteestä, sen toiminnasta ja sille tehtävistä tiedusteluista määrätään yksityiskohtaisemmin 14.4 artiklan 2–8 kohdassa.

115. Sopimuksen 14.5 artiklassa vahvistetaan velvoitteet, joita on noudatettava, jotta kaikkia yleisesti sovellettavia toimenpiteitä, jotka voivat vaikuttaa tässä sopimuksessa käsiteltäviin seikkoihin, hallinnoidaan johdonmukaisesti, puolueettomasti ja kohtuullisesti. Kummankin osapuolen on erityisesti a) pyrittävä tarjoamaan toisen osapuolen asianomaisille henkilöille, joita menettely välittömästi koskee, kohtuullisessa määräajassa menettelysääntöjensä mukaisesti menettelyjen aloittamisen jälkeen selvitys, b) annettava asianomaisille henkilöille kohtuullinen mahdollisuus esittää tosiasioita ja väitteitä näkemystensä tueksi ennen lopullista hallintotoimenpidettä ja c) varmistettava, että sen menettelyt perustuvat sen lainsäädäntöön ja ovat lainsäädännön mukaisia.

116. Kummankin osapuolen on 14.6 artiklan 1 kohdan mukaan perustettava tai pidettävä voimassa oikeudellisia tuomioistuimia, niihin verrattavia tuomioistuimia tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyjä, joiden tarkoituksena on tarkastella pikaisesti uudelleen ja, jos on aihetta, korjata vapaakauppasopimuksessa käsiteltäviin seikkoihin liittyviä hallinnollisia toimenpiteitä. Kyseisten tuomioistuinten on oltava puolueettomia ja riippumattomia hallinnollisesta toimeenpanosta vastaavasta viranomaisesta, eikä niille saa koitua merkittävää etua asian lopputuloksesta (14.6 artiklan 1 kohta). Kummankin osapuolen on myös varmistettava, että menettelyjen osapuolille taataan

14.6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuissa tuomioistuimissa tai menettelyissä oikeus a) kohtuulliseen mahdollisuuteen tukea tai puolustaa kantojaan ja b) ratkaisuun, joka perustuu näyttöön ja esitettyihin asiakirjoihin tai, jos lainsäädäntö niin edellyttää, hallintoviranomaisen kokoamiin asiakirjoihin (14.6 artiklan 2 kohta). Sopimuksen 14.6 artiklan 3 kohta koskee näiden ratkaisujen täytäntöönpanoa.

117. Osapuolet sopivat yhteistyöstä sääntelyn laadun ja tehokkuuden kehittämisessä (14.7 artiklan 1 kohta) ja hyvän hallintotavan periaatteiden edistämiseksi (14.7 artiklan 2 kohta).

118. Vapaakauppasopimuksen 14.8 artiklassa määrätään, että sopimuksen muiden lukujen erityisillä säännöillä, jotka koskevat 14 luvun aihealuetta, on etusija siinä määrin kuin ne eroavat tämän luvun määräyksistä.

119. Vapaakauppasopimuksen 15 luvussa ("Riitojen ratkaiseminen") pyritään välttämään tai ratkaisemaan kaikki sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat osapuolten väliset erimielisyydet, jotta voidaan saavuttaa yhteisesti hyväksyttävissä oleva ratkaisu, jos se on mahdollista (15.1 artikla). Ellei nimenomaisesti toisin määrätä, 15 lukua sovelletaan kaikkiin vapaakauppasopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyviin riitoihin (15.2 artikla).

120. Sopimuksen 15.3–15.13 artiklassa vahvistetut menettelyt käsittävät seuraavat riitojenratkaisujärjestelmän vaiheet: hyvässä hengessä käydyt neuvottelut yhteisesti sovittuun ratkaisuun pääsemiseksi (15.3 artiklan 1–4 kohta), pyyntö välimiespaneelin asettamisesta 15.4 artiklan mukaisesti, jos neuvottelut ovat päättyneet eikä yhteisesti sovittuun ratkaisuun ole päästy (15.3 artiklan 5 kohta); välimiesmenettely (15.4–15.8 artikla), välitystuomion noudattamista koskeva menettely (15.9–15.11 artikla), välitystuomion noudattamatta jättämisestä seuraavien korjaavien toimenpiteiden soveltaminen (15.12 artikla) ja päätösten noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu velvoitteiden keskeyttämisen jälkeen (15.13 artikla).

121. Sopimuksen 15.15–15.19 artikla sisältävät eri määräyksiä välimiesmenettelyistä, ja niitä täydennetään liitteessä 15-A. D jakson yleiset määräykset koskevat välimiesluetteloa (15.20 artikla), 15 luvun riitojenratkaisujärjestelmän ja WTO:n riitojenratkaisujärjestelmän välistä suhdetta (15.21 artikla), määräaikoja (15.22 artikla) ja 15 luvun tarkastelua ja muuttamista (15.23 artikla).

122. Sopimuksen 16 luvussa ("Sovittelujärjestelmä") pyritään helpottamaan yhteisesti sovitun ratkaisun löytämistä kattavan ja nopean sovittelumenettelyn kautta (16.1 artikla). Kyseistä 16 lukua sovelletaan kaikkiin vapaakauppasopimuksen piiriin kuuluviin toimenpiteisiin, jotka vaikuttavat kielteisesti osapuolten väliseen kauppaan tai sijoituksiin, ellei toisin määrätä (16.2 artikla).

123. Osapuoli voi milloin tahansa ennen sovittelumenettelyn aloittamista pyytää kirjallisesti tietoja tällaisesta toimenpiteestä (16.2 artikla). Sopimuksen 16.3–16.6 artiklassa vahvistettu menettely käsittää seuraavat sovittelujärjestelmän vaiheet: pyyntö sovittelumenettelyn aloittamisesta (16.3 artikla), sovittelijan valinta (16.4 artikla), itse sovittelu (16.5 artikla) ja yhteisesti sovitun ratkaisun täytäntöönpano (16.6 artikla). Sopimuksen 16.7 artikla koskee sovittelun ja riitojen ratkaisemisen välistä suhdetta. Muut määräykset koskevat määräaikoja (16.8 artikla), kuluja (16.9 artikla) ja uudelleentarkastelua (16.10 artikla).

124. Sopimuksen 17 luvun otsikkona on "Institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset". Sopimuksen 17.1 ja 17.2 artiklassa vahvistetaan institutionaalinen rakenne, joka muodostuu eri komiteoista, joissa osapuolet valvovat ja helpottavat vapaakauppasopimuksen täytäntöönpanoa ja soveltamista. Sen 17.3 artiklassa määrätään, että jos jotakin WTO-sopimuksen määräystä, jonka osapuolet ovat liittäneet osaksi vapaakauppasopimusta, muutetaan, osapuolten on neuvoteltava keskenään löytääkseen tarvittaessa kumpaakin osapuolta tyydyttävän ratkaisun. Sopimuksen 17.4 artikla koskee päätöksentekoa eri komiteoissa. Sen 17.5 artikla koskee muutoksia vapaakauppasopimukseen.

125. Vapaakauppasopimuksen 17.6 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusta sovelletaan verotuksellisiin toimenpiteisiin vain, jos se on tarpeen vapaakauppasopimuksen määräysten täytäntöön panemiseksi. Vapaakauppasopimus ei sen 17.6 artiklan 2 kohdan mukaan vaikuta Singaporelle tai Euroopan unionille tai millekään sen jäsenvaltioista kuuluviin oikeuksiin ja velvoitteisiin, jotka johtuvat jostakin Singaporen tai jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion tai jäsenvaltioiden välisestä verotussopimuksesta. Vapaakauppasopimus ei sen 17.6 artiklan 3 ja 4 kohdan mukaan estä ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa tiettytyyppisiä verotoimenpiteitä tai toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on estää verojen välttäminen tai kiertäminen. Sopimuksen 17.6 artiklan 5 kohta koskee Singaporen oikeutta ottaa käyttöön tai pitää voimassa verotoimenpiteitä, joita tarvitaan suojaamaan sen ensisijaisia yleisiä poliittisia etuja, jotka johtuvat sen erityisistä tilarajoituksista.

126. Osapuolten on kansainvälisen valuuttarahaston perustamissopimuksen VIII artiklan määräysten mukaisesti hyväksyttävä kaikki vapaasti vaihdettavana valuuttana suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät maksut ja siirrot osapuolten välillä. Tässä yhteydessä osapuolten on neuvoteltava keskenään (17.7 artikla).

127. Kummankin osapuolen on rohkaistava valtiollisia sijoitusrahastojaan noudattamaan yleisesti hyväksytyjä periaatteita ja käytänteitä eli niin kutsuttuja Santiagon periaatteita (17.8 artikla).

128. Sopimuksen 17.9 artikla koskee edellytyksiä ja menettelyjä, joiden mukaisesti osapuoli, jolla on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä ongelmia tai sellaisten uhka on olemassa, voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä, jotka koskevat tavara- ja palvelukauppaa ja sijoittautumista sekä investointeihin liittyviä maksuja tai siirtoja.

129. Sopimuksen 17.10 artiklassa vahvistetaan turvallisuuteen perustuvia poikkeuksia koskeva lauseke, jonka perusteella osapuolet voivat toteuttaa toimenpiteitä suojellakseen keskeisiä turvallisuusetujaan.

130. Sopimuksen 17 luvun muut määräykset koskevat tietojen luovuttamista ja luottamuksellisten tietojen suojaamista (17.11 artikla), vapaakauppasopimuksen voimaantuloa (17.12 artikla), sen kestoja ja päättymistä (17.13 artikla), vapaakauppasopimuksen mukaisten velvoitteiden täyttämistä (17.14 artikla), välittömän vaikutuksen puuttumista (17.15 artikla), liitteitä, lisäyksiä, yhteisiä julistuksia, pöytäkirjoja ja muistioita, jotka ovat erottamaton osa vapaakauppasopimusta (17.6 artikla), vapaakauppasopimuksen ja kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja WTO-sopimuksen välistä suhdetta (17.17 artikla), myöhempiä liittymisiä Euroopan unioniin (17.18 artikla), vapaakauppasopimuksen alueellista soveltamista (17.19 artikla) ja vapaakauppasopimuksen todistusvoimaisia versioita, joita ovat bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielillä laaditut tekstit (17.20 artikla).

131. Pöytäkirja I koskee käsitteen ”alkuperätuotteet” määritelmää ja hallinnollisen yhteistyön menetelmiä. Yhteisymmärrysasiakirjat 1–5 koskevat 17.16 artiklaa (verotus), välimiesten palkkioita, tulliin liittyviä lisämääräyksiä, valtuutettuja talouden toimijoita koskevien ohjelmien vastavuoroista tunnustamista ja Singaporen erityisiä tilan ja luonnonvarojen saatavuutta koskevia rajoituksia.